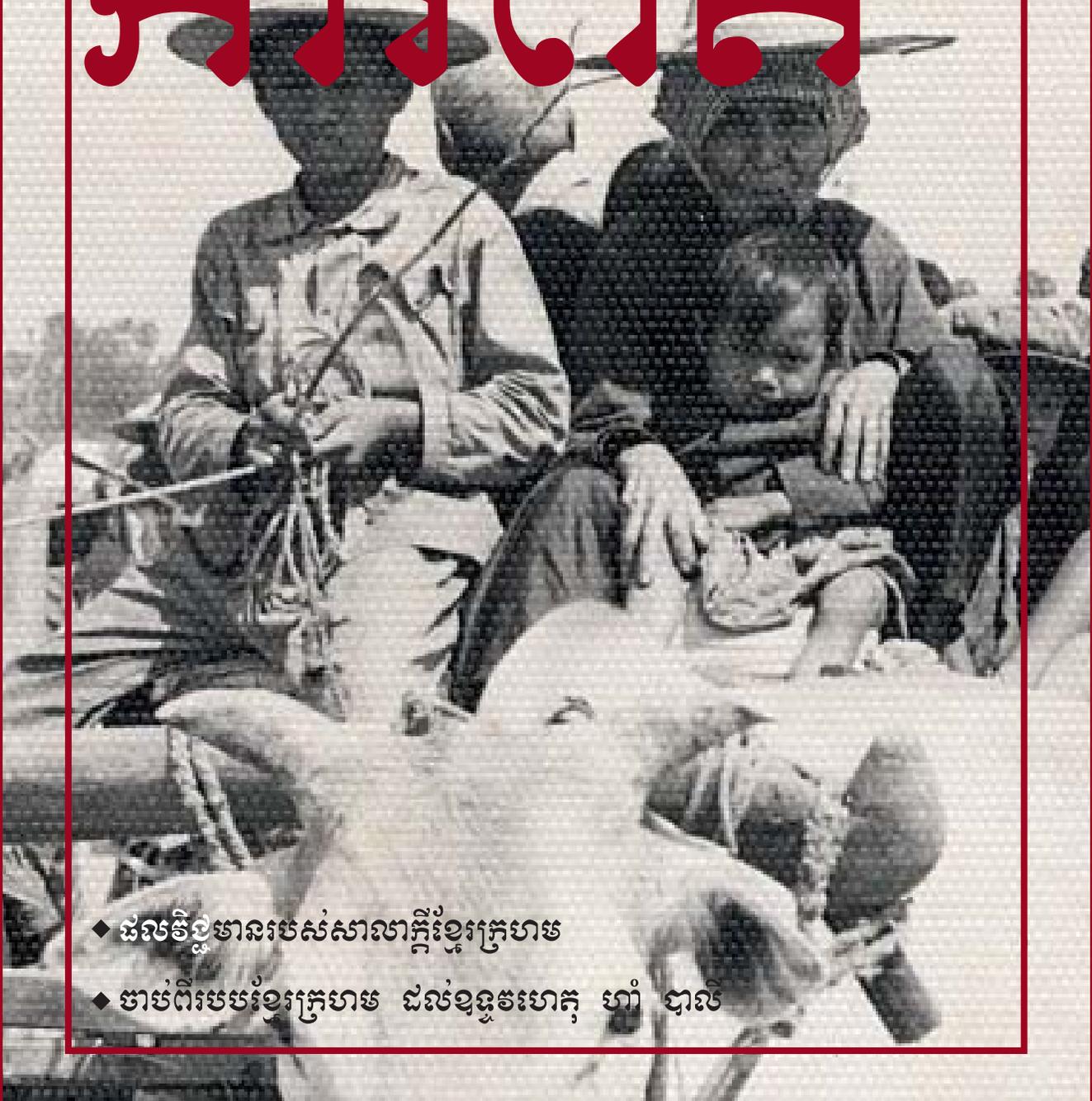

ទស្សនាវដ្តីនៃមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា

ស្នេហា ការពិត

- ◆ ផលវិជ្ជមានរបស់សាលាក្តីខ្មែរក្រហម
- ◆ ចាត់ពីរបបខ្មែរក្រហម ដល់ឧទ្ធុនហេតុ ហាំ បារី

ឧស្សាហកម្មដីនៃមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា

លេខ១៧៧ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៤

មាតិកា

◆ ដលវិជ្ជមានរបស់សាលាក្តីខ្មែរក្រហម ១

ផ្នែកឯកសារ

◆ ១៨ឆ្នាំ ក្នុងព្រះសង្ឃរាជនៃមហាចលនាបដិវត្តន៍..... ៤

◆ សេចក្តីប្រកាសព័ត៌មានឯកសារ បាត់បង់ប្រភព..... ១១

ផ្នែកប្រវត្តិសាស្ត្រនិងការស្រាវជ្រាវ

◆ ខ្មែរសុរិន្ទក្នុងចលនាបដិវត្តន៍ ១២

◆ ប្រាក់ សុខ : អង្គការដកសេចក្តីទុកចិត្ត ១៤

◆ អ៊ុន វ៉ែន អតីតប្រធានវរសេនាធំ៨២ ១៦

◆ ចាប់ពីរបបខ្មែរក្រហម ដល់ទម្រង់ហេតុ ហាំ បាលី ១៧

ផ្នែកច្បាប់

◆ របាយការណ៍សន្និដ្ឋានស្តីពីបទពិសោធន៍សង្កេតការណ៍ ២៦

វេទនាភាពិភាក្សាសាធារណៈ

◆ ការឆ្លើយតបទៅអត្ថបទ វ៉ែនឌុល ដីហ្គាលកូ ៤១

ទំព័រស្រាវជ្រាវនៃក្រសួង

◆ សុខ វ៉ែត អតីតកម្មកររោងចក្រថ្មពិល ៤៤

◆ យុត្តិធម៌ពិតជាមានសម្រាប់ជនរងគ្រោះ ៤៦

◆ អ្នករួចរស់ជីវិតពីរបបខ្មែរក្រហម ៤៨

◆ ការកម្ទេចខ្មាំងរបស់អង្គការ ៥៨

ក្មេងស្រីវិលមកស្រុកកំណើត ក្រោយរបបខ្មែរក្រហមដួលរលំឆ្នាំ១៩៧៧

រក្សាសិទ្ធិ

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា

អនុញ្ញាតឲ្យបោះពុម្ពផ្សាយដោយ

ក្រសួងព័ត៌មាននៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

ប្រកាសទេសរដ្ឋមន្ត្រីនិងរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មាន

លេខ០២៧១៣៧ ៧៧

ចុះថ្ងៃទី២២ ខែសីហា ឆ្នាំ១៩៧៧

រូបថតឯកសារ: មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា

និងសារមន្ទីរទ្រឹស្តីកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ខ្មែរស្វែង

ស្នេហាលេខនេះ : រ៉ូ លក្ខិណា, អេង កុកថាយ, លីម ជ័យឡត្ន, ឌី សុជាតា, ទួន ខ្មែរហ៊ុល, ម៉ែឃើល កាណារ៉ាស, អ៊ុច ស៊ុនឡាយ, ហេង កុសល
អ្នកនិពន្ធនិងស្រាវជ្រាវ : ឆាវ សារ:មុនិន្ទ អ្នកបកប្រែ : សយ សូលីដា និពន្ធនាយកទូទៅ : ឆាំង យុ ជំនួយការនិពន្ធនាយក : សោម ប៊ុនថន
ក្រាហ្វិកកុំព្យូទ័រ : សោម ប៊ុនថន គ្រប់គ្រងការចែកផ្សាយ : ឆេង វ៉ែង និង សន លក្ខិណា Email: dccam@online.com.kh, Homepage:
www.dccam.org, www.cambodiatribunal.org, www.cambodiasri.org

ផលវិជ្ជមានរបស់សាលាក្តីខ្មែរក្រហម

យើងបានធ្វើដំណើរយ៉ាងវែងឆ្ងាយក្នុងការបង្កើតឲ្យមានគោលនយោបាយ និងមធ្យោបាយដ៏មានតម្លៃជាច្រើនដើម្បីបំពេញមុខងារដោះស្រាយបញ្ហាអំពើហិង្សា និងអំពើឃោរឃៅ និងដើម្បីដាក់ទោសទណ្ឌដល់ជនទាំងឡាយណាដែលបានប្រព្រឹត្តអំពើបែបនេះ ។ ដោយទទួលស្គាល់ថា បុគ្គលដែលបង្កឲ្យមានអំពើឃោរឃៅតែងតែមានប្រភពចេញពីភាពមិនស្មើភាពគ្នារបស់សមាជិកក្នុងក្រុមណាមួយ យើងបានប្រើយន្តការទិដ្ឋភាពច្បាប់ និងរដ្ឋាភិបាលដើម្បីជួយស្រួលក្នុងការទប់ស្កាត់អំពើហិង្សា ។ ក្នុងន័យដាក់ទោសទណ្ឌនេះដែរ តុលាការជាច្រើនប្រភេទត្រូវបានបង្កើតឡើងដើម្បីដល់ជាពន្លឺដល់សកម្មភាពព្រៃផ្សៃនៃរបបខ្មែរក្រហម និងដាក់ទោសមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់ដែលទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុត ។

ការកាត់ទោសដែលកំពុងតែដំណើរការនៅអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ឬ សាលាក្តីខ្មែរក្រហម គឺជាទាហរណ៍មួយដែលប្រជាជនកម្ពុជាជ្រើសរើសដើម្បីដោះស្រាយទៅនឹងបទឧក្រិដ្ឋដែលបានញាំញីប្រទេសកម្ពុជាពីឆ្នាំ១៩៧៥ - ១៩៧៩ ។ តុលាការខ្មែរក្រហមនេះបានបង្កើតឲ្យមានបួនសំណុំរឿង ។ សំណុំរឿងដែលបានបញ្ចប់ជាស្ថាពរ កាលពីឆ្នាំ២០១១ កន្លងទៅ ផ្ដោតសំខាន់លើការកាត់ទោសអតីតប្រធានមន្ទីរសន្តិសុខស-២១ ដែលត្រូវបានកាត់ទោសឲ្យជាប់ពន្ធនាគារអស់មួយជីវិត ។ ថ្មីៗនេះដែរ សាលាក្តីខ្មែរក្រហមបានចេញសាលក្រមក្នុងសំណុំរឿង ០០២ ដំណាក់កាលទី១ ទៅលើជនជាប់ចោទដែលជាអតីតមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមជាន់ខ្ពស់ ។ សំណុំរឿង០០២ ដែលត្រូវចែកជាដំណាក់កាលផ្សេងៗពីគ្នាទៀតនោះ បង្ហាញឲ្យឃើញការចោទប្រកាន់ផ្សេងៗប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទ គឺជាដំណើរការដ៏សំខាន់ក្នុងកិច្ចការតស៊ូដីវែងឆ្ងាយរបស់កម្ពុជាដើម្បីឲ្យយល់ច្បាស់ថា ភើហេតុអ្វី និងអ្វីដែលបានកើតឡើងក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ចំណែកសំណុំរឿង០០៣ និង ០០៤ វិញ បិតក្នុងដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេតនៅឡើយ ។

ខណៈពេលដែលតុលាការកំពុងមានកិច្ចការជាច្រើនដែលត្រូវបំពេញ យើងក៏ឃើញមានផលវិជ្ជមានជាច្រើននៅក្នុងសង្គមកម្ពុជាទាំងមូល ។ ផលវិជ្ជមានដ៏សំខាន់បំផុតមួយគឺថា សាលាក្តីនេះបានជំរុញឲ្យមានការពិភាក្សា និងលើកកម្ពស់ការយល់ដឹងជាច្រើន ។ ជាងសាមសិបឆ្នាំក្រោយរបបខ្មែរក្រហមដួលរលំ កម្ពុជានៅតែទទួលរងនូវការប៉ះទង្គិចផ្លូវចិត្ត និងស្លាកស្នាមពីសម័យខ្មែរក្រហម ។ វាជាការលំបាកណាស់សម្រាប់ក្មេងជំនាន់ក្រោយនាពេលបច្ចុប្បន្ននេះ ក្នុងការយល់ពីទិដ្ឋភាពនៃបទឧក្រិដ្ឋដែលបានកើតឡើងជាច្រើនឆ្នាំកន្លងទៅ ។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរ ជនរងគ្រោះដែលធ្លាប់ឆ្លងកាត់របបខ្មែរក្រហមផ្ទាល់ក៏មានការលំបាកក្នុងការលាតត្រដាងហេតុការណ៍ពិតប្រាកដ ដែលបានកើតឡើងចំពោះខ្លួនទៅកាន់ក្មេងជំនាន់ក្រោយដែរ ។ ខណៈពេលដែលសាលាក្តីខ្មែរក្រហមត្រូវបានរិះគន់ពីសំណាក់សាធារណជនទាំងទ្វេនឹងភាពខុសគ្នារបស់តុលាការ គ្មាននរណាម្នាក់បដិសេធចេថា សាលាក្តីនេះបានជំរុញឲ្យមានការពិភាក្សាអំពីប្រវត្តិអតីតកាលទេ ។

ប៉ុន្តែ ខណៈពេលដែលសាលាក្តីនេះកំពុងធ្វើកិច្ចការដ៏សំខាន់សម្រាប់ផ្តល់នូវភាពយុត្តិធម៌ យើងទាំងអស់គ្នាក៏ត្រូវមានភាពច្បាស់លាស់ដែរនូវអ្វីដែលសាលាក្តីនេះអាចផ្តល់ឲ្យបាន ។ នៅពេលដែលយើងប្រឹងប្រែងស្វែងរកមើលជម្រើសណាមួយដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាអំពីអតីតកាលសម្រាប់ប្រទេសក្រោយដោះស្រាយឲ្យស្បើយឡើងវិញ យើងតែងតែជ្រើសយកវិធីដែលផ្ដោតទៅលើការដាក់ទោសដល់ជនដែលប្រព្រឹត្តបទល្មើស ។ មានការយល់ស្របរួមមួយក្នុងការចាប់យកជម្រើសមួយនេះ ពីព្រោះវិធីសាស្ត្រដាក់ទោសទណ្ឌដល់ជនប្រព្រឹត្តបទល្មើស បានផ្តល់លទ្ធផលដែលអាចវាស់បាននៅក្នុងសណ្ឋានជាការកាត់ក្តី និងការដាក់ទោស ហើយវិធីនេះក៏អាចបំពេញតម្រូវការរបស់យើងក្នុងការយល់នូវមូលហេតុនិងបុព្វហេតុដែលបានកើតឡើងពីអតីតកាល ។ ក៏ប៉ុន្តែ ខណៈពេលដែលតុលាការផ្តល់នូវតម្លៃយ៉ាងវិសេសតាមរយៈការផ្តល់ការពិត

ចំពោះភាពមន្ទិល និងការបង្ហាញឲ្យឃើញនូវបួសកលនៃពិរុទ្ធភាព
របស់បុគ្គលដែលបានប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ យើងក៏ទទួលស្គាល់ដែរថា
តុលាការមានដែនកំណត់របស់ខ្លួននៅក្នុងដែនសមត្ថកិច្ចក្នុងការ
ស្វែងយល់អំពីប្រវត្តិ និងវប្បធម៌ដែលជំរុញ និងបង្កឲ្យមានអំពើ
ហិង្សានិងអំពើឃោរឃៅ ។

នេះមិនមែនជាបញ្ហាតូចតាចដែលត្រូវមើលស្រាលទេ ។
អំពើហិង្សាទ្រង់ទ្រាយធំមិនមែនកើតឡើងដាច់ដោយឡែកពីប្រវត្តិ
សាស្ត្រ និងវប្បធម៌ទេ ។ ខណៈពេលដែលការដាក់ទោសជនដែល
ទទួលខុសត្រូវ គឺជាតម្រូវការដ៏ចាំបាច់មួយ វាក៏សំខាន់ដែរដែល
សង្គមទាំងមូលត្រូវធ្វើកិច្ចការមួយចំនួនទៀតដែលមិនតម្រូវឲ្យ
មានបែបបទលំដាប់ដោយណាមួយទេ ។ ការប្រកាន់ពូជសាសន៍
ការប្រកាន់បុព្វក ការសម្មតធ្វើបាប និងអំពើអមនុស្សធម៌ជា
ច្រើនដែលបង្កឲ្យមានវប្បធម៌ហិង្សាប្រឆាំងនឹងក្រុមមនុស្សផ្សេង
ទៀត ក៏ត្រូវយកមកពិចារណាដែរ ។ តើយើងត្រូវធ្វើកិច្ចការ
នេះដោយរបៀបណា? តើយើងអាចកាត់ទោសសង្គម និងវប្បធម៌
ទាំងមូលបានទេ? ប្រសិនបើយើងធ្វើការស៊ើបអង្កេតក្នុងន័យ
បង្កើតទម្រង់នៃការដាក់ទោសទណ្ឌ និងទម្រង់ផ្លូវច្បាប់ផ្សេងទៀត
យើងនៅតែដាក់ខ្លួនយើងក្នុងកម្រិតដែលមានដែនកំណត់ដែល
ដែលតុលាការអាចផ្តល់ឲ្យយើង ឬក៏បេសកកម្មស្វែងរកការពិត ។
ជាជាន់ខាងភាពយុត្តិធម៌ យើងក៏ខាមទារឲ្យមានការអប់រំអំពី
អតីតកាលដែរ ។ ការអប់រំអំពីប្រល័យពូជសាសន៍ ក៏ជាចំណុច
ខកខានមួយនៅក្នុងយុទ្ធនាការរបស់យើងក្នុងការបង្កើតវប្បធម៌
មួយដែលផ្តល់តម្លៃដល់បុគ្គល និងសិទ្ធិមនុស្ស ។

ការអប់រំអំពីប្រល័យពូជសាសន៍ អាចជាវិធីសាស្ត្រ
មួយសម្រាប់ទទួលបាននូវភាពយុត្តិធម៌ ការផ្សះផ្សាជាតិ ការចងចាំ
និងពិសេសជាងនេះទៅទៀតគឺផ្តល់នូវសមត្ថភាពដល់មនុស្សជាតិ
ទាំងមូល ។ ខណៈពេលដែលការអប់រំអំពីប្រល័យពូជសាសន៍
មិនមែនជាខុសៗគ្នាទៅនឹងការអប់រំអំពីប្រល័យពូជសាសន៍
ក្នុងការទប់ស្កាត់អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ តែការអប់រំគឺជាវិធីសាស្ត្រ
មួយដែលត្រូវបានទទួលបាននូវការចាប់អារម្មណ៍កាន់តែច្រើន ។

វាជារឿងមួយនិយាយស្រួលសម្រាប់យើង ដោយគ្រាន់តែ
និយាយក្នុងសេចក្តីថ្លែងសុំនូវថា យើងគាំទ្រឲ្យមានការអប់រំពី

អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ និងជំរុញឲ្យមានការពិភាក្សាក្នុងគ្រប់
កាលៈទេសៈ ប៉ុន្តែ វាបែរជារឿងមួយពិបាកក្នុងការធ្វើឲ្យសេចក្តី
ប្រុងប្រយ័ត្ននេះលេចរូបរាងឡើងនៅក្នុងកាលៈទេសៈខ្លះក្នុងប្រទេស
ជាក់លាក់មួយចំនួន ។ ខណៈពេលណា មកទល់សព្វថ្ងៃនេះ ប្រទេស
អាមេនីនៅតែជាប្រធានបទពិបាកលើកឡើងក្នុងមជ្ឈដ្ឋានមួយ
ចំនួន ហើយខ្ញុំសួរថានេះបណ្តាលមកពីមូលហេតុអ្វី? ប្រសិនបើ
យើងពិតជាប្រុងប្រយ័ត្នចំពោះបូជនីយកិច្ចជាសកលប្រឆាំងនឹងអំពើ
ប្រល័យពូជសាសន៍ និងអំពើឃោរឃៅ តើមូលហេតុអ្វីបានជា
យើងមើលរំលង ឬក៏បង្កើតឲ្យមានករណីលើកលែងសម្រាប់ប្រទេស
និងប្រធានបទជាក់លាក់មួយចំនួន ។ ចំណុចរសើបផ្នែកនយោបាយ
និងវប្បធម៌តែងតែជាអ្វីដែលយើងយកមកពិចារណានៅក្នុងការ
ស៊ើបអង្កេត ការពិភាក្សា និងការអប់រំពីបញ្ហាមនុស្សជាតិរបស់
យើង ប៉ុន្តែយើងមិនគួរឲ្យចំណុចរសើបទាំងអស់នេះប៉ះពាល់ដល់
ការប្រុងប្រយ័ត្នរបស់យើងក្នុងការស្វែងរកការពិត ឬយកឈ្នះការគាំទ្រ
ចិត្តទាមទារឲ្យមានភាពស្មោះត្រង់ និងការយល់ដឹងជាសាធារណៈទេ ។
ក៏ដូចគ្នាដែរ តើប្រទេសមួយអាចអះអាងថា ខ្លួនមានសេចក្តីក្លាហាន
ទទួលខុសត្រូវចំពោះបញ្ហានានា ដែលកើតឡើងនាពេលបច្ចុប្បន្ន
និងអនាគតបានយ៉ាងដូចម្តេច នៅពេលដែលប្រទេសនេះមិនទាំង
មានសេចក្តីក្លាហានហ៊ានប្រឈមមុខនឹងអតីតកាលរបស់ខ្លួនផង?

ការអប់រំគឺជាមធ្យោបាយ តែមួយគត់ដែលអាចយកឈ្នះ
ភាពភ័យខ្លាចនេះបាន ។ ជាការពិត មានកម្មវិធីសាសន៍សន្តិភាពជា
ច្រើនប្រភេទដែលប្រទេសក្រោយជម្លោះជាច្រើនបានយកមក
អនុវត្ត ហើយការសិក្សាពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍តែងតែជាកម្ម
វិធីដ៏សំខាន់ក្នុងកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់យើងក្នុងការបង្កើតឲ្យមាន
ភាពពេញលេញនៃសិទ្ធិមនុស្ស និងសមត្ថភាពប្រវត្តិសាស្ត្រ ។
ប៉ុន្តែ ដើម្បីឲ្យមានប្រសិទ្ធភាព ការអប់រំអំពីប្រល័យពូជសាសន៍
ត្រូវតែធ្វើឡើងដោយអនុលោមតាមវប្បធម៌ក្នុងតំបន់ ។ កម្មវិធី
សិក្សាក្នុងកម្រិតវប្បធម៌ក្នុងតំបន់គឺជាកម្មវិធីមួយដែលស៊ីគ្នា និង
វប្បធម៌ក្នុងស្រុក ការបង្រៀនបែបវប្បធម៌របស់អ្នកស្រុក ហើយ
សំខាន់ជាងនេះទៅទៀតនោះ គឺការសិក្សាពីប្រវត្តិរបស់ភូមិស្រុក
នោះផ្ទាល់ ។ ការអប់រំអំពីប្រល័យពូជសាសន៍ ដែលគាក់តែង
ឡើងដោយបរទេស ដោយយកប្រវត្តិ វប្បធម៌ និងករុកោសល្យ

របស់ប្រទេសផ្សេងៗមកបង្រៀនប្រៀបដូចជាការដាក់សម្ពាធដូច
ទៅនឹងសម្ពាធដែលបានកើតឡើងក្នុងរូបបាយរោងដូច្នោះដែរ ។
សិទ្ធិមនុស្ស សមាធិភ័ក្តិ និងការយោគយល់ពីភាពខុសគ្នា គឺជាតម្លៃ
មួយដែលអាចនិយាយបានពេលដែលបុគ្គលនីមួយៗ មានការទុកចិត្ត
គ្នាដោយសេរីភាព និងការទទួលខុសត្រូវដើម្បីរៀនដោយខ្លួនឯង ។

ក្នុងបុព្វហេតុនេះ ការអប់រំពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍គឺជា
ការអប់រំមួយដែលត្រូវបង្កើតឡើង ដោយសហគមន៍អ្នករៀន មិន
មែនបង្កើតឡើងសម្រាប់សហគមន៍នោះទេ ។ វិធីសាស្ត្រនៃការ
អប់រំបែបវប្បធម៌ក្នុងតំបន់នេះមិនមែនជាកិច្ចការឆ្ងាយស្រួលក្នុង
ការបង្កើតទេ ។ មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានតស៊ូយ៉ាងស្វិត
ស្វាញដើម្បីបង្កើតកម្មវិធីអប់រំអំពើប្រល័យពូជសាសន៍របស់ខ្លួន
តាំងពីឆ្នាំ២០០៤មក ។ ប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរក្រហម ឬរបបកម្ពុជា
ប្រជាធិបតេយ្យត្រូវបានបង្រៀន និងអាក់ខានមកវិញអស់រយៈ
ជាច្រើនឆ្នាំកន្លងមកនេះ ។ ប៉ុន្តែ ក្នុងឆ្នាំ២០០៧ មជ្ឈមណ្ឌល
ឯកសារកម្ពុជាបានបោះពុម្ពសៀវភៅអំពីប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជា
ប្រជាធិបតេយ្យ ហើយក្រោយមក ក្នុងឆ្នាំ២០០៩ មជ្ឈមណ្ឌល
បានបណ្តុះបណ្តាលគ្រូបង្ហាញ ទូទាំងប្រទេសទាក់ទងទៅនឹងប្រវត្តិ
សាស្ត្រខ្មែរក្រហម ។

ចាប់តាំងពីឆ្នាំ២០០៧មក សៀវភៅជាងប្រាំសែនក្បាល
ត្រូវបានបោះពុម្ព និងចែកចាយដល់សាលាមធ្យមសិក្សាទូទាំង
ប្រទេស ហើយគ្រូបង្ហាញជាងបីពាន់នាក់ ត្រូវបានបង្រៀនពីវិធី
សាស្ត្របង្រៀនរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ នាពេលបច្ចុប្បន្ន
នេះប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរក្រហម គឺមុខវិជ្ជាគម្រូវការសម្រាប់សាលា
មធ្យមសិក្សា ហើយមុខវិជ្ជានេះនឹងក្លាយជាមុខវិជ្ជាគម្រូវការ
សម្រាប់មហាវិទ្យាល័យ និងសាលាបណ្ឌិតសភាសកល និង
សាលាយោធា ។ ដល់ឯបុគ្គលក្នុងការបង្កើតយុទ្ធសាស្ត្រទប់ស្កាត់
របបប្រល័យពូជសាសន៍ឲ្យស្ងួតទៅនឹងវប្បធម៌ក្នុងតំបន់តាមរយៈ
ការអប់រំ មិនមែនជារឿងឆ្ងាយស្រួលទេ ហើយមជ្ឈមណ្ឌល
ឯកសារកម្ពុជានៅមានកិច្ចការមួយចំនួនទៀតដែលត្រូវបំពេញ ។
ក៏ប៉ុន្តែតម្លៃនៃការអប់រំពីរបបប្រល័យពូជសាសន៍ក្នុងន័យលើក
កម្ពស់យុត្តិធម៌ ការផ្សះផ្សាជាតិ និងការចងចាំសម្រាប់ជាតិ គឺជា
កិច្ចការមួយមិនអាចបំភ្លើងបានទេ ។ ដោយសារតែមូលហេតុនេះ

ហើយមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា កំពុងតែប្រែខ្លួនទៅជាវិទ្យាស្ថាន
ស្វ័យភាព ដែលជាមជ្ឈមណ្ឌលអចិន្ត្រៃយ៍ សម្រាប់ការចងក្រង
ឯកសារការអប់រំ និងការស្រាវជ្រាវ ។

មានទីតាំងនៅរាជធានីភ្នំពេញ វិទ្យាស្ថានស្វ័យភាពនឹងក្លាយ
ទៅជាទីកន្លែងអចិន្ត្រៃយ៍ ដែលតម្កល់ឯកសារទាក់ទងនឹងអំពើ
ប្រល័យពូជសាសន៍ច្រើនជាងគេនៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍ ។ ឯកសារ
ជាងមួយលានទំព័រ ត្រូវបានរក្សាទុកដោយមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារ
កម្ពុជា ។ ស្វ័យភាព ដែលជាឈ្មោះនៃវិទ្យាស្ថាននេះ មានន័យថា
“អំណាចនៃស្វ័យភាព” គឺសំដៅទៅលើស្វ័យភាព ដែលបញ្ជាក់
ខ្លួនធ្លាប់ប្រើដើម្បីចារពាល់រឿងរ៉ាវទាំងឡាយទុកជាឯកសារ និង
ប្រើប្រាស់ដើម្បីផ្សព្វផ្សាយចំណេះដឹង និងវប្បធម៌ ក្នុងអំឡុងសម័យ
ដំបូង ។

សិទ្ធិមនុស្សនិងប្រវត្តិសាស្ត្រទាក់ទងគ្នាទៅវិញទៅមក
ព្រោះយើងមិនអាចយល់ពីបញ្ហាសិទ្ធិមនុស្ស ដោយមិនលើកយក
ប្រវត្តិសាស្ត្រមកនិយាយបានទេ ហើយក៏មិនអាចនិយាយពីប្រវត្តិ
សាស្ត្រ ដោយមិនលើកយកបញ្ហាសិទ្ធិមនុស្សមកនិយាយដែរ ។
ដើម្បីធ្វើឲ្យកិច្ចការទប់ស្កាត់អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ឲ្យមានស្ថិរភាព
ពិតប្រាកដ កិច្ចការនេះមិនសុទ្ធតែចាំឲ្យមានការទទួលស្គាល់ជា
សាកលក្នុងកម្រិតអន្តរជាតិទេ តែត្រូវតែឲ្យមានការទទួលស្គាល់
ក្នុងតំបន់ ។ ការអប់រំត្រូវតែដំណើរទៅមុខបន្ទាប់ក្នុងកិច្ចការ
សមូហភាពរបស់យើងដើម្បីឲ្យយល់ដឹងពីពិភពលោកមួយដែល
គ្មានអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ និង អំពើហិង្សា ។

រ៉ាន់ យ៉ា

អាណត្តិស្រាវជ្រាវគម្រោងគម្រោង

ទស្សនាវដ្តីស្វែងរកការពិតទាំងអស់ត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយតាម
គេហទំព័ររបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ។ អ្នកអានអាចរកបាន
តាម: [http://d.dccam.org/Projects/Magazines/Magazine_](http://d.dccam.org/Projects/Magazines/Magazine_Searching.htm)
[Searching.htm](http://d.dccam.org/Projects/Magazines/Magazine_Searching.htm) ។ ព័ត៌មានបន្ថែម សូមទាក់ទង សោម ប៊ុនថន
ទូរស័ព្ទលេខ ០១២ ៩៩៦ ៧៥០ ឬ ០២៣ ២១១ ៨៧៥ ។

១៨ឆ្នាំ ក្នុងព្យុះសង្គ្រាមនៃមហាចលនាបដិវត្តន៍កម្ពុជា ក្រោមទង់ក្រហមនិងឆ្នោរមានជ័យជាដរាបរបស់ បក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជា

«ឯកសារទង់បដិវត្តន៍លេខ៨ ខែសីហា ឆ្នាំ១៩៧៨ D២១៤៣០»

១៨ឆ្នាំ! ១៨ឆ្នាំ ក្នុងព្យុះសង្គ្រាមនៃមហាចលនាបដិវត្តន៍
កម្ពុជា ក្រោមទង់ក្រហមនិងឆ្នោរមានជ័យជាដរាបរបស់បក្ស
កុម្មុយនិស្តកម្ពុជា ដ៏ត្រឹមត្រូវ និងភ្នំស្រួច ប្រជាជនកម្ពុជាដែលបាននាក់
ក្តាប់អាវុធណែនក្នុងដៃ ធ្វើដំណើរឆ្លងកាត់យ៉ាងរួតរយចេញពីដំណាក់
កាលបដិវត្តន៍ប្រជាជាតិប្រជាធិបតេយ្យ រលះរលាំងខ្ញុំស្រុតចូល
ក្នុងដំណាក់កាលនៃបដិវត្តន៍សង្គមនិយម និងកសាងសង្គមនិយម ។

១៨ឆ្នាំ ក៏ពិតមែន តែហាក់ដូចជាទៅថ្មីៗនេះសោះ ។ អ្វីៗនៅចាំ
ព្រោះជាដំណើរប្រវត្តិសាស្ត្រក្នុងយុគសម័យថ្មីរបស់ជាតិកម្ពុជា
ប្រជាជនកម្ពុជា វណ្ណៈកម្មករ កសិករកម្ពុជា ដែលមានបក្សកុម្មុយនិស្ត
កម្ពុជានាំមុខ ។

យប់នោះ ថ្ងៃ២៨ ខែសី ឆ្នាំ១៩៦០ គឺ១៨ឆ្នាំ កន្លងមកហើយ
បណ្តាសមាជិកជាតំណាងបក្ស ពីជនបទ និងទីក្រុង បានចូលមកជួប

យោធាខ្មែរក្រហមប្រយុទ្ធ នៅសមរក្ខមិមុខ

ដុំក្នុងបន្ទប់នៃមហាសន្និបាតបក្ស ដោយស្ងៀមស្ងាត់ ប្រុងប្រយ័ត្ន តែពោរពេញដោយក្តីរីករាយជ្រះថ្លា ជឿជាក់លើជ័យជម្នះរបស់ មហាសន្និបាតបក្សខ្លួនយ៉ាងមុតមាំ ។

ភ្នំពេញ ធានីនៃកម្ពុជា ពាក់កណ្តាលអាណានិគម ពាក់កណ្តាល សក្តិកម្ម នាកាលនោះ តើអ្នកណាឆ្លើយនឹកស្មានថា ត្រឹមតែ១៥ឆ្នាំ ប៉ុណ្ណឹង ភ្នំពេញក្លាយមកជារាជធានីនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ទៅ វិញ? ។ ភ្នំពេញនេះហើយ ហើយជាពិសេស គឺមូលដ្ឋានមិត្តភក្តិកម្ម រថភ្លើងដែលបានទទួលកិត្តិយសបើកមហាសន្និបាតបក្សកុម្មុយ នីស្តកម្ពុជាលើកទី១ ។

ខាងក្រៅបរិវេណ ពួកគិញ ប៉ូលីស ទាហាន ទាំងចំហ ទាំង សម្ងាត់ ដើរខ្ទាត់ខ្ទាត់ ស្ទុះស្ទុះរកកម្ទេចចលនាខ្មែរក្រហម ។ ខ្មាំង វាធ្វើការវា បដិវត្តន៍ធ្វើការបដិវត្តន៍ ។

មហាសន្និបាត បានប្រព្រឹត្តទៅយ៉ាងទិស្សារិក អស់ពេល៣ថ្ងៃ ក្នុងបរិយាកាសសាមគ្គី ឯកភាព ។ បៀតភ្នំថ្ងៃ៣០ ខែ៩ មហាសន្និ បាតបានបញ្ចប់ដោយជោគជ័យ ដោយឯកភាពគ្នាជាផ្តុំមួយ អំពី មាគ៌ាជាយុទ្ធសាស្ត្រ យុទ្ធវិធី អំពីលក្ខន្តិកៈបក្ស និងចាត់តាំងគណៈ មជ្ឈមបក្សដឹកនាំ ។ មហាសន្និបាត ធ្វើពិធីការពន្លឿនបក្សបិទ “ក្រោក ឡើងអស់អ្នកខ្ញុំគេទាំងប៉ុន្មាន ក្រោកឡើងអស់អ្នកគោកយ៉ាករាល់ ប្រាណ” បានបន្តឡើងយ៉ាងក្រលួចនៅក្នុងបេះដូងយើងម្នាក់ៗ ។ ពន្លឺស្រាងៗ ចាប់ផ្តើមថែមចាំងពីទិសបូព៌ា ជួយជំរុញទឹកចិត្តអស់ អ្នកខ្ញុំគេ ឲ្យក្រោកឈរឡើងយ៉ាងភ្លៀវក្លា ហើយពន្លឺស្រាងៗ នេះ ក៏ ជាប្រដូលនៃស្និទ្ធិគ្រោះគ្រប់គ្រង នៃមហាសន្និបាតបក្សលើកទី១ ដែល ចាប់ផ្តើមរះថែមចាំងចាក់ចូលទៅតាមជនបទ ព្រៃភ្នំ ចុងកាត់មាត់ញែក និងទីក្រុង ដាស់ប្រជាជនកម្ពុជាទាំង៨លាននាក់ ឲ្យភ្ញាក់ក្រោកឈរ ឡើង តស៊ូបដិវត្តន៍រំដោះជាតិ រំដោះប្រជាជន ។

ប្រជាជនកម្ពុជាមានបក្សបដិវត្តន៍របស់ខ្លួនដឹកនាំហើយ! គឺ បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ។

វិមាន ស របស់ចក្រពត្តិអាមេរិកចាប់ផ្តើមញ័ររំជួយហើយ! របបសក្តិកម្ម ម្ចាស់ដី នាយទុន នៅកម្ពុជាចាប់ផ្តើមរន្ត្រះរន្ត្រើហើយ! ។ ដែនការ “សហព័ន្ធសង្គម” របស់ខ្មាំងយួនឈ្លានពានចាប់ផ្តើម រលំរលាយហើយ!

សមមិត្តតំណាងទាំងអស់ម្ចាស់វិលត្រឡប់ទៅកាន់សមរក្ខមិ

ប្រយុទ្ធរៀងៗ ខ្លួន ប្រៀបប្រដូចយុទ្ធជនកងវាយពិសេស បោះពួយ ចេញពីទីតាំង ត្រូវទង់ក្រហមយ៉ាងស្វាហាប់ នាំយករំសេវដុះរាប់ ពាន់គោន ទៅវាយកម្ទេចប៉ុស្តិ៍ប៉មខ្មាំង ។ គ្មានកម្លាំងអ្វីមកស្តាត់ទប់ កម្លាំងមហាសាមគ្គីឯកភាពផ្ទៃក្នុងរបស់បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាបាន ឡើយ ។ គ្មានកម្លាំងអ្វីមកស្តាត់កម្លាំងមហាសាមគ្គីរបស់ប្រជាជន កម្ពុជាទាំងមូល ដែលតាំងលើមូលដ្ឋាននៃសម្ព័ន្ធភាពកម្មករ កសិករ ក្រោមការដឹកនាំរបស់បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាបានឡើយ ។

ឆ្នាំ១៩៦០ - ៦១ - ៦២ - ៦៣ - ៦៤ - ៦៥ - ៦៦ - ១៩៦៧ ចលនាបដិវត្តន៍កម្ពុជាវិវត្តឡើងជាលំដាប់ ប្រែក្លាយពី បរិមាណមកក្នុងភាពកាន់តែខ្ពស់ ។

ទាំងជនបទ ទាំងទីក្រុង ចលនាតស៊ូប្រយុទ្ធរបស់ប្រជាជន ស្ថិតក្នុងឋានៈ វាយសម្រុកខ្មាំងជាប់ តាមពាក្យស្លោកប្រជាជាតិ ប្រជាធិបតេយ្យ និងដីវភាព ។ ទំនាស់រវាងចក្រពត្តិអាមេរិក បរិវារ វា និងប្រជាជាតិប្រជាជនចេះតែឡើង ។ ទំនាស់រវាងសក្តិកម្មម្ចាស់ ដី និងកសិករចេះតែឡើង ។ ទំនាស់រវាង កម្មករ ប្រជាពលករ និងនាយ ទុន ចេះតែឡើង ។ ភ្លើងបដិវត្តន៍ដុតឆេះសន្ទោសនៅដោយប្រជាជន ខ្លួនឯង ។ ប្រជាជនយល់បដិវត្តន៍ ប្រជាជនជឿបដិវត្តន៍ ប្រជាជនធ្វើ បដិវត្តន៍ដោយខ្លួនឯង ។

ឆ្នាំ១៩៦៧ ទំនាស់រវាងចក្រពត្តិអាមេរិក និងប្រជាជាតិកាន់ តែឡើងខ្ពស់ ។ ប្រជាជនដែលបំពាក់នូវគោលដំហែរហិង្សាបដិវត្តន៍ បំពាក់ឲ្យខ្លួននូវកំបិត ពូថៅ ផ្តាក់ ដំបង ។ល ។ កងការពារសម្ងាត់របស់ បក្ស ដែលបានរៀបចំបម្រុងទទួលសភាពការណ៍តាំងពីឆ្នាំ១៩៦០ មក ចាប់ផ្តើមធ្វើសកម្មភាពយាមល្បាត ការពារកម្មាភិបាល កម្ទេច គិញ ចារបុរស ដែលវាមកបំផ្លាញមូលដ្ឋានបដិវត្តន៍បំផ្លាញប្រជាជន បំផ្លាញបក្ស ។ ឆ្នាំ១៩៦៧ សភាពការណ៍តស៊ូបដិវត្តន៍ខាងនយោ បាយកាន់តែខ្លាំងក្លា ។ នៅជនបទប្រជាជនដុះហិង្សាអារុធ្លាម ។ តស៊ូអារុធ ទាំងជាមួយចក្រពត្តិអាមេរិក ទាំងបរិវារ ទាំងជាមួយពួក សក្តិកម្មម្ចាស់ដី ដែលឃោរឃៅ ។ ដូច្នោះ សភាពការណ៍ឆ្នាំ១៩៦៧ វាទំ ទាំងខាងនយោបាយ ទាំងខាងចលនា ទាំងខាងបំពាក់ហិង្សា នយោបាយ និងអារុធ ។

ចលនាខ្លាំងក្លា សតិអារម្មណ៍ ក៏រីកចម្រើនជឿនលឿន ។ សតិ អារម្មណ៍វណ្ណៈ និងតស៊ូវណ្ណៈ បានពង្រឹង និងពង្រីកថែមទៀត ទាំង

ក្នុងជួររបស់យើង ទាំងក្នុងជួរជ្រុងជាន់ ។ សតិអារម្មណ៍បដិវត្តន៍ក្តៅកកកុក ពុះពោរយ៉ាងនេះ បានជំរុញចលនាប្រយុទ្ធបដិវត្តន៍ឲ្យកាន់តែខ្លាំងក្លា ក្តៅកកកុកថែមទៀត ។ ដុតដីជាប់ក្នុងចលនាស៊ីបដិវត្តន៍ជាបន្តបន្ទាប់ យ៉ាងនេះ កម្មាភិបាល បក្សជនកាន់តែជ្រួតជ្រាបមាតិកា កាន់តែអនុវត្ត មាតិកាបានល្អ កាន់តែមានពិសោធផ្តើបដិវត្ត ។ កម្មាភិបាល បក្សជន ទាំងចាស់ ទាំងថ្មី បានសាកល្បង ហើយធំធេងក្នុងចលនាប្រយុទ្ធជា ទុនយ៉ាងមានតម្លៃបំផុតរបស់បក្ស ។ ជួររបស់យើងកាន់តែប្រយុទ្ធ កាន់ តែស្អាត កាន់តែខ្លាំង ។ ដ៏យជម្នះថ្មីមួយទៀត ក្នុងចលនាបដិវត្តន៍ ឆ្នាំ១៩៦០ - ១៩៦៧នេះ គឺគោលដៅរាងកាយ ម្ចាស់ការ ខ្លួនទី ពីងខ្លួន ខ្លួនក្តាប់វាសនាប្រទេសជាតិខ្លួន ដោយខ្លួនឯង បានពង្រឹង និង ពង្រីក ។ ចលនាបដិវត្តន៍បានបង្ហាញច្បាស់លាស់ថា ប្រជាជនខ្មែរ ក្លាយហិមា បក្សមានសមត្ថភាពដឹកនាំប្រជាជន ដឹកនាំចលនាមហា ជនផ្តើបដិវត្តន៍បាន ហើយផ្តើមឡើង ទាំងជនបទ ទាំងទីក្រុង ។ ប្រជាជនភ្នំដោយហិរ្យនយោបាយក៏បាន ដោយហិរ្យអាវុធ ក៏បាន វាយសម្រុកខ្មែរជាបន្តបន្ទាប់ ទាំងសម្លាប់ ទាំងចំហក៏ឈ្នះ ។ ចលនាបដិវត្តន៍របស់មហាជនវាយសម្រុកខ្មែរបានដ៏យជម្នះ ការ ពារកម្លាំងបក្ស កម្លាំងបដិវត្តន៍បាន ហើយពង្រឹង និងពង្រីកកម្លាំង បក្ស កម្លាំងបដិវត្តន៍ បានជំរុញចលនាកាន់តែខ្លាំងក្លាថែមទៀត ។ បក្ស និងប្រជាជន បានឯកភាពគ្នាជាផ្លូវមួយឆ្លងចលនាប្រយុទ្ធ ស្លាប់រស់ជាមួយគ្នាយ៉ាងនេះ កាន់តែជឿទុកចិត្តលើគ្នាទៅវិញទៅ មក ហើយឃើញច្បាស់ថា ចលនាស៊ីបដោយអាវុធ ពិតជាដំណើរការ បាន ។

ឆ្នាំ១៩៦៨ រួសរាន់ទាន់សភាពការណ៍នៃចលនាប្រយុទ្ធ របស់មហាជន ដែលកំពុងដេរដេរដូចទឹកជំនន់បាក់ទំនប់ហូរខ្លួល ខ្មាញ់ពីជនបទចុងកាត់មាត់ញាក់ ចាក់គ្របាញ់ មកប្រសព្វគ្នានៅ ទន្លេចតុមុខយ៉ាងនេះ បក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជា បានសម្រេចថា ត្រូវ តស៊ូនយោបាយផង អាវុធផង ។ សេចក្តីសម្រេចចិត្តរបស់បក្ស លាន់ព្រំនីសព្វទិសទី ។

“មិនតស៊ូអាវុធ មានតែស្លាប់”
 “មិនតស៊ូអាវុធ មានតែស្លាប់”

នេះជាមតិរបស់កម្មាភិបាល បក្សជន មហាជន ។ មតិមួយ ជាសំឡេងអបអរខ្លួនអំណរ សេចក្តីសម្រេចចិត្តដ៏ត្រឹមត្រូវ ភ្លឺស្វាង

និងទាន់ពេលវេលារបស់បក្ស ។ មតិមួយទៀត ជាសំឡេងស្រែក កំហឹកសង្ឃក ឲ្យបក្សយួនដែលវាប្រឆាំងនឹងការតស៊ូដោយអាវុធ របស់បក្សយើង ។

ឆ្លើយតបយ៉ាងក្លៀវក្លា និងសេចក្តីសម្រេចចិត្តរបស់បក្ស ខែ១ ឆ្នាំ១៩៦៨ ដុះអាវុធនៅភូមិភាគពាយ័ព្យ ។ ខែ២ ដុះនៅ ភូមិភាគនិរតីខែ៣ ដុះនៅភូមិភាគបូព៌ា ចុងខែ៣ ដុះនៅភ្នំសាន ខែ៤ ដុះនៅខត្តរ ។ ស្តុកកាំភ្លើងបដិវត្តន៍ឆ្លើយឆ្លងគ្នាជាបន្តពីភូមិភាគ មួយទៅភូមិភាគមួយជាប់រដឹក ។

៤ខែប៉ុណ្ណឹង បក្សយើងដុះអាវុធ១៧ខេត្ត ក្នុង១៩ខេត្ត

យោធាខ្មែរក្រហមប្រយុទ្ធ នៅសមរម្យមួយ

នៃទូទាំងប្រទេស ។ ចលនាបដិវត្តន៍ យើងខ្លាំងក្លា ដូចព្យុះសង្ស័យ មែន ។ វិមាន ស កាន់តែរន្ត្រះរន្ត្រី តែមមាញឹករៀបចំធ្វើរដ្ឋប្រហារ រំលឹកម្តង ។

វណ្ណៈកាន់អំណាច វាប្រកាសថា វាយខ្មែរក្រហមឲ្យល្ងើន អណ្តាត តែក្រឡេកមើលលើកំពូលប្រាសាទ ឃើញលោកខែតណ៍ ខ្មៅរះចំពីលើ ។

ឯយូនភីភីដេកហួច វិនិច្ឆ័យថា ចលនាខ្មែរក្រហមខ្ទេចខ្ទី អស់ហើយ ។ ហ្នឹងហើយ ម្ចាស់ការ ឯករាជ្យ សមមុខទៅចុះ! ។ យូន វាយលេខខុស ព្រោះផែនការ “សហព័ន្ធតណ្តូចិន” វិញទេ ដែលកំពុង

ខ្ទេចខ្ទី ។ បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា និងបដិវត្តន៍កម្ពុជា នៅជ្រុល ហើយ កំពុងបោះជំហានទៅមុខដោយជោគជ័យ ក្នុងចលនាស៊ីហារ៉ា និង នយោបាយរួមផ្សំ ។

ក្នុងរយៈកាល២ឆ្នាំ នៃការតស៊ូដោយអារ៉ុធ រួមផ្សំនយោ បាយ បក្សកាន់តែដឹកនាំប្រជាជនដឹកនាំចលនា បានជាប៉ុស្តិ៍ មាតិក បក្ស បានសាកល្បងបញ្ជាក់ច្បាស់នូវសភាពត្រឹមត្រូវខ្លាំងក្លារបស់ មាតិកបក្ស ។ សតិអារម្មណ៍កម្មាភិបាល បក្សជនកងទ័ព និងប្រជាជន កាន់តែរឹងប៉ឹង ក្នុងភ្លើងប្រយុទ្ធ ។ កម្លាំងបដិវត្តន៍គ្រប់ផ្នែកបានពង្រឹង និងពង្រីកជាច្រើន ។ មូលដ្ឋាននយោបាយនៅក្នុងប្រជាជន នៅជនបទ បានរីកចម្រើន ។ មូលដ្ឋានបង្កើនទូទាំងប្រទេសបានពង្រឹង និងពង្រីក ថែម ។ ឯកងទ័ពរីកចម្រើន ។ សភាពការណ៍បដិវត្តន៍កម្ពុជា កំពុងរីក លូតលាស់ល្អប្រសើរយ៉ាងនេះ ស្រាប់តែមានដុះរដ្ឋប្រហារភ្លាម ។

ថ្ងៃ១៨ ខែ៣ ឆ្នាំ១៩៧០ ចក្រពត្តិអាមេរិក និងពួកក្បត់ លន់ នល់ បានធ្វើរដ្ឋប្រហារ ។ ពេលវាធ្វើរដ្ឋប្រហារភ្លាម សភាពការណ៍ ប្រែប្រួលភ្លាម ទាំងក្នុងប្រទេស ទាំងក្រៅប្រទេស អំណោយផលល្អ ដល់បដិវត្តន៍កម្ពុជាថែមទៀត ។ ក្នុងសភាពការណ៍ហ្នឹង បក្សកុម្មុយ នីស្តកម្ពុជាវាយសម្រុកភ្លាម ។

កម្លាំងប្រជាជន និងកងទ័ពដែលបានហ្វឹកហ្វឺនក្នុងចលនា បដិវត្តន៍នយោបាយ និងអារ៉ុធ បានធ្វើកុប្បកម្មតាមភូមិ ឃុំទូទាំង ប្រទេស ។ ពេលនោះ សូម្បីតែខ្លាំងដែលវាទៅតាមប៉ុស្តិ៍ បន្ទាយ មួយអនុសេនាតូច មួយអនុសេនាធំ ក៏ត្រូវបាក់ខ្ចាត់ខ្ចាយរលាយ ភ្លាម ។ ប្រជាជនងើបឡើង ធ្វើមហាបាតុកម្ម មហាកុប្បកម្មទូទាំង ប្រទេស ដូច្នោះខាងបដិវត្តន៍វាយសម្រុកទាំងនយោបាយ ទាំង យោធា ធ្វើឲ្យចក្រពត្តិអាមេរិកចាញ់ច្រក ហើយអាលន់ នល់ ក៏ចាញ់ ច្រកដែរ ។ ប្រជាជនរាប់លាន ចូលមកក្នុងពេញ ខ្លះដើរ ខ្លះជិះឡាន ខ្លះ ជិះកប៉ាល់ បម្រុងចាប់អាលន់ នល់ កម្ទេចចោល ។ តែ១ ខែប៉ុណ្ណឹង បក្សយើងរំដោះភូមិឃុំ និងទូទាំងប្រទេស បានមួយចំនួន៧០ - ៧៥ ភាគរយ ។ បើថែមពេលមួយខែទៀត ចលនាបដិវត្តន៍មុខជាប្រាស សម្អាតពួកអាក្បត់ លន់ នល់ អស់រលីងគ្មានសល់ ។

ចក្រពត្តិអាមេរិក ឃើញសភាពនេះវាចូលមកវាយបដិវត្តន៍ កម្ពុជាផ្ទាល់ ។ វាចូលមកជិតដល់សែននាក់ទាំងជើងគោក ទាំងជើង អាកាស ។ យូនអាធីរីតី ក៏ចូលមករាប់សែននាក់ មកវាយបដិវត្តន៍

កម្ពុជា ដើម្បីស្រោចស្រង់អា លន់ លន់ ផង ហើយដណ្តើមយកដី កម្ពុជាផង ។

នៅមុខសភាពការណ៍នេះ បក្សយើងបំផុសសួររកស្នេហា ជាតិខ្ពង់ខ្ពស់ វាយចក្រពត្តិអាមេរិក វាយអាខ្មាំងយួនធីរិក វាយ អា លន់ លន់ ក្បត់ជាតិ ។ ចលនាបដិវត្តន៍ទូទាំងប្រទេស កាន់តែដុស ដុលខ្លាំងក្លា ។ សកលលោកទប់ត្រូវបដិវត្តន៍កម្ពុជាយ៉ាងសកម្ម រហូត មានការជួយទប់ត្រូវបដិវត្តន៍អាមេរិកផង ។ ដល់ឆ្នាំ១៩៧៣ មានកិច្ចព្រមព្រៀងក្រុងប៉ារីស និងកិច្ចព្រមព្រៀងរៀងចន្ទ ដ្ឋាក សង្គ្រាមនៅយួន និង លាវ ។ កម្ពុជាយើងបន្តធ្វើសង្គ្រាមតែម្នាក់ ឯង ។ ពេលនោះចក្រពត្តិអាមេរិក ប្រមូលកម្លាំង មកវាយបដិវត្តន៍ កម្ពុជាយើងខ្លាំងមែនទែន តែត្រូវបរាជ័យ ។ សង្គ្រាមអាកាស ២០០ ថ្ងៃ ២០០ យប់ របស់ចក្រពត្តិអាមេរិកត្រូវបរាជ័យយ៉ាង អាម៉ាស់ ។ ក្នុងឆ្នាំ៧៣នេះដែរ ដែលបក្សយើងលើកគោលការណ៍ វាយសម្រុកខ្លាំងជាយុទ្ធសាស្ត្រ វាយរហូត វាយទាំងប្រទេស ទាំងវិស្វា ទាំងយប់ ទាំងថ្ងៃ ។ កងទ័ពអាក្សត្រ លន់ លន់ ត្រូវខ្ទេចខ្ទី ។ ចក្រពត្តិ អាមេរិក គ្មានកម្លាំងមូលដ្ឋានមកជួយទៀត អាក្សត្រ លន់ លន់ អស់មនុស្ស អស់សេដ្ឋកិច្ច អស់នយោបាយ អស់រលីងដូចកង ទ័ពនៅក្នុងឆ្នាំ១៩៧៣ នេះដែរ បក្សសម្រេចចាត់តាំងសហករណ៍ទូ ទាំងប្រទេស ។ ចលនាសហករណ៍ដុលដុសយ៉ាងខ្លាំងក្លា ក្នុងការ តស៊ូវិញ្ញាណៈផង វាយសម្រុកខ្លាំងនៅសមរម្យមុខផង និងបង្កបង្កើន ផលសម្រាប់ធ្វើសង្គ្រាមបដិវត្តន៍យួនអង្រែឆ្នាំងផង ។ សមរម្យមុខ ក៏វាយសម្រុក សមរម្យម្រាយក៏វាយសម្រុក ។ ចលនាសហករណ៍ បានរួមចំណែករំដោះជាតិ រំដោះប្រជាជនយ៉ាងសកម្មបំផុត តាម គោលដំបូងឯករាជ្យ ម្ចាស់ការ ខ្លួនទប់ត្រូវខ្លួន ខ្លួនក្តាប់វាសនា ប្រទេសជាតិខ្លួនដោយខ្លួនឯង ។ ខែ៦ ឆ្នាំ១៩៧៤ បក្សយើងកំណត់ បើកការវាយសម្រុកជាយុទ្ធសាស្ត្រ ដើម្បីផ្តាច់ព្រំត្រ រំដោះភ្នំពេញ រំដោះទូទាំងប្រទេស ។ បក្សកំណត់ដូចតទៅនេះ :

- ◆ វាយមេកង្កក្រោមជាកន្លឹះ ដើម្បីផ្តាច់ស្បៀង ផ្តាច់ដូរ កមនាគមន៍ខ្លាំង
- ◆ វាយជុំវិញភ្នំពេញ ដើម្បីវាយផ្តាច់ភ្នំពេញ
- ◆ បើកវាយទ្វីបខេត្តខ្លះដែលខ្លាំងកាន់កាប់បណ្តោះអាសន្ន ថ្ងៃទី១ ខែ១ រវេលាម៉ោង១ ភ្នំ ១៩៧៥ គ្រប់អង្គការទ័ពទាំង

ឈូប ស្រុក តំបន់ ភាគ និងទ័ពមជ្ឈិមគ្រប់មុខព្រួញ ត្រូវសម្រុកបុក ទំលាយ តាមផែនការបក្សកំណត់ ។

ដល់ពេលកំណត់ គ្រប់មុខព្រួញវាយសម្រុកបុកតែមួយ ព្រឹប ទ័ពអា លន់ លន់ បាក់រត់ខ្ពស់ខ្ពាយ ។ វាយតែ៣១ កងទ័ពបដិវត្តន៍ យកបានអ្នកល្បឿន ។ អាមេក្សត្រ លន់ លន់ ល្បឿនអណ្តាតចក្រពត្តិ អាមេរិកស្វាយមុខ ។ ថ្ងៃទី១ មេសា អាមេក្សត្រ លន់ លន់ រត់ចោល ស្រុកទៅអាមេរិក ។ ថ្ងៃទី២ មេសា ចក្រពត្តិអាមេរិកទ្រហោយរត់ ឡើងទទួលក្រវត់ទៅអាមេរិកទៀត ។

ថ្ងៃទី៧ មេសា ១៩៧៥ រវេលាម៉ោង៧ កន្លះ សួរជួនមហា ជ័យលាន់ព្រំនីទូទាំងប្រទេស និងសកលលោក ។ ភ្នំពេញបានរំដោះ ហើយ! កម្ពុជាបានរំដោះទាំងស្រុងហើយ! ទង់ក្រហមឆ្លុះឆ្លៅ នៃបក្ស កម្ពុយនីស្តកម្ពុជា អណ្តែតត្រសែតលើអាកាសរវេហា បញ្ជាក់ថា បក្ស កម្ពុយនីស្តកម្ពុជាឈ្នះហើយ! ប្រជាជនកម្ពុជាឈ្នះហើយ! វិញ្ញា កម្មករ កសិករកម្ពុជាឈ្នះហើយ! បដិវត្តន៍កម្ពុជាឈ្នះហើយ! “រងើក ភ្លើងភ្នំ ដែលប្រៀបប្រដូចនឹងភ្នែកមាន់ព្រៃ គេដុំបង្កាត់ដោយឃ្នាត ខ្លី នេះភ្នំដូចថ្ងៃ អាស្រ័យចលនា” ។

ស្មោះត្រង់ជាទីចំពោះមហាសន្និបាតបក្ស លើកទីមួយ កម្មាភិបាល បក្សជន កងទ័ព ប្រជាជនគ្មានសម្រាកមួយនាទីឡើយ ។ ទាំងអស់គ្នាក្រោមការដឹកនាំរបស់បក្សកម្ពុយនីស្តកម្ពុជា ជ្រោងទង់ ប្រយុទ្ធបន្តទៅទៀត តាមមាតិកានៃមហាចលនាបដិវត្តន៍សង្គមនិយម និងកសាងសង្គមនិយម ដើម្បីឈានទៅកម្ពុយនីស្តនិយម ដោយ ឯករាជ្យ ម្ចាស់ការ ខ្លួនទប់ត្រូវខ្លួន ខ្លួនក្តាប់វាសនាប្រទេសជាតិខ្លួន ដោយខ្លួនឯង ។

១៩៧៥ ដល់ ១៩៧៨ មហាចលនាការពារប្រទេសធ្វើ បដិវត្តន៍សង្គមនិយម និងកសាងសង្គមនិយម លើកស្ទួយជីវភាព ប្រជាជនខ្លាំងក្លាណាស់ ។

ខ្លាំងយួនឈ្មានពាន វាតទីលេបទឹកដី បំបាក់ពូជសាសន៍ កម្ពុជា លើកទ័ព១៤ កងពល ប៉ុនប៉ងវាយសម្រុកយកកម្ពុជាតែ មួយព្រឹប តែត្រូវប្រជាជន និងកងទ័ពបដិវត្តន៍កម្ពុជាវាយខ្ទេចខ្ទី បរាជ័យ យ៉ាងអាម៉ាស់ ទាំងនៅកម្ពុជា និងលើឆាកអន្តរជាតិ កាល ពីថ្ងៃ៦ មករា ១៩៧៨ ។

ខ្លាំងបង្កប់ស៊ីវិលផ្ទៃក្នុង ជាភ្នាក់ងារ សេ.អ៊ី.អា ភ្នាក់ងារត្រៃ

បម្រើយូន និងភ្នាក់ងារ កា.ហ្សេ.បេ ខំគ្រប់រកខ្យល់ដើមក
ដណ្តើមយកអំណាចពីបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា និងពីប្រជាជនកម្ពុជា
តែត្រូវប្រជាជនកម្ពុជា វាយកម្ទេចបាក់ទាំងផ្ទាំង។ ធ្វើឲ្យចក្រពត្តិ
អាមេរិកក៏បរាជ័យ ដែនការ “សហព័ន្ធតណ្តូចិន” របស់យួនក៏
បរាជ័យ ដែនការវាតទីរបស់បក្សពួកសេរីមកលើអាស៊ីអាគ្នេយ៍
ក៏ត្រូវបរាជ័យ ។

របបឯកជន និងកម្មសិទ្ធិឯកជនកាន់តែរលំរលាយជាបន្ត
បន្ទាប់ បាត់មុខបាត់មាត់ពីសង្គមកម្ពុជា របបសមូហភាព និងកម្មសិទ្ធិ
សមូហភាពនៃវណ្ណៈ អធិនរបស់បក្សកាន់តែបានពង្រឹងពង្រីកក្នុង
មហាចលនាប្រយុទ្ធការពារប្រទេស និងកសាងសង្គមនិយម ។

មហាចលនា កសាងប្រទេស លើកស្ទួយជីវភាពប្រជាជន
តាមមតិកសាងសង្គមនិយមរបស់បក្ស បានទទួលជោគជ័យជា
លំដាប់ ដោះស្រាយជីវភាពប្រជាជន ដែលទើបចេញដុតពីសង្គ្រាម
វិនាសកម្មរបស់ចក្រពត្តិអាមេរិកបានជាមូលដ្ឋាន ហើយរៀបចំ
លក្ខណៈសម្បត្តិជាមូលដ្ឋាន ឈានទៅវាយសម្រុកខ្លាំងក្លាទៀត
ខាងកសិកម្ម និងទស្សនាវាកម្ម ។

ចលនាខ្ទប់កាំបិតដីវត្តន៍សង្គមនិយមកម្ពុជារបស់មិត្តភក្តិ
លើសកលលោក កាន់តែច្រើន ក្លៀវក្លាស្វាហាប់ ដាក់ជំនឿជឿជាក់
លើអនាគតដ៏គ្រប់គ្រងនៃបដិវត្តន៍សង្គមនិយមកម្ពុជា ក្រោម
ការដឹកនាំរបស់បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាតែមួយគត់ ។

១៨ឆ្នាំ ក្រោមទង់ប្រយុទ្ធវាយសម្រុកយ៉ាងខ្លាំងក្លា របស់
បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ក្រោមការដឹកនាំរបស់មជ្ឈមបក្សដែលមាន
សមមិត្តប៉ុល ពត ជាលេខា វាយសម្រុកទាំងក្នុងដំណាក់កាលបដិវត្តន៍
ប្រជាជាតិប្រជាធិបតេយ្យ វាយសម្រុកទាំងក្នុងដំណាក់កាលបដិវត្តន៍
សង្គមនិយម និងកសាងសង្គមនិយម បក្សសន្និដ្ឋានថា :

“បក្សត្រូវមានមតិយោបាយយុទ្ធសាស្ត្រ យុទ្ធវិធី
ត្រឹមត្រូវ មានសតិសម្បជញ្ញវិវត្តន៍ខ្លាំងក្លា មានការចាត់តាំងវិធី
ប្តឹង ។ ត្រូវមានកម្មាភិបាលស្នូល ដែលមានគោលដំបូលរបស់ខ្លួន
មានស្មារតីប្រយុទ្ធវាយសម្រុកខ្លាំងក្លា មិនខ្លាចលំបាកវេទនា មិន
ខ្លាចស្លាប់រស់ ហើយមានទស្សនៈមហាជនត្រឹមត្រូវ នាំយកមតិ
នយោបាយសតិសម្បជញ្ញវិវត្តន៍ និងចាត់តាំងរបស់បក្ស ទៅយោសនាអប់រំ
ចាត់ តាំងប្រជាជន បំផុសប្រជាជន មហាជន ធ្វើការតស៊ូបដិវត្តន៍

ទាំងវាយខ្លាំង ទាំងតស៊ូវណ្ណៈ ទាំងប្រយុទ្ធដោះស្រាយជីវភាព
ប្រជាជន ។ ចលនាតស៊ូបដិវត្តន៍របស់មហាជន ត្រូវបំផុសជាបន្ត
បន្ទាប់ ។ កាលបើមានចលនាមហាជនសង្គមស្រុក តាមមតិយោបាយ
របស់បក្សហើយ ចលនានេះ វាពង្រឹងពង្រីកមតិយោបាយ
សតិសម្បជញ្ញវិវត្តន៍ ចាត់តាំងរបស់បក្សថែម ។ ចលនានេះកសាងពង្រឹង
ពង្រីកកម្មាភិបាលបក្សជនថែម ។ ចលនានេះ កសាងពង្រឹងពង្រីក
កម្មាភិបាលមហាជន ប្រមូលមហាជនកាន់តែចូលរួមធ្វើបដិវត្តន៍កុះករ
ខ្លាំងក្លាថែមទៀត ។ វិលវង់ចុះឡើងយ៉ាងនេះជាច្រើនលើក ច្រើនក្រា
ច្រើនឆ្នាំ ចលនាបដិវត្តន៍កាន់តែបានរីកចម្រើនខ្លាំងក្លា ។ រីកចម្រើន
ខ្លាំងក្លាខាងកម្មាភិបាលប្រជាជន មហាជន ។ រីកចម្រើនខាងចំនួន និង
គុណភាពរបស់កម្មាភិបាលគ្រប់ថ្នាក់ ។

បើបក្សមានមតិយោបាយ សតិសម្បជញ្ញវិវត្តន៍ ចាត់តាំងឯក
ភាពត្រឹមត្រូវ ។ មានកម្មាភិបាលស្នូល មានប្រជាជនមហាជនធំ
ទូលាយ ដោយមានសម្ព័ន្ធភាព កម្មករ កសិករ ជាមូលដ្ឋាន ។ មាន
ចលនាប្រយុទ្ធក្តៅជាបន្តបន្ទាប់ ហើយបក្សនេះនឹងមានកងទ័ពមួយ
យ៉ាងខ្លាំងក្លា ទាំងនយោបាយ សតិសម្បជញ្ញវិវត្តន៍ មានពិសោធន៍
បដិវត្តន៍ច្រើន មានសេដ្ឋកិច្ច និងមានអ្វីៗទាំងអស់ ។ ដូច្នោះ បក្សនេះ
ប្រជាជននេះ ពិតជាធ្វើបដិវត្តន៍បានជ័យជម្នះដាច់ខាត ជ័យជម្នះដែល
បានមកដោយម្ចាស់ការ ឯករាជ្យ ខ្លួនខ្លួនខ្លួនខ្លួនខ្លួនខ្លួនខ្លួនខ្លួនខ្លួនខ្លួន
ដោយខ្លួនឯង ។

សមមិត្តជាទីស្នេហា! ក្នុងសេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់សមមិត្ត
ប៉ុល ពត លេខាគណៈកម្មាធិការមជ្ឈមបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា
ក្នុងឱកាសអបអរសាទរខួបទី១៧ ដ៏មហាជោគជ័យនៃកំណើត
បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា និងក្នុងឱកាសដែលបក្សប្រកាសចេញចំហ
ជាដូវការក្នុងប្រទេស និងលើឆាកអន្តរជាតិ សមមិត្តបានថ្លែងជាទី
បញ្ចប់ថា “ដំណើររបស់យើងបានវែងឆ្ងាយហើយ បើប្រៀបធៀប
នឹងចលនាបដិវត្តន៍នៅក្នុងប្រទេសយើង ។ ក៏ប៉ុន្តែទន្ទឹមនឹងនេះ
យើងត្រូវរាលសាបដិវត្តន៍ ត្រូវឃើញនូវជ័យជម្នះមហាជ័យជម្នះ
របស់យើង ហើយក៏យើងត្រូវឃើញថា ភារកិច្ចរបស់យើងនៅច្រើន
ហើយធ្ងន់ក្នុងការការពារប្រទេស ការពារកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ
ការពារបដិវត្តន៍កម្ពុជា ការពាររដ្ឋអំណាច ប្រជាជន កម្មករ កសិករ
ហើយនឹងភារកិច្ចដ៏ធ្ងន់ធ្ងរមួយទៀត គឺខាងកសាងប្រទេសឲ្យចម្រុះ

ចម្រើនរុងរឿងនាបរហ័ស ដើម្បីលើកស្ទួយជីវភាពប្រជាជនយើង ឲ្យបានម៉ឺងម៉ាត់រុងរឿងនាបរហ័ស ហើយរួមវិភាគទានជាមួយប្រជាជន សកលលោកឲ្យបានរីកចម្រើននាបរហ័សដែរ» ។

ដូច្នោះហើយ កម្មាភិបាលយើង បកូជនយើង កងទ័ពបដិវត្តន៍ យើង ដើម្បីបំពេញភារកិច្ចវាយឈ្នះខ្មាំងយួនឈ្មោះពានវាតទីលេប ទឹកដី បំបាក់ពូជសាសន៍កម្ពុជា បន្តធ្វើបដិវត្តន៍សង្គមនិយមឲ្យជ្រាល ជ្រៅ និងកសាងសង្គមនិយម លើកតម្កើងជីវភាពប្រជាជន ចាំបាច់ បន្តការកសាងគោលដំហែរនយោបាយ សតិអារម្មណ៍ចាត់តាំងឲ្យ ខ្មាំងក្លាក្របខ្នែកដោយ :

- ១) ដុតដីជាប់ក្នុងចលនាប្រយុទ្ធ
- ២) សុភាពរាបសា ដាក់ខ្លួនឲ្យមហាជន ឲ្យសមូហភាពកសាង
- ៣) កសាងគោលដំហែរ រស់នៅស្អាតស្អំតាមបែបបទបដិវត្តន៍
- ៤) ខិតខំរៀនសូត្រជានិច្ច ខាងនយោបាយ សតិអារម្មណ៍ ចាត់តាំង និងបច្ចេកទេសវិទ្យាសាស្ត្របដិវត្តន៍ ។

យើងកសាងគោលដំហែរនយោបាយ សតិអារម្មណ៍ចាត់តាំង

ឲ្យរឹងប៉ឹងខ្លាំងក្លា តាមគោលដំហែរនៃវណ្ណៈ អធិនរបស់បក្សកុម្មុយនិស្ត កម្ពុជាយើង ដើម្បីធ្វើឲ្យបក្សយើងខ្លាំង ដើម្បីប្រមូលកម្លាំងប្រជាជន យើងទាំង៨លាននាក់ ធ្វើបដិវត្តន៍ ដើម្បីបំផុសចលនាវាយសម្រុក កម្រិតខ្មាំងយួនឈ្មោះពាន វាតទីលេបទឹកដី បំបាក់ពូជសាសន៍ឲ្យ បានជ័យជម្នះ ដើម្បីធ្វើបដិវត្តន៍សង្គមនិយមឲ្យកាន់តែជ្រាលជ្រៅ ហើយដើម្បីកសាងសង្គមនិយម និងលើកតម្កើងជីវភាពប្រជាជន ឲ្យបាននាបរហ័ស ។

ជយោ បុណ្យខួបទី១៨ នៃកំណើតបក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជា!
 ជយោ បក្សកុម្មុយនិស្តដ៏ត្រឹមត្រូវ និងភ្នំស្វាន មហាអស្ចារ្យ!
 ជយោ បដិវត្តន៍កម្ពុជា ដ៏ខ្លាំងក្លា មហាអស្ចារ្យ!
 ជយោ កងទ័ពបដិវត្តន៍កម្ពុជា ដ៏ខ្លាំងពូកែ និងអង្គអាចក្លាហាន មហាអស្ចារ្យ!
 ជយោ កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យដ៏រុងរឿង!
 ជយោ លទ្ធិម៉ាក្ស ឡេនីន ដ៏ភ្នំស្វាន មហាអស្ចារ្យ!

នាថ សារៈមុនិដ្ឋ

(រូបខាងស្តាំ) នារីនៅក្នុងកងសិល្បៈខ្មែរក្រហម មកលេងទីពាក្យមួយ និងបួន១នៅផ្ទះ

សេចក្តីប្រកាសព័ត៌មាន ឯកសារប្រកាសព័ត៌មាន ឯកសារប្រកាសព័ត៌មានព្រឹត្តិបត្រព័ត៌មានរបស់សាលាក្តីខ្មែរក្រហម

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាមានកិត្តិយស សូមប្រកាសជូនដំណឹងដល់សាធារណជនជ្រាបអំពីឯកសារប្រកាសព័ត៌មានព្រឹត្តិបត្រព័ត៌មានរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាដែលហៅកាត់ថា **អ.វ.ត.ក** ។ ចាប់ពីថ្ងៃទី១ ខែប្រតិបត្តិការរបស់ **អ.វ.ត.ក** មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជារកឯកសារព្រឹត្តិបត្រព័ត៌មានរបស់ **អ.វ.ត.ក** បានដោយរក្សាទុក និងរៀបចំឯកសារទាំងនោះ សម្រាប់សាធារណជនទូទៅប្រើប្រាស់តាមតម្រូវការ ។ ផែនការត្រៀមទុកនេះសំដៅទៅលើសាធារណជនទូទៅអាចស្វែងរកឯកសាររបស់ **អ.វ.ត.ក** បាន បើទោះបីជាតុលាការនេះបញ្ចប់ប្រតិបត្តិការរបស់ខ្លួនហើយក៏ដោយ ។ កិច្ចការដែលទាក់ទងនឹងឯកសារនេះ គឺមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ៖

- ◆ ព្រឹត្តិសំណើឯកសារសាធារណៈរបស់ **អ.វ.ត.ក** ចេញទាំងអស់ពីគេហទំព័ររបស់តុលាការ (ភាសាខ្មែរ អង់គ្លេស និងបារាំង) និងចង ក្រងវាសម្រាប់សាធារណជនទូទៅអាចប្រើប្រាស់បាន ។
- ◆ ចម្លងទុក និងរក្សាទុកដាក់ក្នុងអង្គប័ណ្ណចាំខាងក្រៅកុំព្យូទ័ររបស់សំណើឯកសារអេឡិចត្រូនិច ដែលជាឯកសារសាធារណៈផ្សព្វផ្សាយលើគេហទំព័ររបស់តុលាការ (ភាសាខ្មែរ អង់គ្លេស និងបារាំង) រួច ហើយចងក្រងឯកសារទាំងនោះសម្រាប់សាធារណជនទូទៅអាចប្រើប្រាស់បាន ។

◆ ផ្តិតយករូបភាពវីដេអូសវនាការទាំងអស់ រាប់ទាំងសវនាការដោយអង្គបុរេជំនុំជម្រះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលផ្ទាល់ពីបន្ទប់សវនាការរបស់ **អ.វ.ត.ក** រួចហើយរក្សាទុក និងចងក្រងសម្រាប់សាធារណជនទូទៅអាចប្រើប្រាស់បាន ។ ឯកសារដែលរៀបរាប់ទាំងអម្បាលម៉ោងខាងលើ បូករួមទាំងឯកសារខ្មែរក្រហមរាប់សែនទំព័រផង ត្រូវបានដាក់ឱ្យប្រើប្រាស់ដោយឥតគិតថ្លៃ នៅសាលាសាធារណៈរបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាតាមពេលវេលា និងម៉ោងធ្វើការដូចខាងក្រោម ៖

- ◆ ពីថ្ងៃចន្ទដល់ថ្ងៃសុក្រ (លើកលែងបុណ្យទាន និងឈប់សម្រាក)
- ◆ ចាប់ពីម៉ោង ៧និង១៥ នាទីដល់ម៉ោង ៥ និង១៥ នាទីល្ងាច ។

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាសូមលើកទឹកចិត្តសាធារណជនទូទៅស្វែងរកឯកសារខាងលើលើគេហទំព័រ **អ.វ.ត.ក** ។

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា សូមសម្តែងនូវការដឹងគុណដល់អ្នកគាំទ្រចំពោះកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់ខ្លួនក្នុងការជួយថែរក្សាឯកសារដែលប្រើប្រាស់បានពីបណ្តឹងឯកសារតាមប្រកាសព័ត៌មានរបស់ **អ.វ.ត.ក** ដែលក្នុងនោះមាន *J.B and M.K. Pritzker Family Foundation, Illinois Holocaust Museum & Education Center, Northwestern University School of Law's Center for International Human Rights, Robert Bosch Stiftung* និងទីភ្នាក់ងារសហរដ្ឋអាមេរិកដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍អន្តរជាតិ ហៅកាត់ថា *USAID* ។

សាលាសាធារណៈ
អគារ ៦៦ ផ្លូវព្រះសីហនុ
ប្រអប់សំបុត្រ ១១១០ ភ្នំពេញ
ទូរស័ព្ទលេខ ០២៣ ២១១ ៨៧៥ ទូរសារ ០២៣ ២១០ ៣៥៨
អ៊ីម៉ែល : dccam@online.com.kh

គេហទំព័រ : www.dccam.org; www.cambodiasri.org; www.cambodiatribunal.org; and www.cambodialpj.org ឬទាក់ទងមកលោក វ៉ាន់ថាន់ ពៅវ៉ាវ៉ា នាយករងមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា លេខទូរស័ព្ទ ០១២ ៨៤៦ ៥២៦ អ៊ីម៉ែល truthpdara@dccam.org

ខ្មែរសុរិទ្ធក្នុងចលនាបដិវត្តន៍

លីម វុធី អាយុ៧០ឆ្នាំ ជាខ្មែរសុរិទ្ធ កើតនៅភូមិទម្ងាប់ ឃុំសង្កែ ស្រុកសទ្ធិក ខេត្តបុរីវ៉ារ៉ូ ប្រទេសថៃ។ វុធី បានចាកចេញពីផ្ទះក្នុងខេត្តបុរីវ៉ារ៉ូ គាំទ្រគាត់មានអាយុ៧០ឆ្នាំ មករស់នៅស្រុកថ្មពួក ខេត្តបន្ទាយមានជ័យ ប្រទេសកម្ពុជាវិញ ដោយសារនៅកន្លែងដែលគ្រួសារគាត់រស់នៅបានជួបប្រទះ គ្រោះរាំងស្ងួត និងទឹកជំនន់ ធ្វើស្រែមិនបាន។ វុធី រៀបរាប់ថា ខ្មែរសុរិទ្ធដែលចាកចេញពីផ្ទះ មករស់នៅស្រុកខ្មែរជាមួយគ្រួសារគាត់ មានប្រមាណ៨០គ្រួសារ ដោយបរទេសចំនួន៨០ ព្រមទាំង គោ-ក្របី ជាច្រើនក្បាលទៀត។ វុធី បន្តថា ខ្មែរសុរិទ្ធនៅពេលនោះអាចផ្លាស់ប្តូរទីកន្លែង ដោយមិនមានការបង្ខិតបង្ខំពីអាជ្ញាធរឡើយ។

ពេលមកដល់ស្រុកខ្មែរ វុធី រស់នៅភូមិក្បាលទន្សោង ឃុំបន្ទាយឆ្មារ ស្រុកថ្មពួក ដោយប្រកបរបរធ្វើស្រែចម្ការ។ ក្រៅពីការងារនេះ ឪពុកម្តាយរបស់គាត់បានប្រកបរបររបន្ថែមទៀតក៏ចិញ្ចឹមគោមេចំនួន៣៨០ ក្បាល និងក្របីចំនួន៨០ ក្បាល។ នៅសម័យនោះ វុធី បានចូលរៀននៅសាលាវត្តបន្ទាយឆ្មាររហូតដល់ថ្នាក់ទី៧។ ក្រោយមក គាត់ក៏យប់រៀនដោយសារផ្លូវពិបាកបរទេស មិនរួច និងត្រូវឡើងទៅរៀនបន្តនៅស្រុកថ្មពួកទៀត។

នៅអំឡុងឆ្នាំ១៩៦៨ វុធី បានចូលរួមក្នុងចលនាខ្មែរសេរីជាមួយយុវជនផ្សេងទៀតតាមការយោសា ដែលមាន ឡឹក សំអឿន ហៅ ផ្កាយព្រឹក ជាអ្នកដឹកនាំ។ ប៉ុន្តែចលនានេះ បានលម្អៀងទៅរកខ្មែរក្រហម។ មួយរយៈក្រោយមក លោក សឹង ភូ ទាហានពាក់សក្តិ៥ បានទៅយោសា និង អូសទាញ ឡឹក សំអឿន រួមទាំង វុធី និងកម្លាំងខ្មែរសេរីប្រមាណ ១.០០០ នាក់ មកចូលរួមជា មួយ លន់ នល់ វិញ។

បន្ទាប់ពីចូលបម្រើក្នុងកងទ័ព លន់ នល់ វុធី ត្រូវបានចាត់តាំងឲ្យចេញទៅយរជើងនៅ អូរស្នាច់, ភ្នំស្រុក និងកន្លែងជាច្រើនទៀត។ ក្រោយមក វុធី និងមិត្តភក្តិម្នាក់ទៀតឈ្មោះ ឡុម រឿង ត្រូវយោធាខ្មែរក្រហមយាត់ខ្លួនបាននៅក្តាន់រុន (ស្ថិតនៅម្តុំក្រុង

សៀមរាប) ពេលគាត់ទាំងពីរ នាក់ជិះម៉ូតូទៅបើកប្រាក់ខែ នៅខេត្តសៀមរាប។ ខ្មែរក្រហមបាននាំ វុធី និង ឡុម រឿង ទៅឃុំនៅតំបន់ដែលខ្លួនរំដោះអស់រយៈពេលបីខែ និងបានស្នើគាត់ និងមិត្តភក្តិទៅស៊ើបយកព័ត៌មានដើម្បីវាយយកបន្ទាយទាហាន លន់ នល់ នៅក្នុងស្រុកភ្នំស្រុក។ វុធី និង មិត្តរបស់គាត់បានយល់ព្រមតាមការស្នើនេះ ប៉ុន្តែពេលខ្មែរក្រហមដោះលែង វុធី និងមិត្តរបស់គាត់បាននាំដំណឹងនោះទៅប្រាប់សឹង ភូ មេបញ្ជាទ័ព លន់ នល់ និងសូមឲ្យ សឹង ភូ ជូនមកផ្ទះវិញ ព្រោះក្រុមគ្រួសារគិតថា គាត់ទាំងពីរនាក់ត្រូវខ្មែរក្រហមសម្លាប់ចោលហើយ។ ចាប់តាំងពីពេលនោះមក វុធី បានត្រឡប់មករស់នៅផ្ទះ នៅភូមិក្បាលទន្សោង វិញ។

នៅមុនពេលយោធាខ្មែរក្រហម វាយរំដោះភូមិរបស់គាត់ វុធី បានលួចជូនព្រះអង្គម្ចាស់ ច័ន្ទ រត្នី មេបញ្ជាការកងទ័ព លន់ នល់, ឈៀង វេង ពាក់សក្តិ៥, នេ ហ៊ាន និងមេមួយចំនួន រួមទាំង រថយន្តចំនួន៥ គ្រឿង ចូលទៅក្នុងប្រទេសថៃតាមប្រកសម្បត្តិធ្លាក់ព្រោះគាត់ទស្សនាវិចិត្រចូលរកស៊ីជាមួយថៃតាមផ្លូវនេះ និងចេះនិយាយភាសាថៃ។ ប៉ុន្តែទាហានថៃ បានដកយកអាវុធ និង រថយន្តទាំងអស់ មុននឹងអនុញ្ញាតឲ្យមនុស្សចូលទៅក្នុងទឹកដីរបស់ខ្លួន។ ចំណែក ព្រះអង្គម្ចាស់ ច័ន្ទ រត្នី ក៏បានទៅរួមនៅវត្តភ្នំដែក ក្នុងខេត្តសុរិទ្ធិ ប្រទេសថៃ។

បន្ទាប់ពីត្រឡប់មកភូមិវិញបានមួយរយៈ នៅពាក់កណ្តាលឆ្នាំ១៩៧៥ វុធី ត្រូវខ្មែរក្រហមជ្រើសរើសឲ្យធ្វើជាឈ្មួញ និងត្រូវបានចាត់តាំងឲ្យដឹកនាំយុវជន យុវនារី ទៅដឹកប្រឡាយ លើកប្រព័ន្ធក្លីស្រែ និងលើកដីចាក់បំពេញផ្លូវថ្នល់ដែលដាច់ និងខូចខាត ដោយសង្គ្រាម។

ស្របពេលនោះដែរ ខ្មែរក្រហមក៏បានចាត់តាំងឲ្យចាស់ៗ នៅក្នុងភូមិប្រៀកកល់បូស្សី បិតជាបម្រុង ដាក់ធ្វើជារបស់ដើម្បីការពារកុំឲ្យប្រជាជនរត់ចេញពីភូមិ។

រហូតដល់ចុងឆ្នាំ១៩៧៥ វុធី បាននាំកម្លាំង៣នាក់ជាមួយនឹងកាំភ្លើងបីដើម និងគ្រាប់បែកមួយចំនួនរត់ភៀសខ្លួនទៅថៃ ប៉ុន្តែគ្រូប៉ះចំប៉ុស្តិ៍យាមរបស់ខ្មែរក្រហម ។ វុធី បានបញ្ជាតបតជាមួយខ្មែរក្រហម និងបានដើរឆ្លងកាត់រណ្តៅចម្រុះជាច្រើនកន្លែងទៀត ។ វុធី បានទៅជួបជាមួយនឹង ភាឡុត ដែលរត់ទៅប្រទេសថៃមុន និងបានបង្កើតកម្លាំងជំរុំដែលដំបូងឡើយមានចំនួនតែ ១២នាក់ប៉ុណ្ណោះ ។ វុធី ចូលធ្វើការក្នុងកងទ័ពជំរុំមួយរយៈកាលក៏ទទួលបានការចូលមកស៊ើបការណ៍នៅស្រុកខ្មែរ ដោយបន្តស្លៀកពាក់ខោអាវពណ៌កក្កដ ឆ្នែកជើង កងឡាន និងមួកកន្ត្រៃ ដូចកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម ។ វុធី បានចូលទៅតាមភូមិឆ្ងាយៗ និងតាមសហគមន៍ផ្សេងៗ ដែលមិនស្គាល់ពីប្រវត្តិរបស់គាត់

ដើម្បីស្នើសុំ ត្រីភ្លៀង អង្ករ និងស្បៀង សម្រាប់ហូប ។ ក្រោយមក វុធី បានទៅរស់នៅជំរុំសាយធ្ម ជាមួយ ស៊ីនសាន ហើយបានបន្តធ្វើការវាយប្រយុទ្ធជាមួយយោធាខ្មែរក្រហម និងកងទ័ពវៀតណាម ។ វុធី បានចូលមកវាយតទល់ជាមួយកងទ័ពវៀតណាម នៅបន្ទាយឆ្មារ និងបានចូលទៅធ្វើសកម្មភាពដល់ខេត្តកំពង់ធំ និងខេត្តកំពង់ចាម ។ វុធី បានប្រើក្នុងកងទ័ពជំរុំរហូតដល់ឆ្នាំ១៩៧៤ ទើបគាត់លាលប់ដោយពេលនោះគាត់មានរោគសញ្ញាជំងឺមួយ រួចហើយក៏ត្រឡប់មកចិញ្ចឹមកោ និងធ្វើស្រែចម្ការជាមួយក្រុមគ្រួសារនៅឃុំបន្ទាយឆ្មារ រហូតដល់សព្វថ្ងៃ ។

សោម ម៉ិនថង

ខ្សែភាពយន្តឯកសាររឿង «ក្បងទឹកទន្លេ»

“ក្បងទឹកទន្លេ” គឺជាខ្សែភាពយន្តឯកសាររបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ដែលទទួលបានការគាំទ្រ និងទិដ្ឋាការពីក្រសួងវប្បធម៌ និងវិចិត្រសិល្បៈ ។ មកដល់ពេលនេះ ខ្សែភាពយន្ត “ក្បងទឹកទន្លេ” ទទួលបានការផ្សព្វផ្សាយលំដាប់ពិភពលោកចំនួន១៦ ហើយ ។ “ក្បងទឹកទន្លេ” បង្ហាញនូវដំណើរជីវិតមួយដ៏វិសេសវិសាល និងមិនធ្លាប់មានពីមុនមក ដែលដើមចេញពីតំបន់ជនបទ ចុងកាត់មាត់ព្យាកព្រៃភ្នំ និងភូមិសាស្ត្រនៅលើផ្ទៃដីរបស់ភ្នំអង្គជំរុំ ។ ខ្សែភាពយន្តនេះបានចាក់បញ្ចាំងនៅសារមន្ទីរសិល្បៈទំនើប សហរដ្ឋអាមេរិក ចាប់ពីថ្ងៃទី១២ ដល់ថ្ងៃទី១៧ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៣ និងប្រទេសអូទ្រីស ថៃលហ្ស៊ិក អាល្លឺម៉ង់ កូរ៉េខាងត្បូង អ៊ីតាលី អង់គ្លេស និងប្រទេសសិង្ហបុរី ។ ខ្សែភាពយន្តឯកសារនេះ ក៏គ្រោងនឹងដាក់បញ្ចាំងតាមសាកលវិទ្យាល័យ និងភូមិចំនួន៦០ ទូទាំងប្រទេសកម្ពុជា ដើម្បីបើកឲ្យមានការពិភាក្សាស្តីពីការផ្លាស់ប្តូរវប្បធម៌ និងដើម្បីស្វែងរកដំណោះស្រាយ ។

ខ្សែភាពយន្តនេះក៏មានចាក់បញ្ចាំងជូនស្រុកវៀតណាមថ្ងៃសុក្រនៅមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ។
 ព័ត៌មានបន្ថែមសូមទាក់ទង កញ្ញា សា ហ្វាទីលី តាមរយៈទូរស័ព្ទលេខ : ០ ១២ ៥ ១ ១ ៩ ១ ៤ ។
 អ៊ីម៉ែល : truthfatily.s@dccam.org គេហទំព័រ : www.ariverchangescourse.com

ប្រាក់ សុខា : អង្គការដកសេចក្តីទុកចិត្ត ព្រោះឪពុកជាខ្លាំង

ការសម្របសម្រួលជាទ្រង់ទ្រាយធំបានចាប់ផ្តើម មិនថា លើកម្មាភិបាលខ្លួនឯង និងប្រជាជនសាមញ្ញទេ គឺខ្មែរក្រហម អនុវត្តទៅលើមនុស្សទាំងអស់ ។ ទាំងនេះ មិនដូចពីដំបូងនៃការ យោសាណរបស់ខ្លួនឡើយ ពេលនោះខ្មែរក្រហមទទួលអ្នកដែល ស្ម័គ្រចិត្តចូលរួមចូលចិត្តរូបសម្បែងរបស់ខ្លួន ដោយមិនគិតពីអតីតភាព របស់អ្នកទាំងនោះទេ ។ បន្ទាប់ពីខ្លួនបានគ្រប់គ្រងប្រទេសហើយ អ្នកដែលអង្គការចាត់ទុកថា ជាអ្នកបដិវត្តន៍ស្អាតស្តាំបំផុតនោះគឺ កសិករក្រីក្រ ដែលមិនមានជាប់និរន្តរភាពនឹងរបបចាស់ ហើយខ្មែរ ក្រហម ក៏មិនទុកចិត្តអ្នកផ្សេងក្រៅពីកសិករក្រីក្រទាំងនេះដែរ ។ ហេតុនេះ អ្នកតស៊ូក្នុងបដិវត្តន៍របស់ខ្លួន ដែលមានបងប្អូនសាច់ ញាតិដែលធ្លាប់ប្រើឲ្យរបប លន់ នល់ និងសង្គមចាស់ ក៏អង្គការ ចាត់ទុកចូលទៅក្នុងជនដែលមានជាប់និរន្តរភាពខ្លាំងដែរ ។ អ្នកទាំង នោះ អាចត្រូវអង្គការទម្លាក់ពីតំណែង ឬយកទៅរៀនសូត្រជាដើម ។

ជាក់ស្តែង ប្រាក់ សុខា គឺជាអតីតយុទ្ធជនដែលចូលរួមចូលចិត្ត តស៊ូជាមួយបដិវត្តន៍តាំងពីឆ្នាំ ១៩៧០ មកម៉្លេះ ប៉ុន្តែ នៅឆ្នាំ១៩៧៧ សុខា ត្រូវអង្គការដកសេចក្តីទុកចិត្ត ហើយដកពីយុទ្ធជនកងពល ១៦៤ ឲ្យមកធ្វើការនៅតាមកងចល័តវិញ មូលហេតុដោយសារ ឪពុករបស់គាត់ពីមុនមានជាប់និរន្តរភាពខ្លាំង លន់ នល់ ។ សុខា ទើប តែដឹងរឿងនេះ បន្ទាប់ពីអង្គការដកគាត់មកចល័ត ហើយក៏ស្ទើរតែ មិនក្លរឲ្យជឿដែរថា ឪពុករបស់គាត់ត្រូវអង្គការកម្ទេចតាំងពីឆ្នាំ ១៩៧៣មកម៉្លេះ អំឡុងពេលដែលគាត់កំពុងតស៊ូយ៉ាងលំបាក យកជីវិតទៅប្តូរដើម្បីបដិវត្តន៍មួយនេះ ។ សុខា មានឪពុកឈ្មោះ ព្រៃម ហ៊ាន និងម្តាយ អែម យិន និងមានបងប្អូនបង្កើតប្រាំនាក់ ។ សុខា មានស្រុកកំណើតនៅភូមិព្រៃ ឈើទាលក្រោម ឃុំអង្គតាសោម ស្រុកត្រាំកក់ ខេត្តតាកែវ ។

កាលពីក្នុង សុខា បានរៀនសូត្រត្រឹមថ្នាក់ទី៧ចាស់ប៉ុណ្ណោះ ដោយសារតែស្រុកកើតសង្គ្រាមនៅអំឡុងឆ្នាំ១៩៧០ ។ នៅឆ្នាំ

១៩៧១ គ្រួសាររបស់ សុខា ទាំងអស់បានចាកចេញពីផ្ទះដែល មានទីតាំងនៅក្បែររូបនាយឧហាន ចូលទៅរស់នៅតំបន់រំដោះខាង ខ្មែរក្រហមវិញ នៅភូមិទ្រង់ ឃុំតាកែវ ស្រុកត្រាំកក់ ខេត្តតាកែវ ដោយពេលនោះ សុខា បានចូលធ្វើជាឈ្មួញ ។ នៅឆ្នាំ១៩៧២ សុខា បាន ចូលធ្វើជាកងទ័ពស្រុក ហើយការចូលនេះ គឺគាត់ធ្វើទៅ តាមការអំពាវនាវរបស់សម្តេច សីហនុ ឲ្យកូនចៅទាំងអស់ចូលព្រៃ ម៉ាកតីតស៊ូប្រឆាំងនឹង លន់ នល់ ។ បន្ទាប់ពីធ្វើជាកងទ័ពស្រុកបាន មួយរយៈ សុខា បាន ផ្លាស់ទៅធ្វើជាកងតំបន់ គឺតំបន់១៣ ។ នៅ តំបន់១៣ នេះមានឈ្មោះ បូ (ឬហៅ បូ ស្រែអំបិល) ជាមេបញ្ជា ការវរសេនាធំ ។ នៅពេលនោះ គាត់បានច្បាំងជាមួយឧហាន លន់ នល់ តែម្តង ។ គាត់រំព្រឹកថា ឧហានខ្មែរក្រហមគឺមានគ្រប់កន្លែងក្នុង តំបន់ ។ ការធ្វើជាឧហាន មិនសូវជាលំបាកខ្លាំងទេសម្រាប់ សុខា ព្រោះកាលពីនៅធ្វើឈ្មួញ គឺគាត់លំបាកជាងនេះទៅទៀត ។ គាត់យល់ថា ការប្រយុទ្ធគ្នាជាមួយឧហាន លន់ នល់ គឺធម្មតា គ្មានអ្វីឲ្យគាត់ភ័យស្ងួតនោះទេ ។ ការប្រយុទ្ធរវាងកងទ័ពទាំងពីរចេះ តែបន្ត ហើយយោធាខ្មែរក្រហមវាយបណ្តើរ រំកិលចូលបណ្តើរ ។ កងរបស់ សុខា វាយតាមមុខសញ្ញាខាងលិចភ្នំពេញ ចូលមកខាង កំបូល ហើយឈរជើងនៅទីនោះតែម្តង ដោយមិនបានចូលមក ដល់ទីក្រុងភ្នំពេញទេ ។

បន្ទាប់ពីរំដោះភ្នំពេញ ថ្ងៃ១៧ មេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ កងពល លេខ៣ របស់ សុខា ត្រូវអង្គការចាត់តាំងឲ្យទៅកំពង់សោម ហើយ ផ្លាស់ឈ្មោះពីកងពលលេខ៣ ទៅជាកងពល១៦៤វិញ ដែលស្ថិត ក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ មាស មុត ។

ពីឆ្នាំ១៩៧៥ រហូតដល់ឆ្នាំ១៩៧៧ សុខា ធ្វើនៅកងពល ១៦៤ ទ័ពការពារជើងគោក ដែលកាលនោះ កងពល១៦៤ នេះបែងចែកជាពីរ គឺទ័ពជើងទឹក និងទ័ពជើងគោក ។ នៅកងពល ១៦៤ នេះ គឺមានទាំងយុទ្ធជន និងយុទ្ធនារី តែមិនដែលបានទំនាក់

ទំនងខាងមនោសញ្ចេតនាទេ ។ សុខា បាននិយាយថា “ក៏គិតតែពី រឿងការងារ ព្រលឹមឡើងយើងធ្វើការងារ អត់ដែលបាននិយាយ អ្វីទេ ហើយការងារយើងផ្សេង មុខសញ្ញាយើងផ្សេង ដូច្នោះការ ទៅទំនាក់ទំនងនិយាយលេង ក៏គិតតែ” ។ កងជើងគោករបស់ គាត់មានក្បាប្រហែល១០០ នាក់ប៉ុណ្ណោះ ។ សុខា នៅខាងកងកាំភ្លើង ធំ១០៥មីលីម៉ែត្រ តែមិនធ្លាប់បានបាញ់ ឬប្រយុទ្ធជាមួយអ្នកណា ទេ ព្រោះអំឡុងពេលនោះ មិនទាន់មានការប៉ះទង្គិចអ្វីជាមួយអ្នក ណាឡើយ ។ សុខា បានឲ្យដឹងថា រយៈពេលនោះ គាត់ជាកូនទាហាន តូចតាចមិនសូវដឹងរឿងថ្នាក់លើទេ ហើយក៏មិនដែលបានប្រជុំអ្វី ដែរ ។ សុខា បានឲ្យដឹងថា “ធ្វើការងាររាល់ថ្ងៃ ប្រសិនបើយើងមាន កំហុសអ្វីមួយនោះ ក៏អង្គការដកទៅកងចល័ត ឬយកទៅរៀនសូត្រ នៅទឹកសាប ដាក់កុកនៅក្បាលស្ពានទឹកសាប” ។

ដោយជាប់និន្នាការ សុខា ត្រូវអង្គការដកមកខាងកងចល័ត ដែលជាកន្លែងលត់ដំបូង ។ នៅឆ្នាំ១៩៧៧ ទើប សុខា បានដឹងថា ឪពុករបស់គាត់ត្រូវអង្គការកម្ទេចតាំងពីឆ្នាំ១៩៧៣មកម៉្លោះ ។ សុខា ធ្វើការនៅកងចល័តជាច្រើនកន្លែង ដូចជា នៅកងកេង ហើយ ក្រោយមក អង្គការដកទូមកសាងសង់ដែរ, វាយថ្ម និងធ្វើទំនប់នៅ ស្ទឹងហាវ ។ ការកសាងនេះ មិនទាន់ហើយស្រួលបួលផង ក៏រៀនណាម ចូលតែម្តង ។ ប្រធានវរសេនាធំនៅពេលនោះមានឈ្មោះ ឈន ជាប្រធាន និង ថន ជាប្រធានវរសេនាតូច ។ អ្នកដែលប្រព្រឹត្តកំហុស នៅពេលនោះ ក៏មិនត្រូវធ្វើបាបអ្វីធ្ងន់ធ្ងរដែរ គឺគ្រាន់តែប្រជុំកសាង តែប៉ុណ្ណោះ ហើយការហូបចុកក៏មិនលំបាកដែរ លើកលែងខ្លះមាន ការខ្វះខាត គឺហូបបបរ ។

សុខា ធ្វើការនៅកងចល័តនៅស្ទឹងហាវនេះ រហូតដល់ឆ្នាំ ១៩៧៧ ពេលរៀនណាមចូលតែម្តង ។ ពេលនោះ គាត់បានរត់ទៅ តាមអង្គភាព ដោយមិនហ៊ានត្រឡប់មកភូមិកំណើតទេ ព្រោះពួកវា រៀនណាមចាប់បាននឹងយកខ្សែដោតចង ។ សុខា រត់មកដល់ថ្នាក់ ខេត្តកោះកុង ក៏ត្រូវរៀនណាមស្នាក់ជាប់ ហើយប្រមូលឲ្យនៅមុំ ដោយមិនអនុញ្ញាតឲ្យឆ្លងទឹកទៅខាងថៃទេ គឺឲ្យត្រឡប់ទៅស្រុក កំណើតវិញ ។ ទ័ពរៀនណាមបានបញ្ជូនក្រុមរបស់គាត់មកខាង កោះកុងវិញ ហើយពីរខែក្រោយមក បញ្ជូនបន្តមកខាងកំពង់ សោម រួចហើយទើបបញ្ជូនទៅស្រុកកំណើត ។ នៅឆ្នាំ១៩៨០

សុខា បានទៅដល់ស្រុកកំណើត នៅតាវែវ ។ នៅឆ្នាំ១៩៨១ គាត់ បានត្រឡប់មករស់នៅស្រុកបាណន់ ខេត្តបាត់ដំបង ដោយនៅធ្វើ គ្រែស្រោចម្តាយជាមួយបងប្អូននៅទីនោះ ។ បន្ទាប់ពីប្រពន្ធរបស់គាត់ បានស្លាប់ សុខា បានរៀនសូត្រនៅកោះកុង បានបួនឆ្នាំ ហើយក៏ធ្វើ ដំណើរបន្តមករស់នៅភូមិប្រមោយ ស្រុកវាលវែង ខេត្តពោធិ៍សាត់ ដែលជាតំបន់ខ្សែក្រហមគ្រប់គ្រង ។ សុខា សម្រេចចិត្តរស់នៅ ស្រុកវាលវែងនេះ ព្រោះមានអ្នកនៅអង្គភាពចាស់ជាមួយគាត់ ហៅមក ព្រោះមានដីធ្លីសម្រាប់គាត់ ។ ចំណែកប្រធានកងពលនៅ ស្រុកវាលវែងនេះ មានឈ្មោះ គឹម ពៅ ។ សុខា បានរំលឹកថា មក ដល់វាលវែងដំបូង គឺតំបន់នេះសម្បូរព្រៃឈើ និងសត្វណាស់ ដូចជា ដំរី ទន្សោង ខ្នី និងសត្វជាច្រើនប្រភេទទៀត ។ តែប្រហែលជា ១០ឆ្នាំក្រោយ លែងសម្បូរសត្វដូចពីមុនហើយ ដោយមានក្រុមហ៊ុន ទិញព្រៃ និងម៉ាស៊ីនកាត់ព្រៃ ។

ការហូបចុកនៅអំឡុងពេល សុខា រស់នៅទីនោះ មិនសូវមាន ការលំបាកទេ ព្រោះគាត់ធ្វើចំការដុតដុតដីវិភាពខ្លះៗ ។ នៅឆ្នាំ ១៩៧៤ ក៏មានការប្រយុទ្ធគ្នាម្តងទៀតរវាងកងទ័ពរដ្ឋាភិបាល និង ខ្សែក្រហម ហើយក្រុមរបស់សុខា ភៀសខ្លួនបន្តទៅនៅជុំវិញ ។ ក្រោយ សមាហរណកម្ម អំឡុងឆ្នាំ១៩៧៨ សុខា បានត្រឡប់មករស់នៅ លើទីតាំងចាស់វិញ ហើយបានបង្កើតភូមិ តែមិនទាន់មានប្រជាជន រស់នៅច្រើនទេ ។

នៅអំឡុងឆ្នាំ១៩៧៥ ដល់ឆ្នាំ១៩៧៧ សម្រាប់ សុខា ផ្ទាល់ ក៏មិនបានដឹងទាល់តែសោះថា មានការកាប់សម្លាប់ និងបង្កាត់បាញ់ ប្រជាជន ។ គាត់យល់ថា នេះមកពីអ្នកគ្រប់គ្រង និងនៅតំបន់ខុសៗ គ្នា ។ ចំណែក ការសម្លាប់ប្រជាជន បង្កាត់អាហារ គឺថ្នាក់លើអត់មាន មកបញ្ជាទេ មកពីថ្នាក់ក្រោមមានកំនិតៗគ្នាមក ។ សុខា បានបន្តថា មិនមែនអ្នកស៊ូអត់មានបងប្អូនស្លាប់ទេ គឺខ្សែក្រហមយកទៅ សម្លាប់ចោលដូចតែគ្នា ជាក់ស្តែង ដូចជា ឪពុក, ពូ និងអីរបស់គាត់ ក៏ស្លាប់ក្នុងអំឡុងពេលនោះដែរ ។

សុខា បានរៀបការប្រពន្ធក្រោយម្នាក់ទៀត ព្រមទាំងមាន កូនប្រុសស្រីប្រាំនាក់ ។ សព្វថ្ងៃនេះ សុខា និងក្រសួងរស់នៅស្រុក វាលវែង ខេត្តពោធិ៍សាត់ និងប្រកបរបរធ្វើគ្រែស្រោចម្តាយ ។

បាទ សារៈមុនិដ្ឋ

វិទ្យុ វ៉ែន អតីតប្រធានវរសេនាធំ៨២ នៅខេត្តរតនគិរី

អ៊ុន វ៉ែន កើតនៅភូមិ៨មុំ ឃុំគាំងពោធិ៍ ស្រុកប្រសើរ ខេត្តកំពង់ស្ពឺ ។ វ៉ែន ជាអ្នកទី៣ ក្នុងចំណោមបងប្អូនប្រុសស្រី៥ នាក់ ដែលមានឪពុកម្តាយជាកសិករ ។ កាលពីក្មេង វ៉ែន រៀនបានគ្រឹមថ្នាក់ទី៧ «ចាស់» ប៉ុណ្ណោះ នៅសាលាគាំងពោធិ៍ ។ ដោយសារតែការស្រឡាញ់ការសិក្សា វ៉ែន បានសម្រេចចិត្តប្តូរជីវិត ដើម្បីបន្តការសិក្សា ។ គាត់ប្តូរជីវិតនៅវត្តគាំងពោធិ៍បាន៥ វស្សា ក៏សឹកមកជួយធ្វើស្រែឪពុកម្តាយវិញ ដោយសារតែស្ថានភាពគ្រួសារមានការលំបាក ។

នៅឆ្នាំ១៩៦៨ វ៉ែន បានចូលព្រៃដើម្បីតស៊ូ ដែលកាលនោះចាស់ៗ នៅក្នុងភូមិជាអ្នកហៅឲ្យចូលតស៊ូ នៅព្រៃម្តុំភ្នំទី១រាល់ហើយនៅពេលនោះ វ៉ែន មាននាទីជាអ្នកជញ្ជូនគ្រាប់ ។ ដោយសារតែស្ថានភាពរស់នៅក្នុងព្រៃមានការលំបាកខ្លាំង ហើយពេលខ្លះត្រូវដាច់បាយ ដាច់ទឹក វ៉ែន ទ្រាំទ្រនឹងស្ថានភាពបែបនោះមិនបានក៏ត្រឡប់មកផ្ទះវិញ ។ ក្រោយរដ្ឋប្រហារទម្លាក់សម្តេច សីហនុ ថ្ងៃទី១៨ មីនា ឆ្នាំ១៩៧០ និងមានការអំពាវនាវរបស់ព្រះអង្គឲ្យកូនចៅទាំងអស់ចូលព្រៃម៉ាកក៏ ដើម្បីតស៊ូប្រឆាំងលន់ នល់ វ៉ែន ក៏បានសម្រេចចិត្តចូលព្រៃតស៊ូម្តងទៀត ។ វ៉ែន ចូលធ្វើជាទ័ពព្រៃដោយនៅជាមួយគា ចេង អន រហូតដល់ឆ្នាំ១៩៧៤ ទើបគាត់បែកពីគា ចេង អន ។ វ៉ែន ធ្វើកងទ័ពនៅក្នុងកងពល១៤ ដែលភាគច្រើនទ័ពទាំងអស់នេះ មកពីខាងខេត្តកំពង់ស្ពឺ និងមានមកពីភូមិភាគខេត្តរួមវរសេនាធំដែរ ។ កងពល១៤ កាលនោះ មាន តាសារឿន ហៅ ០៥ និងកងមកពីភូមិភាគខេត្ត គ្រប់គ្រងដោយ តាសាន ហៅ ០៦ ។ នៅក្នុងកងពល១៤ មាន៣វរសេនាធំ គឺ វរសេនាធំ៨១ គ្រប់គ្រងដោយ កែវ សារឿន, វរសេនាធំ ៨២ គ្រប់គ្រងដោយ វ៉ែន និង វរសេនាធំ៨៣ គ្រប់គ្រងដោយ ឌី ធីន និង ឌី ។ កងពល១៤នេះ ឈរជើងនៅម្តុំទួលលាភខាងលិចផ្លូវថ្នល់ភ្នំស្រី ។ ពេលដែលវាយចូលទីក្រុងភ្នំពេញ មកដល់វត្តគាំងក្រសាំង វ៉ែន ក៏ត្រូវប្តូរជីវិតស្រែ និងជើង ហើយសម្រាកព្យាបាលរហូតដល់ថ្ងៃជ័យជម្នះ១៧ មេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ តែម្តង ។

ក្រោយពីបានរំដោះទីក្រុងភ្នំពេញ វរសេនាធំរបស់ វ៉ែន ឈរជើងចាប់ពីពហុកម្មវិទ្យាល័យអូរពិក រហូតដល់ពេទ្យលោកសង្ឃ ហើយកម្លាំងមួយចំនួនទៀតទៅបង្កបង្កើនដល់នៅវត្តពូនភ្នំ ម្តុំអន្លង់ ក្លាន ។ ក្រោយមកកងពល១៤ បានប្តូរទៅជាកងពល៨០ ១ វិញ ដោយប្រកាសជាផ្លូវការ នៅស្ថាប័នអូរពិក ដែលមាន ប៉ុល ពត និង អៀង សារី ចូលរួមក្នុងពិធីនោះដែរ ។ កងពល៨០ ១ នេះ មានទិសដោយឈរជើងការពារព្រំដែនរតនគិរី ។

នៅរតនគិរី វរសេនាធំទាំងបីដែលចំណុះទ្រុកកងពល៨០ ១ គឺឈរជើងនៅទីតាំងខុសៗគ្នា ដោយវរសេនាធំ៨១ ឈរជើងនៅសាលាក្រោង, វរសេនាធំ៨២ ឈរជើងនៅព្រំដែនលាវ សាលាសេសាន និងវរសេនាធំ៨៣ ឈរជើងនៅអូរតាម៉ោក ។

ឆ្នាំ១៩៧៧ ប៉ុល ពត បានហៅកងពល៨០ ១ ប្រធាន វរសេនាធំ មករៀនសូត្រ ហើយក៏រកគ្រួសារឲ្យ វ៉ែន ប៉ុន្តែ រកមិនទាន់ត្រូវចិត្តក៏ស្នាក់នៅអគ្គសេនាធិការជាមួយ សុន សេន សិន ។ ក្រោយពេលរៀបគ្រួសារហើយ វ៉ែន ក៏ត្រឡប់ទៅនៅប្រទេសជាមួយប្រពន្ធ ហើយរស់នៅទីនោះ រហូតដល់ពេលវៀតណាមវាយចូលមកតាមព្រំដែន គាត់ក៏បែកពីប្រពន្ធចាប់ពីពេលនោះមក ។ បន្ទាប់ពីវៀតណាមវាយចូល វ៉ែន និងកម្លាំងមួយចំនួនទៀត បានភៀសខ្លួនទៅភ្នំ១០០១ ដើម្បីទៅជួប តា០៥ ។ ក្រោយមក វ៉ែន ត្រូវបានថ្នាក់លើតែគាំងជាប្រធានកងពល៦០ ៧ ដែលមានឈ្មោះញ៉ាន់ ជាអនុរបស់គាត់ ។ កងពលរបស់ វ៉ែន គឺចុះធ្វើការនៅខាងស្រុកសាលារិស័យ ខេត្តកំពង់ធំ គឺដើរបញ្ចុះបញ្ចូលប្រជាជនឲ្យចូលរួម និងខបត្តម្តុំខ្មែរក្រហម ដើម្បីប្រឆាំងជាមួយវៀតណាម ។ មិនយូរប៉ុន្មាន បន្ទាប់ពីមានការចាប់ខ្លួន តាសារឿន និងតាសាន កម្លាំងនៅខាងអន្លង់វែង និងត្រពាំងប្រាសាទបានសម្រេចចិត្តចុះចូលជាមួយរដ្ឋាភិបាល ។ វ៉ែន ក៏ទទួលតំណែងជាអភិបាលរងស្រុកត្រពាំងប្រាសាទ ។ សព្វថ្ងៃនេះ វ៉ែន និងគ្រួសាររស់នៅស្រុកត្រពាំងប្រាសាទ ខេត្តខត្តរមានជ័យ ។ **វី លតិណា**

ចាប់ពីរបបខ្មែរក្រហម ដល់ឧបទ្វីបហេតុ ហាំ បារ៉ូ : អត្តសញ្ញាណជនជាតិចាម នៅក្នុងយុគសម័យសកលកាតូបនីយកម្ម

(តពីលេខមុខ)

ជំពូក២: ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃជាតិពន្ធជាម

ជំពូកនេះនឹងពិភាក្សាលម្អិតអំពីប្រវត្តិសហគមន៍ចាម រួមមាន ចំនួន និងរចនាប្រជាជន មុខរបរ ភាសា សម្លៀកបំពាក់ ការរៀបការឆ្លងសាសន៍ ការប្រណិប័តន៍សាសនា និងពិធីដែលទាក់ទងនឹងវត្តដីវិភិត ដែលទាំងអស់នេះបង្កើតបានជាអត្តសញ្ញាណស្នូល និងជាយរបស់ជនជាតិចាម ហើយដែលផ្តាច់ជនជាតិចាមចេញពីក្រុមជាតិពន្ធដទៃទៀតនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ។ ជំពូកនេះគឺជាចំណុចចាប់ផ្តើមដែលនាំទៅដល់ការពិភាក្សាអំពីប្រវត្តិសាស្ត្រចាម និងបទពិសោធដនជាតិចាមនៅក្រោមរបបខ្មែរក្រហម និងក្នុងសង្គមបច្ចុប្បន្ន ។ ជំពូកនេះ ចាប់ផ្តើមដោយពិភាក្សាទៅលើចំនួនជនជាតិចាមនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា រាយប្រជាជនចាមនៅតាមតំបន់នានាក្នុងប្រទេស មុខរបរ ពិធីផ្សេងៗ ជុំវិញការវិវត្តនៃជីវិត ការធ្វើធម្មយាត្រាទៅកាន់ទីក្រុងម៉ាកាស និងសម្លៀកបំពាក់ចាម ។ ជំពូកនេះនឹងបញ្ចប់ទៅវិញដោយពិភាក្សាទៅលើការរៀបការឆ្លងសាសន៍ ។

១) ចំនួនប្រជាជនចាម

អ្នកកាន់សាសនាមូស្លីមបង្កើតបានជាក្រុមជនជាតិភាគតិចធំជាងគេនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ហើយជនជាតិចាម គឺជាក្រុមជនជាតិដែលកាន់សាសនាអ៊ីស្លាមធំជាងគេបង្អស់ ។ សារព័ត៌មានតែងដកស្រង់ចំនួនប្រជាជនមូស្លីមនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាថា មានចំនួនពី៤សែនទៅ៦សែននាក់ ។ នៅឆ្នាំ២០០៦ រាយការណ៍ស្តីអំពីអំពើភេរវកម្មនៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍ បានដកស្រង់ថា ប្រជាជនមូស្លីមនៅប្រទេសកម្ពុជាមានចំនួនប្រមាណ៥សែននាក់ ។ រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងធម្មការ និងសាសនា ឯកទត្តម មិនយិន បាននិយាយនៅឆ្នាំ២០០៧ ថា ប្រជាជនមូស្លីមនៅកម្ពុជាមានប្រមាណ៤សែន៦ម៉ឺននាក់ ។

រាយការណ៍អំពីចំនួនប្រជាជនមូស្លីមនៅប្រទេសកម្ពុជា ច្រើនលើសពីចំនួនពិតជាក់ស្តែង ។ នៅមិនទាន់មានការអះអាង

ច្បាស់លាស់នៅឡើយ អំពីមូលហេតុដែលបណ្តាលឲ្យមានរបាយការណ៍បែបនេះ ប៉ុន្តែបញ្ហានេះប្រហែលជាទាក់ទងនឹងការផ្តល់ឲ្យសហគមន៍មូស្លីមនូវតួនាទីសំខាន់ជាងមុន នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ក៏ដូចជានៅក្នុងសហគមន៍មូស្លីមសកលលោក ។ មូលហេតុផ្សេងទៀតនោះ អាចជាការទាក់ទាញអ្នកផ្តល់ជំនួយ និងក្រុមអ្នកនយោបាយឲ្យមានចំណាប់អារម្មណ៍កាន់តែខ្លាំងទៅលើសហគមន៍នេះ ។

ស្ថិតិជំរឿនប្រជាជនកម្ពុជា

ជំរឿនដែលធ្វើដោយក្រសួងដែនការពារប្រទេស ដល់ថ្ងៃទី១៣ ខែមីនា ឆ្នាំ២០០៨ បង្ហាញឲ្យឃើញថា ប្រជាជនកម្ពុជាមានចំនួនសរុបប្រមាណ១៣លាន៥សែននាក់ ក្នុងនោះ៤៨.៦ភាគរយជាបុរស ដែលមានអត្រាកំណើនប្រចាំឆ្នាំប្រមាណជា ១.៥៤ភាគរយពីឆ្នាំ១៩៩៨ ដល់២០០៨ ។ ស្ថិតិនេះបង្ហាញពីកំណើនចំនួនប្រជាជនប្រមាណជា៤៨ភាគរយនៅក្នុងរយៈពេល៤៦ឆ្នាំ ប្រៀបធៀបនឹងស្ថិតិជំរឿនដំបូងដែលធ្វើឡើងនៅឆ្នាំ១៩៦២ ដោយរដ្ឋាភិបាល បន្ទាប់ពីកម្ពុជាទទួលបានឯករាជ្យពីបារាំង ។ កាលនោះប្រជាជនកម្ពុជាមានចំនួនតែ៥លាន៧សែននាក់ប៉ុណ្ណោះ ។

ជំរឿនឆ្នាំ២០០៨រកឃើញថា ខេត្តកំពង់ចាម ដែលមានប្រជាជនចាមរស់នៅច្រើន គឺជាខេត្តដែលមានចំនួនប្រជាជនច្រើនជាងគេបំផុតគឺ ១២.៥៤ភាគរយនៃចំនួនប្រជាជនសរុប ។ ផ្ទុយទៅវិញ ខេត្តបាត់ដំបង មានចំនួនប្រជាជនចាមរស់នៅមិនច្រើនប៉ុន្មាន ដែលខេត្តនេះត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាជម្រកស្រូវនៃប្រទេសកម្ពុជា មានប្រជាជនប្រមាណតែ៧.៦ភាគរយនៃចំនួនប្រជាជនសរុប ។ ខេត្តដែលមានប្រជាជនរស់នៅតិចជាងគេបំផុតគឺខេត្តកែប ដែលទើបបង្កើតថ្មីនៅតំបន់ឆ្នេរសមុទ្រ ។ ខេត្តនេះមានចំនួនប្រជាជនប្រមាណតែ០.៣ភាគរយនៃប្រជាជនសរុប ។ ខេត្តកែប មានប្រជាជនចាម និង ជុំ តិចជាង១ពាន់នាក់ ។

តំបន់ដែលមានប្រជាជនរស់នៅជុំវិញច្រើនជាងគេបំផុត គឺ

ខេត្តនៅតំបន់ទំនាបប៉ែកខាងត្បូងដែលស្ថិតនៅភាគអាគ្នេយ៍ និង
និរតីនៃទីក្រុងភ្នំពេញ ។ តំបន់នេះមានដង់ស៊ីតេប្រជាជនរស់នៅ
ជាមធ្យមពី១០០ ទៅ១៧៧ នាក់ក្នុងមួយគីឡូម៉ែត្រក្រឡា ។ ទីតាំង
នេះគឺជាតំបន់ដែលមានជនជាតិចាមរស់នៅច្រើនជាងគេបង្អស់
(សូមមើលផែនទី១) ។ ខេត្តដែលមានប្រជាជនរស់នៅជុំវិញតំបន់
ជាងគេបំផុត គឺខេត្តដែលស្ថិតនៅក្នុងតំបន់ខ្ពង់រាបភាគឦសាន ។
តំបន់នេះមានដង់ស៊ីតេប្រជាជនទាប មុនពេលព្រះបាទនរោត្តម
សីហនុបង្កើតខេត្តរតនគិរីក្នុងឆ្នាំ១៩៦២ និងខេត្តមណ្ឌលគិរីក្នុងឆ្នាំ
១៩៦៤ ដើម្បីប្រជាជនទៅតាំងទីលំនៅ ។

យោងតាមស្ថិតិជំរឿនឆ្នាំ២០០៨ ប្រជាជនដែលកើត
រវាងឆ្នាំ១៩៨០ និង២០០៨ មានចំនួន៦៣.៨៦៦ ភាគរយនៃ
ចំនួនប្រជាជនសរុប ។ អ្នកដែលកើតរវាងឆ្នាំ១៩៧៥ ដល់ឆ្នាំ
១៩៧៩ មាន៥.៥៤៤ ភាគរយ ។ ក្នុងពេលខ្មែរក្រហមឡើងកាន់
អំណាចប្រជាជនកម្ពុជាដែលមានអាយុចាប់ពី៧ឆ្នាំឡើងទៅ មាន
ចំនួន២៣.៣១ ភាគរយនៃប្រជាជនសរុបសព្វថ្ងៃ ។ ប្រជាជនទាំង
អស់នេះជាអ្នកដែលអាចផ្ទេរវប្បធម៌សោធន និងរឿងរ៉ាវជីវិតនៅ
ក្នុងរបបខ្មែរក្រហមទៅកាន់ក្មេងជំនាន់ក្រោយ ។ ប្រសិនបើខ្មែរក្រហម
មិនបានចូលកាន់កាប់អំណាចនោះ ប្រជាជនដែលកើតមុន និងក្នុង
ឆ្នាំ១៩៦៨ នឹងក្លាយជាចំនួនប្រជាជនដែលមានភាគរយខ្ពស់
បំផុត ។ ដោយមូលហេតុជាច្រើននេះមានរួមបញ្ចូលទាំងជនជាតិ
ចាម ហើយភាគរយដែលបានលើកឡើងខាងលើក៏កំណត់ឲ្យក្រុម
អាយុរបស់ជនជាតិចាមដែរ ។

ជំរឿនប្រជាជនឆ្នាំ២០០៨ ផ្តល់នូវភ្នំលេខប្រជាជនតាម
ប្រភេទសាសនា ។ អ្នកកាន់សាសនាព្រះពុទ្ធមាន ៩៦.៧ ភាគរយ
នៃប្រជាជនសរុប រីឯ គ្រិស្តសាសនិកមាន ០.៣៧ ភាគរយ ។ មូស្លីម
មានចំនួន១.៧២ ភាគរយនៃចំនួនប្រជាជនសរុប ។ ភ្នំលេខនេះ មាន
កម្រិតទាបក្នុងរូបមន្តសង្គម ។ នេះអាចបណ្តាលមកពីបញ្ហាមួយ
ចំនួនទាក់ទងទៅនឹងរបៀបស្នូរប្រជាជនឲ្យរាយការណ៍ពីសាសនា
របស់ខ្លួន ។ អ្នកដែលរស់នៅ និងធ្វើការងារឡើងវិញ និងអ្នកកាន់
ព្រះពុទ្ធសាសនាច្រើនតែឆ្លើយថាខ្លួនជាពុទ្ធសាសនិក ជាជាងឆ្លើយថា
ខ្លួនកាន់សាសនាអ៊ីស្លាម ឬសាសនាគ្រិស្ត ។ បើសិនជា មូស្លីមមាន
១.៧២ ភាគរយនៃចំនួនប្រជាជនសរុប នោះភ្នំលេខប្រជាជនមូស្លីម

មានតែ២២ ភាគរយ ។ ចំនួននេះមានកម្រិតទាប ប្រសិនបើ
ប្រៀបធៀបជាមួយទិន្នន័យបានមកពីប្រភពផ្សេងៗ ភាពខុសគ្នា
នេះបណ្តាលឲ្យអ្នកនិពន្ធសម្រេចចិត្តធ្វើការស្រង់ស្ថិតិជាមួយប្រជា
ជនចាម និងមូស្លីមនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាដោយខ្លួនឯង ។

ការស្រង់ស្ថិតិប្រជាជន

អ្នកនិពន្ធបានធ្វើការស្រង់ស្ថិតិប្រជាជននៅខែតុលា ឆ្នាំ
២០១០ ដោយមានជំនួយពីនិស្សិតស្ម័គ្រចិត្ត១០ នាក់ ។ គោល
បំណងនៃការស្រង់ស្ថិតិនេះ គឺដើម្បីស្វែងរកនូវព័ត៌មានត្រឹមត្រូវ
ជាងមុន អំពីចំនួនប្រជាជន និងទីកន្លែងដែលប្រជាជនមូស្លីម និង
ប្រជាជនចាមរស់នៅ ។ គណៈចាងហ្វានដឹកនាំជំនួសនៃសាសនា
អ៊ីស្លាមកម្ពុជា ឬហៅថាការិយាល័យ មូហ្សី មានតួនាទីក្នុងការ
គ្រប់គ្រងកិច្ចការក្រុមមូស្លីមនៅកម្ពុជាបានរៀបចំនូវបញ្ជីឈ្មោះ
ភូមិមូស្លីមនៅទូទាំងប្រទេស ប៉ុន្តែការិយាល័យនេះគ្មានភ្នំលេខ
គ្រួសារ និងប្រជាជននៅក្នុងភូមិនីមួយៗទេ ។ បញ្ជីឈ្មោះភូមិបាន
មកពីក្រុមប្រឹក្សានេះបង្ហាញថា មានភូមិមូស្លីមទាំងអស់៤៥ ៤ ភូមិ
នៅទូទាំងប្រទេស ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី បញ្ជីនេះមិនបានបញ្ចូលខេត្ត
ស្វាយរៀង និងព្រៃវែងទេ ។ មន្ត្រីនៅក្នុងក្រុមប្រឹក្សានេះបានបញ្ជាក់
ថា ខេត្តទាំងពីរនេះមានជនជាតិមូស្លីមរស់នៅតិចតួចជាងគេនៅ
ក្នុងប្រទេស ហើយភូមិមូស្លីមនៅខេត្តនោះក៏មិនទាន់បានចុះឈ្មោះ
នៅក្នុងបញ្ជីនៅឡើយ ។

យោងតាមទម្រង់ស្តុក កីរី ដែលជាបាណ្ឌវ មូហ្សី បាន
បញ្ជាក់ថា បញ្ជីនេះមានបញ្ហាមួយទៀត គឺថា បញ្ជីនេះបញ្ចូលតែ
ភូមិដែលមានប្រជាជនរស់នៅចាប់ពី២០ គ្រួសារឡើងទៅ ។ នៅ
ក្នុងការគណនាចំនួនជនជាតិមូស្លីម អ្នកនិពន្ធត្រូវបញ្ចូលចំនួនជា
មធ្យមរបស់គ្រួសារដែលមិនទាន់បានបញ្ចូលនៅក្នុងបញ្ជីដើម ។
ចំនួនភូមិដែលមានតិចជាង២០ គ្រួសារ ដែលមិនបានរាប់បញ្ចូល
ក្នុងបញ្ជីនោះ គួរតែមានមិនច្រើននោះទេ ។ ចំណុចសំខាន់ដែលគួរ
ឲ្យកត់សម្គាល់នោះគឺថា ជនជាតិមូស្លីមច្រើនតែរស់នៅក្នុងភូមិ
ដាច់ដោយឡែកពីក្រុមជាតិពន្ធុផ្សេងៗទៀត ។ ហេតុនេះ ភូមិ
មូស្លីមដែលមាននៅក្នុងបញ្ជីភាគច្រើន មានតែជនជាតិមូស្លីម
សុទ្ធ ។ ទោះជានៅក្នុងករណីដែលគ្រួសារមូស្លីមរស់នៅភូមិខ្មែរ
ដែលស្ថិតនៅក្បែរភូមិមូស្លីម គ្រួសារមូស្លីមទាំងនេះត្រូវបានរាប់

បញ្ចូលថាជាសមាជិកក្រុមម្ចាស់ ។ ករណីនេះឃើញមាននៅក្នុង
ស្វាយយ៉ាង និងក្នុងដៃទៀតក្នុងឃុំស្វាយយ៉ាង ស្រុកក្របខ្លួន
ខេត្តកំពង់ចាម ។

ករណីមួយទៀតដែលត្រូវពិចារណានៅពេលរាប់ជនជាតិ
មូស្លីមក៏ថា សព្វថ្ងៃជនជាតិមូស្លីមកាន់តែច្រើនបានផ្លាស់ទីលំនៅ
ចេញពីភូមិរបស់ខ្លួនទៅរស់នៅលាយឡំនឹងជនជាតិខ្មែរ និងក្រុមជន
ជាតិផ្សេងៗទៀត ។ ករណីនេះកើតមាននៅក្នុងតំបន់មួយចំនួនដូចជា
រាជធានីភ្នំពេញ នៅតាមព្រំដែនក្រុងប៉ោយប៉ែត ស្រុកបាទី ខេត្ត
តាកែវ និងតំបន់ផ្សេងៗទៀត ។ ក្នុងស្ថានភាពបែបនេះ ស្ថិតិសរុប
ដែលទទួលបាន ត្រូវបានលែងតម្រូវទៅតាមភាពមិនប្រក្រតីនេះ ។

វិធីសាស្ត្រដែលអ្នកនិពន្ធប្រើប្រាស់ក្នុងការប្រមូលស្ថិតិ
ប្រជាជន គឺសួរមេភូមិ មេឃុំ អភិបាលស្រុក និងហាតិម របស់
សហគមន៍មូស្លីមទូទាំងប្រទេស ដោយប្រើប្រាស់បញ្ជីឈ្មោះភូមិ
ដែលទទួលបានខាងលើ ។ ដើម្បីបានលេខទូរស័ព្ទរបស់មេភូមិមូស្លីម
គឺត្រូវការការសហការពីប្រធានភូមិជាច្រើននាក់ ។ បឺស ប្តាប់ប្តាប់
មក អ្នកនិពន្ធទទួលបានគួរលេខពេញលេញអំពីចំនួនប្រជាជនមូស្លីម
ពីទូទាំងប្រទេស ។ ចំនួនប្រជាជនមូស្លីមសរុបដែលអ្នកនិពន្ធបាន
រាប់គឺ ៣៣០.៤៥០ នាក់ រាប់បញ្ចូលទាំងជនជាតិមូស្លីមនៅក្នុង
ខេត្តព្រៃវែង និងស្វាយរៀង ។ ដូចដែលការសន្មត ប្រជាជនចំនួន
១ម៉ឺននាក់ ថែមទៀតត្រូវបានបូកបញ្ចូលទៅក្នុងគួរលេខខាងលើ ដើម្បី
គិតបញ្ចូលជនជាតិមូស្លីមដែលបានផ្លាស់ទីលំនៅ និងប្រជាជននៅ
ភូមិដែលមានតិចជាង២០ គ្រួសារ ហើយដែលមិនបានរាប់បញ្ចូល
ទៅក្នុងបញ្ជី ។ ទាំងអស់នេះនាំឲ្យគួរលេខសរុបប្រជាជនមូស្លីមមាន
ដល់៣៤០.៤៥០ នាក់ ក្នុងឆ្នាំ២០១០ ដែលត្រូវជា២.៥ភាគរយ
នៃគួរលេខប្រជាជនកម្ពុជាសរុប ។

គ្មានទិន្នន័យជាក់លាក់ណាមួយដែលប្រមូលបានទាក់ទងនឹង
ការបែងចែកចំនួនប្រជាជនចាម និង ជួរ ទេ ។ យោងតាម អ៊ីសា
ទស្សនា ជាជនជាតិចាម និងអ្នកស្រាវជ្រាវអំពីបទពិសោធន៍

ជាតិចាមក្រោមរបបខ្មែរក្រហម ចំនួនជនជាតិជួរមានប្រមាណជា
២០ ភាគរយនៃចំនួនប្រជាជនមូស្លីមសរុបនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ។
ហេតុនេះ គួរលេខមូស្លីមសរុប ៣៤០.៤៥០ នាក់ កាន់ចេញនូវជន
ជាតិជួរ២០ ភាគរយ យើងនឹងឃើញគួរលេខជនជាតិចាម ។ លទ្ធផល
គឺថាប្រជាជនចាម សរុបមានចំនួន ២៧២.៣៦០ នាក់ ក្នុងឆ្នាំ
២០១០ ។ បើធ្វើការទូទាត់ជាមួយអត្រាកំណើន១.៥៤ភាគរយ
លទ្ធផលសរុបចំនួនប្រជាជនចាមគឺ ២៧៦.៥៥៤ នាក់ ក្នុងឆ្នាំ
២០១១ ដែលត្រូវជា២ភាគរយនៃចំនួនប្រជាជនសរុប ។

ស្ថិតិប្រជាជននេះបង្ហាញថា ជាក្រុមជាតិពន្ធុ ជនជាតិចាម
មានចំនួនតិចណាស់ ប្រៀបធៀបនឹងចំនួនប្រជាជនសរុបនៅប្រទេស
កម្ពុជា ។ ហេតុផលនេះអាចពន្យល់ពីរបៀបដែលជនជាតិចាម
កសាងអត្តសញ្ញាណសេដ្ឋកិច្ច និងនយោបាយនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា
ហើយក៏អាចពន្យល់ពីអត្តសញ្ញាណនយោបាយ របស់ជនជាតិចាម
ទាក់ទងនឹងជនជាតិខ្មែរ និងជួរ ។

២) ទីតាំងភូមិសាស្ត្រជនជាតិចាម

លទ្ធផលពីការស្រង់ស្ថិតិនេះ អាចឲ្យយើងដឹងអំពីទីតាំង
ដែលជនជាតិចាមគ្រប់គ្រងនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ។ ការយល់ដឹង
អំពីទីកន្លែងដែលជនជាតិចាមរស់នៅនាំឲ្យយើងមានទិសយល់
ដឹងអំពីប្រមូលផ្សេងទៀត របស់ជនជាតិចាម ដូចជា មុខរបរ
ប្រវត្តិសាស្ត្រ និងវប្បធម៌ ។ ស្ថិតិនេះបានបង្ហាញឲ្យឃើញថា ខេត្ត
កំពង់ចាម មានប្រជាជនចាមរស់នៅច្រើនជាងគេនៅក្នុងប្រទេស
កម្ពុជា ។ ខេត្តនេះមានជនជាតិចាមរស់នៅប្រមាណ ១៣៨.១៧៧
នាក់ ត្រូវជា៤២ភាគរយ នៃចំនួនប្រជាជនមូស្លីមសរុប ។ ខេត្ត
ដែលមានប្រជាជនចាម រស់នៅច្រើនជាងគេទីពីរគឺខេត្តកំពង់ឆ្នាំង
ដែលមានចំនួនសរុប ២៦.៧៤៨នាក់ និងទីបីគឺខេត្តកំពត ដែលមាន
ជនជាតិចាម និង ជួរ សរុប ២០.០៩៩នាក់ ។ តារាងទី១ បង្ហាញ
អំពីរបាយការណ៍ប្រជាជនចាមដែលបែងចែកតាមខេត្ត រួមជាមួយ
នឹងជនជាតិជួរ គិតជាភាគរយ ៖

តារាងទី១ ប្រជាជនមូស្លីមបែងចែកតាមខេត្ត			
ល.រ.	ខេត្ត	ជួរ	ចំនួន
១	កំពង់ចាម	០ %	១៣៨.១៧៧
(៤២% នៃចំនួនប្រជាជន មូស្លីមសរុប)			

២	កំពង់ឆ្នាំង	០%	២៦.៧៤៨
៣	ភ្នំពេញ	១០%	២៤.៥៤៧
៤	កំពត	៧០%	២០.០៧៧
៥	ក្រចេះ	០%	១៧.៣៨០
៦	កណ្តាល	១៥%	១៦.១៣២
៧	បាត់ដំបង	៧០%	១៥.៥៦៣
៨	ពោធិ៍សាត់	០%	១៤.៧៦៧
៩	ព្រះសីហនុ	៨០%	១១.៧៣៦
១០	មណ្ឌលគីរី	១០%	១១.២៦៧
១១	កោះកុង	១៥%	៧.៨៥៣
១២	តាកែវ	៧០%	៦.០១៧
១៣	បន្ទាយមានជ័យ	០%	៤.២៧០
១៤	កំពង់ធំ	០%	៤.២៦១
១៥	សៀមរាប	០%	៣.១៧០
១៦	រតនគិរី	១០%	២.៥៣២
១៧	ព្រៃវែង	០%	២.០១២
១៨	ប៉ៃលិន	០%	៧៧៤
១៩	កែប	៨០%	៨៥០
២០	ព្រះវិហារ	០%	៥៨៤
២១	កំពង់ស្ពឺ	០%	៤៤១
	សរុប	២០% (ជាមធ្យម)	៣៣០.៤៥០ នាក់

តារាងទី២ បង្ហាញអំពីស្រុកដែលមានជនជាតិចាមរស់នៅ ៧៥ នាក់ ។ ក្នុងចំណោមស្រុកធំៗដប់ស្រុក ប្រាំមួយស្ថិតនៅក្នុង ច្រើនជាងគេ ។ ខេត្តកំពត និងស្រុកព្រៃនប់ មានជនជាតិចាមរស់នៅ ខេត្តកំពង់ចាម ដែលមានស្រុកប្រជាជនចាមរស់នៅ ។ ស្រុក៤ ច្រើនជាងគេ ។ ស្រុកត្បូងឃ្មុំ ខេត្តកំពង់ចាម គឺជាស្រុកដែលមាន ទៀតស្ថិតក្នុងខេត្តកំពង់ឆ្នាំង កំពត ក្រចេះ និងព្រះសីហនុ ។ ប្រជាជន ជនជាតិចាមរស់នៅច្រើនជាងគេនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាក៏គឺ ៤៣.០ ម៉ឺននៅក្នុងតំបន់រាជធានីភ្នំពេញមានប្រហែល២៤.៥៤៧ នាក់ ។

តារាងទី២ ស្រុកប្រាំដែលមានជនជាតិចាមរស់នៅច្រើនជាងគេ

ល.រ.	ឈ្មោះស្រុក	ខេត្ត	ចំនួន
១	ត្បូងឃ្មុំ	កំពង់ចាម	៤៣.០៧៥ នាក់
២	ក្រុងបាត់ដំបង	កំពង់ចាម	៣៣.២៨៧ នាក់
៣	កំពង់ត្រឡាប	កំពង់ឆ្នាំង	១៨.០០៤ នាក់
៤	តំបែរ	កំពង់ចាម	១៦.៦៨៧ នាក់
	កំពត	កំពត (ចាម២០%)	១៥.៧៤០ នាក់

៥	ឆ្នួង	ក្រចេះ	១៤.០២៦ នាក់
	ព្រៃនប់	ព្រះសីហនុ (ចាម២០%)	១០.៧៨៦ នាក់
៦	ស្ទឹងត្រែង	កំពង់ចាម	១០.២៥៣ នាក់
៧	ពញាឮក	កំពង់ចាម	៧.៧២៥ នាក់
៨	មេមត់	កំពង់ចាម	៧.៤៤៤ នាក់

ស្ថិតិរបស់អ្នកនិពន្ធបង្ហាញថា ជនជាតិចាមច្រើនតែតាំង ទីលំនៅក្បែរទឹក ។ ចាមរស់នៅតាមដងទន្លេមេគង្គ ចាប់ពីស្រុកឆ្នួង ខេត្តក្រចេះ នៅភាគខាងជើង កាត់ទៅស្រុកក្របួន ខេត្តកំពង់ចាម និងស្រុកផ្សេងៗទៀតដែលមានជនជាតិចាមរស់នៅច្រើន ចុះទៅ ស្រុកកំពង់ត្រឡាច ខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ដែលស្ថិតនៅភាគកណ្តាលប៉ែក ខាងត្បូងប្រទេស ។ ទោះបីជាស្រុកខ្ពង់រាបគឺជាទីតាំងពិសិដ្ឋសម្រាប់ ក្រុមអ្នកស្វាមអ៊ីម៉ាសាន់ ស្រុកនេះគ្មានភូមិចាមនោះទេ ។ ឆ្នួងកាត់ ស្រុកខ្ពង់រាបឆ្ពោះទៅទិសខាងត្បូង ចំនួនប្រជាជនចាមចាប់កើនឡើង នៅស្រុកមុខកំពូល ខេត្តកណ្តាល ហើយនៅខាងត្បូងទៅទៀត ស្រុក កោះធំ ក៏មានប្រជាជនចាមរស់នៅច្រើន ។ ជនជាតិចាមខ្លះរស់នៅ តាមតំបន់ឆ្នេរសមុទ្រ ខេត្តព្រះសីហនុ កំពត និងកោះកុង ។ នៅខេត្ត កំពត ជនជាតិមូស្លីម៣០ ភាគរយ គឺជាជនជាតិចាម ។

ប្រជាជនចាមមួយចំនួនរស់នៅតាមព្រំដែនរៀតណាម និងមួយចំនួនតូចរស់នៅតាមព្រំដែនថៃ ។ នៅតាមព្រំដែនខាងកើត ស្រុកមេមត់ មានជនជាតិចាមចំនួន ៧.៤៤៤ នាក់ ស្រុកស្នួលមាន ៤.៧៣៤ នាក់ ស្រុកកែវសីមា មានប្រមាណ ៦.០០០ នាក់ និង ស្រុកពេជ្រចិន្តាមាន ៥.២៦៧ នាក់ ។ ដែនទីខាងក្រោមបង្ហាញ ស្រុកដែលមានជនជាតិចាម និង ជួររស់នៅច្រើនជាង ៣.០០០ នាក់ និងស្រុកប្រាំបីទៀត ដែលមានជនជាតិចាមរស់នៅច្រើនបំផុត ។ ដែនទី១ ទីតាំងជនជាតិចាម និង ជួរ នៅប្រទេសកម្ពុជា កំណត់ចំណាំ:

- ◆ ពណ៌ប្រដេះក្រសស្រងាញទីលំនៅជនជាតិចាម
- ◆ ពណ៌ប្រដេះស្នើស្រងាញទីលំនៅជនជាតិជួរ
- ◆ ស្រុកដែលមានប្រជាជនចាប់ពី៣ពាន់នាក់ឡើងទៅជា

ពណ៌ស្រមោល

ទីតាំងដែលមូស្លីមនៅប្រទេសកម្ពុជារស់នៅសព្វថ្ងៃត្រូវគ្នា និងទីតាំងភូមិសាស្ត្ររបស់ខ្មែរក្រហមតំបន់២១ នៃភូមិភាគបូព៌ា

ផ្នែកខាងលិចតំបន់២១ នៃភូមិភាគបូព៌ា តំបន់៤២ និង៤១ នៃភូមិ ភាគកណ្តាល និងខត្តរ និងតំបន់៣១ នៃភូមិភាគបស្ចិម ។ ផ្នែកទៅលើ គួរលេខដែលយើងមានពេលបច្ចុប្បន្ន ភូមិភាគបូព៌ាតែឯង មាន ជនជាតិចាមរស់នៅរហូតដល់ទៅ៦០ ភាគរយនៃចំនួនជនជាតិ ចាមនៅប្រទេសកម្ពុជាទាំងអស់ ។ ព័ត៌មាននេះមានសារសំខាន់ នៅពេលធ្វើការកណ្តាចំនួនជនជាតិចាមដែលស្លាប់នៅក្នុងរបប ខ្មែរក្រហម (ដំណាក់កាល) ។

៣) មុនរបបជនជាតិចាម

ជនជាតិចាមច្រើនប្រកបមុនរបបជាអ្នកនេសាទ និងអ្នក កាប់កោ ។ ណូ ហាលីម៉ា (No Halimah) និយាយថា “នៅទសវត្សរ៍ ឆ្នាំ៥០ និង៦០ ឪពុកខ្ញុំគឺជាអ្នកនេសាទត្រី ។ នៅឆ្នាំ១៧៦៤ ខ្ញុំ ទៅខេត្តតាកែវ ទៅធ្វើជាអ្នកកាប់កោលក” ។ ខេត្តសៀមរាប ដែលមានប្រជាជនចាមរស់នៅមិនច្រើនប៉ុន្មាន ជនជាតិចាមភាគ ច្រើនប្រកបរបរជាអ្នកកាប់កោលក ។ នៅតាមបណ្តាយដងទន្លេ មេគង្គ និងជុំវិញបឹងទន្លេសាប ជនជាតិចាមច្រើនតែប្រកបរបរ ជាអ្នកនេសាទ ប៉ុន្តែជនជាតិចាមនៅតំបន់នោះមិនមែនធ្វើជាអ្នក នេសាទតែមួយមុខដើម្បីចិញ្ចឹមជីវិតនោះទេ ។ បើយោងតាម ប្រធានសហគមន៍ចាមម្នាក់ នៅខេត្តកំពត ជនជាតិចាមប្រមាណ ៦០ ភាគរយ ប្រកបរបរនេសាទសមុទ្រ ៣០ ភាគរយធ្វើស្រែចម្ការ និង១០ ភាគរយ ជាអ្នកកាប់កោ និងអ្នកជំនួញ ។ នៅខេត្តកំពង់ធំ ជនជាតិចាមភាគច្រើនប្រកបរបរធ្វើស្រែចម្ការ ។ ហ៊ឹម លី (Him Ly) និយាយថា “មុនរបបខ្មែរក្រហម ឪពុកខ្ញុំធ្វើជាជាន់ដែក និងធ្វើ ស្រែ ។ ខ្ញុំធ្វើតាមទម្លាប់គ្រួសារ ហើយមិនពាក់ព័ន្ធនឹងការធានារក ស៊ីទេ” ។

រដូវនេសាទចាប់ផ្តើមជាផ្លូវការនៅថ្ងៃទី១ ខែតុលា ហើយ បញ្ចប់នៅវិញនៅថ្ងៃទី៣០ ខែឧសភា ដែលដួលពេលវេលាក្រប ក្រាន់សម្រាប់ការធ្វើស្រែ និងដំណាំផ្សេងៗទៀតក្នុងអំឡុងរដូវ

វស្សា ។ បន្ទាប់ពីរដូវវស្សាទប់បញ្ចប់ទៅ អ្នកនេសាទជនជាតិចាម នៅស្រុកក្រូចឆ្មារ ដាំដំណាំផ្សេងៗដូចជា ថ្នាំជក់ បន្លែ និងស្រូវ ។ ប៉ុន្តែ ចំពោះចាមមួយចំនួននៅក្នុងតំបន់នេះ ការនេសាទមិនមែនជា មុខរបរចម្បងនោះទេ ។ នៅតំបន់ទំនាបមេកត្តខាងក្រោម ដូចជា ខេត្តកណ្តាល ជនជាតិចាមក៏ដាំដំណាំនៅតំបន់លិចទឹកនៅរដូវទឹក ឡើងដែរ ។ ជាធម្មតា ដំណាំនៅតំបន់នេះមិនសូវត្រូវការជីគីមី បន្ថែមទេ ។ នៅស្រុកកំពង់ត្រឡាច ខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ចាមមួយចំនួនធំ ធ្វើស្រែម្តង ឬពីរដងក្នុងមួយឆ្នាំ ។

ជនជាតិចាមមួយចំនួនតូច ដូចជាចាមដែលរស់នៅក្រុង ភ្នំពេញ រកស៊ីដោះដូរជាមួយនឹងថែខាងក្បួន និងប្រទេសម៉ាឡេស៊ី ដូចជានាំចូលហែចាប់ (Hijabs) ពីប្រទេសម៉ាឡេស៊ី និងនាំចេញ ផលិតផលក្នុងស្រុក ដូចជា ត្រីឆៀត ប្រហុក ព្រមទាំងផលិតផល សិប្បកម្ម ដែលចាមរស់នៅក្រៅស្រុកជឿថា ជាផលិតផលដែលមាន គុណភាពខ្ពស់ ។

មុខរបរកាប់កោ គឺជាអាជីពដែលជនជាតិចាមចាប់យកដោយ ឆ្ងាយ ។ ក្នុងសហគមន៍ដែលមានក្រុមជាតិពន្ធុចម្រុះ អ្នកកាប់កោ លក់នៅទីផ្សារច្រើនតែជាជនជាតិចាម ។ មុខរបរនេះមិនសូវមាន ការប្រកួតប្រជែងពីជនជាតិខ្មែរ និងចិននោះទេ ។ ជនជាតិចិនធ្វើ ជំនួញជាមួយសាច់ជ្រូក និងផលិតផលដែលធ្វើពីសាច់ជ្រូក ៦ជន ជាតិខ្មែរលក់បន្លែ និងផលិតផលកំប៉ុង និងកញ្ចប់ ។ រៀងរាល់ចូលឆ្នាំ ចាម ដែលភាសាចាមហៅថា ហារី រ៉ាយ៉ា (Hari Raya) ជនជាតិចាម បូជាសត្វកោដែលមានសុខភាពល្អបីបួនពាន់ក្បាលនៅទូទាំងប្រទេស ។ ការប្រតិបត្តិបែបនេះធ្វើឲ្យជនជាតិចាមមានជំនាញ និងធនធាន ដើម្បីប្រកបរបររកស៊ីទាក់ទងនឹងសាច់កោ និងផលិតផលធ្វើពីសាច់ កោ ។ ក្រៅពីធ្វើជាអ្នកលក់សាច់ នេសាទ និងដាំដំណាំ ជនជាតិចាម មួយចំនួនតូចប្រកបរបរលក់គ្រឿងទេស ធ្វើជាធុរកិច្ច និងជួល ម៉ាស៊ីនកិនស្រូវ ។

នៅទីក្រុងភ្នំពេញ ចាមមួយភាគធំនៅតែប្រកបរបរកាប់ កោលក់ តែក៏មានចាមមួយចំនួនទៀត ប្រកបរបរផ្សេងទៀត ដូចជាធ្វើការនៅក្នុងរដ្ឋាភិបាល និងក្នុងអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល ។ ដោយសារចាមច្រើនតែរស់នៅក្នុងតំបន់ព្រែកប្រា ប៉ែកអាគ្នេយ៍ ទីក្រុងភ្នំពេញ ជ្រោយចង្វារនៅខាងឦសាន និងតំបន់ច្រាំងចម្រុះ

នៅខាងជើង តំបន់ទាំងនោះមានផ្សារសម្រាប់ជនជាតិចាម ដែល លក់ទំនិញត្រូវនឹងតម្រូវការរបស់ជនជាតិចាម ដូចជាសម្លៀក បំពាក់ និងរបស់របរអ៊ីស្លាម និងផលិតផលធ្វើពីសាច់កោ ។

សហគមន៍ចាមតែមាន ហាកឹម (Hakem) និង ទួន (Tuon) បីបួននាក់ ដើម្បីមើលការខុសត្រូវ និងរៀបចំពិធីសាសនា ព្រមទាំងបង្រៀនសាសនាអ៊ីស្លាមទៅអ្នកភូមិ ។ អ្នកទាំងនេះមិន

ជនជាតិចាមលក់ដូរក្រណាត់ និងសម្លៀកបំពាក់ នៅឃុំព្រៃ ស្រុកក្រូចឆ្មារ ខេត្តក្បួនឃុំ

បានទទួលប្រាក់ខែពីរដ្ឋាភិបាល ឬពីការិយាល័យ មូហុទី (Mufti) នៅភ្នំពេញ ។ ការងាររបស់អ្នកទាំងអស់នេះ ត្រូវបានទទួលស្គាល់ ថាបានជួយទៅដល់សង្គម ។ ហេតុនេះ ហាកឹម និងទួនច្រើនតែ ទទួលបានការគោរពពីសហគមន៍ ។ ហាកឹម ក៏ដើរតួជាអ្នកទំនាក់ ទំនងជាមួយម្ចាស់ផ្តល់ជំនួយមកពីខាងក្រៅ និងជាមួយអ្នកដែល ចង់ជួយទៅដល់សហគមន៍ ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក៏ដោយ ពេលខ្លះ

ហាគីម សុំឲ្យម្ចាស់ជំនួយទៅសុំការអនុញ្ញាតពីប្រធានក្រុម និងឃុំ ដើម្បីធ្វើសកម្មភាពនៅក្នុងសហគមន៍ ដូចជា ការសាងសង់វិហារ ការចែកចាយម្ហូបអាហារ និងកម្មវិធីបណ្តុះបណ្តាល និងរៀនសូត្រ ផ្សេងៗ ។ ហាគីម ត្រូវស្ថិតនៅក្រោមបង្គាប់ការិយាល័យ មូហុទី នៅភ្នំពេញ រីឯប្រធានក្រុមគឺជាមន្ត្រីដែលស្ថិតនៅក្រោមបង្គាប់ រដ្ឋាភិបាល ។ ទោះជា ហាគីម មានតួនាទីដឹកនាំសហគមន៍សំខាន់

ប៉ុណ្ណោះ ក៏គាត់នៅតែត្រូវការការអនុញ្ញាតពីប្រធានក្រុមដើម្បីធ្វើ សកម្មភាពនៅក្នុងក្រុមដែរដើម្បីឲ្យស្របទៅតាមច្បាប់ទម្លាប់ និង គោលការណ៍របស់រាជរដ្ឋាភិបាល ។ ការអនុវត្តបែបនេះមានករណី លើកលែងមួយ ។ នៅក្នុងទ្រង់ ដែលជាទីតាំងមូលដ្ឋានរបស់ ក្រុម តាប៊ីហ្គី ចាម៉ាត់ ឆាបលីងហ៊ី (Jamaat) ហាគីម ហាក់ដូចជា មាន អំណាចលើប្រធានក្រុមម្យ៉ាង ។

៤) ការប្រណិប័តន៍សាសនា

ជនជាតិចាមស្ទើរតែទាំងអស់កាន់សាសនាអ៊ីស្លាម ។ អ្នក និពន្ធកេរឃើញថា មានចាមមួយចំនួនតូចប៉ុណ្ណោះដែលកាន់សាសនា ព្រះពុទ្ធ ។ “អ៊ីស្លាម” ជាពាក្យអារ៉ាប់មានន័យថា ការព្រមចុះចាញ់ ឬការគោរពប្រណិប័តន៍ រីឯ “អល់ឡោះ” (Allah) ជាពាក្យអារ៉ាប់ មានន័យថា ព្រះ ។ ខុសពីព្រះពុទ្ធសាសនា និងជំនឿខ្មែរ អ៊ីស្លាមជា សាសនាដែលមានព្រះតែមួយគត់ ។ ទ្រឹស្តីសំខាន់នៅក្នុងសាសនា នេះត្រូវបានហៅថា តាហ្គីត (Tawhid) ជាភាសាអារ៉ាប់ មានន័យថា អាទិទេពមានតែមួយគត់គឺ ព្រះអល់ឡោះ ។ អល់ឡោះ គឺជាអាទិទេព នៃសកលលោក ជាទេពបង្កើតលោក ជាទេពនៃចំណេះដឹង ជាទេព បង្កើតច្បាប់ ជាចៅក្រម និងជាទេពដែលស្រោចស្រង់ជីវិត និង សេចក្តីស្លាប់ ។ ព្រះអល់ឡោះ បង្គាប់ឲ្យមូស្លីមទាំងអស់ ស្តាប់តាម ការទូន្មានរបស់ព្រះអង្គ ដែលផ្សាយបន្តតាមរយៈ ទេព ហ្គេប្រីល (Gabriel) ទៅកាន់មហាម៉ាត់ (Mohammad) នៅឆ្នាំ៦១០ នៃគ.ស នៅទីក្រុងម៉ាកាស ដែលកាលនោះ មហាម៉ាត់ មានអាយុប្រហែល ៤០ ឆ្នាំ ។ ចំពោះពុទ្ធសាសនិកវិញ ការសាងអំពើល្អមិនមែនជាការ ធ្វើតាមបង្គាប់ព្រះពុទ្ធនោះទេ តែជាជម្រើសរបស់បុគ្គលនោះ បន្ទាប់ពីស្តាប់ការទូន្មានរបស់ព្រះពុទ្ធ ហើយយល់ថាអំពើល្អនឹងនាំ ទៅដល់បុណ្យ និងការសម្រេចព្រះនិព្វាន ។

ការផ្សព្វផ្សាយរបស់ទេព ហ្គេប្រីល (Gabriel) បានបន្ត រហូតដល់រយៈពេល២២ឆ្នាំ ក្រោយមក ។ ពាក្យទូន្មានរបស់ព្រះ អល់ឡោះ ត្រូវបានប្រមូលផ្តុំបង្កើតបានជាកម្ពីរគួរអាន (ឈុករ) ។ មហាម៉ាត់គឺជាអ្នកបកស្រាយកម្ពីរគួរអានដំបូងគេ ដើម្បីឲ្យស្រប គ្នានឹងស្ថានភាពរស់នៅ និងសង្គមរបស់គាត់នាសម័យនោះ ។ ការប្រណិប័តន៍ និងការបកស្រាយរបស់មហាម៉ាត់ត្រូវបានប្រមូល ចងក្រងបានជាកម្ពីរ មួយហៅថា ស៊ុនណា (Sunna) ។ ជាលទ្ធផល មូស្លីមពឹងផ្អែកទៅលើកម្ពីរគួរអាន និង ស៊ុនណា ក្នុងការស្វែងយល់ ពីសាសនាអ៊ីស្លាម និងធ្វើសកម្មភាពផ្សេងៗ នៅក្នុងសង្គមបច្ចុប្បន្ន ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក៏ដោយ ការបកស្រាយកម្ពីរទាំងពីរនេះមានភាព ប្លែកគ្នាពីប្រទេសកាន់សាសនាអ៊ីស្លាមមួយទៅប្រទេសមួយទៀត នៅទូទាំងពិភពលោក ។ ក្រុមភេរវករអ៊ីស្លាម និងក្រុមជ្រុលនិយម មួយចំនួនជឿជាក់ថា សកម្មភាពហិឡូររបស់ក្រុមខ្លួនគឺ ជាការដាក់

ទណ្ឌកម្មរបស់ព្រះអល់ឡោះ ដុយទៅវិញ ជនជាតិចាម ជឿថា អ៊ីស្លាម គឺជាសាសនាសន្តិភាព ហើយព្រះអល់ឡោះនឹងដាក់ទោស ទៅលើអ្នកដែលសម្លាប់មនុស្សស្នេហា ។ ចាមអ៊ីម៉ាសាន់ ជឿថា អ៊ីម៉ាសាន់ គឺជាអ្នកដឹកនាំសាសនាដែលត្រូវជាទីគោរពបូជា ដូចគ្នានឹង មហាម៉ាត់ដែរ ។

កម្មវិធីអាន កត់ត្រាថា ព្យាករណ៍សាសនាអ៊ីស្លាម Prophets មាន២៥ នាក់ គឺរាប់ចាប់ពី អាដាម (Adam) ហើយបញ្ចប់ទៅវិញ ដោយ មហាម៉ាត់ ។ ព្យាករណ៍ផ្សេងទៀតមានដូចជា អាប្រាហាម (Abraham) ម៉ូសេ (Mose) ដេវីដ (David) និងយេស៊ូ (Jesus) ។ ដូចនៅក្នុងសាសនាព្រះពុទ្ធដែរ មូស្លីមជឿទៅលើឋាននរក និងឋាន សួគ៌ កន្លែងដែលព្រលឹងទៅទទួលផលពីអំពើដែលបានសាងកាល នៅជាមនុស្ស ។ សាសនានេះខុសពីព្រះពុទ្ធសាសនាត្រង់ថា ក្នុង ព្រះពុទ្ធសាសនា សីលបានមកពីការគ្រាន់ដឹងរបស់ព្រះពុទ្ធ និង ការសម្រេចការយល់ដឹងពីពិភពមនុស្សលោកតាមរយៈការបួស ការធ្វើសម្មាធិ និងការបង្កក់អាហារ ។ សាសនាអ៊ីស្លាម ពឹងផ្អែក ទាំងស្រុងទៅលើសារព្រះអល់ឡោះទៅមហាម៉ាត់ និងការបក ស្រាយសារទាំងនោះរបស់មហាម៉ាត់ ។ មូស្លីម មិនចង់ឲ្យគេហៅថា មហាម៉ាត់ដាន (Mahammadans) ដោយសារតែខ្លួនជឿថា មហាម៉ាត់ មិនមែនជាវិនិច្ឆ័យរបស់ព្រះតែម្នាក់នោះទេ ។

ជនជាតិចាមគោរពប្រណិប័តន៍លើគោលការណ៍ទាំង៥ នៅក្នុង សាសនាអ៊ីស្លាម៖ សាហាដា (Shahada) សឡាត់ (Salat) ហ្សាកាត់ (Zakat) ការបួសបង្កក់អាហារ និងការធ្វើធម្មយាត្រា ។ សាហាដា មានន័យថា ការធ្វើសាក្សីចំពោះមុខព្រះ (Bearing Witness) ។ មូស្លីម សូត្រយ្យានេះក្នុងពេលខ្លួនថ្វាយបង្គំ ។ “ខ្ញុំធ្វើជាសាក្សីថា គ្មានព្រះណាផ្សេងក្រៅពីព្រះអល់ឡោះ” និង “ខ្ញុំធ្វើជាសាក្សីថា មហាម៉ាត់គឺជាអ្នកនាំសាររបស់ព្រះអល់ឡោះ” ដោយសារមូស្លីម ភាគច្រើនគោរព តាម ស៊ុនណា (Sunna) ពេលខ្លះមូស្លីមបញ្ចូលយ្យា ដែលបញ្ជាក់ថា ខ្លួនជឿលើការបកស្រាយសាសនាអ៊ីស្លាមរបស់ មហាម៉ាត់ ។

សឡាត់ មានន័យថាសំយ័រ៉ាត់ (ការថ្វាយបង្គំ) ។ មូស្លីម តម្រូវឲ្យធ្វើសំយ័រ៉ាត់ប្រាំដងក្នុងមួយថ្ងៃ ឆ្ពោះទៅរកទិសនៃទីក្រុង ម៉ាកាស ដែលត្រូវបានហៅថា គីហ្គា (Qibla) ។ ការថ្វាយបង្គំត្រូវធ្វើ

នៅពេលព្រឹកព្រលឹម ពេលថ្ងៃត្រង់ ពេលរសៀល មុនពេលថ្ងៃលិច និងពេលយប់ ។ ប៉ុន្តែក្រុម អ៊ីម៉ាសាន់នៅប្រទេសកម្ពុជា គឺជាក្រុម សាសនាអ៊ីស្លាមដឹកប្រមូល ដែលអ្នកប្រណិប័តន៍ថ្វាយបង្គំមួយដង ប៉ុណ្ណោះក្នុងមួយអាទិត្យគឺនៅពេលថ្ងៃត្រង់រាល់ថ្ងៃសុក្រ ។ មុន ពេលធ្វើ សឡាត់ មូស្លីមត្រូវសម្អាតដៃ មុខ ក្បាល និងជើង ។ ការ ថ្វាយបង្គំគឺធ្វើឡើងដោយការទិសទៅមុខ ឈរ និងលក់ជង្គង់ ហើយ សូត្រធម៌ ។ យ្យាដែលត្រូវបានសូត្រញឹកញាប់ជាងគេគឺ “ព្រះអល់ ឡោះជាព្រះដ៏អស្ចារ្យជាងគេ” ។

ដើម្បីអប់រំក្មេងជំនាន់ក្រោយឲ្យធ្វើការថ្វាយបង្គំឲ្យបាន ត្រឹមត្រូវនោះ ការិយាល័យ មូហ្សី (Mufti) នៅកម្ពុជាបានបោះពុម្ព សៀវភៅបច្ចេកទេសដែលណែនាំពីរបៀបថ្វាយបង្គំ ។ សព្វថ្ងៃ យុវជនចាមជំនាន់ក្រោយដែលគោរពប្រណិប័តន៍សាសនាបានជាប់ លាប ប្រើប្រាស់កម្មវិធីនៅក្នុងទូរស័ព្ទទំនើបដើម្បីរំលឹកពេលវេលា និងរបៀបនៅក្នុងការថ្វាយបង្គំ ។ កម្មវិធីទូរស័ព្ទសម្របសម្រួល បែប នេះ អាចធ្វើការកណ្តាតដំណើរព្រះអាទិត្យ និងព្រះចន្ទដើម្បីកំណត់ ពេលវេលាច្បាស់លាស់ក្នុងការថ្វាយបង្គំ និងកំណត់ទិសទៅកាន់ ក្រុងម៉ាកាស ។

ជនជាតិចាមបានទទួលឥទ្ធិពលកាន់តែច្រើនឡើងពីការអនុវត្ត សាសនាអ៊ីស្លាមនៅលើពិភពលោក ។ នៅប្រទេសកម្ពុជា អ្នកប្រាជ្ញ និងអ្នកនយោបាយចាម ហ្សាការីយ៉ា អាដាម (Zakarya Adam) មានតួនាទីជាអ្នកកំណត់ពេលវេលាក្នុងការថ្វាយបង្គំ និងធ្វើពិធី សាសនាផ្សេងៗ សម្រាប់ក្រុម តាប៊ីហ្គី ចាម៉ាត់ (Tablighi Jamaat) ក្រុមមូស្លីមមួយក្រុមដែលផ្តល់អាទិភាពទៅលើការផ្សព្វផ្សាយ សាសនា ដោយមូស្លីម សម្រាប់មូស្លីមដទៃទៀត និងចម្លងការ ប្រណិប័តន៍របស់ មហាម៉ាត់ មកអនុវត្ត ។ រីឯអ្នកប្រាជ្ញចាមឈ្មោះ ស្ទេស ស៊ូក្រី (Sles Soukry) វិញ ប្រើប្រាស់វិធីសាស្ត្រទំនើបក្នុងការ កំណត់ពេលវេលាសម្រាប់អ្នកដើរតាម សាឡាហ្វី (Salafi) ក្រុម មូស្លីមមួយក្រុមទៀតផ្ដោតលើការបង្រៀនសាសនាអ៊ីស្លាមតាម បែបទំនើបស្របទៅតាមការអប់រំតាមបែបវិទ្យាសាស្ត្រ ហើយក្រុម នេះមិនយល់ស្របជាមួយក្រុមមូស្លីមដើរផ្សព្វផ្សាយសាសនា ទេ ។ ការខ្វែងគំនិតនៃក្រុមទាំងពីរនេះ នាំឲ្យការកំណត់ពេលវេលា សំយ័រ៉ាត់សម្រាប់ក្រុមទាំងពីរមានភាពខុសគ្នា ។

មុនពេលសំយុង មនុស្សម្នាក់ មូស្សីន (muezzin) ប្រកាស ទៅដល់អ្នកសំយុង ទាំងអស់ពីលើ ស៊ីន (minaret) ។ នៅប្រទេស កម្ពុជា ការប្រកាសនេះធ្វើឡើងជាភាសាអារ៉ាប់ និងភាសាខ្មែរ ។ ស៊ីន មាននៅតាមសហគមន៍ចាមជាច្រើននៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ។ ស៊ីន ដែលចាស់ជាងគេស្ថិតនៅភូមិស្វាយយ៉ាង ខេត្តកំពង់ចាម ។ សំឡេងប្រកាសទៅសំយុង ឮសូរវែងអន្ទាយ ដែលពេលខ្លះ សំឡេងនេះធ្វើឲ្យខានដល់ខ្មែរដែលរស់នៅភូមិក្បែរខាង ។ ជន ជាតិខ្មែរខ្លះនិយាយថា ចាម កំពុងតែ “លូ” ជាពិសេស នៅពេល សំឡេងប្រកាសនេះធ្វើឡើងនៅពេលទៀបភ្លឺ ។ ពន្យារវាគ្មាន កត់ត្រាថា ពេលវេលានេះជា “រដូវកាលពេលដែលម៉ាឡេលូ” ។ ហ្សាកាត់ (Zakat) ជាពាក្យអារ៉ាប់មានន័យថា ការធ្វើឲ្យបរិសុទ្ធ ។ ហ្សាកាត់ គឺជាវិធីជួយមនុស្ស តាមរយៈការទូទាន ។ មូស្សីមធ្វើឲ្យ ខ្លួន និងទ្រព្យសម្បត្តិខ្លួនបរិសុទ្ធតាមរយៈការទូទានមួយឆ្នាំម្តង ទៅកាន់អ្នកក្រីក្រ វិហារអ៊ីស្លាម មជ្ឈមណ្ឌលអ៊ីស្លាម ឬក៏អង្គការ មនុស្សធម៌ផ្សេងៗ ។ ជនជាតិចាមភាគច្រើនមិនសូវសម្បូរធនធាន ទេ ប៉ុន្តែអង្គការមនុស្សធម៌ផ្សេងៗ បានបង្កើតឡើងដើម្បីបម្រើ ដល់គោលបំណងនេះ ។

ជនជាតិចាម ធ្វើពិធីបួសបង្គំអាហារម្តងក្នុងមួយឆ្នាំ ក្នុង អំឡុងខែទី៧នៃប្រក្រតិទិនអ៊ីស្លាម ។ ខែទី៧នេះហៅថា រ៉ាម៉ាដាន (Ramadan) ។ ពេលបុណ្យ រ៉ាម៉ាដាន ជនជាតិចាម មិនទទួលបាន អាហារ មិនដឹកទឹក ដក់បារី ឬ រូងដំណេក ពីអំឡុងពេលថ្ងៃរះរហូត ដល់ថ្ងៃលិច ។ ការបួសបង្គំអាហារ ត្រូវតែធ្វើការអនុវត្តយ៉ាងតឹង រឹងបំផុត ។ នៅមានករណីលើកលែងខ្លះចំពោះមនុស្សចាស់ ឈឺ រឬស ឬស្ត្រីមានគភ៌ និងបំបៅកូន ។ មូស្សីមជឿជាក់ថា មហាម៉ាត់ ស្តាប់ឮដំបូងពីកម្មវិធីអាន ពីទេព ហ្គេប្រីល នៅខែរ៉ាម៉ាដាន ឆ្នាំ ៦១០ នៃគ.ស. ។ ហេតុនេះហើយ ទើបមូស្សីមកំណត់ធ្វើពិធីបួស បង្គំអាហារនៅពេលនេះ ដើម្បីកំណត់ចំណាំពិធីសាសនា ហាត់ពត់ ការគ្រប់គ្រងខ្លួនឯង និងបង្ហាញពីការគោរពប្រណិប័តន៍ទៅដល់ ព្រះអង្គឡោះ ។ ចំពោះការអនុវត្តជាក់ស្តែងវិញ ការបួសគឺជាកិច្ច ការមួយដ៏លំបាក ជាពិសេសចំពោះជនជាតិចាម ដែលរស់នៅ ក្រៅទីក្រុងភ្នំពេញ ហើយត្រូវធ្វើការនៅក្នុងរោងចក្រកាត់ដេរពី ៨ទៅ១០ ម៉ោងក្នុងមួយថ្ងៃ ។

កម្មវិធីអានណែនាំថា មូស្សីមត្រូវធ្វើ ហាជ្ឈ (hajj) ពាក្យ អារ៉ាប់ដែលមានន័យថា ការធ្វើធម្មយាត្រាទៅទីកន្លែងសក្តិសិទ្ធ ទៅទីក្រុងពិស្តម៉ាកាស នៅប្រទេសអារ៉ាប់ យ៉ាងហោចណាស់ឲ្យ បានម្តងក្នុងមួយជីវិត ។ មូស្សីមត្រូវតែធ្វើ ហាជ្ឈ នេះ នៅពេលដែល ខ្លួនមានសុខភាពល្អបរិបូណ៌ និងធនធានគ្រប់គ្រាន់ អាចធ្វើដំណើរទៅ ឆ្ងាយបាន ។

ហាជ្ឈ ប្រព្រឹត្តឡើងនៅថ្ងៃដំបូងៗនៃខែទី១២នៃប្រក្រតិទិន អ៊ីស្លាម ហៅថា ឌូ អាល់ហ៊ីចា (Dhu al-Hijja) ។ ហាជ្ឈ ប្រារព្ធឡើង ដើម្បីទទួលបានដល់ការបូជារបស់ អាប្រាហាម (Abraham) ប្រពន្ធ ហាហ្កា (Hagar) និងកូនប្រុស អ៊ីស្លាអែល (Ishmael) ។ នៅទីក្រុង ម៉ាកាស បុរស មូស្សីមស្លៀកសម្លៀកបំពាក់ពណ៌ស ហៅថា អ៊ីរ៉ាម (ihram) ដែលមានន័យថា សម្លៀកបំពាក់ដែលទទួលបានទៅដល់ព្រះ អង្គឡោះ និងភាពបរិសុទ្ធរបស់សាសនាអ៊ីស្លាម ។ ស្ត្រីមូស្សីមស្លៀក រូបសវែង និងពាក់កន្សែងលើក្បាល ។ ដូចនៅនឹងព្រះសង្ឃព្រះពុទ្ធ សាសនាដែរ ក្នុងពេលធ្វើ ហាជ្ឈ មូស្សីមត្រូវបានហាមប្រាមមិនឲ្យ សម្លាប់សត្វ និងមិនឲ្យរួមដំណេក ។

នៅទីក្រុងម៉ាកាស ជនជាតិចាមត្រូវអនុវត្តដូចតទៅ

- ◆ ដើរជុំវិញ កាបា (Kaaba) នៅកណ្តាលវិហារអ៊ីស្លាមធំ (the Great Mosque) ចំនួន៧ដង បញ្ជោសទិសនាឡិកា ។ អ្នក ធ្វើធម្មយាត្រានេះអាចដើរតាមច្រករបៀងនៃវិហារធំ ហើយយក ទឹកពីអណ្តូងដែលមានឈ្មោះថា ហ្សាមហ្សាម (Zamzam) កន្លែង ដែល ហាហ្កា រកឃើញទឹកក្នុងដីក ។
- ◆ នៅថ្ងៃទី៧នៃ ឌូ អាល់ហ៊ីចា (Dhu al-Hijja) មូស្សីមត្រូវ ឈរនៅទំនាប អារ៉ាហ្វាត់ (Arafat) ដើម្បីស្តាប់ការសូត្រធម៌ ដោយអ៊ីមាំ ពីភ្នំអារ៉ាហ្វាត់ ដែលឈរនៅជាយំទំនាប ។
- ◆ នៅថ្ងៃបន្ទាប់ អ្នកចូលរួមពិធីចោលដុំថ្មទៅលើសសរថ ហើយធ្វើការសម្លាប់សត្វចៀមប្តូរពិធីដើម្បីជាការបូជាទៅដល់ អាប្រាហាម ដែលសុខចិត្តលះបង់កូនប្រុស ។
- ◆ ចុងក្រោយ មូស្សីមដែលទៅ ហាជ្ឈ ត្រូវដើរជុំវិញ កាបា ចំនួន៧ដង ។

(នៅមានត)

អរិយ កុកថាយ

របាយការណ៍សន្និដ្ឋានស្តីពីបទពិសោធសន្តេតការណ៍ដំណើរ កាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមក្នុងសំណុំរឿង០០២/០១

សេចក្តីផ្តើម

ខុសពីរបាយការណ៍សន្តេតការណ៍ដែលបានបោះពុម្ពផ្សាយនៅក្នុងព្រឹត្តិបត្រមុនៗ ដែលផ្តោតជាសំខាន់លើកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីសវនាការ និងការវិភាគលើបញ្ហាច្បាប់នានា របាយការណ៍ដែលបោះពុម្ពផ្សាយនៅក្នុងព្រឹត្តិបត្រលេខនេះ នឹងរៀបរាប់អំពីបទពិសោធជ្វាល់ និងលទ្ធផលដែលសមាជិកក្រុមនៃគម្រោងសន្តេតការណ៍ដំណើរកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមសម្រេចបានក្នុងអំឡុងពេលជាង២ឆ្នាំកន្លងទៅ និងទស្សនៈយល់ឃើញដុំវិញកេរដំណែលនៃសាលាក្តីខ្មែរក្រហមដែលបន្ទូលទុកសម្រាប់ប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌ក្នុងស្រុក រួមជាមួយនឹងបញ្ហាប្រឈមនានាដែលសាលាក្តីខ្មែរក្រហមកំពុងជួបប្រទះ ។

នៅក្នុងរបាយការណ៍សន្និដ្ឋានស្តីពីបទពិសោធសន្តេតការណ៍លើដំណើរកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមក្នុងសំណុំរឿង០០២ ដំណាក់កាលទី១ នេះ ត្រូវបានបែងចែកចេញជា៥ ផ្នែកសំខាន់ៗ ផ្នែកទី១ ពិពណ៌នាអំពីគោលបំណងនៃការសន្តេតការណ៍ដំណើរកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម ។ ផ្នែកទី២ រៀបរាប់អំពីសមិទ្ធផលដែលសមាជិកក្រុមសម្រេចបាន ចាប់តាំងពីការចាប់ផ្តើមរហូតដល់ការចេញសាលក្រមលើសំណុំរឿង០០២ ដំណាក់កាលទី១ ដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ។ ផ្នែកទី៣ នឹងលើកឡើងអំពីបញ្ហាប្រឈមមួយចំនួននៅក្នុងកិច្ចការសន្តេតការណ៍ និងតាមដាននីតិវិធីសវនាការនៅសាលាក្តីខ្មែរក្រហម ។ រីឯផ្នែកទី៤ ផ្តោតជាចម្បងលើការកត់សម្គាល់ទាក់ទងនឹងកេរដំណែល

ជនរងគ្រោះចូលរួមសវនាការកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម សំណុំរឿង០០២ ដំណាក់កាលទី១ នៅអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា

នៃសាលាក្តីខ្មែរក្រហម សម្រាប់ប្រព័ន្ធតុលាការក្នុងស្រុក នៅក្រោយ ពេលសាលាក្តីខ្មែរក្រហមបិទបញ្ចប់បេសកកម្មរបស់ខ្លួន ក្នុងការ ស្វែងរកយុត្តិធម៌សម្រាប់ជនរងគ្រោះ និងប្រជាជនកម្ពុជា ។ នៅ ខណៈពេលដែលមានមតិជាច្រើនយល់ថា សាលាក្តីខ្មែរក្រហមនឹង ក្លាយជាតុលាការកម្ពុជាសម្រាប់ប្រព័ន្ធតុលាការក្នុងស្រុក ក៏មានមតិ មួយចំនួនយល់ថា តុលាការនេះពុំទាន់អាចក្លាយជាតុលាការកម្ពុជា នៅ ឡើយទេ ។ ផ្នែកទី៥ នឹងបរិយាយទាក់ទងនឹងបញ្ហាប្រឈមចម្បងៗ ដែលសាលាក្តីខ្មែរក្រហមកំពុងជួបប្រទះ ហើយបញ្ហាប្រឈមនេះ អាចនឹងប៉ះពាល់ដល់កិច្ចដំណើរការនីតិវិធីស្វែងរកយុត្តិធម៌សម្រាប់ ជនរងគ្រោះ ។

១) គោលបំណង

ដោយមើលឃើញអំពីការចាប់ផ្តើម និងសារសំខាន់ដែល មានអត្ថន័យជាប្រវត្តិសាស្ត្រនៃសំណុំរឿង០០២ នៃអង្គជំនុំជម្រះ វិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានបង្កើត គម្រោងមួយដែលមានឈ្មោះថា គម្រោងសង្កេតការណ៍ដំណើរការ ខោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម ។ គម្រោងនេះ ត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅ ចុងឆ្នាំ២០១០ ក្នុងគោលបំណងសំខាន់ៗមួយចំនួនដូចជា៖

- ◆ សរសេររបាយការណ៍ជាក់លាក់ស្តីអំពីបញ្ហានានាដែល ពាក់ព័ន្ធនឹងអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ដោយធ្វើការ វាយតម្លៃ និងពិចារណាពីស្តារដើម្បីផ្តល់ជាមតិចូលរួមក្នុងការធ្វើ ឲ្យមានកិច្ចដំណើរការសវនាការមួយប្រកបដោយអត្ថន័យ និង យុត្តិធម៌ ដោយគោរពតាមបទដ្ឋាននៃជំនុំជម្រះកម្រិតអន្តរជាតិ ។

- ◆ ដើម្បីផ្តល់ជាព័ត៌មាន និងចំណេះដឹងដល់ប្រជាជន កម្ពុជាគ្រប់ស្រទាប់វណ្ណៈ ឲ្យបានយល់ដឹងបន្ថែមអំពីកិច្ចដំណើរការ នីតិវិធីនៅអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា តាមរយៈ ព្រឹត្តិបត្រសង្កេតការណ៍ប្រចាំខែ បោះផ្សាយជាភាសាខ្មែរដោយ ប្រើប្រាស់នូវពាក្យពេចន៍សាមញ្ញ ងាយស្រួលយល់ និងងាយស្រួល ក្នុងការអាន ។

- ◆ ដើម្បីផ្តល់ និងចែករំលែកនូវបទពិសោធដល់និស្សិតច្បាប់ កម្ពុជាស្តីពីជំនាញសង្កេតការណ៍ និងវិភាគចំពោះកិច្ចដំណើរការនីតិ វិធីសវនាការ ។

គោលបំណងសំខាន់ គឺធ្វើយ៉ាងណាដើម្បីចូលរួមចំណែក

ក្នុងការលើកស្ទួយឲ្យមាននីតិវិធីនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ដោយជំរុញ ឲ្យមានការយល់ដឹងអំពីសមត្ថកិច្ច ឯករាជភាព និងភាពមិនលម្អៀង នៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនៅក្នុងប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌ទៅដល់ប្រជាជន សាមញ្ញ និងជំរុញឲ្យមានវប្បធម៌សិក្សាស្រាវជ្រាវស៊ីដម្រៅផ្នែក ច្បាប់ក្នុងស្រទាប់យុវជនដែលកំពុងសិក្សាជំនាញផ្នែកច្បាប់ ។

ដើម្បីសម្រេចគោលបំណងខាងលើសមាជិកនៃគម្រោង ក្រុមសង្កេតការណ៍នេះបានអនុវត្តសកម្មភាពសំខាន់ៗដូចជា៖

- ១) ត្រូវចូលរួមតាមដាន និងសង្កេតការណ៍ដោយផ្ទាល់នៅ គ្រប់សវនាការជំនុំជម្រះសេចក្តីក្នុងសំណុំរឿង០០២ នៃអង្គជំនុំ ជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា
- ២) បោះផ្សាយព្រឹត្តិបត្រសង្កេតការណ៍ដំណើរការខោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមជាភាសាខ្មែរ ដោយប្រើប្រាស់របាយការណ៍ ដែលទទួលបានពីការតាមដាន និងសង្កេតលើកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី នៅក្នុងបន្ទប់សវនាការ ។
- ៣) ធ្វើបទបង្ហាញទាក់ទងនឹងការវិវឌ្ឍថ្មីៗ និងបញ្ហាច្បាប់នានា ដែលកើតឡើងនៅអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាទៅ ដល់សិស្ស និស្សិត នៅតាមបណ្តាសាកលវិទ្យាល័យនានានៅទូទាំង ប្រទេស ជាពិសេសមហាវិទ្យាល័យច្បាប់ ។
- ៤) បង្កើតឲ្យមានព្រឹត្តិបត្រស្រាវជ្រាវស្តីពីច្បាប់ និងគោល នយោបាយកម្ពុជា (Cambodia Law and Policy Journal) ។

២) លទ្ធផលសម្រេចបាន

ចាប់តាំងពីសំណុំរឿង០០២ នៃអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុង តុលាការកម្ពុជា បានចាប់ផ្តើមបើកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីសវនាការ ជាផ្លូវការនៅខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១១ គម្រោងសង្កេតការណ៍ដំណើរ ការខោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម បានបោះផ្សាយព្រឹត្តិបត្រសង្កេត ការណ៍ស្តីពីដំណើរការខោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមបានចំនួន២៧៧ លេខ ដោយមួយលេខៗមានចំនួន១.០០០ ច្បាប់ ។ ជាសរុប ព្រឹត្តិបត្រ ចំនួន២៧៧.០០០ ច្បាប់ ត្រូវបានបោះពុម្ពផ្សាយ និងចែកចាយទៅ ដល់ប្រជាជន សិស្ស និស្សិត អ្នកអនុវត្តច្បាប់ មន្ត្រីតុលាការ រួមទាំង ស្ថាប័ន និងគ្រឹះស្ថានអប់រំនៅទូទាំងប្រទេស ។ បន្ថែមពីលើនេះ សមាជិកនៃគម្រោងនេះ បានចុះធ្វើបទបង្ហាញទាក់ទងនឹងការវិវឌ្ឍ ថ្មីៗ និងបញ្ហាច្បាប់នានាដែលកើតឡើងនៅអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញ

ក្នុងតុលាការកម្ពុជាទៅដល់សាស្ត្រាចារ្យ សិស្ស និស្សិត ប្រមាណ ៨.០០០ នាក់ នៅតាមបណ្តាសាកលវិទ្យាល័យចំនួនប្រមាណ ៤០ នៅទូទាំងប្រទេស ។ ស្របពេលជាមួយគ្នានេះដែរ ព្រឹត្តិបត្រ ស្រាវជ្រាវស្តីពីច្បាប់ និងគោលនយោបាយកម្ពុជា ត្រូវបានបង្កើត ឡើងជាដំបូង ដើម្បីជំរុញឲ្យមានវប្បធម៌សិក្សាស្រាវជ្រាវស្តីពីច្បាប់ ក្រៅ ផ្នែកច្បាប់ក្នុងស្រុកយុវជនដែលកំពុងសិក្សាជំនាញផ្នែកច្បាប់ ។ មានអត្ថបទស្រាវជ្រាវ និងវិភាគជាច្រើនរបស់អ្នកជំនាញផ្នែក ច្បាប់ និងអ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវជាខ្ពស់ ត្រូវបានយកមកចងក្រង និងបោះពុម្ពផ្សាយនៅក្នុងព្រឹត្តិបត្រស្រាវជ្រាវស្តីពីច្បាប់ និងគោល នយោបាយកម្ពុជានេះ ។ ព្រឹត្តិបត្រស្រាវជ្រាវស្តីពីច្បាប់ និងគោល នយោបាយកម្ពុជាចំនួនជាង១.០០០ ក្បាល ត្រូវបានបោះពុម្ព ផ្សាយ និងដល់ជូនស្ថាប័នតុលាការ អ្នកស្រាវជ្រាវ អង្គការមិនមែន រដ្ឋាភិបាល និងសាកលវិទ្យាល័យនានានៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ។

នាពេលអនាគត ឯកសារទាំងអស់នេះនឹងក្លាយជាប្រភព ធនធានយ៉ាងសំខាន់សម្រាប់កិច្ចការស្រាវជ្រាវ និងការសិក្សា ក្រោយពេលអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាបិទបញ្ចប់ កិច្ចការរបស់ខ្លួន ។

៣) បញ្ហាប្រឈមនៃកិច្ចការសង្កេតសវនាការ

នៅដើមឆ្នាំ២០១១ គម្រោងសង្កេតការណ៍ដំណើរការ គោរមយោជន៍ខ្មែរក្រហម មានសមាជិកចំនួន៤រូប បានចាប់ផ្តើម ដំណើរការជាដំបូង ហើយសមាជិកគម្រោងទាំងបួនរូបបានចូល រួមតាមដាន និងសង្កេតគ្រប់សវនាការទាំង២១២ថ្ងៃ នៃសំណុំរឿង ០០២ ដំណាក់កាលទី១ រួមទាំងសវនាការបឋម និងសវនាការ ប្រកាសសាលក្រម ។

នៅពេលចាប់ផ្តើម សមាជិកគម្រោងសង្កេតការណ៍ទាំង៤រូប ដែលជានិស្សិតច្បាប់ទើបបញ្ចប់ការសិក្សា និងនៅពុំទាន់មានបទ ពិសោធក្នុងការតាមដានសវនាការជំនុំជម្រះបទឧក្រិដ្ឋដែលមាន លក្ខណៈជាអន្តរជាតិ បានជួបប្រទះនូវវិបត្តិយុវជន រាប់ ចាប់តាំងពីកម្រិតនៃចំណេះដឹងពាក់ព័ន្ធនឹងច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរ ជាតិ រហូតដល់វិធីសាស្ត្រក្នុងការសរសេររបាយការណ៍សង្កេត ការណ៍ ។ នេះពុំទាន់រាប់បញ្ចូលទម្រង់សក្តានុពលនឹងពេលវេលានៅក្នុង ការសរសេររបាយការណ៍ឲ្យទាន់កាលកំណត់ទេ ។

ទោះបីជា អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាមាន ទីតាំងស្ថិតនៅក្នុងរាជធានីភ្នំពេញ ប៉ុន្តែ ការធ្វើដំណើរជាក់ស្តែង ដើម្បីទៅចូលរួមតាមដាន និងសង្កេតសវនាការ ត្រូវចំណាយពេល ជាង២ម៉ោង ដើម្បីធ្វើដំណើរទៅមក ។ ការចេញដំណើរដើម្បីទៅ ចូលរួមតាមដានសវនាការធ្វើឡើងនៅម៉ោង៧ព្រឹក និងត្រឡប់មក ដល់ការិយាល័យនៅម៉ោង៥ ទៅ៦ល្ងាច ។ ជាធម្មតា សវនាការ នៅសាលាក្តីខ្មែរក្រហម ប្រព្រឹត្តិធ្វើនៅវេលាម៉ោង៧ព្រឹក រហូត ដល់ម៉ោង៤រសៀល ចាប់ពីថ្ងៃចន្ទ រហូតដល់ថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ និង មានពេលខ្លះសវនាការត្រូវបន្តធ្វើរហូតដល់ថ្ងៃសុក្រ ។ ក្នុងរយៈ កាលដំបូង ការសង្កេតអំពីកិច្ចដំណើរការ នីតិវិធីសវនាការត្រូវកត់ ត្រាដោយដៃ បន្ទាប់មកទើបសរសេរកំណត់ត្រាទាំងអស់នោះចូល ក្នុងកុំព្យូទ័រ ដែលកិច្ចការទាំងអស់នេះត្រូវចំណាយពេលវេលាបន្ថែម ។ ក្នុងរយៈកាលបន្ទាប់ ទើបការកត់ត្រាអំពីកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីអាច ធ្វើឡើងតាមរយៈកុំព្យូទ័រ ប៉ុន្តែកុំព្យូទ័រពុំត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យយក ចូលក្នុងបន្ទប់សវនាការឡើយ ហេតុដូច្នេះការកត់ត្រាត្រូវធ្វើឡើង ពីបន្ទប់សារព័ត៌មាននៅខាងក្រោមសាលសវនាការ ។ ការតាមដាន នីតិវិធីសវនាការពីបន្ទប់សារព័ត៌មានធ្វើឡើងតាមរយៈប្រព័ន្ធ សោតទស្សន៍ ដែលផ្សាយផ្ទាល់ចេញពីបន្ទប់សវនាការ ។ ដោយសារ សមាជិកក្រុមសង្កេតការណ៍មានចំនួន៤រូប ដូច្នេះសមាជិក២រូប ត្រូវតាមដាន និងសង្កេតកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីដោយផ្ទាល់នៅក្នុង បន្ទប់សវនាការ ដើម្បីពិនិត្យមើលទិដ្ឋភាពជាក់ស្តែង និងប្រតិកម្មរបស់ អ្នកចូលរួមចំពោះការជជែកដេញដោលរបស់ភាគី និងសមាជិកពីរ រូបទៀត ត្រូវកត់ត្រាកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីតាមរយៈកុំព្យូទ័រពីបន្ទប់ សារព័ត៌មាន ។ ការអនុវត្តបែបនេះត្រូវបានផ្លាស់ប្តូរនៅពេលក្រោយ មក ដោយសារទំហំនៃការងារមានការកើនឡើង ដោយតម្រូវឲ្យមាន តែសមាជិក២រូបប៉ុណ្ណោះត្រូវទៅតាមដាន និងសង្កេតនៅសាលាក្តី ខ្មែរក្រហម ។ រីឯសមាជិក២រូបទៀត ត្រូវសរសេររបាយការណ៍ ស្តីពីកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីសវនាការដែលបានចូលរួមរួចហើយនៅ ការិយាល័យ ដើម្បីបោះផ្សាយជាព្រឹត្តិបត្រសង្កេតការណ៍ប្រចាំខែ ។

គួរកត់សម្គាល់ថា ភាសាដែលប្រើប្រាស់ជាដំបូងនៅអង្គជំនុំ ជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា មានចំនួនបីភាសា គឺភាសាខ្មែរ ភាសាអង់គ្លេស និងភាសាបារាំង ។ នៅអំឡុងពេលនៃកិច្ចដំណើរការ

នីតិវិធីសវនាការនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ ភាសាទាំងបីខាងលើ ត្រូវបានបកប្រែផ្ទាល់មាត់នៅក្នុងពេលតែមួយព្រមគ្នា ស្របពេល ដែលភាគីនីមួយៗកំពុងធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ ។ នៅក្នុងកាលៈទេសៈ បែបនេះ ទោះបីតិច ឬច្រើន វាពិតជាបានបង្កនូវការលំបាកដល់ បុគ្គលិកបកប្រែភាសាក្នុងការបកប្រែឲ្យបានគ្រប់ជ្រុងជ្រោយនូវ អត្ថន័យនៃពាក្យសម្តីដែលភាគីនីមួយៗ បានលើកឡើង ។ ការណ៍នេះ បានបង្កការលំបាកមួយចំនួនសម្រាប់អ្នកចូលរួមតាមដានសវនាការ ដើម្បីស្វែងយល់អំពីអំណះអំណាងរបស់ភាគី ជាពិសេស ប្រជាជន សាមញ្ញ ដែលពុំសូវយល់ដឹងអំពីកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីសវនាការ ស្រាប់ ។

ការអានឯកសារអនុស្សរណៈ កាលវិភាគ ឯកសាររបស់ក្តី ភាគី និងសេចក្តីសម្រេចផ្សេងៗរបស់អង្គជំនុំជម្រះ គឺជាកិច្ចការ សំខាន់ និងចាំបាច់ ដែលត្រូវធ្វើជាប្រចាំក្នុងនាមជាអ្នកសង្កេត និង តាមដានកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ដើម្បីដឹងអំពីការវិវឌ្ឍថ្មីៗ និងបញ្ហា ដែលកើតមានក្នុងសំណុំរឿងក្រៅពីអ្វីដែលកើតមាន និងលើក ឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលសវនាការ ។ មានឯកសារក្នុងសំណុំរឿង ០០២ រាប់ម៉ឺនទំព័រត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយជាសាធារណៈ ដើម្បីអាច ឲ្យសាធារណជនបានដឹងអំពីដំណើរវិវឌ្ឍនៃសំណុំរឿង ។ សមាជិក នៃកម្រោងសង្កេតការណ៍ដំណើរការកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម បានរំលែកពេលវេលាមួយផ្នែកពីការសរសេររបាយការណ៍ និង តាមដានសវនាការដើម្បីអានឯកសារសំខាន់ៗទាំងនោះ ។ ឆ្លើម ចេញពីការអានឯកសារតុលាការទាំងអស់នេះ សមាជិកក្រុម សង្កេតការណ៍បានសរសេរអត្ថបទវិភាគខ្លីៗលើប្រធានបទនានា ស្តីអំពីបញ្ហានីតិវិធី និងសម្រេចនាពេលរបស់អង្គជំនុំជម្រះលើសំណើ សុំរបស់ភាគី ដោយប្រើប្រាស់វិធីសាស្ត្រពន្យល់តាមរបៀបជា លក្ខណៈសម្រាយ ដើម្បីចុះផ្សាយនៅក្នុងព្រឹត្តិបត្រសង្កេតការណ៍ ដំណើរការកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម ទស្សនាវដ្តីស្វែងរកការពិត របស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា និងនៅក្នុងទំព័រការសែត និងគេហ ទំព័រព័ត៌មានក្នុងស្រុកមួយចំនួនទៀត ។

៤) កំណត់សម្គាល់ជុំវិញកេរដំណែលនៃសាលាក្តីខ្មែរក្រហម

ចាប់តាំងពីការចាប់ផ្តើមនៃកម្រោងសង្កេតការណ៍ដំណើរការ កាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមនៅក្នុងខែមេសា ឆ្នាំ២០១១ សមាជិក

ក្រុមនៃកម្រោងនេះ បានចូលរួមសង្កេតការណ៍នៅគ្រប់សវនាការ នៃសំណុំរឿង០០២ដំណាក់កាលទី១ ទាំង២១២ថ្ងៃ រហូតដល់ ថ្ងៃដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានចេញសាលក្រមផ្តន្ទាទោស អតីតមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម ៣នាក់ និង ខៀវ សំផន ដាក់ពន្ធនាគារ អស់មួយជីវិត កាលពីថ្ងៃទី៧ ខែសីហា ឆ្នាំ២០១៤ ។ បទពិសោធន៍ ដែលទទួលបានពីការសង្កេត និងតាមដានសវនាការជំនុំជម្រះក្តីលើ បទឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ ដែលមានការចូលរួមពីសំណាក់អ្នកច្បាប់ ជាតិ និងអន្តរជាតិ បានឆ្លុះបញ្ចាំងឲ្យឃើញពីភាពខុសប្លែកគ្នាទាក់ទង នឹងការគ្រប់គ្រងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីក្នុងសវនាការ និងយុទ្ធសាស្ត្រ របស់ភាគីដែលប្រើប្រាស់ក្នុងការលើកឡើងនូវអំណះអំណាងនៅ ចំពោះមុខតុលាការ ដែលកម្រឃើញមានអនុវត្តនៅក្នុងប្រព័ន្ធ តុលាការក្នុងស្រុករបស់កម្ពុជា ។ សាលាក្តីកាត់ទោសអតីតមេដឹកនាំ ខ្មែរក្រហមជាតុលាការចម្រុះ ដែលមានសមាសភាពមន្ត្រីអនុវត្ត ច្បាប់មកពីប្រទេសដែលប្រកាន់យកប្រព័ន្ធច្បាប់ផ្សេងគ្នា ពោលគឺ ប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិល (Civil Law System) ដែលផ្តោតលើមូលដ្ឋាន ច្បាប់របស់ប្រទេសបារាំង និងប្រព័ន្ធច្បាប់ខំមិន (Common Law System) ដែលផ្អែកលើការអនុវត្តតាមបែបបទនៃប្រទេសអង់គ្លេស ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក្តី ការអនុវត្តនីតិវិធីជាក់ស្តែងនៅអង្គជំនុំជម្រះ វិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ប្រព្រឹត្តទៅដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋាន ច្បាប់ក្នុងស្រុករបស់កម្ពុជាដែលទទួលបានឥទ្ធិពលពីប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិល របស់បារាំង ។ មន្ត្រីច្បាប់ និងភាគីនៃរឿងក្តី ដែលមកពីប្រទេសដែល ប្រកាន់យកប្រព័ន្ធច្បាប់ខំមិន (Common Law System) ធ្លាប់បាន លើកឡើងអំពីបញ្ហាលំបាក និងភាពស្មុគស្មាញក្នុងការអនុវត្ត ប្រព័ន្ធច្បាប់ផ្សេងគ្នាក្នុងអំឡុងពេលនៃការដេញដោលក្នុង សវនាការ ។

អ្នកជំនាញ អ្នកច្បាប់ អ្នកឃ្លាំមើលដំណើរការសវនាការ ទាំងជាតិ និងអន្តរជាតិជាច្រើនរូប បានបង្ហាញពីមតិយោបល់ ជុំវិញកេរដំណែលនៃសាលាក្តីខ្មែរក្រហម ដោយខ្លះយល់ឃើញថា សាលាក្តីកាត់ទោសអតីតមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមនឹងក្លាយទៅជាតុលា ការកម្រិតសម្រាប់តុលាការជាតិកម្ពុជា និងខ្លះទៀតយល់ថា តុលាការចម្រុះមួយនេះពុំទាន់អាចធ្វើជាតុលាការកម្រិតសម្រាប់ប្រព័ន្ធ តុលាការក្នុងស្រុករបស់កម្ពុជាបាននៅឡើយទេ ។

យោងតាមបទពិសោធដ្នាលនៃការសង្កេតជាក់ស្តែងរបស់ក្រុមសង្កេតការណ៍ដំណើរការតំណែងមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម ទោះបីជាសាលាក្តីខ្មែរក្រហមពុំបានជះឥទ្ធិពលគ្រប់ដណ្តប់លើការផ្លាស់ប្តូរទម្រង់អនុវត្តច្បាប់ទាំងស្រុងនៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់របស់កម្ពុជា ក៏ដោយ ប៉ុន្តែវាពិតបានផ្តល់នូវវិជ្ជមានដល់បុគ្គលិកខាងភាគីជាតិ ដោយពុំអាចប្រកែកបាន។ សាលាក្តីខ្មែរក្រហមបានផ្តល់នូវបទពិសោធន៍ និងកម្រៃនៃការអនុវត្តដល់មន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់ និងបុគ្គលិកបម្រើការសម្រាប់ភាគីជាតិ ទាំងផ្នែកបច្ចេកទេស និងផ្នែកនីតិវិធី ហើយប្រកាសធនធានទាំងនេះនឹងក្លាយជាទុយោងសំខាន់សម្រាប់ប្រើប្រាស់នៅក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការជាតិ ទោះបីជាតុលាការនេះធ្លាប់ទទួលបានការរិះគន់អំពីបញ្ហាពុករលួយនៅក្នុងការគ្រប់គ្រងនាពេលកន្លងទៅយ៉ាងណាក្តី។ ចំណុចខាងក្រោមនឹងពិភាក្សាអំពីតួនាទីរបស់សាលាក្តីខ្មែរក្រហមក្នុងឋានៈជាតុលាការកម្ពុជាសម្រាប់តុលាការជាតិ។

៤.១) សាលាក្តីខ្មែរក្រហមនឹងក្លាយជាតុលាការកម្ពុជា?

នៅស្របពេលដែលប្រព័ន្ធតុលាការកម្ពុជាបច្ចុប្បន្នត្រូវបានសាធារណជនទូទៅមើលឃើញថា នៅមានសភាពអន់ទ្រោយ អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាត្រូវបានរំពឹងថានឹងអាចក្លាយទៅជាតុលាការកម្ពុជាសម្រាប់តុលាការក្នុងស្រុក ក្នុងការចូលរួមចំណែកធ្វើឲ្យមានការផ្លាស់ប្តូរមួយក្នុងរយៈពេលវែងទាក់ទងនឹងការលើកកម្ពស់សមត្ថភាពរបស់មន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់ក្នុងប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌ និងទទួលបាននូវចំណេះដឹង និងជំនាញបន្ថែមពីសំណាក់សហគមន៍អន្តរជាតិ។ អគ្គលេខាធិការអង្គការសហប្រជាជាតិ លោក កូហ្វី អាណាន់ ធ្លាប់បានថ្លែងនៅអំឡុងពេលនៃការបង្កើតអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ដោយព្យាករណ៍ទុកជាមុនថា សាលាក្តីខ្មែរក្រហមនឹងបន្សល់ទុកនូវគោរពដំណែលដ៏មានតម្លៃមួយសម្រាប់ប្រទេសកម្ពុជា ហើយជំនាញ និងចំណេះដឹងដែលកើតចេញពីសាលាក្តីនេះនឹងត្រូវផ្ទេរទៅបុគ្គលិកជាតិ និងអ្នកពាក់ព័ន្ធ៖

យើងមានក្តីសង្ឃឹមថា ការបង្កើតឡើងនូវដំណើរការច្បាស់លាស់មួយដែលគោរពតាមបទដ្ឋានអន្តរជាតិ និងជះឥទ្ធិពលផ្នែកអប់រំទៅលើស្ថាប័នដែលកំពុងដំណើរការផ្លូវការបច្ចុប្បន្ន និងបណ្តុះស្មារតីក្នុងចំណោមប្រជាជនទូទៅឲ្យយល់ដឹងពីការពិតពាក់

ព័ន្ធនឹងអតីតកាលដែលពោរពេញដោយភាពវិនាស អន្តរាយរបស់កម្ពុជា និងការទាមទារបន្ថែមទៀតឲ្យមានប្រព័ន្ធតុលាការមួយ ដែលនឹងបំពេញមុខនាទីត្រឹមត្រូវ។

អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ក៏ធ្លាប់បានទទួលស្គាល់អំពីសារសំខាន់នៃអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាចំពោះចំណុចនេះ ដោយបានកត់សម្គាល់ថា “ក្នុងនាមជាតុលាការកម្ពុជា...អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជានឹងដើរតួនាទីក្នុងការជំរុញ និងសង្កត់ធ្ងន់លើសារសំខាន់នៃការការពារឯករាជភាព និងសុចរិតភាពនៃប្រព័ន្ធតុលាការ។ បន្ថែមពីលើនេះ មន្ត្រីជាន់ខ្ពស់នៅក្នុងរដ្ឋរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា បានបញ្ជាក់ជាច្រើនលើកច្រើនសាថា អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាគឺជាតុលាការកម្ពុជា។ អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា បានបង្ហាញពីគោលបំណងរបស់ខ្លួនក្នុងការប្រើប្រាស់លទ្ធភាព ដើម្បីបង្កើនការយល់ដឹងរបស់តុលាការក្នុងស្រុកពាក់ព័ន្ធនឹងបទដ្ឋានអន្តរជាតិ និងការប្រព្រឹត្តទៅនៃការជំនុំជម្រះក្តីដោយយោងតាមគោលការណ៍យុត្តិធម៌អន្តរជាតិ។

ប្រធានការិយាល័យរដ្ឋបាលស្តីទីនៃសាលាក្តីខ្មែរក្រហម លោក ក្រាញ៉ូ តូនី ធ្លាប់បានបញ្ជាក់ថា បុគ្គលិកជាតិដែលកំពុងធ្វើការនៅសាលាក្តីខ្មែរក្រហមនឹងក្លាយទៅជាធនធានដ៏មានតម្លៃសម្រាប់ប្រព័ន្ធច្បាប់កម្ពុជា នៅពេលដែលអ្នកទាំងនោះត្រឡប់ទៅបម្រើការងារនៅក្នុងស្ថាប័នក្នុងស្រុករបស់ខ្លួនវិញ។ ចំណែកឯ លោក ចៅក្រម យូ ប៊ុនឡេង ដែលមានតួនាទីជាសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតជាតិនៃសាលាក្តីខ្មែរក្រហម និងមានតួនាទីជាប្រធានតុលាការសាលាខ្លួនរណ៍នៃតុលាការជាតិកម្ពុជា ធ្លាប់បានលើកឡើងទាក់ទងនឹងបន្ទប់សម្រាប់សាក្សី និងប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងសំណុំរឿងតាមរយៈកុំព្យូទ័រនៅសាលាក្តីខ្មែរក្រហម ដែលរៀបចំឡើងដើម្បីជាការការពារដល់សិទ្ធិរបស់ជនរងគ្រោះ សាក្សី និង ជនជាប់ចោទ និងមន្ត្រីតុលាការដែលទទួលបន្ទុកគ្រប់គ្រងកិច្ចការផ្នែករដ្ឋបាល រួមជាមួយនឹងការបោះពុម្ពផ្សាយសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការតាមរយៈប្រព័ន្ធអ៊ីនធឺណិត។

អ្នកឃ្លាំមើលសាលាក្តីខ្មែរក្រហមមួយរូបបានកត់សម្គាល់ថា យុទ្ធវិធីការពារក្តីរបស់ក្រុមមេធាវីការពារក្តី នួន ជា ដែលព្យាយាម

រិះគន់រដ្ឋាភិបាល គឺជាយុទ្ធវិធីដែលពុំធ្លាប់មានពីមុនមកនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។ អ្នកឃ្នាំមើលរូបនោះបាននិយាយថា ប្រសិនបើយុទ្ធវិធីការពារក្តីបែបដូច្នោះ កើតមាននៅក្នុងតុលាការជាតិវិញ មេធាវីការពារក្តីរូបនោះនឹងត្រូវដកហូតសិទ្ធិធ្វើជាមេធាវីភ្លាមៗ កិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនៅសាលាក្តីខ្មែរក្រហមបានប្រៀបធៀបនឹងវិធីជំរះក្នុងការអនុវត្តច្បាប់ និងផ្តល់នូវកម្រិតការរៀបចំឥរិយាបថនៅក្នុងសវនាការថា តើចៅក្រមក្នុងមានអាកប្បកិរិយាបែបណា ។ ប្រធានអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃសាលាក្តីខ្មែរក្រហម លោកចៅក្រម និង ណុន ត្រូវបានមើលឃើញថា បានអនុវត្តយ៉ាងល្អ ប្រសើរនៅក្នុងការដឹកនាំកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីសវនាការ ទាំងការប្រើប្រាស់សូរស័ព្ទ និងឥរិយាបថ។ ប៉ុន្តែមានពេលខ្លះ លោកចៅក្រមបានប្រើប្រាស់សម្តីខ្លាំងៗ និងបង្ហាញអំពីអាកប្បកិរិយាខឹងសម្បារចំពោះមេធាវីការពារក្តី ឬភាគីផ្សេងទៀត នៅពេលមានការជំទាស់ខ្លាំងៗ ពីសំណាក់ភាគីដែលមានវត្តមានក្នុងបន្ទប់សវនាការ ។ ការប្រើប្រាស់ភាសា ឬពាក្យសម្តីពុំសមរម្យចំពោះជនជាប់ចោទ សាក្សី ឬជនរងគ្រោះពីសំណាក់ចៅក្រមជំនុំជម្រះ ត្រូវបានមើលឃើញថា បានកើតឡើងជាញឹកញាប់នៅអំឡុងពេលនៃការជំនុំជម្រះក្តីរបស់តុលាការក្នុងស្រុក ។ ដូច្នោះ កម្រិតការដឹកនាំកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីសវនាការនៅសាលាក្តីខ្មែរក្រហមពីសំណាក់ចៅក្រមដែលមានវិជ្ជាជីវៈ នឹងអាចក្លាយជាបទពិសោធន៍សម្រាប់តុលាការក្នុងស្រុករៀនសូត្រ និងអនុវត្តតាមនៅពេលជំនុំជម្រះក្តី ទាំងការរៀបចំឥរិយាបថ និងការប្រើប្រាស់ពាក្យសម្តីក្នុងការសួរដេញដោលចំពោះភាគី ។

៤២) កម្រិតកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

ពាក់ព័ន្ធនឹងការអនុវត្តនីតិវិធី សាលាក្តីខ្មែរក្រហមបានប្រើប្រាស់វិធានផ្ទៃក្នុងដែលបង្កើតឡើង ដោយផ្អែកលើក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាឆ្នាំ២០០៧ ដើម្បីដំណើរការនីតិវិធីសំណុំរឿងក្តី ។ ការអនុវត្តជាទូទៅ បានធ្វើឡើងដោយអនុលោមតាមនីតិវិធីដែលមានចែងនៅក្នុងវិធានផ្ទៃក្នុង និងមានលក្ខណៈល្អប្រសើរ ទោះបីជាមានការចោទប្រកាន់ពីសំណាក់ក្រុមមេធាវីការពារក្តីឲ្យជនជាប់ចោទក្នុងសំណុំរឿង០០២ ទាក់ទងនឹងនីតិវិធីស៊ើបអង្កេតនៅអំឡុងពេលនៃដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេតដោយការិយាល័យ

សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតក៏ដោយ ។ ដូច្នោះ នាពេលអនាគត បទពិសោធន៍ដែលទទួលបានពីការអនុវត្តនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនៅសាលាក្តីខ្មែរក្រហម នឹងបង្កភាពងាយស្រួលសម្រាប់មន្ត្រីច្បាប់នៃតុលាការក្នុងស្រុកក្នុងការដំណើរការនីតិវិធីសំណុំរឿងក្តីប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព និងតម្លាភាព។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ការប្រើប្រាស់ភាសាខ្មែរជាភាសាផ្លូវការនៅសាលាក្តីខ្មែរក្រហម បានផ្តល់នូវអត្ថប្រយោជន៍យ៉ាងធំធេងនៅក្នុងវិស័យអប់រំដែលទាក់ទងនឹងវិជ្ជាជីវៈផ្នែកច្បាប់ និងអ្នកអនុវត្តច្បាប់នៅកម្ពុជា ដោយសារវាបានជួយកាត់បន្ថយទម្រង់សក្តានុពលស្រាវជ្រាវឯកសារច្បាប់ជាភាសាបរទេស ។

កិច្ចដំណើរការនីតិវិធីរបស់សាលាក្តីខ្មែរក្រហម បានផ្តោតជាសំខាន់ទៅលើគោលការណ៍ស្តីពីសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះក្តីប្រកបដោយយុត្តិធម៌ ដែលក្នុងនោះមានដូចជា គោលការណ៍សន្តិភាព គ្មានទោស ដរាបណាពុំត្រូវបានផ្តន្ទាទោស គោលការណ៍ទទួលបានសិទ្ធិស្មើភាពក្នុងការតទល់ក្តី ការតម្រូវឲ្យមានតម្លាភាពនៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី និងជាពិសេស ការតម្រូវឲ្យមានការផ្តល់សំអាងហេតុផលគ្រប់គ្រាន់ និងច្បាស់លាស់នៅក្នុងការសម្រេចឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន និងការសម្រេចផ្តន្ទាទោស ។ ការអនុវត្តគោលការណ៍ទាំងអស់នេះនៅក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការក្នុងស្រុក ត្រូវបានមើលឃើញថា មានកម្រិតនៅឡើយ ដូច្នោះ ការអនុវត្តគោលការណ៍ទាំងនេះនៅសាលាក្តីខ្មែរក្រហម អាចជាតម្រូវឲ្យប្រសើរសម្រាប់ប្រព័ន្ធតុលាការក្នុងស្រុក ជាពិសេស ការអនុវត្តពាក់ព័ន្ធនឹងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះក្តីប្រកបដោយយុត្តិធម៌ ។

បន្ថែមពីលើនេះ សេចក្តីសម្រេច និងការអនុវត្តសំខាន់ៗមួយចំនួនរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាអាចនឹងត្រូវបានយកមកប្រើប្រាស់ ដើម្បីលើកកម្ពស់សុចរិតភាពនៃប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌ព្រហ្មទណ្ឌក្នុងស្រុក និងពង្រឹងសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះក្តីប្រកបដោយយុត្តិធម៌ ។ សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះក្តីប្រកបដោយយុត្តិធម៌ គឺជា “ ធាតុសំខាន់ ” ក្នុងការធ្វើឲ្យមាននីតិវិធី ដែលរួមបញ្ចូលនូវគោលការណ៍ដែលមនុស្សគ្រប់រូបមានសិទ្ធិស្មើភាពគ្នា ទៅចំពោះមុខច្បាប់ និងស្ថិតនៅក្រោមច្បាប់ និងគោរពតាមច្បាប់ ។ អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា បានបង្ហាញឲ្យឃើញនូវសមត្ថភាពក្នុងការបកស្រាយ និងអនុវត្តបទដ្ឋានអន្តរជាតិនៃការជំនុំជម្រះក្តី

ប្រកបដោយយុត្តិធម៌ ជាពិសេស ពាក់ព័ន្ធនឹងកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិ ស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ ដែលជាផ្នែកមួយយ៉ាងសំខាន់ សម្រាប់ធ្វើជាគោលដៅនៃការសម្របសម្រួល ។

៤.៣) យុត្តិសាស្ត្រពាក់ព័ន្ធនឹងសេចក្តីសម្រេចលើការសុំ នៅក្រៅឃុំបណ្តោះអាសន្ន

នៅក្នុងដំណាក់កាលមុនសវនាការ សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គ ជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ស្តីពីបញ្ហាពាក់ព័ន្ធនឹងការសុំ នៅក្រៅឃុំ និងលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យសំខាន់ៗ ដើម្បីធ្វើយុត្តិកម្ម ចំពោះការ សម្រេចឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន ដោយយោងតាមសិទ្ធិក្នុងការទទួល បានសេរីភាពដូចមានចែងនៅក្នុងមាត្រា៧នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិ ស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ គឺជាគោលការណ៍ណែនាំ សម្រាប់តុលាការក្នុងស្រុក ។ ខាងលើ នៅក្នុងសំណុំរឿង០០១ អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានបញ្ជាក់លើបណ្តឹងខ្លួនណាស់ថា ការសម្រេចឃុំ ខ្លួនបណ្តោះអាសន្នលើរូបជនជាប់ចោទ កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ ខុច មាន សារសំខាន់ពាក់ព័ន្ធនឹងមាត្រា៧នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិ ពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ និងវិធានផ្ទៃក្នុង ក្រោយពីធ្វើការពិចារ ណាយ៉ាងល្អិតល្អន់លើយុត្តិកម្មដែលបានប្រើប្រាស់ជាមូលដ្ឋាននៃ ការឃុំខ្លួន ។ ទោះបីជាច្បាប់ក្នុងស្រុកមានចែងអំពីការសុំនៅក្រៅឃុំ ដោយមានការធានាក៏ដោយ ក៏ប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌ព្រហ្មទណ្ឌនៅកម្ពុជា នៅតែបន្តពឹងផ្អែកលើការដាក់ពន្ធនាគារ ដែលជាជំហរដាច់ណាត់ សម្រាប់ជនជាប់ចោទដែលរង់ចាំការជំនុំជម្រះក្តី ហើយសំណើសុំនៅ ក្រៅឃុំដោយមានការធានាគ្រប់គ្រងទទួលបានការអនុញ្ញាតណាស់ ។

សវនាការស្តីពីការស្នើសុំនៅក្រៅឃុំនៅសាលាក្តីខ្មែរក្រហម គឺជាខាងលើមួយយ៉ាងសំខាន់សម្រាប់តុលាការក្នុងស្រុក នៅ ពេលដែលព្រះរាជអាជ្ញាចាំបាច់ត្រូវតែស្វែងរកហេតុផលរឹងមាំ ដើម្បីស្នើសុំឲ្យមានការឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន ហើយមេធាវីការពារ ក្តីឲ្យជនត្រូវចោទត្រូវតែមានសមត្ថភាពក្នុងការបង្ហាញអំពីអំណះ អំណាច និងការជជែកគំនិតដើម្បីស្វែងរកមូលដ្ឋានប្រឆាំងនឹងការ សម្រេចឃុំឃាំងកូនក្តីរបស់ខ្លួន ។ រីឯ ចៅក្រមត្រូវតែពិនិត្យពិច័យ លើអំណះអំណាចទាំងនោះឲ្យបានគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ និងចេញសេចក្តី សម្រេចមួយដែលមានសំអាងហេតុសមរម្យ ដោយផ្អែកលើការ សន្មតអំពីសេរីភាពថា ជាចំណុចចាប់ផ្តើម ។

សាលាក្តីខ្មែរក្រហមក៏បានបង្កើតយុត្តិសាស្ត្រដ៏មានសារ ប្រយោជន៍មួយចំនួន ស្តីពីលក្ខខណ្ឌដែលដាក់ឲ្យជនជាប់ចោទស្ថិត នៅក្រោមការឃុំខ្លួន ដោយរាប់បញ្ចូលទាំងការកំហិតរបស់តុលាការ ពាក់ព័ន្ធនឹងការទាក់ទងរវាងជនជាប់ចោទជាមួយភរិយា និងសិទ្ធិរបស់ ជនជាប់ចោទដើម្បីចូលមើលឯកសារក្នុងសំណុំរឿងដោយអនុលោម តាមសិទ្ធិក្នុងការចូលរួមក្នុងការការពារខ្លួន និងដើម្បីធានាអំពីភាព ស្មើគ្នាក្នុងការគាំទ្រជាមួយនឹងព្រះរាជអាជ្ញា ។ សេចក្តីសម្រេច ដែលមានសារសំខាន់មួយទៀតនោះ គឺក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌបាន ហាមប្រាមមេធាវីមិនឲ្យផ្តល់សំណេរ ឬផ្នែកណាមួយនៃឯកសារ ក្នុងសំណុំរឿងទៅកូនក្តីរបស់ខ្លួន ដែលបានបង្កឲ្យមានការព្រួយបារម្ភ ជាខ្លាំងទាក់ទងនឹងសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការទទួល បានការជំនុំ ជម្រះប្រកបដោយយុត្តិធម៌ និងចូលរួមក្នុងការការពារខ្លួន ជាពិសេស ជនជាប់ចោទទាំងឡាយដែលពុំទាន់មានអ្នកតំណាង ។

៤.៤) ការចេញសេចក្តីសម្រេចដែលមានសំអាងហេតុ ពេញលេញ

ការតម្រូវឲ្យចៅក្រមត្រូវតែចេញសេចក្តីសម្រេចដែលមាន សំអាងហេតុពេញលេញនៅអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការ កម្ពុជា ត្រូវបានអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា ជា “ការការពារសិទ្ធិជាមូលដ្ឋានរបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការទទួល បានការជំនុំជម្រះប្រកបដោយយុត្តិធម៌” ដែលជាយុត្តិសាស្ត្រ មួយដ៏សំខាន់សម្រាប់តុលាការក្នុងស្រុក ពីព្រោះជារឿយៗ ការ ផ្តល់សំអាងហេតុរបស់តុលាការ នៅមានលក្ខណៈពុំទាន់ពេញលេញ ឬពេលខ្លះពុំមានតែម្តង ។ សេចក្តីសម្រេចជាច្រើនរបស់អង្គជំនុំជម្រះ វិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា បានបង្ហាញអំពីសមត្ថភាពរបស់ តុលាការនេះ ក្នុងការធ្វើការប្រកបដោយឯករាជ្យ មិនលម្អៀង និង ការវិភាគយ៉ាងល្អិតល្អន់អំពីគោលការណ៍ច្បាប់អន្តរជាតិដែលមាន លក្ខណៈសុកស្មាញ ជាជាន់ការទទួលយកភ្លាមៗ នូវការបកស្រាយ ចំពោះអត្ថន័យនៃបទបញ្ញត្តិទាំងនោះដោយតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរ ជាតិដទៃផ្សេងទៀត ។ ខាងលើ នៅក្នុងការពិចារណាអំពីភាព ចម្រុះចម្រាសនៃការពង្រីកទម្រង់នៃសហគ្រឹះកម្ពុជា (“សហ គ្រឹះកម្ពុជាប្រភេទទី៣”) ថាជាទម្រង់មួយនៃការទទួលខុសត្រូវ អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានធ្វើការវិភាគស៊ីជម្រៅអំពីសមត្ថកិច្ចដែលធ្លាប់

បានយកមកប្រើប្រាស់ពីពេលមុនដើម្បីកំទេចអត្ថិភាពនៃសហគ្រឹះ កម្មវិធីប្រភេទទី៣ក្នុងច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ ជាជាន់ការទទួល យកភ្នាក់ៗ នូវអំណះអំណាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាទទួលបាននៃ តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ សម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវី លើបញ្ហាដូចគ្នានេះ ។ ចំណុចនេះបានបង្ហាញពីភាពដុយគ្នានឹង សេចក្តីសម្រេចរបស់ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតដែល រកឃើញថា ទំនួលខុសត្រូវប្រភេទនេះអាចអនុវត្តបាននៅអង្គជំនុំ ជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ដោយធ្វើការសន្និដ្ឋានថា សហ គ្រឹះកម្មវិធីប្រភេទទី៣ មិនបានបញ្ជាក់ពីច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរ ជាតិនៅចន្លោះឆ្នាំ១៩៧៥ ដល់១៩៧៩ នោះឡើយ ។ អង្គជំនុំ ជម្រះសាលាដំបូងបានកំណត់ពេលវេលាសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គបុរេ ជំនុំជម្រះ ។

៤.៥) ការការពារសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះក្តី ប្រកបដោយ យុត្តិធម៌

សេចក្តីសម្រេចរបស់សាលាក្តីខ្មែរក្រហម ដែលបានបក ស្រាយយ៉ាងទូលំទូលាយអំពីសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះប្រកប ដោយយុត្តិធម៌ ហើយដែលមានចែងនៅក្នុងកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិ ស្តីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ ដោយយោងតាមយុត្តិសាស្ត្រ អន្តរជាតិ អាចជាកំរិតសម្រាប់តុលាការក្នុងស្រុក ។ ខណៈពេល ទាក់ទងនឹងការពិចារណាលើសិទ្ធិទទួលបានពេលវេលា និងមធ្យោ បាយគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់គ្រឿងដើម្បីការពារខ្លួន និងសិទ្ធិក្នុងការ ទំនាក់ទំនងជាមួយមេធាវីដែលខ្លួនបានជ្រើសរើស ដោយយោង តាមមាត្រា១៤ នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិ នយោបាយ អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានបញ្ជាក់ថា ដីការរបស់ការិយា ល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតដែលបដិសេធមិនឲ្យក្រុមមេធាវី ការពារក្តីធ្វើការថតសំឡេងពីជំនួបវាងជនជាប់ចោទ និងមេធាវី របស់ខ្លួននៅមន្ទីរឃុំឃាំង បានរំលោភបំពានលើសិទ្ធិក្នុងការទទួល បានការជំនុំជម្រះក្តីប្រកបដោយភាពយុត្តិធម៌ ។ យោងតាមយុត្តិ សាស្ត្រនៃតុលាការសិទ្ធិមនុស្សនៃអឺរ៉ុប អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានបក ស្រាយយ៉ាងក្លែងក្លាយលើមាត្រា១៤ ដោយសម្រេចថា វិធី ដែលការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអនុវត្តសិទ្ធិនេះក្នុង ន័យបង្កើតគឺ “ពុំស្របនឹងកម្មវត្ថុ និងគោលបំណងនៃការធានាការ

ជំនុំជម្រះក្តីប្រកបដោយភាពយុត្តិធម៌ទេ” ។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរ សាលាក្តីខ្មែរក្រហមបានចេញសេចក្តីសម្រេចដ៏សំខាន់មួយទៀត ស្តីពីសម្បទារបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការចូលរួមក្នុងសវនាការ និង នីតិវិធីក្នុងការបន្តឃុំឃាំងដោយគ្មានការជំនុំជម្រះក្តី ដែល អាចនឹងអនុវត្តដោយតុលាការក្នុងស្រុក ដើម្បីពង្រឹងសិទ្ធិក្នុងការ ទទួលបានការជំនុំជម្រះប្រកបដោយយុត្តិធម៌របស់ជនជាប់ចោទ ។

ការអនុវត្តជាច្រើនដែលអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុង តុលាការកម្ពុជាបានប្រើប្រាស់អាចនឹងយកមកប្រើប្រាស់នៅ តុលាការក្នុងស្រុក ដើម្បីបំពេញបន្ថែមនូវចំណុចដែលសវនាការ ក្នុងស្រុកអាក់ខានមិនបានអនុវត្តតាមបទដ្ឋានអន្តរជាតិដែលបាន បញ្ចូលក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ។ ការអនុវត្តប្រភេទនេះរួមមាន សមត្ថភាព របស់ភាគីក្នុងការជំនុំជម្រះទៅនឹងសំណួរ ការអនុវត្តវិធានស្តីពីភ័ស្តុតាង និងការបង្កើតយន្តការដែលអនុញ្ញាតឲ្យមានការវាយតម្លៃ និង ការបដិសេធភ័ស្តុតាង ។ ដោយសារតែក្រុមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌចែង ត្រឹមតែថា តុលាការក្នុងស្រុកនឹងពិចារណាលើភ័ស្តុតាងដែលដាក់ ជូនអង្គជំនុំជម្រះដើម្បីធ្វើការវាយតម្លៃដោយផ្អែកលើការសម្រេច ចិត្តរបស់ចៅក្រម ទើបការអនុវត្តបែបនេះនឹងអាចជាកំរិតសំខាន់មួយ នៅក្នុងការកំហិតការប្រើប្រាស់ភ័ស្តុតាង ដើម្បីធានាការពារសិទ្ធិ ទទួលបានការជំនុំជម្រះប្រកបដោយយុត្តិធម៌ ។

ទោះបីជា មតិភាគច្រើនទទួលស្គាល់ថា សាលាក្តីខ្មែរក្រហម នឹងក្លាយជាតុលាការកំរិតសម្រាប់ប្រព័ន្ធ តុលាការក្នុងស្រុកក៏ដោយ ក៏អត្ថបទស្រាវជ្រាវមួយដែលមានចំណងជើងថា “បទពិសោធក្នុង វិស័យយុត្តិធម៌ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ : មេរៀនពីសាលាក្តីខ្មែរក្រហម” (Experiments in International Criminal Justice : Lessons From the Khmer Rouge Tribunal) បានរកឃើញថា នៅមាន ភ័ស្តុតាងតិចតួចនៅឡើយ ដែលបង្ហាញថាសាលាក្តីខ្មែរក្រហម អាចជះឥទ្ធិពលវិជ្ជមានដល់ប្រព័ន្ធតុលាការក្នុងស្រុកកម្ពុជា ។ អត្ថបទនោះបានដកស្រង់សម្តីរបស់លោក អ៊ូ រីវៈ អតីតនាយក ប្រតិបត្តិមជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា ដែលបានបង្ហាញពីការ យល់ឃើញរបស់ខ្លួនថា ទោះបីជាសាលាក្តីខ្មែរក្រហមបានជួយ អភិវឌ្ឍជំនាញ និងចំណេះដឹងដល់អ្នកអនុវត្តច្បាប់ក្នុងស្រុកក៏ដោយ ក៏ការផ្លាស់ប្តូរពិតប្រាកដនៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់កម្ពុជាប្រហែលជាមិន

អាចឲ្យរួចឡើយ ប្រសិនបើគ្មានការផ្លាស់ប្តូរជាមូលដ្ឋានណាមួយ ពីសំណាក់រាជរដ្ឋាភិបាល ចំពោះការប្តេជ្ញាចិត្តក្នុងការអនុវត្តឲ្យបាន នីតិវិធីនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ។

ស្រដៀងគ្នានេះដែរ លោកស្រី គ្រែវ ដាហ្វី (Claire Duffy) មកពីអង្គការ Open Society Justice Initiative បានលើកឡើងថា “ស្របពេលដែលសាលាក្តីខ្មែរក្រហមបានជួយពង្រឹងដំណើររបស់ ចៅក្រម និងមេធាវីក្នុងស្រុក ប្រព័ន្ធតុលាការក្នុងស្រុកនៅពុំមាន ការផ្លាស់ប្តូរនៅឡើយ” ។ ទោះបីជា នៅមានភាពខ្សោយ និង ទទួលបានការរិះគន់ក៏ដោយក៏អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការ កម្ពុជានៅតែជាគំរូដ៏ល្អបំផុតសម្រាប់ការធ្វើកំណែទម្រង់តុលាការ និងប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងរដ្ឋបាលតុលាការនៅកម្ពុជាដ៏សំខាន់ ។

៥) បញ្ហាប្រឈមរបស់សាលាក្តីខ្មែរក្រហម

៥.១) បញ្ហាសម្បទារបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការចូលរួម កិច្ចដំណើរការនីតិវិធី

នៅពេលបច្ចុប្បន្ន ទោះបីជា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃ សាលាក្តីខ្មែរក្រហមបានចេញសាលក្រម ដាក់ទោសជនជាប់ចោទ រួច ជា និង ខៀវ សំផន ដាក់ពន្ធនាគារអស់មួយជីវិតនៅក្នុង សំណុំរឿង០០២ ដំណាក់កាលទី១ ហើយក៏ដោយ ក៏ជនជាប់ ចោទទាំងពីររូបនៅតែត្រូវបានសន្មតថា ជាជនដែលគ្មានទោស ដរាបណាសាលក្រម ឬសាលដីកាពុំបានចូលស្ថាពរ ។ យោងតាម ព្យាករណ៍របស់អង្គជំនុំជម្រះ ប្រសិនបើមានបណ្តឹងទទួរណ៍លើ សាលក្រមនៃសំណុំរឿង០០២ ដំណាក់កាលទី១ អង្គជំនុំជម្រះ តុលាការកំពូល អាចនឹងចំណាយពេលយ៉ាងហោចណាស់១៨ខែ ដើម្បីចេញសាលដីកា ។ ពោលគឺ គេត្រូវរង់ចាំរហូតដល់ត្រីមាស ទី១ ក្នុងឆ្នាំ២០១៦ ទើបមានសាលដីកាស្ថាពរដើម្បីកំណត់ថា ជន ជាប់ចោទ រួច ជា និង ខៀវ សំផន ពិតជាមានពិរុទ្ធភាពដូចការចោទ ប្រកាន់របស់សហព្រះរាជអាជ្ញាមែនឬយ៉ាងណា បញ្ហាសុខភាព ភាពទ្រុឌទ្រោមផ្នែកផ្លូវកាយ និងវ័យចាស់ដរាបរបស់ជនជាប់ចោទ ទាំងពីររូប បានបង្កើតជាភ្នំព្រួយបារម្ភចំពោះភាគីពាក់ព័ន្ធអំពីការ ស្លាប់របស់ជនជាប់ចោទមុនពេលដែលមានសាលក្រម ឬសាល ដីកាស្ថាពរ ។ ជាក់ស្តែងនៅថ្ងៃទី១៤ ខែមីនា ឆ្នាំ២០១៣ ជនជាប់ ចោទ អៀង សារី ដែលជាជនជាប់ចោទមួយរូបក្នុងចំណោមជនជាប់

ចោទ៤រូប ក្នុងសំណុំរឿង០០២ បានស្លាប់ដោយពុំទាន់ទទួលបាន ការជំនុំជម្រះចប់សព្វគ្រប់ ដែលធ្វើឲ្យបទចោទប្រកាន់ទាំងអស់ ប្រឆាំងនឹង អៀង សារី ត្រូវរលត់ ។ រីឯ ជនជាប់ចោទ អៀង ធីរិទ្ធ ត្រូវបានអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបំបែកចេញពីសំណុំរឿង០០២ និងដោះលែងឲ្យនៅក្រៅឃុំដោយស្ថិតក្រោមការពារកម្លាំង បន្ទាប់ ពីរកឃើញថាមានសម្បទាពុំគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការចូលរួមដំណើរការ នីតិវិធីតុលាការ ។

ការស្លាប់របស់ជនជាប់ចោទ អៀង សារី និងបញ្ហាផ្ទេរ វត្តមានស្មារតីរបស់ជនជាប់ចោទ អៀង ធីរិទ្ធ ជាសញ្ញាស្នេហាមួយ ក្រើនរំពួកដល់អង្គជំនុំជម្រះត្រូវពន្លឿនកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីជំនុំ ជម្រះលើជនជាប់ចោទដែលនៅសេសសល់ក្នុងសំណុំរឿង០០២ ដើម្បីស្វែងរកយុត្តិធម៌ជូនជនរងគ្រោះ ។

ទោះបីជាជនជាប់ចោទ រួច ជា និងជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន នៅមានសម្បទាគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីចូលរួមសវនាការ ប៉ុន្តែនៅក្នុង របាយការណ៍ និងសក្ខីកម្មរបស់អ្នកជំនាញវេជ្ជសាស្ត្របានសង្កត់ ធ្ងន់អំពីអាយុច្រើនរបស់ជនជាប់ចោទ និងភាពទ្រុឌទ្រោមផ្នែកផ្លូវ កាយ ។ នៅក្នុងរបាយការណ៍នោះអ្នកជំនាញវេជ្ជសាស្ត្របានកត់ សម្គាល់ថា ជនជាប់ចោទ រួច ជា ត្រូវទទួលបានការព្យាបាលចំពោះ ជំងឺកាំងបេះដូង ទោះបីជា ជំងឺសរសៃបេះដូងរបស់គាត់នាពេល បច្ចុប្បន្នមានលំនឹង និងត្រូវបានពិនិត្យត្រឹមត្រូវតាមផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្រ ហើយក៏ដោយ ។

សាស្ត្រាចារ្យ ចន ខាំបែល (John CAMPBELL) អ្នកជំនាញ ជំងឺមនុស្សចាស់ដែលត្រូវបានអង្គជំនុំជម្រះតែងតាំង បានផ្តល់ សក្ខីកម្មនៅថ្ងៃទី២៥ ខែមីនា ឆ្នាំ២០១៣ ថា “យើងអាចស្មាន ពីស្ថានភាពរោគរបស់ជនជាប់ចោទបានតិចតួច ហើយយោងលើ អាយុ និងស្ថានភាពជំងឺរ៉ាំរ៉ៃមួយចំនួនរបស់ជនជាប់ចោទ វានឹង មិនមែនជាការភ្ញាក់ផ្អើលឡើយ ប្រសិនបើជនជាប់ចោទពុំអាចរស់ នៅតទៅទៀត ក្នុងរយៈពេល៦ខែ ខាងមុខ” ។ ជំងឺសរសៃបេះដូង ជំងឺសរសៃឈាមខួរក្បាល និងភាពទ្រុឌទ្រោមនៃផ្នែករាងកាយរបស់ ជនជាប់ចោទ បានធ្វើឲ្យការប៉ាន់ស្មានអំពីស្ថានភាពជំងឺរបស់ជនជាប់ ចោទនៅពេលអនាគតមានភាពលំបាក និងមានភាពពុំច្បាស់លាស់ ។ ដោយឡែក ជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន ដែលមានអាយុ

៨៣ឆ្នាំ ធ្លាប់ទទួលបានជំនួយសេវាសុខភាពពីចុងឆ្នាំ ២០០៧ ដែលតម្រូវឲ្យមានការព្យាបាលអស់រយៈពេលជាច្រើន ខែដើម្បីឲ្យស្ថានភាពជំងឺរបស់គាត់សះស្បើយ ។

ជនជាប់ចោទទាំងពីររូបបានចូលសម្រាកនៅក្នុងមន្ទីរពេទ្យ អស់រយៈពេលខុសៗគ្នាក្នុងអំឡុងពេលសវនាការ ។ កាលពីខែ មករា ឆ្នាំ២០១៣ ជនជាប់ចោទ ១ នា ត្រូវបានបញ្ជូនទៅសម្រាក ព្យាបាលនៅមន្ទីរពេទ្យ ដោយសារជំងឺរលាកទងស្នូតកម្រិតធ្ងន់ ។ បន្ទាប់មកនៅអំឡុងខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១៣ ត្រូវបានបញ្ជូនទៅមន្ទីរ ពេទ្យម្តងទៀត ដោយសារបញ្ហាសម្ពាធឈាមទាប ។ ចំណែកឯ ជនជាប់ចោទ ២ ទៀត សំដែង ក៏ត្រូវបានបញ្ជូនទៅមន្ទីរពេទ្យដែរ នៅចន្លោះថ្ងៃទី១៦ និង២៥ ខែមករា ឆ្នាំ២០១៣ ដោយសារជំងឺ រលាកបំពង់កកម្រិតធ្ងន់ ។

អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងធ្លាប់បានបាត់លទ្ធភាពក្នុងការ ចេញសាលក្រមទាក់ទងនឹងជនជាប់ចោទ អៀង សារី និងជនជាប់ ចោទ អៀង ធីត្រូវ រួចទៅហើយ ។ ប្រសិនបើកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ជំនុំជម្រះ នៅតែត្រូវបានអូសបន្លាយដោយសារបញ្ហាសុខភាព និងវ័យចាស់ដរាបរស់ជនជាប់ចោទ ហើយលទ្ធផលចុងក្រោយ បែរជាពុំអាចសម្រេចបានសាលក្រម ឬសាលដីកាស្ថាពរមួយនោះ នឹងនាំឲ្យមានការខកចិត្តពីសំណាក់ជនរងគ្រោះនៃរបបខ្មែរក្រហម ដែលបានទទួលនូវជំនួយយុត្តិធម៌អស់រយៈពេលជាងបីទសវត្សរ៍ ។ ទន្ទឹមនឹងការពន្លឿនកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីជំនុំជម្រះក្តី អង្គជំនុំជម្រះ ក៏ចាំបាច់ត្រូវថ្លឹងថ្លែងអំពីសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការទទួលបាន ការជំនុំជម្រះក្តីប្រកបដោយយុត្តិធម៌ ដោយត្រូវធានាថា វិធីសាស្ត្រ របស់អង្គជំនុំជម្រះក្នុងការពន្លឿនកិច្ចដំណើរការជំនុំជម្រះ នឹងពុំប៉ះ ពាល់ដល់សិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការទទួលបានការការពារខ្លួន ដោយប្រសិទ្ធភាពនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ ។

៥.២) បញ្ហាក្នុងថវិកា

ចាប់តាំងពីការចាប់ផ្តើមដំណើរការនីតិវិធីនៅក្នុងឆ្នាំ២០០៦ អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា បានចំណាយថវិកាអស់ ប្រមាណ២០៩លានដុល្លារ គិតត្រឹមចុងឆ្នាំ២០១៣ ។ ការចំណាយ នេះត្រូវបានមើលឃើញថា នៅតិចជាងការចំណាយរបស់តុលាការ អន្តរជាតិផ្សេងៗទៀតដូចជា តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់

អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវី ជាង២ពាន់លានដុល្លារសហរដ្ឋអាមេរិក តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់ប្រទេសរ៉ូដេដា ប្រហែល១ ពាន់លានដុល្លារសហរដ្ឋអាមេរិក និងតុលាការពិសេសសម្រាប់ ប្រទេសសេរ៉ាឡេអូន ប្រហែល៣០០លានដុល្លារសហរដ្ឋអាមេរិក ។ ទោះបីជាសាលាក្តីខ្មែរក្រហមចំណាយតិចជាងតុលាការអន្តរជាតិ ផ្សេងៗទៀត ក៏ដោយ ប៉ុន្តែទឹកប្រាក់ដែលសាលាក្តីខ្មែរក្រហមបាន ចំណាយប្រមាណ២០៩លានដុល្លារនេះ ទើបតែសម្រេចបាន សាលដីកាស្ថាពរក្នុងសំណុំរឿង០០១ ដែលមានជនជាប់ចោទ ខុប តែមួយរូបប៉ុណ្ណោះ ។ រីឯសំណុំរឿង០០២ ទើបនឹងចេញសាល ក្រមដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងកាលពីថ្ងៃទី៧ ខែសីហា ឆ្នាំ ២០១៤កន្លងទៅ ។ ដូច្នោះ បើប្រៀបធៀបនឹងការចំណាយសម្រាប់ សំណុំរឿងដែលមានទំហំប្រហាក់ប្រហែលគ្នាជាមួយនឹងតុលាការ អន្តរជាតិដទៃផ្សេងទៀត ឃើញថា សាលាក្តីខ្មែរក្រហមបានចំណាយ ថវិកាច្រើនជាង ។

សូមបញ្ជាក់ថា ការទទួលខុសត្រូវក្នុងការចាត់ចែងលើខ្លួន ចំណាយនៅសាលាក្តីខ្មែរក្រហម គឺជាភារកិច្ចរបស់រាជរដ្ឋាភិបាល កម្ពុជា និងអង្គការសហប្រជាជាតិ ។ ថវិកាដែលចំណាយសម្រាប់ ដំណើរការរបស់អង្គជំនុំជម្រះ គឺបានមកពីជំនួយវិភាគទានស្ម័គ្រចិត្ត របស់បណ្តាប្រទេសម្ចាស់ជំនួយ ដែលមានដូចជា រាជរដ្ឋាភិបាល កម្ពុជា ជប៉ុន អូស្ត្រាលី សហរដ្ឋអាមេរិក អាល្លឺម៉ង់ ចក្រភពអង់គ្លេស ន័រវេស សហភាពអឺរ៉ុប បារាំង និង ស៊ុយអែដ ។ល។ ផ្អែកតាមកិច្ច ព្រមព្រៀងរវាងភាគីទាំងពីរ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាត្រូវផ្តល់ និងរាប់ រងរាល់ការចំណាយដោយខ្លួនឯងនូវអគារសម្រាប់សហចៅក្រម ស៊ើបអង្កេត ការិយាល័យព្រះរាជអាជ្ញា អង្គជំនុំជម្រះ អង្គបុរេជំនុំ ជម្រះ និងការិយាល័យរដ្ឋបាល ។ រាជរដ្ឋាភិបាល បានផ្តល់ជាសម្ភារ ប្រើប្រាស់ ជួយសម្រួល និងផ្តល់សេវាកម្មផ្សេងៗទៀត ដែលចាំ បាច់សម្រាប់ប្រតិបត្តិការរបស់អង្គជំនុំជម្រះ ។ ប្រាក់បៀវត្សរ៍ និង ប្រាក់បំណាច់របស់ចៅក្រមកម្ពុជា ព្រះរាជអាជ្ញាកម្ពុជា និងបុគ្គលិក កម្ពុជាផ្សេងទៀត ក៏ជាបន្ទុករបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាដែរ ។ ចំណែកប្រាក់បៀវត្សរ៍ និងប្រាក់បំណាច់របស់ចៅក្រមអន្តរជាតិ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអន្តរជាតិ សហព្រះរាជអាជ្ញាអន្តរជាតិ និងបុគ្គលិកអន្តរជាតិផ្សេងទៀត ដែលជ្រើសរើសដោយអង្គការ

សហប្រជាជាតិ ជាបន្តបន្ទាប់អង្គការសហប្រជាជាតិ ។

ការចំណាយទាំងអស់របស់សាលាក្តីខ្មែរក្រហម គឺពឹងផ្អែកលើថវិកាដែលផ្តល់ដោយប្រទេសម្ចាស់ជំនួយ ហេតុនេះវិបត្តិខ្លះខាតថវិកាបានចាប់ផ្តើមលេចចេញជារូបរាងនៅពេលប្រទេសដែលធ្លាប់ផ្តល់ជំនួយភាគច្រើនបានស្តាប់ស្ទើរក្នុងការផ្តល់ជំនួយដល់តុលាការ ជាពិសេស ជំនួយសម្រាប់ភាគីជាតិ ។

នៅថ្ងៃទី២៣ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១២ ដោយសារមូលហេតុកង្វះខាតថវិកា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានចេញសេចក្តីប្រកាសសារព័ត៌មានមួយ ដោយកាត់បន្ថយចំនួនថ្ងៃសវនាការពី៤ថ្ងៃ មកត្រឹម៣ថ្ងៃ ក្នុងមួយសប្តាហ៍ គឺបើសវនាការពីថ្ងៃចន្ទដល់ថ្ងៃពុធ ប៉ុណ្ណោះសម្រាប់សប្តាហ៍នីមួយៗ ។ តាមធម្មតា អង្គជំនុំជម្រះបើកសវនាការពីថ្ងៃចន្ទដល់ថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ក្នុងសប្តាហ៍នីមួយៗ ។

ចាប់ពីខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១២ រហូតដល់ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០១៣ តុលាការបានប្រឈមមុខយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរនឹងវិបត្តិថវិកា ដោយពុំមានថវិកាសម្រាប់បើកប្រាក់បៀវត្សរ៍ជូនបុគ្គលិកជាតិ ដោយរាប់ចាប់តាំងពីអ្នកបើកបររហូតដល់ព្រះរាជអាជ្ញា និងចៅក្រម ។ សវនាការ ត្រូវបានផ្អាកបណ្តោះអាសន្ន ដោយសារ ការធ្វើពហិការមិនចូលបម្រើការងាររបស់បុគ្គលិកជាតិ ។ បុគ្គលិកខ្មែរជាន់ពាក់កណ្តាលមកពីផ្នែកគ្រប់គ្រងតុលាការ និងផ្នែកបកប្រែភាសា បានព្រមានថានឹងលាលយបំពាក់ការងារ ប្រសិនបើពុំមានដំណោះស្រាយ ។ នៅព្រឹកថ្ងៃចន្ទ ទី០៤ ខែមីនា ឆ្នាំ២០១៣ នៅពេលអង្គជំនុំជម្រះចូលមកដល់ក្នុងបន្ទប់សវនាការភ្លាម បុគ្គលិកជាតិខ្មែរផ្នែកបកប្រែភាសា បានប្រកាសជាសាធារណៈនៅចំពោះមុខចៅក្រមថា “យើងខ្ញុំជាបុគ្គលិកផ្នែកបកប្រែភាសានៃអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា សូមប្រកាសអនុវត្តការធ្វើពហិការមិនបំពេញការងារ ចាប់ពីពេលនេះតទៅ (ថ្ងៃចន្ទ ទី០៤ ខែមីនា ឆ្នាំ២០១៣) រហូតដល់យើងខ្ញុំទទួលបានប្រាក់ខែពេញលេញសម្រាប់ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១២ និងខែមករា ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១៣ ទើបយើងខ្ញុំនឹងចាប់ផ្តើមចូលបំពេញការងារដូចប្រក្រតីឡើងវិញ” ។ ការប្រកាសធ្វើពហិការរបស់អង្គការបកប្រែភាសានេះ បានទទួលការគាំទ្រពីបុគ្គលិកជាតិនៅផ្នែកផ្សេងៗទៀតសរុបទាំងអស់ចំនួន២៧៧នាក់ ។

នៅថ្ងៃទី១១ ខែមីនា ឆ្នាំ២០១៣ បុគ្គលិកផ្នែកប្រតិបត្តិការ

ដែលទទួលបន្ទុកកត់ត្រាទាំងស្រុងអំពីកិច្ចដំណើរការសវនាការរបស់អង្គជំនុំជម្រះបានប្រកាសធ្វើពហិការមិនចូលបម្រើការងារដោយសារ តែពុំទាន់ទទួលបានប្រាក់បៀវត្សរ៍ ។

នៅថ្ងៃទី២៣ ខែសីហា ឆ្នាំ២០១៣ បុគ្គលិកជាតិចំនួន ១០០ នាក់ បានដាក់ព្យាបាលសុំដាក់ការងារបណ្តោះអាសន្ន ដើម្បីដោះស្រាយនូវវិបត្តិថវិកានេះ លោក បាន គីមុន អគ្គលេខាធិការអង្គការសហប្រជាជាតិ បានចេញមុខដោយផ្ទាល់ក្នុងការប្រកាសស្វែងរកជំនួយសម្រាប់សាលាក្តីខ្មែរក្រហម ។ ទោះបីជាមានការអំពាវនាវបែបនេះក្តី ពុំមានប្រទេសណាមួយសន្យាផ្តល់ជំនួយថវិកាជូនភាគីជាតិសម្រាប់បើកប្រាក់បៀវត្សរ៍ជូនបុគ្គលិកខ្មែរឡើយ ។

ដើម្បីដោះស្រាយវិបត្តិ ដែលបុគ្គលិកជាតិធ្វើពហិការពុំព្រមចូលបម្រើការងារនៅថ្ងៃទី១៨ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០១៣ ខាងភាគីអង្គការសហប្រជាជាតិនៃសាលាក្តីខ្មែរក្រហម ដែលទទួលបានជំនួយអន្តរជាតិជាបន្តបន្ទាប់ បានប្រកាសផ្តល់ប្រាក់កម្ចីដល់ភាគីកម្ពុជាចំនួន១.១៥លាន ដុល្លារសម្រាប់បើកប្រាក់បុគ្គលិកជាតិខ្មែរ ។ បន្ទាប់មក មហាសន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិបានអនុម័តកញ្ចប់ថវិកាសង្គ្រោះបន្ទាន់មួយដែលមានទឹកប្រាក់ប្រមាណ១៥.៥លាន ដុល្លារ សម្រាប់ភាគីអន្តរជាតិ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាថវិកាសម្រាប់ឆ្នាំ២០១៤ ហើយថវិកានេះត្រូវបានប្រើប្រាស់ដោយភាគីជាតិ ក្នុងលក្ខខណ្ឌជាប្រាក់កម្ចី ។

ដោយសារវិបត្តិខ្លះខាតថវិកា សាលាក្តីខ្មែរក្រហមបានប្រកាសថា ខ្លួននឹងសម្រេចកាត់បន្ថយបុគ្គលិកទាំងជាតិ និងអន្តរជាតិពីចំនួន៤៣៦រូបមកត្រឹម៣១៧រូបនៅត្រឹមឆ្នាំ២០១៥ ។ សម្រាប់គម្រោងថវិកាប្រចាំឆ្នាំ២០១៤ និង ២០១៥ សាលាក្តីខ្មែរក្រហមនៅត្រូវការថវិកាចំនួន៦០.៥លាន ដុល្លារសហរដ្ឋអាមេរិក ដើម្បីបន្តកិច្ចការរបស់ខ្លួន ។ កិច្ចដំណើរការនីតិវិធីសវនាការនឹងត្រូវពន្យារពេលម្តងហើយម្តងទៀត ប្រសិនបើបញ្ហាថវិកាពុំត្រូវបានដោះស្រាយ ។ សាលាក្តីខ្មែរក្រហមពុំត្រូវអនុញ្ញាតឱ្យបញ្ហាថវិកាក្លាយជាទប់សក្តាររាំងដល់កិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងក្នុងដំណើរការស្វែងរកយុត្តិធម៌ដល់ជនរងគ្រោះនៃរបបខ្មែរក្រហមទេ ។ ដូច្នេះ ទាំងភាគីរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា និងភាគីអង្គការសហប្រជាជាតិ គប្បីខិតខំប្រឹងប្រែងបន្ថែមទៀត ដើម្បីស្វែងរកថវិកាគាំទ្រ

ដល់ដំណើរការរបស់សាលាក្តីខ្មែរក្រហមក្នុងកិច្ចការជាប្រវត្តិសាស្ត្រ សម្រាប់ប្រជាជនកម្ពុជា ។

សន្និដ្ឋាន

ទោះបីជា គម្រោងសង្កេតការណ៍ដំណើរការគំរោងមេដឹកនាំ ខ្មែរក្រហមមានគោលបំណងសំខាន់ ធ្វើយ៉ាងណាដើម្បីចូលរួម ចំណែកក្នុងការលើកស្ទួយឲ្យមាននីតិវិធីនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា និងជំរុញឲ្យមានវប្បធម៌សិក្សាស្រាវជ្រាវស៊ីជម្រៅផ្នែកច្បាប់ក្នុង ស្រទាប់យុវជនដែលកំពុងសិក្សាជំនាញច្បាប់ក៏ដោយ ក៏ដំណើរការ កំណែទម្រង់វិស័យច្បាប់ និងប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌នៅកម្ពុជា ជាកិច្ចការឯក មួយដែលមានទំហំធំធេង ដែលទាមទារឲ្យមានការចូលរួមទាំងអស់ គ្នាទាំងពីរសំណាក់រាជរដ្ឋាភិបាល អ្នកអនុវត្តច្បាប់ មន្ត្រីក្នុងស្ថាប័ន តុលាការ និងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ។ល។ គម្រោងសង្កេត ការណ៍ដំណើរការគំរោងមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមនឹងបន្តបេសកកម្ម របស់ខ្លួនក្នុងការផលិតប្រភពធនធានសម្រាប់កិច្ចការសិក្សាស្រាវ ជ្រាវ និងលើកស្ទួយការយល់ដឹងអំពីសមត្ថកិច្ច ឯករាជភាព និង ភាពមិនលម្អៀងនៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនៅក្នុងប្រព័ន្ធយុត្តិ ធម៌ទៅដល់ប្រជាពលរដ្ឋ សិស្ស និស្សិត និងមន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់ រហូត ដល់ពេលដែលអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាបិទបញ្ចប់ កិច្ចការឯករបស់ខ្លួន ។

តាមរយៈបទពិសោធដ្នាល់ទាក់ទងនឹងកិច្ចការសង្កេតការណ៍ អំពីកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី និងការអនុវត្តការឯកនៅក្នុងសាលាក្តី ខ្មែរក្រហម សមាជិកគម្រោងសង្កេតការណ៍ជឿជាក់ថា សាលាក្តី ខ្មែរក្រហមនឹងក្លាយជាកម្លាំងដ៏ល្អបំផុតសម្រាប់ការធ្វើកំណែទម្រង់ តុលាការ និងប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងរដ្ឋបាលតុលាការនៅក្នុងស្រុក ទោះបីជា តុលាការនេះធ្លាប់ទទួលរងការរិះគន់ទាក់ទងនឹងការប្រព្រឹត្តិអំពើពុក រលួយ និងការទទួលរងឥទ្ធិពលពីសំណាក់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ក៏ ដោយ ។ ជាពិសេស ការធ្វើកំណែទម្រង់លើការអនុវត្តពាក់ព័ន្ធ នឹងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ដែលផ្ដោតលើការគោរពសិទ្ធិទទួលបាន ការជំនុំជម្រះប្រកបដោយយុត្តិធម៌ ។

ថ្វីត្បិតមានការរំពឹងទុកខ្ពស់ទាក់ទងនឹងកេរដំណែល ប៉ុន្តែកេ ពុំត្រូវមើលរំលងទប់ស្កាត់ច្បាស់ៗ ដែលកំពុងកំរាមកំហែងដល់កិច្ច ដំណើរការនីតិវិធីនិងដំណើរប្រព្រឹត្តទៅនៃសាលាក្តីមួយនេះដូចជា

បញ្ហាវ័យចាស់ដរា និងសុខភាពកាន់តែគ្រុឌគ្រោមរបស់ជនជាប់ចោទ និងជនរងគ្រោះ និងបញ្ហាថវិកា ។ ចាប់តាំងពីការចាប់ផ្ដើមកិច្ចដំណើរ ការនីតិវិធីរហូតមកដល់ពេលបច្ចុប្បន្ននេះ ដែលមានរយៈពេលជាង ៧ឆ្នាំ និងចំណាយថវិកាអស់ជាង២០០ លានដុល្លារ សាលាក្តី ខ្មែរក្រហមទើបតែសម្រេចផ្ដន្ទាទោសបានជនជាប់ចោទ ខុច តែ មួយប៉ុណ្ណោះ ។

ទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃសាលាក្តីខ្មែរក្រហម បានចេញសាលក្រមដាក់ទោសជនជាប់ចោទនួន ជា និង ខៀវ សំផន ដាក់ពន្ធនាគារអស់មួយជីវិតនៅក្នុងសំណុំរឿង៤០០២ ដំណាក់កាល ទី១ ហើយក៏ដោយ ជនជាប់ចោទទាំងពីររូបនៅតែត្រូវបានសន្មត ថា ជាជនដែលគ្មានទោសដរាប ណាសាលក្រម ឬសាលដីកាពុំទាន់ ចូលជាស្ថាពរ ។ គេត្រូវរង់ចាំរហូតដល់មានសាលដីកាស្ថាពរពី សំណាក់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលទើបអាចដឹងថា ជនជាប់ចោទ ទាំងពីររូបពិតជាមានពិរុទ្ធភាពមែនឬយ៉ាងណា ។ ហេតុដូច្នេះ ប្រសិន បើកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីជំនុំជម្រះនៅតែបន្តអូសបន្លាយដោយសារ បញ្ហាសុខភាព និងបញ្ហាកង្វះថវិកា ហើយលទ្ធផលចុងក្រោយបែប ជាជនជាប់ចោទស្លាប់មុនពេលមានសាលដីកាស្ថាពរនោះ ជនរង គ្រោះនៃរបបខ្មែរក្រហមដែលបានទទួរនឹងចាំយុត្តិធម៌អស់រយៈ ពេលជាងបីទសវត្សរ៍នឹងត្រូវខកចិត្ត ។

ទាំងអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ចាំបាច់ត្រូវខិតខំប្រឹងប្រែងពន្លឿនកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីជំនុំជម្រះ ដើម្បីស្វែងរកយុត្តិធម៌ជូនជនរងគ្រោះ ប៉ុន្តែជាមួយគ្នានេះ អង្គជំនុំ ជម្រះ ក៏ចាំបាច់ត្រូវពិចារណាអំពីសិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះ ប្រកបដោយយុត្តិធម៌របស់ជនជាប់ចោទដែរ ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ទាំងភាគីរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា និងភាគីអង្គការសហប្រជាជាតិ ដែលជាហត្ថលេខីនៃកិច្ចព្រមព្រៀងសង្កេតសាលាក្តីខ្មែរក្រហម ពុំក្លានអនុញ្ញាតឲ្យបញ្ហាថវិកាក្លាយជាទប់ស្កាត់រាំងដល់បេសកកម្ម ជាប្រវត្តិសាស្ត្រក្នុងការស្វែងរកយុត្តិធម៌ជូនជនរងគ្រោះនៃរបប ខ្មែរក្រហមទេ ។ ភាគីទាំងពីរត្រូវតែធានាថា ដំណើរការស្វែងរក យុត្តិធម៌នឹងត្រូវប្រព្រឹត្តទៅដោយចប់ចុងចប់ដើម ដូចដែលខ្លួនធ្លាប់ បានសន្យាជាមួយនឹងជនរងគ្រោះ ។

លីម ថ័យធីត្ត, ឌី សុខាសា និង ទួន វិជ្ជាហ៊ុល

ថ្នាក់រៀនអាណាឡូស៍

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានបង្កើតថ្នាក់រៀនសាធារណៈមួយនៅសារមន្ទីរទ្រឹស្តីកម្ពុជាប្រល័យពូជសាសន៍ទទួលស្មើ ។ ថ្នាក់រៀននេះត្រូវបានបង្កើតឡើងក្នុងខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១១ ដោយមានកិច្ចសហការរវាងមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា និងក្រសួងវប្បធម៌និងវិចិត្រសិល្បៈ ។ សារមន្ទីរទទួលស្មើគឺជាអតីតសាលារៀនដ៏ទំនើបមួយដែលបានសង់ឡើងជាលើកដំបូងនៅក្នុងឆ្នាំ១៩៦២ ។ ក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ខ្មែរក្រហមបានប្រែក្លាយសាលារៀននេះទៅជាកន្លែងសម្រាប់បង្កើតមួយក្នុងចំណោមកុកចំនួន១៩៦ទូទាំងប្រទេស ។ អ្នកទោសភាគច្រើនដែលត្រូវបញ្ជូនទៅទទួលស្មើ គឺជាកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទប្រព្រឹត្តិអំពើក្បត់ជាតិ ដូចជា ការសហការជាមួយរដ្ឋាភិបាលបរទេស ឬធ្វើជាអ្នកស៊ើបការណ៍ឲ្យសេ.អ៊ី.អា ឬ កា.ហ្សេ.បេ ជាដើម ។

ចាប់តាំងពីការប្រែក្លាយពីកន្លែងរៀនសូត្រមួយទៅជាកន្លែងដឹកនាំកម្មវិធី និងមហន្តរាយមួយ ទទួលស្មើមិនដែលទទួលបានមុខងាររបស់ខ្លួនដូចកាលពីដើមវិញឡើយ ។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី នៅពេលអនាគតដើម្បីធានាមកវិញនូវកេរដំណែលអប់រំដែលមានលក្ខណៈវិជ្ជមាន

របស់ទទួលស្មើ និងដើម្បីបន្ថែមសមាសភាពអប់រំមួយទៅក្នុងសារមន្ទីរនេះ ថ្នាក់រៀននេះ ត្រូវបានបង្កើតឡើងដើម្បីផ្តល់ការបង្រៀននិងការពិភាក្សាដោយឥតគិតថ្លៃអំពីប្រវត្តិសាស្ត្ររបបខ្មែរក្រហម និងប្រធានបទដែលជាប់ទាក់ទង ដូចជា អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ។ ថ្នាក់រៀននេះ ក៏ជាវេទិកាសាធារណៈមួយសម្រាប់ឲ្យអ្នកមកទស្សនា និងអ្នកដែលនៅរស់រានមានជីវិតចែករំលែកពីគំនិតក្នុងការថែរក្សារយៈកាលនៃប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាដ៏មានសារៈសំខាន់មួយទុកឲ្យអ្នកជំនាន់ក្រោយបានរៀនសូត្រ ។

បុគ្គលិកមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា និងសារមន្ទីរទ្រឹស្តីកម្ពុជាប្រល័យពូជសាសន៍ទទួលស្មើ ដែលមានសញ្ញាបត្រមកពីបរទេសនិងបានទទួលវិញ្ញាបនបត្រពីក្រសួងអប់រំ យុវជន និងកីឡា ផ្នែកការបង្រៀនប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ (១៩៧៥ - ៧៩) ព្រមទាំងមានការចូលរួមពីអ្នកជំនាញជាតិ និងអន្តរជាតិដែលមានជំនាញលើប្រវត្តិសាស្ត្រប្រទេសកម្ពុជា និងអ្នកដែលនៅរស់រានមានជីវិតពីមន្ទីរស-២១ និងបង្រៀននៅថ្នាក់រៀននេះ ។ ព័ត៌មានទាក់ទងនឹងថ្នាក់រៀននេះ សូមទាក់ទង ម៉ែន ពិចិត្រ តាមរយៈទូរស័ព្ទលេខ : ០២៣២១១ ៨៧៥ ឬអ៊ីម៉ែល : truthpechet@dccam.org ។

◆ ទីកន្លែង : អគារ ‘ក’ ជាន់លើ ◆ ពេលវេលា : ច័ន្ទ ២-៣រសៀល, ពុធ ៩-១០ព្រឹក, សុក្រ ២-៣រសៀល

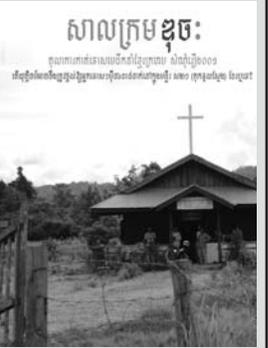
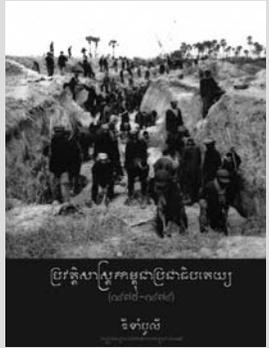
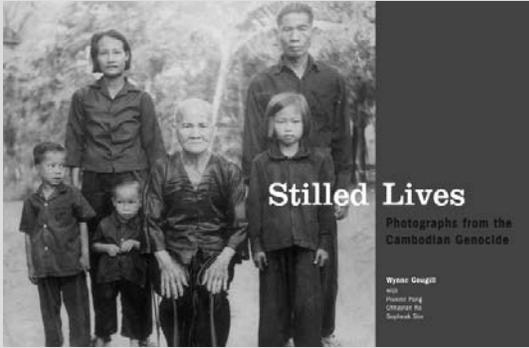
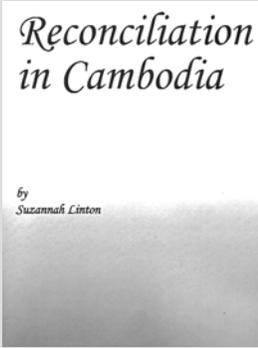
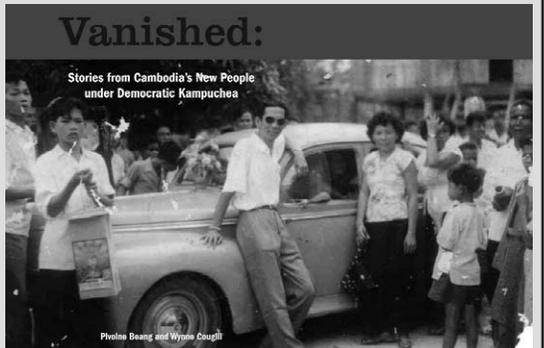
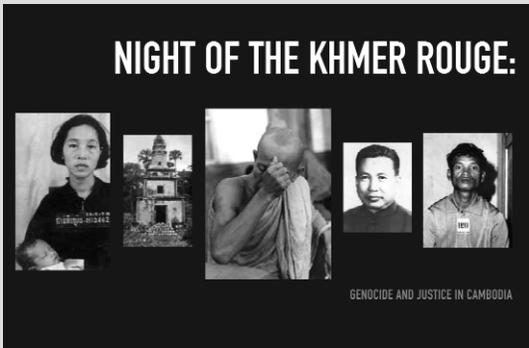
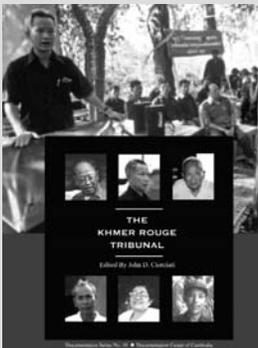
ការិយាល័យព័ត៌មានសាធារណៈ

“ការិយាល័យព័ត៌មានសាធារណៈ” របស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានបើកបម្រើដូននិស្សិត អ្នកស្រាវជ្រាវ បុគ្គលិករាជការ និងអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល និងបុគ្គលទាំងឡាយដែលមានចំណាប់អារម្មណ៍ចង់យល់ដឹងអំពីប្រវត្តិសាស្ត្ររបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ និងព្រឹត្តិការណ៍វិវត្តរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ឬសាលាក្តីខ្មែរក្រហម ។

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាជាកន្លែងប្រមូលផ្តុំ និងចងក្រងឯកសារអំពីរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានច្រើនបំផុត ។ ឯកសារនៅមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាមានប្រភេទ ប្រភេទឯកសារទីមួយគឺឯកសារជាក្រដាសសន្លឹកដែលមានចំនួនដិតមួយលានទំព័រ ។ ប្រភេទឯកសារទីពីរគឺជាបទសម្ភាសដែលបុគ្គលិកមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាចុះទៅធ្វើសម្ភាសជាមួយជនរងគ្រោះនិងអតីតកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម ។ ប្រភេទឯកសារទីបីគឺជារូបថតទាក់ទងនឹងសម័យខ្មែរក្រហម ។ ប្រភេទឯកសារទីបួនគឺជាឯកសារទាក់ទងនឹងការធ្វើផែនទីរណ្តៅសាកសព និងទីតាំងសម្លាប់របស់ខ្មែរក្រហម និងឯកសារប្រភេទទីប្រាំគឺជាខ្សែភាពយន្តឯកសារដែលបានផលិតឡើងក្នុងរបបខ្មែរក្រហម និងសម័យក្រោយមកទៀត ។

តាមរយៈការិយាល័យព័ត៌មានសាធារណៈ សាធារណជនអាចនឹងស្រាវជ្រាវឯកសារទាំងនេះបាន ។ ឯកសារខ្លះទៀតរួមមាន : ប្រវត្តិរូបកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម ចម្លើយសារភាព កំណត់ហេតុរបស់បក្ស ទូរលេខឆ្លើយឆ្លង ព័ត៌មានដែលបានមកពីការសម្ភាសជាមួយអតីតកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម និងទិន្នន័យកូនចិញ្ចឹមបង្ហាញពីរណ្តៅសាកសព ទីតាំងកុក និងបូជនីយដ្ឋានប្រល័យពូជសាសន៍ ។

ការិយាល័យព័ត៌មានសាធារណៈមានទីតាំងនៅអគារលេខ៦៦ មហាវិថីព្រះសីហនុ ខាងកើតវិមានឯករាជ្យ ។ ការិយាល័យរបស់យើងបើកដូនសាធារណជនពីថ្ងៃច័ន្ទ ដល់ ថ្ងៃសុក្រ ពេលព្រឹកពីម៉ោង៨ ដល់ ម៉ោង១២ និងពេលរសៀលពីម៉ោង២ ដល់ ម៉ោង៥ ។ ប្រសិនបើអស់លោកអ្នកមានចម្ងល់ ឬចង់រៀបចំព្រឹត្តិការណ៍ជាក្រុមណាមួយ សូមទាក់ទងបុគ្គលិករបស់យើង ជា ដល្លា តាមរយៈ ទូរស័ព្ទ លេខ ០២៣ ២១១ ៨៧៥ ឬអ៊ីម៉ែល truthphalla.c@dccam.org ។

ស្នងការកម្ពុជា-ខ្មែរកម្ពុជា អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា www.cambodiatribunal.org

គេហទំព័រយើងមើលការវិវឌ្ឍរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា www.cambodiatribunal.org គឺជាប្រភពឈានមុខគេនៃសារព័ត៌មានដំណើរវិវឌ្ឍថ្មីៗ ព្រមទាំងបទព្រហ្មទណ្ឌ ធិប្បាយរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាទាំងមូល ។ រយៈពេលកន្លងមកនេះព័ត៌មានយ៉ាងច្រើនត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយនៅលើគេហទំព័រនេះ ។ គេហទំព័រនេះបង្កើតឡើងដោយស្របចំផ្អែកសម្រាប់សាធារណជនទាំងឡាយក្នុងការស្វែងយល់ដំណើរការរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ។

សំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌលេខ០០២ ដែលទាក់ទងនឹងជនជាប់ចោទពីរនាក់ទៀតគឺ ខៀវ សំផន គណៈប្រធានរដ្ឋនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ និង នួន ជា អនុលេខាបក្សនិងជាប្រធានរដ្ឋសភានៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានចាប់ផ្តើមបើកសវនាការកាលពីខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១១ និងបានប្រកាសសាលក្រមលើកទីមួយកាលពីខែសីហា ឆ្នាំ២០១៤ ។

ដើម្បីជួយកាត់បន្ថយចំនួនអ្នកខកខានមិនបានតាមដានដំណើរការដោយផ្ទាល់មាត់នៅត្រឹមត្រូវតូចមួយគេហទំព័រយើងមើលការវិវឌ្ឍរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា www.cambodiatribunal.org ត្រូវបានបង្កើតដោយមានផ្នែកជាច្រើនទាក់ទងនឹងរបាយការណ៍ប្រចាំថ្ងៃអំពីសវនាការ វីដេអូសវនាការទាំងមូលនិងយោបល់ផ្សេងៗរបស់ជនរងគ្រោះទាក់ទងនឹងសវនាការ សារព័ត៌មានផ្សេងៗ ជុំវិញតុលាការ របាយការណ៍របស់តុលាការ និងអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល ដំណើរការនីតិវិធីផ្សេងៗនៃអង្គជំនុំជម្រះ ប្រវត្តិសាស្ត្រ ប្រវត្តិរបស់តុលាការនេះ និងបទព្រហ្មទណ្ឌធិប្បាយរបស់អង្គជំនុំជម្រះ ។

គេហទំព័រនេះនឹងជួយបង្កើតកុណៈងាយស្រួលគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់និស្សិតគ្រប់គ្រឹះស្ថានសិក្សាដែលមានបំណងចង់សិក្សាស្វែងយល់អំពីដំណើរនីតិវិធីអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញដែលជាដំណើរការមានលក្ខណៈចម្រុះជាតិ និងអន្តរជាតិ ។ ឧទាហរណ៍ ការយកទ្រឹស្តីច្បាប់មួយដែលមានលក្ខណៈសុក្រស្មាញ និងចម្រុះចម្រាសមកអនុវត្តដោយអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញគឺទ្រឹស្តី “សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម” ដែលភាសាអង់គ្លេសហៅថា “*Join Criminal Enterprise*” ដែលតាមរយៈទ្រឹស្តីនេះ ជនសង្ស័យអាចត្រូវបានដាក់ឱ្យទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌចំពោះបទឧក្រិដ្ឋទាំងឡាយដែលប្រព្រឹត្តឡើងទៅតាម “ផែនការឧក្រិដ្ឋកម្មរួម” ដែលភាសាអង់គ្លេសហៅថា “*Common Criminal Plan*” ។ ដូច្នេះ យើងអាចចូលទៅរកដំណើរការនីតិវិធីផ្សេងៗនៃអង្គជំនុំជម្រះប្រហ្មទណ្ឌធិប្បាយរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ។ តើមានភាគីផ្សេងទៀតដែរឬទេដែលមានយោបល់ទៅលើបញ្ហានេះ?

ប្រសិនបើមិនចង់ចំណាយពេលវេលាច្រើនដើម្បីមើលវីដេអូសវនាការដែលប្រព្រឹត្តឡើងពេញមួយថ្ងៃដែលអាចចំណាយពេលពី៦ ទៅ៨ម៉ោងនោះ សាធារណជនអាចចូលទៅក្នុងផ្នែករបាយការណ៍ប្រចាំថ្ងៃអំពីសវនាការ ។ ក្នុងផ្នែកនេះ យើងមានអ្នកយើងមើលសវនាការម្នាក់ដែលត្រូវបានបញ្ជូនទៅអង្គុយនៅក្នុងបន្ទប់សវនាការផ្ទាល់ បន្ទាប់មកអ្នកយើងមើលនេះសរសេររបាយការណ៍ខ្លីមួយដែលរៀបរាប់អំពីខ្លឹមសារសំខាន់ៗទាំងឡាយទាក់ទងនឹងសវនាការពេញមួយថ្ងៃនោះតែម្តង ។ របាយការណ៍បែបនេះមានជាភាសាខ្មែរដែរ ។

វ៉ាន់ដាន់ ពៅដារ៉ា

ការឆ្លើយតបទៅអង្គបទបង្គាប់ វេនឌុល ដីហ្គាលក្វ : ការបកស្រាយពាក្យ «អ្នកទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុត» ទៅអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា

(តពីលេខមុន)

កាលពីថ្ងៃទី៧ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១១ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអន្តរជាតិ ស៊ីកហ្វ្រិក ប្លឺន (Siegfried Blunk) បានលាលែងពីតំណែង ហើយបាននិយាយថា ទោះបីជាគាត់មិនដាក់ខ្លួនគាត់ស្ថិតនៅក្រោមឥទ្ធិពលរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលក៏ដោយ គាត់មិនចង់ឲ្យការចោទប្រកាន់គាត់ទាំងប៉ុន្មាននាំឲ្យមានមន្ទិលសង្ស័យមកលើសុចរិតភាពនៃដំណើរការជំនុំជម្រះសំណុំរឿង០០៣ និង ០០៤ ។ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត អន្តរជាតិប្រឌី ឡូរ៉េន កាសប៊ី អាសស៊ីម៉េត (Laurent Kasper-Anserment) ឡើងកាន់ដំណែងជំនួសចៅក្រមប្រឌី ប្លឺន ក្នុងខែវិច្ឆិកា ២០១១ ។ ប៉ុន្តែ ខត្តក្រុមប្រឹក្សាអង្គចៅក្រមបានបដិសេធមិនទទួលស្គាល់ចំពោះការតែងតាំងរបស់ចៅក្រមប្រឌីរូបនេះ ។ មួយខែបន្ទាប់ពីចូលកាន់តំណែងជំនួសចៅក្រម ប្លឺន លោកបានបើកការស៊ើបអង្កេតឡើងវិញលើសំណុំរឿង ០០៣ ដោយឯកភោគភី ។ ការបើកការស៊ើបអង្កេតបែបនេះ មិនត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយ ចៅក្រម យូ ប៊ុនឡេន ដែលជាសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតជាតិ ។ ចៅក្រម យូ ប៊ុនឡេន បានអះអាងថាចៅក្រម កាសប៊ី អាសស៊ីម៉េត ពុំមានអំណាចស្របច្បាប់ក្នុងបន្តការស៊ើបអង្កេតលើសំណុំរឿង០០៣ ។

ក្នុងខែមីនា ឆ្នាំ២០១១ ចៅក្រម កាសប៊ី អាសស៊ីម៉េត បានលាលែងពីមុខតំណែង ពីព្រោះគាត់យល់ថា គាត់មិនអាចបំពេញកាតព្វកិច្ចរបស់គាត់បាន ដោយសារតែអ្វីដែលគាត់បានចាត់ទុកថាជាការរារាំង ពីសំណាក់ចៅក្រម យូ ប៊ុនឡេន ។ លោក ម៉ាក ហាមិន ដែលធ្លាប់ជាមេធាវីជាន់ខ្ពស់នៅតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវី បានធ្វើសច្ចាប្រណិធានចូលកាន់មុខតំណែងជាសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតថ្មីនៅថ្ងៃទី២៦ ខែតុលា ឆ្នាំ

២០១២ ។ ក្នុងខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១៣ ចៅក្រម យូ ប៊ុនឡេន និងចៅក្រម ហាមិន បានចេញសេចក្តីប្រកាសព័ត៌មានរួមគ្នាមួយដែលបង្ហាញពីការខ្វែងគំនិតគ្នារវាងចៅក្រមទាំងពីរទាក់ទងនឹងការស៊ើបអង្កេតនៃសំណុំរឿង០០៣ ថា តើគួរតែបន្ត ឬបញ្ចប់ ។ ចៅក្រម ហាមិន បានថ្លែងថា ការស៊ើបអង្កេតនៅតែបន្ត ហើយរាល់របាយការណ៍ប្រចាំខែរបស់តុលាការដែលបោះពុម្ពចាត់ដាក់ពីថ្ងៃដែលមានសេចក្តីប្រកាសព័ត៌មានរួមគ្នានេះមក បានបោះពុម្ពផ្សាយពីការបន្តការស៊ើបអង្កេតលើសំណុំរឿង ០០៣ និង ០០៤ រួមទាំងបេសកកម្មចុះទៅស៊ើបអង្កេតមួយចំនួន និងកិច្ចសម្ភាសជាមួយសាក្សី ។

វេនឌុល ហាក់បីដូចជារឿយជាក់ថាមានការជ្រៀតជ្រែកពីសំណាក់រាជរដ្ឋាភិបាល ហើយសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតពុំបានធ្វើកិច្ចការងាររបស់ខ្លួនឲ្យបានត្រឹមត្រូវ ។ ជាជាងធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានភ្លាមៗថា រាជរដ្ឋាភិបាល ធ្លាប់ និងកំពុងបន្តជ្រៀតជ្រែក ។ វេនឌុល គួរតែពិចារណាអំពីបញ្ហានេះដោយឈរលើមូលដ្ឋានអព្យាក្រឹត ។

ទីមួយ មានការខ្វែងគំនិតគ្នារវាងសហព្រះរាជអាជ្ញាជាតិ និងអន្តរជាតិថាតើជនសង្ស័យគួរតែចាត់ទុកជា “អ្នកទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុត” ដែរឬយ៉ាងណា? សហព្រះរាជអាជ្ញាជាតិបានពន្យល់ថា គាត់បាន “ពិនិត្យមើល” ភ័ស្តុតាងយ៉ាងហ្មត់ចត់ ដូច្នោះហើយគាត់នៅតែរក្សាការអះអាងដែលថាជនសង្ស័យក្នុងសំណុំរឿង០០៣ មិនមែនជាមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់ ឬក៏ជាអ្នកទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុតនៅក្នុងរយៈកាលនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនោះទេ ។ ការខ្វែងគំនិតគ្នាបែបនេះក៏ជារឿងមួយសមហេតុផល ទោះបីជាក្លានការជ្រៀតជ្រែកពីសំណាក់រាជរដ្ឋាភិបាលក៏ដោយ ពីព្រោះឯកសារទាំងឡាយរបស់តុលាការមិនបានកំណត់និយមន័យនៃពាក្យ “អ្នក

ទទួលខុសត្រូវបំផុត» ហើយពាក្យនេះអាចមានកំណត់ន័យ បាន ច្រើនយ៉ាង ។ លើសពីនេះទៅទៀត ដូចដែលបានពិភាក្សាខាងលើ អ្នកគាត់តែងឯកសារទាំងអស់នេះមានបំណងកំណត់វិសាលភាព នៃពាក្យនេះឲ្យមានលក្ខណៈចង្អៀតបំផុត ។

ទីពីរ ចាប់តាំងពីមានការបើកការស៊ើបអង្កេតក្នុងសំណុំ រឿង០០៣ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតទាំងជាតិ និង អន្តរជាតិមិន បានចោទប្រកាន់ជនសង្ស័យមួយរូបណាឡើយរហូតដល់ការស៊ើប អង្កេតបិទបញ្ចប់ ។ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអន្តរជាតិ ប៊ូន ដែល មានបទពិសោធន៍ទំនើបច្បាប់អន្តរជាតិ និងធ្លាប់បម្រើការជា ចៅក្រមនៅតុលាការពិសេសសម្រាប់ទម្រង់កម្មវិធីនៅប្រទេស ទីម័រខាងកើត បន្ទាប់ពីបម្រើការងារជាចៅក្រមអស់រយៈពេល ២៦ឆ្នាំនៅប្រទេសអាឡិមីនី បានពន្យល់ថា «សម្រាប់សំណុំរឿង ០០៣ និង ០០៤ យើងបានធ្វើការវិភាគយ៉ាងស៊ីជម្រៅទាក់ទង នឹងប្រភពដើម និងអត្ថន័យនៃពាក្យ «អ្នកទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុត» និងបានបង្កើតលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យមួយចំនួន ដោយផ្អែកទៅលើច្បាប់ របស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា និងយុត្តិសាស្ត្រ របស់តុលាការអន្តរជាតិមួយចំនួន ជាពិសេសតុលាការសម្រាប់ ប្រទេសសេរ៉ាឡេអូន ពីព្រោះដែនសមត្ថកិច្ចរបស់តុលាការមួយ នេះមានគ្រឹមតែជនដែល «ទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុត» ដែរ ។

នៅពេលសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ប៊ូន លាវលែងតំណែង ក្រោយពីការស៊ើបអង្កេតលើសំណុំរឿង០០៣ បានបិទបញ្ចប់ អស់រយៈពេលកន្លះឆ្នាំហើយនោះ គាត់បាននិយាយថា ការលាវលែង ពីតំណែងរបស់គាត់មិនមែនបណ្តាលមកពីការជ្រៀតជ្រែករបស់ រាជរដ្ឋាភិបាលលើការងាររបស់គាត់នោះទេ ប៉ុន្តែ ដោយសារតែ មានទស្សនៈសាធារណៈដែលជឿថា រាជរដ្ឋាភិបាលបានលូកដៃ មកក្នុងការងាររបស់គាត់នាំឲ្យគាត់សម្រេចចិត្តលាវលែងពីតំណែង ។ គាត់បានពន្យល់ទៀតថា គាត់ថែមទាំងបានផ្តួចផ្តើមនីតិវិធីស្តីពីការ ប្រមាថ តុលាការប្រឆាំងនឹងរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មាននៃប្រទេស កម្ពុជា ដែលបានពោលថា សំណុំរឿង០០៣ និង០០៤ មិនអាច ដំណើរការបាន ។

នៅទីបំផុត សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ហាមិន បន្តស៊ើប អង្កេតលើសំណុំរឿង០០៣ និង០០៤ យ៉ាងសកម្មជួយទៅនឹង

ការអះអាងរបស់ វ៉េនឌុល ដែលថា សំណុំរឿងទាំងពីរបានអូស បន្ទាយ នៅក្នុងដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេតដែលនាំឲ្យសំណុំរឿងទាំង ពីរអាចបញ្ឈប់មុននឹងការបិទបញ្ចប់ការស៊ើបអង្កេត ។ សហចៅ ក្រមស៊ើបអង្កេតជាតិ និងអន្តរជាតិមិនទាន់បានចោទប្រកាន់ជន សង្ស័យណាម្នាក់ឡើយដោយថ្ងៃដាច់ ពុំទាន់មាន «ភស្តុតាងច្បាស់ លាស់ និងស៊ីស្ទ្រាក់គ្នា» ដែលបង្ហាញថាជនសង្ស័យជាមេដឹកនាំ ជាន់ខ្ពស់ ឬស្ថិតក្នុងចំណោមអ្នកទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុតចំពោះបទ ល្មើសស្ថិតនៅក្នុងដែនយុត្តាធិការរបស់សាលាក្តី ។

វ៉េនឌុល ព្យាយាមបញ្ជាក់ថា សេចក្តីសន្និដ្ឋានដែលបាន កំណត់ទុកហើយជាមុនរបស់ខ្លួនមានភាពត្រឹមត្រូវ ដោយថ្ងៃដាច់ ការខកខានមិនបានជំនុំជម្រះសំណុំរឿង០០៣ និង០០៤ បណ្តាល មកពីការជ្រៀតជ្រែករបស់រាជរដ្ឋាភិបាល ដោយពុំបានធ្វើការ វិភាគអព្យាក្រឹតមួយទៅលើភាពចម្រុះចម្រាសនេះ ។ វ៉េនឌុល ខកខានក្នុងការទទួលស្គាល់ថា ការខ្វែងគំនិតគ្នារវាងសហចៅក្រម ស៊ើបអង្កេតទៅលើការកំណត់ថា តើជនសង្ស័យក្នុងតែចាត់ទុកជា អ្នកទទួលខុសត្រូវខ្ពស់ អាចជាការខ្វែងគំនិតមួយដែលស្រប តាមច្បាប់ ឬក៏ភស្តុតាងសម្រាប់ការទ្រង់ទ្រាយរបស់ សហព្រះរាជអាជ្ញាពិតជាខ្វះខាតមែន ។ អ្នកដែលមានវិជ្ជាជីវៈ ច្បាប់អាចនឹងបដិសេធចំពោះការបកស្រាយច្បាប់ និងការប៉ាន់ ប្រមាណអង្គហេតុបែបនេះ ។

វ៉េនឌុល ពិនិត្យលើប្រវត្តិចរចាប់ផ្តើមអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញ ក្នុងតុលាការកម្ពុជាយ៉ាងសង្ខេប ហើយរកឃើញថាពាក្យ «អ្នកទទួល ខុសត្រូវខ្ពស់បំផុត» មិនត្រូវបានកំណត់ន័យដោយរាជរដ្ឋាភិបាល ឬអង្គការសហប្រជាជាតិនោះទេ ។ ការយល់ឃើញរបស់ វ៉េនឌុល ដែលថា ការពិនិត្យលើប្រវត្តិចរចាប់ផ្តើមអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញ ក្នុងតុលាការកម្ពុជាពុំបានដោះស្រាយបញ្ហាទាក់ទង និងអត្ថន័យមិន ច្បាស់លាស់នៃពាក្យ «អ្នកទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុត» ពិតជាគ្រឹម ត្រូវ ប៉ុន្តែការពិនិត្យរបស់គាត់ពុំមានលក្ខណៈស៊ីជម្រៅ ។ ការពិនិត្យ បានស៊ីជម្រៅ និងហ្មត់ចត់នឹងបង្ហាញថាពាក្យ «អ្នកទទួលខុសត្រូវខ្ពស់ បំផុត» មាននៅក្នុងយុត្តាធិការបុគ្គលរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញ ក្នុងតុលាការកម្ពុជា ដើម្បីធានាថា កាំង ហ្គេតអ៊ាង ហៅ ខុប ត្រូវ បាននាំយកមកកាត់ទោស ។

ការពិនិត្យលើប្រវត្តិចរចាប់ផ្តើមអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញ ក្នុងតុលាការកម្ពុជាបានបង្ហាញឲ្យឃើញថា ពាក្យ “អ្នកទទួលខុស ត្រូវខ្ពស់បំផុត” មានគោលបំណងសំដៅទៅលើ ខុច ។ មុនពេល ខុច ត្រូវបានឃុំឃាំងនៅខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៧ រាល់ពេលប្រធានបទ ទាក់ទិននឹងយុត្តាធិការបុគ្គលរបស់តុលាការត្រូវបានលើកឡើង យកមកពិភាក្សា រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាតែងតែសំដៅទៅការកាត់ ទោសមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់ ។ ដូចគ្នាដែរ អង្គការសហប្រជាជាតិតែង តែសំដៅទៅមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់ រហូតដល់ពេលក្រុមជំនុំជម្រះសុំ បានចេញរបាយការណ៍មួយដែលស្នើសុំឲ្យមានការបង្កើតតុលាការ អន្តរជាតិស្រដៀងនឹងតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ សម្រាប់អតីត ប្រទេសយូហ្គោស្លាវី និងតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់ ប្រទេសរ៉ូនដា ដែលគួរតែផ្តោតសំខាន់ទៅលើបុគ្គលទាំងឡាយ ដែលមានការទទួលខុសត្រូវចំពោះការរំលោភបំពានសិទ្ធិមនុស្ស យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរក្នុងរយៈកាលនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ដូច្នេះ យុត្តាធិការបុគ្គលរួមបញ្ចូលទាំងមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់ ដែលមានទំនួល ខុសត្រូវចំពោះការរំលោភបំពាន រួមទាំងអ្នកនៅថ្នាក់ក្រោមដែល ចូលរួមចំណែកដោយផ្ទាល់ក្នុងការប្រព្រឹត្តអំពើឃោរឃៅយ៉ាង ព្រៃផ្សៃបំផុត ។ ក្រុមអ្នកជំនុំជម្រះបានចង្អុលបង្ហាញថា ភ័ស្តុតាងជា ឯកសារដែលអាចរកបាន “ទំនងជាមានច្រើនសន្ធិសន្ទាប់សម្រាប់ អំពើឃោរឃៅមួយចំនួន ជាពិសេសដំណើរការនៃកន្លែងសួរមើល នៅទូលស្វែង (មន្ទីរស-២១ ដែលមាន ខុច ជាប្រធាន) ។ សម្រាប់ អំពើឃោរឃៅមួយចំនួនផ្សេងទៀត ភ័ស្តុតាងជាឯកសារចង្អុល បង្ហាញបុគ្គលទទួលខុសត្រូវផ្ទាល់ ដែលអាចស្ថិតនៅក្នុងជួររាជ រដ្ឋាភិបាល ថ្នាក់តំបន់ ឬថ្នាក់មូលដ្ឋាន គឺលែងមានទៀតហើយនា ពេលបច្ចុប្បន្ន និងប្រហែលជាមិនអាចរកឃើញជារៀងរហូត...” ។ នេះបង្ហាញឲ្យឃើញថា សូម្បីតែក្រុមអ្នកជំនុំជម្រះក៏ចង់ឲ្យមានការ កាត់ក្តី ខុច នៅពេលដែលពាក្យនេះត្រូវបានស្នើឡើង ។

អនុសាសន៍របស់ក្រុមអ្នកជំនុំជម្រះទាក់ទិននឹងការបង្កើត តុលាការ ដោយយកកម្រិតតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់ អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវី ឬតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់ ប្រទេសរ៉ូនដា មិនត្រូវបានយកមកអនុវត្ត ។ លើសពីនេះទៅទៀត រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា និងអង្គការសហប្រជាជាតិក៏មិនបានថ្លែងថា

នឹងទទួលយកអនុសាសន៍របស់ក្រុមអ្នកជំនុំជម្រះទាក់ទិននឹងបុគ្គល យុត្តាធិការ ។ បន្ទាប់ពីបេសកកម្មរបស់ក្រុមជំនុំជម្រះ មកកាន់ប្រទេស កម្ពុជា លោក នីនាន ស្ទីផេន (Ninin Stephen) ដែលជាប្រធានក្រុម បានថ្លែងនៅក្នុងសន្និសីទសារព័ត៌មានមួយថា គឺមាន “តែថ្នាក់ដឹក នាំកំពូល” ប៉ុណ្ណោះដែលត្រូវយកមកកាត់ទោស ។ នាខែមីនា ឆ្នាំ១៩៧៧ អគ្គលេខាធិការអង្គការសហប្រជាជាតិបានបញ្ជូន របាយការណ៍របស់ក្រុមអ្នកជំនុំជម្រះទៅកាន់មហាសន្និបាតអង្គការ សហប្រជាជាតិ រួមទាំងក្រុមប្រឹក្សាអង្គការសហប្រជាជាតិ ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ យោងទៅតាមអ្នកប្រវត្តិវិទូ ស្ទីវិន ហេដឌ័រ “ដូយទៅនឹងរបាយការណ៍ដ៏ហ្មត់ចត់ (របស់ក្រុមអ្នកជំនុំជម្រះ នៃអង្គការសហប្រជាជាតិ) (អគ្គលេខាធិការអង្គការសហប្រជាជាតិ) បានអះអាងថា ពួកគេបានសន្និដ្ឋានថាមានភ័ស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ដើម្បី កាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម ប៉ុន្តែមិនបាននិយាយថា តើបុគ្គល ប្រភេទណាផ្សេងទៀត ដែលអាចចាត់ទុកជាជនសង្ស័យ” ។

ក្រោយពីបេសកកម្មរបស់ក្រុមជំនុំជម្រះមកកាន់ប្រទេស កម្ពុជា ខុច បានចេញមុខជាសាធារណៈនៅខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៧ និងចាប់ផ្តើមដួលបទសម្ភាស ។ កាត់ស្ថិតនៅក្រោមការឃុំឃាំង របស់តុលាការយោធានៅខែឧសភា ឆ្នាំ១៩៧៧ ។ យោងទៅតាម ស្ទីវិន ហេដឌ័រ នាយករដ្ឋមន្ត្រី ហ៊ុន សែន បង្ខំចិត្តឃុំឃាំង ខុច ដើម្បីបំបិទមាត់កាត់ ។ នៅពេលនោះហើយពាក្យ “អ្នកទទួលខុស ត្រូវខ្ពស់បំផុត” ត្រូវបានលើកឡើងក្នុងកិច្ចពិភាក្សាស្តីពីយុត្តាធិការ បុគ្គលរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា និងអង្គការសហប្រជាជាតិ ដើម្បី ធានាថា ខុច នឹងត្រូវនាំយកមកកាត់ទោសនៅក្នុងតុលាការណា មួយនាពេលអនាគត ទោះបីជាកាត់មិនត្រូវបានចាត់ទុកជាមេដឹកនាំ ជាន់ខ្ពស់ ។ យោងទៅតាមលោក ថមម៉ាស់ ហាម៉ាប៊ីក អ្នកតំណាង ពិសេសនៃអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកផ្នែកសិទ្ធិមនុស្សនៅ ប្រទេសកម្ពុជាបានមានប្រសាសន៍ថា “ខុច មិនបានកាន់តំណែង ថ្នាក់ដឹកនាំនៅក្នុងបក្សនោះទេ ប៉ុន្តែនៅតែត្រូវបានចាត់ទុកថាមាន ការទទួលខុសត្រូវខ្ពស់ចំពោះការសម្លាប់រង្គាល់ ។ ប្រសិនបើកាត់មិន ត្រូវបាននាំយកមកកាត់ទោសនោះទេ វាពិតជារឿងមួយដែលគួរឲ្យ ចោទសួរ” ។ នេះគឺជា ប្រភពព័ត៌មានមួយដែល រើនឧល អាក់ខាន មិនបានយកមកពិចារណា ។ **(នៅមានត)** **វ៉ែម៉េធីល កាណាវ៉ាស**

សុខ រឺត អភិកម្មករពេលចក្រដូពិលការខ្មៅ

ក្រោយថ្ងៃរំដោះ ១៧ មេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ ប្រជាជនទាំងអស់ ត្រូវខ្មែរក្រហមបង្ខំឲ្យចេញពីទីក្រុង ក៏ដូចជាទីប្រជុំជននានា នៅ ទូទាំងប្រទេស ។ ចំពោះទីក្រុងភ្នំពេញ គឺមានតែយោធា និងកម្មាភិ បាលខ្មែរក្រហម ឬកម្មករពេលចក្រដូពិលមានទីតាំងនៅក្បែរៗ ទីក្រុងប៉ុណ្ណោះ ដែលអាចរស់នៅបាន ។ សុខ រឺត បានមករស់នៅ និងធ្វើការជាមួយប្តី នៅទីក្រុងភ្នំពេញ ក្រោយថ្ងៃជ័យជម្នះ ១៧ មេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ ។ គាត់អាចមករស់នៅ និងធ្វើការបាន ដោយ សារតែអង្គការអនុញ្ញាតឲ្យមកនៅជាមួយប្តីគាត់ ។ ប្តី រឺត ធ្វើការ នៅកន្លែងទ្វារមន្ទីរសុខាភិបាលកម្ពុជា ចំណែក រឺត ត្រូវអង្គការចាត់ តាំងឲ្យធ្វើការនៅពេលចក្រដូពិល នៅភ្នំពេញ ។

នៅពេលចក្រដូពិលមានសមាជិកសរុប៦០០ នាក់ ដែលមាន ឈ្មោះ សៀ ជាប្រធាន ។ កម្មករ គឺធ្វើការនៅតាមផ្នែករៀងៗខ្លួន ដូចជា ផ្នែកធ្វើបណ្តុល ផ្នែកកាត់ម៉ាក ផ្នែករុំ និងផ្នែកកាត់កំប៉ុង ជា ដើម ។ រឺត ធ្វើការនៅផ្នែកកាត់កំប៉ុង ។ ការងារជាកម្មករពេលចក្រ ដូពិល មិនមានអ្វីជាការលំបាកសម្រាប់ រឺត ក៏ដូចជាអ្នកដទៃនោះ ទេ ព្រោះអ្នកទាំងអស់គ្នាមានរបបអាហារគ្រប់គ្រាន់ គឺមួយថ្ងៃបី ពេល ។ រាល់ព្រឹកមានបបរ ហើយថ្ងៃត្រង់ និងល្ងាច គឺមានបាយ ជាមួយនឹងម្ហូបផ្សេងៗ ។

រៀងរាល់ល្ងាច រឺត តែងតែត្រឡប់មកសម្រាកជុំគ្នាជាមួយ នឹងប្តីវិញ នៅដង្កូវដែលអង្គការចែកឲ្យ ។ រឺត រំព្រឹកថា យើងរស់នៅ ក្នុងដង្កូវថ្មីមួយ ចំពោះភ្នំពេញនិយមប្រើប្រាស់គ្រប់គ្រាន់ ។ រឺត គេងបើកកង្ការទល់ៗភ្នំ ។ ទីក្រុងភ្នំពេញពេលនោះ ស្ងាត់ណាស់ តែពេលខ្លះក៏មានសភាពអ្វីអ្វីដែរ នៅពេលដែលមានភ្ញៀវបរទេស មក ។ រឺត បានឃើញភ្ញៀវបរទេសទាំងនោះមានដូចជា កុយបា ចិន ជាដើម ។ ចំណែកផ្សារថ្មី គឺយើងអាចចូលបានតែពេលណាយើង ត្រូវទៅបើករបបតែប៉ុណ្ណោះ ។ ពេលព្រឹកឡើង ខាងផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច មកបើកម្ហូបនៅផ្សារថ្មី ដូចជា ទំប៉ុន ត្រី សាច់ ជាដើម ។ ការងារ របស់ រឺត នៅពេលចក្រមិនជាលំបាកណាស់ណាទេ ហើយអំឡុង

ពេលដែលគាត់ធ្វើការនៅទីនោះ គាត់ឃើញករណ៍ប្រតិភូជាន់ខ្ពស់ ខ្មែរក្រហមទៅមើលការងារនៅពេលចក្រដែរ មានដូចជា ចេន អន និង វ៉ន រឺត ក្រៅពីនោះ គាត់មិនដែលឃើញអ្នកផ្សេងទៀតទេ ។ កម្មករនៅពេលចក្រដូពិលនេះ មិនមែនសុទ្ធតែស្លៀកពាក់ខ្មៅទាំង អស់ទេ អ្នកខ្លះក៏ស្លៀកពាក់ពណ៌ខៀវដែរ ក្រោយពីសម្រាកការងារ បើតាមអ្វីដែល រឺត ចងចាំ គឺអ្នកទាំងអស់គ្នាអាចស្លៀកសម្លៀក បំពាក់អ្វីក៏បាន អាវពណ៌ អាវដ្ឋាអ្វីក៏បាន នេះនិយាយតែអង្គការពេល ពិលរបស់គាត់ប៉ុណ្ណោះ ។ ចំពោះអង្គការផ្សេងៗគាត់មិនដឹងថា យ៉ាងណានោះទេ ។

ថ្មីពិលជាច្រើនដែលបានដល់ភ្នំពេញ រឺត ពូថា ភាគច្រើនត្រូវ នាំចេញទៅប្រទេសចិន ។ ក្រៅពីពេលចក្រដូពិលនេះ រឺត បានឮដឹង ថា មានពេលចក្រជាច្រើនទៀតដែលដំណើរការនៅពេលនោះ មាន ពេលចក្របារាំង ពេលចក្រក្រណាត់ ពេលចក្រក្រដាសជាដើម ។ នៅ ឆ្នាំ១៩៧៤ របបអាហារនៅពេលចក្ររបស់ រឺត បានផ្លាស់ប្តូរឲ្យ ទំប៉ុនជំនួសបាយ ឬបបរវិញ ។ ប៉ុន្តែទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ មានសម្បូរមួយមុខ ពីរមុខ សម្រាប់ហូបជាមួយទំប៉ុនដែរ ។

រឺត ធ្លាប់បានស្នើសុំអង្គការមកលេងដូះបានពីរលើក គឺនៅ ឆ្នាំ១៩៧៥ និងឆ្នាំ១៩៧៨ ការមកលេងនេះ រឺត ក៏មិនបានចាប់ អារម្មណ៍អ្វីដែរពីសហករណ៍ គ្រាន់តែដឹងថា ប្រជាជនទាំងអស់ ហូបរួម ឪពុកម្តាយរបស់គាត់ ក៏ដូច្នោះដែរ ។ រឺត ពិតជាមិនដឹងថា មានការបង្កត់អាហារប្រជាជន ឬមានប្រជាជនជាច្រើនកំពុងជួប ប្រទះនូវភាពអត់ឃ្លាននោះទេ ព្រោះគាត់ធ្វើការនៅភ្នំពេញ មិន បានដឹងពីហេតុការណ៍ទាំងនេះឡើយ ។ ពេលដែល រឺត ទៅដល់ភូមិ អ្នកស្រុក មេភូមិជាដើម ដែលមានកូនប្រើបដិវត្តន៍ តែងតែមក សួរនាំគាត់ពីសុខទុក្ខកូនរបស់គេ ព្រោះកូនទាំងនោះ ភាគច្រើនធ្វើ ការនៅភ្នំពេញ ។ រឺត រំព្រឹកថា ប្តីរបស់គាត់ ណាំ រុំទ្រី នេះ គឺធ្វើការនៅ កន្លែងទ្វារមន្ទីរសុខាភិបាលកម្ពុជារហូតដល់ថ្ងៃរំដោះ ទីក្រុងភ្នំពេញឆ្នាំ ១៩៧៩ រហូតដល់ឆ្នាំ១៩៨១ រុំទ្រី ក៏បានស្លាប់ដោយជំងឺនៅ

ព្រំដែនថៃ ។

មកភ្នំពេញ រឺត ធ្លាប់ឮពីកុកទួលស្ទែង គ្រាន់តែមិនដឹងថា កុកនោះនៅទីណា ហើយទំហំប៉ុណ្ណានោះទេ សូម្បីតែ ខូច ក៏ រឺត មិន ដែលស្គាល់ដែរ ហើយទើបតែស្គាល់ឈ្មោះ និងមុខនៅពេលដែល បានមើលឃើញក្នុងទូរទស្សន៍ប៉ុណ្ណោះ ។

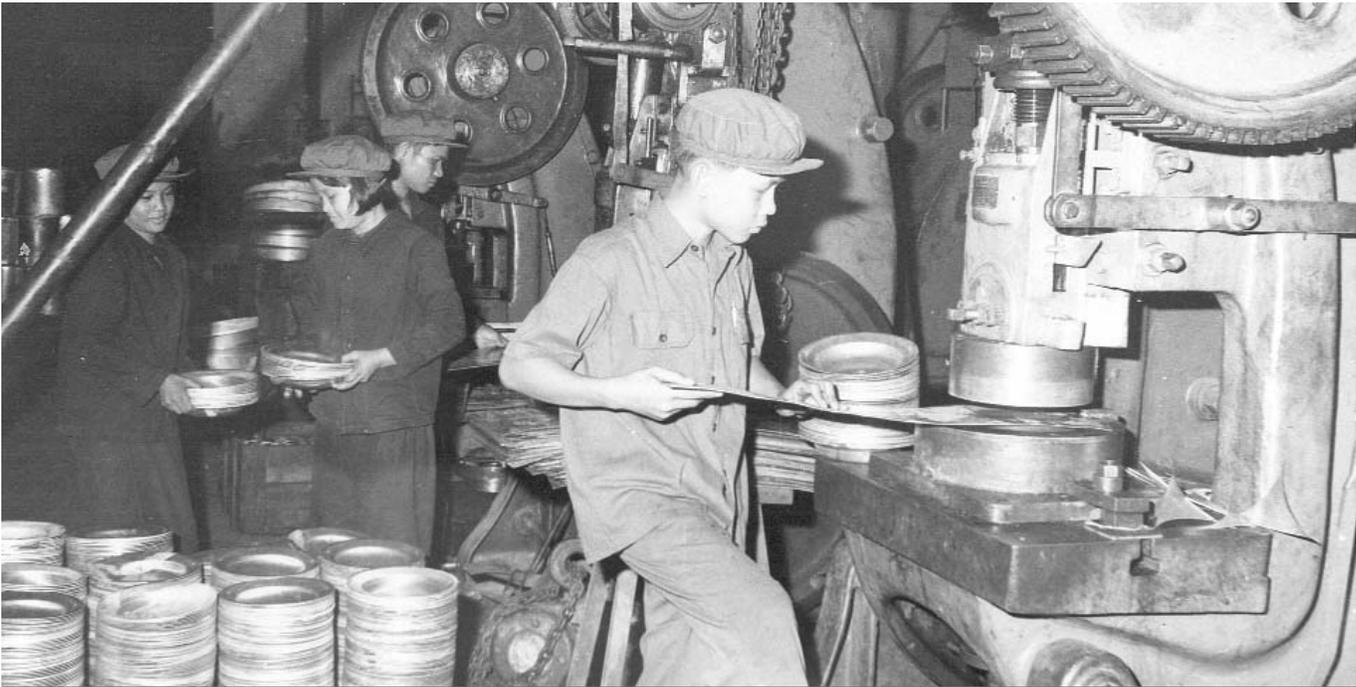
ក្រោយរបបខ្មែរក្រហមដួលរលំ នៅខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៩ រឺត និងប្តី ក៏ដូចជាខ្មែរក្រហមផ្សេងទៀត បានរត់ភៀសខ្លួនចេញពី ក្រុងភ្នំពេញ ។ រឺត និងប្តី បានរត់ទៅដល់គ្រពាំងក្រឡឹង បន្ទាប់មក ក៏បានឡើងឡានជាមួយខ្មែរក្រហមផ្សេងទៀតធ្វើដំណើរចូលទៅ ដល់ថៃ តាមខ្នងវ៉ៃ ។

អ្វីដែលគួរឲ្យចាប់អារម្មណ៍នោះគឺ មុនពេលចេញពីភ្នំពេញ រឺត ក៏បានព្យាយាមប្រកាសថា ឲ្យចេញពីភ្នំពេញថ្ងៃសិនដែរ មិនខុស ពីថ្ងៃ១៧ មេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ ក៏មានការប្រកាសបែបនេះពីសំណាក់ ខ្មែរក្រហមដែរ ។ កាលនៅជំរុំក្នុងដីថៃនោះ ក៏មានការជ្រើសរើស យកទៅរស់នៅប្រទេសទីបីច្រើនតែ រឺត សម្រេចចិត្តមិនចាកចេញ ព្រោះប្តីគាត់ធ្វើជាទាហានខ្មែរក្រហម ទៅច្បាំងបាត់ហើយ បើគាត់ ទៅចោលប្តី ខ្លាចគេថា គាត់ដិតប្តី ហេតុនេះ គាត់ក៏សម្រេចចិត្តមិន ចាកចេញ ដោយសុខចិត្តរង់ចាំប្តី ។ នៅឆ្នាំ១៩៨២ រឺត បានត្រឡប់

មករស់នៅខាងអន្លង់វែងវិញ ។ រស់នៅទីនោះបានមួយឆ្នាំ គាត់ក៏ ផ្លាស់មករស់នៅថ្មដាវិញ ។ នៅថ្មដា ក៏មិនបាននៅក្នុងទឹកដីខ្មែរនៅ ឡើយទេ គឺ រឺត និងមនុស្សមួយចំនួនទៀតភាគច្រើនជាស្រីៗ រស់ នៅក្នុងដីថៃសិន គឺនៅជំរុំម៉ាកម្នាក់ ដោយប្តីៗ ឡើងមកវាយជាមួយ រឿតណាម ដោយកាលណោះ ប្រធានកងពល ឈ្មោះ ភាស៊ីម ។ រឺត នៅជំរុំរហូតដល់សមាហរណកម្មរួច ទើបរង្វាភិបាលចាត់ឲ្យមករស់នៅ ភូមិចំការជ្រៃនេះ រហូតដល់បច្ចុប្បន្ន ។

រឺត រៀបការប្តីក្រោយនៅឆ្នាំ១៩៨២ ប្រាំខែបន្ទាប់ពីប្តី មុនរបស់គាត់ស្លាប់ដោយសារជំងឺ ។ ប្តីក្រោយរបស់ រឺត ឈ្មោះ ឯក ដល មាននាទីជាប្រធានអនុសេនាធំ តែក្រោយសមាហរណកម្ម រួច គាត់មាននាទីប្រធានអភិរក្សបរិស្ថាន ។ មកដល់បច្ចុប្បន្ននេះ គាត់បានចូលនិវត្តន៍ពីការងារ និងមកធ្វើជាក្រុមប្រឹក្សាស្រុកវិញ ។ រឺត មានស្រុកកំណើតនៅភូមិម្តេស ឃុំស្វាយជុក ស្រុកកំពង់ត្រឡាច ខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ។ គាត់មានបងប្អូនបង្កើតប្រាំមួយនាក់ ដែលមាន ឪពុកឈ្មោះ សុខ សិន (ស្លាប់) និងម្តាយ អ៊ឹម វ៉ាយ (ស្លាប់) ។ សព្វថ្ងៃ រឺត និងក្រុមសារ មានកូនចំនួនប្រាំនាក់រស់នៅស្រុកវ៉ាល់វែង ខេត្ត ពោធិ៍សាត់ ។

នាង សារះមុនីនូ

កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមដលិតបាន នៅរោងចក្រមួយ ក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ

យុត្តិធម៌ ពិតជាមានសម្រាប់ជនរងគ្រោះនៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម

បន្ទាប់ពីថ្ងៃជ័យជម្នះ ១៧ មេសា ១៩៧៥ ថ្នាក់ដឹកនាំមួយ ចំនួនរបស់រដ្ឋការ លន់ នល់ ត្រូវសម្លាប់ភ្លាម បន្ទាប់ពីខ្មែរក្រហម កាន់កាប់ទីក្រុងភ្នំពេញទាំងស្រុង ។ ក្នុងនោះដែរមេធាវី និងពល ទាហាន លន់ នល់ រាប់ពាន់នាក់ ក៏ជាគោលដៅដែលខ្មែរក្រហម យកទៅសម្លាប់ក្រោមហេតុផលផ្សេងៗ ។ ជាក់ស្តែង ទិក្ស ស៊ីនឡើង ជាអតីតទាហាន លន់ នល់ មួយរូបដែលមានជីវិតរស់ ដោយការ លាក់ប្រវត្តិរបស់ខ្លួន ។

ជាយុវជនអាយុ ២៣ឆ្នាំ ស៊ីនឡើង បានចូលធ្វើជាទាហាន លន់ នល់ ហ្វឹកហាត់នៅស្វាយស៊ីសុផុន ខេត្តបន្ទាយមានជ័យ ។ បន្ទាប់ពីហ្វឹកហាត់ចប់ មេបញ្ជាការរបស់គាត់បានផ្លាស់គាត់ឲ្យមក ឈរនៅវត្តល្អង ដែលស្ថិតក្នុងភូមិដាក់បាត ខេត្តពោធិ៍សាត់វិញ ។ នៅឆ្នាំ១៩៧៤ ស៊ីនឡើង និងសមាជិកក្នុងក្រុមទាំងអស់២៦នាក់ ត្រូវបានអង្គការព្រឹទ្ធសីសុវត្ថិភាពជ្រើសរើសឲ្យទៅរៀនខ្នាតកងទ័ព នៅខេត្ត កំពង់ស្ពឺ រយៈពេល៦ខែ ។ បន្ទាប់ពីការហ្វឹកហាត់នេះបានបញ្ចប់ ស៊ីនឡើង ត្រូវអង្គការព្រឹទ្ធសីសុវត្ថិភាពជ្រើសរើសឲ្យទៅឈរជើងនៅស្វាយដូនកែវវិញ ដើម្បី ប្រយុទ្ធជាមួយខ្មែរក្រហម ហើយក្រោយមកទៀត គាត់ក៏ផ្លាស់ទៅ ឈរជើង នៅខ្នាតត្រពាំងជង រហូតដល់ថ្ងៃជ័យជម្នះ ១៧ មេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ ។

ក្រោយខ្មែរក្រហមកាន់កាប់ប្រទេសទាំងស្រុង ស៊ីនឡើង ក៏បានត្រឡប់មកភូមិកំណើតវិញ នៅស្រុកបាកាន ខេត្តពោធិ៍សាត់ ។ ស្របពេលនោះ ក៏មានការអំពាវនាវពីខ្មែរក្រហមឲ្យអតីតទាហាន លន់ នល់ ទាំងអស់មកចុះឈ្មោះដើម្បីទៅជួបជាមួយអង្គការ និងទៅទទួលសម្តែង ។ មិនត្រឹមតែប៉ុណ្ណោះ ខ្មែរក្រហមក៏បាន កុហកទៀតថា បើអ្នកណាពាក់សក្តិប៉ុន្មាន នឹងឲ្យពាក់សក្តិដែល ដើម្បីចាប់ដៃគ្នាកសាងប្រទេសឡើងវិញ ។ អតីតទាហាន លន់ នល់ ជាច្រើនបានជឿនូវការយោសនាទាំងអស់នេះ ហើយបាននាំគ្នា ទៅចុះឈ្មោះតាមការប្រកាស ។ ជាក់ស្តែងតាមរយៈព្រឹត្តិបត្រ សង្កេតការណ៍ដំណើរការទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមលេខ២១

បានចុះផ្សាយអត្ថបទមួយទាក់ទងនឹងសាក្សីមួយរូប ដែលជាអតីត កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម បានប្រាប់ទៅតុលាការទាក់ទងនឹងការសម្លាប់ អតីតទាហាន លន់ នល់ នៅទទួលពោធិ៍សាត់ ។ គាត់បាន ទទួលបញ្ជាពីថ្នាក់វរៈឲ្យជូនដំណឹងទៅតាមអង្គការរបស់ទាហាន លន់ នល់ ទាំងអស់ដើម្បីមកប្រជុំនៅសាលាខេត្តពោធិ៍សាត់ ។ ក្រោយពេលប្រជុំរួចទាហាន លន់ នល់ ប្រហែលជា១០ឡាន ត្រូវបានបញ្ជូនទៅសម្លាប់នៅទទួលពោធិ៍សាត់ ។

តមកទៀតខ្មែរក្រហមក៏ចាប់ផ្តើមឲ្យប្រជាជនទាំងអស់ធ្វើ ប្រវត្តិរបស់ខ្លួនឡើងវិញ ហើយបានប្រើពាក្យកុហកដែលថា អ្នកណាធ្វើអ្វីមិនមក អង្គការនឹងឲ្យទៅធ្វើការដូចដើមវិញ ។ ទោះ បីជាមានការយោសនាពីបញ្ហានេះជាច្រើនដងមកហើយ ស៊ីនឡើង នៅតែមិនប្រាប់ពីប្រវត្តិរបស់ពិតដែរ នៅខិតខំធ្វើការងារនៅក្នុងភូមិ ដដែល ។ នៅពាក់កណ្តាលឆ្នាំ១៩៧៥ អង្គការបានស៊ើបដឹងថា ស៊ីនឡើង ធ្លាប់ជាអតីតទាហាន លន់ នល់ ប៉ុន្តែ ដោយគាត់បានដឹងពី រឿងនេះមុន គាត់បានធ្វើពុតជាយឺតពោះ ហើយរត់ទៅភូមិផ្សេង ដែលគ្មានអ្នកស្គាល់ និងរស់នៅដោយភាពភ័យខ្លាចជានិច្ច ។

នៅចុងឆ្នាំ១៩៧៦ មេកងបានបញ្ជូនស៊ីនឡើង ឲ្យទៅលីប្រាវ ស្រូវដាក់ក្នុងឃ្នាំង នៅវត្តក្រោកមាស (សព្វថ្ងៃឈ្មោះវត្តក្រាន ហៅ វត្តក្រោកមាស) ដែលស្ថិតនៅក្នុងភូមិផ្ទះស្រែ ឃុំស្វាយល្អង ស្រុក កណ្តៀង ខេត្តពោធិ៍សាត់ ។ នៅវត្តនេះ ខ្មែរក្រហមបានចាប់ផ្តើម ព្រះសង្ឃ ហើយវិហារ និង កុដិ ត្រូវខ្មែរក្រហមយកធ្វើជាកន្លែង ដាក់សម្ភារ កន្លែងធ្វើបង្គំ ទន្តិក រទេះ ជាដើម ។ នៅចុងឆ្នាំ ១៩៧៧ ស៊ីនឡើង ត្រូវអង្គការផ្លាស់សហករណ៍កណ្តៀង ដោយមាននាទីជា អ្នកវាស់ដីឲ្យប្រជាជនដឹក ។ នៅសហករណ៍នោះ គឺលីប្រាវកណ្តាស់ ស៊ីនឡើង ធ្លាប់ឃើញខ្មែរក្រហមធ្វើទារុណកម្មប្រជាជនដោយបង្កគុំ អាហារ ចំពោះអ្នកណាដែលធ្វើមិនបានតាមផែនការកំណត់របស់ អង្គការ ។ មនុស្សជាច្រើនបានស្លាប់នៅការដ្ឋានការងារ ដោយសារ ភាពអត់ឃ្លាន និងជំងឺ ។ អ្នកខ្លះដោយសារតែភាពស្រែកឃ្លានរបស់

ខ្លួន ហ៊ានប្រថុយជីវិតល្អចង់ឱ្យ ពោត ឬអ្វីដែលអាចហូបបាន ទោះបីជាដឹងថា ការធ្វើបែបនេះនឹងទទួលបាននិយាយយ៉ាងធ្ងន់ ឬត្រូវ អង្គការយកទោសម្នាក់ៗដោយ ។

នៅឆ្នាំ១៩៧៨ អង្គការបានផ្លាស់ ស៊ីឡេន ពីការឆ្លងរវាងដី ឲ្យទៅធ្វើជាកងពិសេស ដែលមាន តារាង ជាមេកង ។ ស៊ីឡេន មាននាទីជាអ្នកកាប់ព្រៃនៅភ្នំក្រវាញ តំបន់៧ និងកាប់ឈើយក មកធ្វើទេះកោ ធ្វើនីត្តិ ។ រហូតដល់ឆ្នាំ១៩៧៩ កងទ័ពវៀតណាម ចូលមកដោះ ស៊ីឡេន ក៏ដូចជាប្រជាជនដទៃទៀត គឺមានសេរីភាព និងនាំគ្នាធ្វើដំណើរទៅក្នុងកំណើតរបស់ខ្លួនវិញ ។ នៅតាមផ្លូវក្រឡប់ មកក្នុងកំណើតវិញ គាត់បានជួបជាមួយកងទ័ពវៀតណាមមួយក្រុម ពេលនោះ កងទ័ពវៀតណាមបានសម្ងាត់ និងរកបាញ់គាត់ ព្រោះគិត

ថា គាត់ជាយោធាខ្មែរក្រហម ប៉ុន្តែដោយសារតែ ស៊ីឡេន ចេះតែ លើកដៃឡើងលើ ហើយស្រែកថា “ខ្ញុំកម្ពុជា” និងកាប់ដួន មានកងទ័ពវៀតណាមម្នាក់ៗចេះនិយាយភាសាខ្មែរផង ក៏បានដោះ លែងគាត់ឲ្យធ្វើដំណើរទៅមុខទៀត ។ ស៊ីឡេន ក៏បានមករស់នៅ ជួបជុំជាមួយក្រុមស្រាវជ្រាវនៅភូមិកំណើតវិញ នៅភូមិកណ្តៀង ឃុំស្រុក ព្រះបាទស្រីពោធិ៍សាត់ ។ សព្វថ្ងៃរស់នៅភូមិផ្ទះស្រែ ឃុំស្រុក ព្រះបាទស្រីពោធិ៍សាត់ ។

រហូតមកដល់ពេលនេះ ស៊ីឡេន នៅតែឆ្ងល់ក្នុងចិត្តថា តើ ម្តាយ និងបងប្អូនរបស់គាត់បានធ្វើអ្វីខុស បានជាខ្មែរក្រហមយក អ្នកទាំងនោះទោសម្នាក់ៗដោយគ្មានកំហុសបែបនេះ? រឿងរ៉ាវទាំង នេះនៅតែដក់ដាប់ក្នុងចិត្តរបស់គាត់ ហើយវាក៏ជាអតីតកាលដ៏ ជួរចត់មួយសម្រាប់គាត់ដែលមិនអាចបំភ្លេចបាន ឡើយ ។

ក្រោយពីបានចូលរួមស្តាប់ការប្រកាសសាល ក្រុមកាលពី ខែសីហា ឆ្នាំ២០១៤ របស់តុលាការ កាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម ចំពោះសំណុំរឿង ០០២ ដំណាក់កាលទី១ ដែលតុលាការបានធ្វើការ សម្រេចដាក់ទោសអតីតមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម ខៀវ សំផន និង នួន ជា ឲ្យជាប់ពន្ធនាគារអស់មួយជីវិត សម្រាប់ ស៊ីឡេន គឺពិតជាសប្បាយចិត្តណាស់ ពីព្រោះការឈឺចាប់ចំពោះគាត់ដែលជាជនរង គ្រោះម្នាក់ក្នុងសម័យខ្មែរក្រហម វាពិតជាឈឺចាប់ ហួសប្រមាណ ។ បើប្រៀបធៀបនឹងការឈឺចាប់ របស់គាត់ដែលទទួលបានពីរបបយង់ឃ្នងមួយនេះ ដាក់ទោសប៉ុណ្ណឹងក៏មិនទាន់គ្រប់គ្រាន់សម្រាប់គាត់ ដែរ ប៉ុន្តែ គ្រាន់តែបានស្រាកស្រាន្តខ្លះ ។

ជាចុងក្រោយ ស៊ីឡេន បានសម្តែងការកោត សរសើរដល់តុលាការខ្មែរក្រហមដែលមានស្មារតី ខ្ពស់ក្នុងការស្វែងរកយុត្តិធម៌ដូចជនរងគ្រោះទាំង អស់ ក៏ដូចជារូបលោកផ្ទាល់ដែលរង់ចាំការកាត់ទោស នេះអស់ជាច្រើនឆ្នាំមកហើយ ។

យោធាខ្មែរក្រហមប្រយុទ្ធ នៅសមរភូមិមុខ

ទួន ឡែហ៊ុល

អ្នករួចរស់ជីវិតពីរបបខ្មែរក្រហម

រឿងពិតរបស់ខ្ញុំ

អ៊ុច សុខុម

(តប)

ដោយសារដែនការយុទ្ធសាស្ត្រដ៏ធំរបស់មជ្ឈិមក្សប្រកបដោយមហិច្ឆតា និងឈានទៅមើលឆ្ងាយលើរៀនណាមដែលធ្លាប់ប្រៀនសូត្រមួយប្រកបដោយលើកដំបូងនៃកម្ពុជា និងធ្លាប់សាមគ្គីជាមួយមួយគ្នា រួមលេណដ្ឋានតែមួយនោះ ក្នុងការវាយពួកក្រពត្តិ និងពួកបរិវារផងនោះ ទើបរៀនណាមបានវាយបកមកវិញ ចាប់ខ្លួនរាប់សិបនាក់នូវកងទ័ពប្រជាជនបដិវត្តន៍កម្ពុជា ព្រមទាំងបានកម្ទេចរាប់រយនាក់ទៀតផង ។

ដែនការបោសសម្អាត កម្ទេចនេះ ជាពាក្យក្នុងជួរកម្មាភិបាលបដិវត្តន៍សំដៅធ្វើវិសុទ្ធកម្មចលនាបដិវត្តន៍ ព្រោះអង្គការបានលើកដោយអំណាចអ្នកអានថា :

- ◆ ការមិនមានការបាយវាយប្រាក់កាសនេះ ជាភាពអស្ចារ្យដែលគ្រប់ប្រទេសលើសកលលោក មិនមានប្រទេសណាមួយធ្វើបានដូចនៅកម្ពុជាទេ ។ ពោល គឺកម្ទេចចោលលោកចាស់ កសាងលោកថ្មី ។
- ◆ ការលុបបំបាត់សាសនា គ្រប់ជំនឿជាតិសាសន៍ទាំងព្រះពុទ្ធសាសនា យេស៊ូគ្រិស្ត ប្រូតេស្តង់ មូស្លីម ជាដើម សុទ្ធតែត្រូវ

លុបបំបាត់ និងបោសសម្អាត និងឈានទៅកម្ទេចខ្ទេចខ្ទោចទៅជាដេដង់អស់ ។

នោះគឺភាពអស្ចារ្យមហាវេទនារបស់ចលនាបដិវត្តន៍កម្ពុជា ដែលក្រុមកម្មាភិបាលបដិវត្តន៍កម្ពុជា បានឃោសនាផ្សព្វផ្សាយ និងបោះពុម្ពផ្សាយស្រី «ទង់បដិវត្តន៍» ។ ទន្ទឹមនឹងគោលការណ៍បណ្តេញជនជាតិរៀនណាមទៅប្រទេសវិញនោះ ការពិតមិនមែនបណ្តេញដោយស្រួលទៅតាមច្បាប់អន្តរជាតិទេ គឺពួកកងទ័ពចាំសម្លាប់នៅតាមដងផ្លូវឆ្លងកាត់នៅតាមព្រៃ ភ្នំ មិនបានទៅដល់រៀនណាមទេ ។ ចំពោះការនិយាយគ្រាមភាសា ឬភាសាសាមញ្ញក៏ដូចជាកម្មាភិបាលបដិវត្តន៍ ការប្តូរជ្វាស់ និងការធ្វើបដិវត្តន៍ដែរ ។ ទទាហរណ៍ និបត្តន៍ទៀត ខ្មែរហៅថា និមិត្តរូបអណ្តែត, ទូកដរ ខ្មែរហៅថា ទូកចម្លង ។ ក្រោយដែលហៅបដិវត្តន៍ជនជាតិរៀនណាមជួបជុំឡើងទាននៅក្នុងវត្តក្រករ ដោយគ្មានបដិវត្តន៍ចៅណាមកជូនដំណើរឡើយ ។ នោះជាការរំលោភសិទ្ធិដ៏ខ្លាំងក្លាមួយរបស់បដិវត្តន៍កម្ពុជា និងកម្មាភិបាលដឹកនាំដែលទទួលបទបញ្ជាពីមជ្ឈិមក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ដើម្បីបោសសម្អាតជនរៀនណាម ឬអ្នកដែលធ្លាប់ជួយ និងសហការជាមួយកងទ័ពរៀនណាមនាពេលកន្លងមក ។

ការជ្រុលប្របល់ផ្នែកផ្លូវចិត្តក្នុងចំណោមប្រជាជនសហគមន៍នីមួយៗ ខ្សឹបខ្សៀវវិញពីមាត់មួយទៅមាត់មួយ ពីការបញ្ជូនរៀនណាមទៅស្រុកវិញ គេនាំគ្នាថា យួន ដោយមិនឲ្យនិយាយថា រៀនណាមទេ ។ ថ្ងៃមួយនៅពេលដោះគោពីភ្នំស្រែហើយ ពូស៊ីម យឿន កងផលិតនៅសហគមន៍ «ក២» ភូមិទួលមនោរម្យ បាននិយាយប្រាប់លោកក្រូ ទូច តាំងឡើង ជាប្រជាជនធ្វើនៅសហគមន៍ជាមួយគ្នាថា «ដឹកគោទៅអង្គនឿក» ប្រែថា ដឹកគោទៅដឹកទឹក ព្រោះពាក្យ «អង្គនឿក» នេះ ជាភាសារៀនណាមថា «ដឹក

ទឹក» ។

នៅពេលនោះ មានកងឈូបឈ្មោះ ឈៀង បានព្យាបាល ហើយហៅឈ្មោះទាំងពីរនាក់ទៅមន្ទីរសន្តិសុខភ្នំពេញ ។ ពេលបាត់ មិនឃើញអ្នកទាំងពីរទៅកន្លែងបាយដូចសព្វមួយដង ទើបនាំគ្នាសួរ នាំមាត់មួយទៅមាត់មួយទើបដឹងថា អ្នកទាំងពីរត្រូវអង្គការយក ទៅរៀនសូត្របាត់ហើយ ។

កាលខ្ញុំទៅបើកប្រៀបត្រូវនៅអធិការបឋមសិក្សាក្រចេះ ខ្ញុំ ធ្លាប់បានជួបពូទូច តាំងឡើង នៅអធិការដ្ឋានខេត្តក្រចេះ ហើយបាន និយាយនឹងគាត់ ។ គាត់បានសួរនាំពីរឿងបង្រៀនសិស្សនៅភូមិ សិរីសុទ្ធី ឃុំកន្ទួត និងធ្លាប់រាក់ទាក់គ្នា មិនប្រកាន់អ្នកតូចតាចអីទេ ។ គាត់ក៏ជាទីពុកបង្កើតរបស់លោកទុក្ខមសេនីយ៍ ទូច ណារុប ជាអតីត ស្នងការរាជធានីភ្នំពេញ ។

ការដឹកប្រមូលអាណិតជនរៀនណាមពីគ្រប់សហករណ៍ ដោយភូតភរកុហកថា ដឹកទៅប្រទេសរៀនណាមនោះ មិនពិត ប្រាកដទេ គឺការបោកប្រាស់ទាំងស្រុង ព្រោះពេលក្រោយមក តែក្នុងឡានបាន បញ្ជាក់ប្រាប់ថា ជិតភ្នំ៥ពាន់ នៅក្នុងទឹកដីឃុំស្វាយ ជ្រះ កងទ័ពបញ្ជាឲ្យឈប់ ហើយឲ្យឡានត្រឡប់មកវិញភ្លាម ។ ពេលនោះ កងទ័ពបញ្ជាឲ្យដើរជាជួរ ហើយតម្រង់ទៅជើងភ្នំ ហើយ តែក្នុងឡាននោះមិនហ៊ាន នៅជិតទៀតឡើយ ខំបើកឡានយ៉ាង លឿនវិលទៅក្រចេះ តំបន់៥០៥ វិញ ។ ក្រោយឆ្នាំ១៩៧៩ អ្នក ស្រុកនន កោះស្រកា បានរាយការណ៍ថា មានឆ្លើងសាកសពនៅ ជ្រលងភ្នំ៥ពាន់ និងមាននៅកោះស្រកា ជាច្រើន ដោយការនាំជន ជាតិរៀនណាមពីក្រចេះ ក្រករ ឬស្សីចារ ឬក្រែក សំបុក កោះទ្រង់ យកទៅសម្លាប់នៅជើងភ្នំ៥ពាន់ក្នុងឃុំស្វាយជ្រះ ស្រុកស្នួល ។

ការសម្លាប់ជនជាតិរៀនណាមនេះ មិនសំដៅទៅលើការ ហៅមកប្រមូលដ្ឋីដើម្បីយកទៅកម្ទេចទេ ទោះបី គណៈសហករណ៍ ក្តាប់បាននៅសល់មួយនាក់ ពីរនាក់ ឬកូនចៅ ដែលរត់លួនពួនជ្រក នៅទីណាក៏ដោយ ក៏ក្រុមឈូបចិត្តឃោរឃៅទាំងនោះ គ្មានអាណិត អាសូរ មេត្តាអ្វីទេ ក៏ឲ្យតែដឹង គណៈសហករណ៍បញ្ជាឲ្យចាប់ យកទាំង យប់ ហើយសម្លាប់ចោលនៅក្នុងព្រៃ មាត់អូរ ក្បាលទំនប់ជាដើម ។

ចំពោះការបែងចែកតំបន់ភូមិភាគគ្រប់គ្រងរបស់អង្គការ គឺ តំបន់៥០៥ គឺជាតំបន់ស្វយ័ត មិនចំណុះក្រោមភូមិភាគភ្នំសាន

នោះទេ ក៏ដូចជាទៅមជ្ឈិមបក្សតែម្តង ។ តំបន់៥០៥ នេះ មានស្រុក ស្នួល ទាំងមូល ស្រុកសំបូរ និងស្រុកក្រចេះ ។

ឯនៅខាងក្រើយទន្លេមេគង្គ ក្រើយខាងលិច ហៅថា ស្រុក ព្រែកប្រសប់មានប្រវែងជាង៤០ គីឡូម៉ែត្រ ចាប់តាំងពីមុខស្រុក សំបូរ រហូតដល់ភ្នំសុពណ៍កាឡី គឺស្ថិតក្នុងភូមិភាគកណ្តាល ឬ ភូមិភាគ២០៣ ។

ចំពោះស្រុកឆ្លូង ដែលពីសង្គមចាស់ស្ថិតក្នុងខេត្តត្រូវបញ្ចូល ទៅភូមិភាគបូព៌ា លាតសន្ធឹងយ៉ាងធំទូលាយ មានដូចជា ត្បូងឃ្មុំ ទ្រមូង ឆ្លូង អូររាំងទី តំបែរ ទឹកជ្រៅ ព្រះស្តេច កំពង់ត្របែក ព្រែក តាមាក់ វិហារសួគ៌ បារាំង មេសាន ពារាំង ពាមរក់ ពាមជ័រ ជាដើម ។

ដោយដែនការបណ្តេញរៀនណាម កម្ទេចរៀនណាមនេះ ជាដែនការសម្លាប់បំផុត ព្រោះ ប៉ុល ពត ចាត់ទុកថា រៀនណាម ជាសត្រូវសួរពូជ ម៉្លោះហើយកំនិតចិត្ត និងគោលនយោបាយដៃ ក្នុងពុំមានពេលរលុប ឬសាបសូន្យថយឥទ្ធិពលសោះឡើយ ។

លោកស្រី ធីបេ ជាម្តាយក្មេករបស់ខ្ញុំ គាត់បានដឹងថា ក្រុម កុម្មុយនិស្ត ប៉ុល ពត ពិតជាមិនសន្តោសប្រណីដល់អ្នកជាប់ខ្សែ ស្រឡាយកាត់រៀនណាមនេះឡើយ ក៏ប៉ុន្តែ គាត់រស់នៅស្រុកខ្មែរ តាំងពីគាត់កើតដល់ចុះប្បន្នអាយុជាង៥០ ឆ្នាំហើយ ។ គាត់ទៅ វត្តធ្វើបុណ្យជាមួយពុទ្ធសាសនិកជនខ្មែរតាំងពីសង្គមចាស់រៀន ដរាបមក ពុំដែលប្រកែកប្រណាំង ឬប្រឆាំងអ្វីនឹងរដ្ឋអំណាចសោះ ឡើយ ។

ចាប់តាំងពីបានពួកនិយាយគ្នាថា អង្គការហៅជនជាតិ រៀនណាមឡើងឡាន បញ្ជូនទៅស្រុកវិញ ប្រមាណមួយខែមុន គាត់ព្រួយបារម្ភ ដេកមិនលក់ បាយមិនបាន ខ្វល់ខ្វាយសព្វគ្រប់ ។ ប៉ុន្តែរកប្រកណាចេញមិនបានឡើយ ទោះបីរត់ មិនដឹងរត់ទៅខាង ណា បើកងទ័ព និងកងឈូប តាមដានស៊ើបអង្កេត និងយាមល្បាត តាមគ្រប់សហករណ៍ទាំងអស់ រាយបណ្តាក់គ្នាដូចខ្យងយាមតាម មាត់បឹង ។ មានវត្តរត់ចាកស្លាប់តែប៉ុណ្ណោះ ទោះបីមិនទាន់ដល់ អាយុត្រូវស្លាប់ក៏ដោយ ។

អនិច្ចា! វិសេនខ្លោចផ្សារណាស់ចំពោះអ្នកដែលរស់នៅតាម សហករណ៍ក្នុងជំនាន់នោះ ពេលរស់បានមួយថ្ងៃមានចិត្តក្រែកអរ ថា អាត្មាអញរស់បានមួយថ្ងៃ រត់ចាំពេលយប់ មិនដឹងពេលណា

ប្រៀប ដូចគ្រឹក្នុងគ្រក មិនដឹងគេចាប់យកទៅថ្ងៃម៉ាន?

តាមដឹងពេលក្រោយមក ថាគាត់បានលបលាក់មាសនៅ តាមរឹមជើងខោ និងនៅខាងទ្រូនបម្រុងចំនួន និងមានការផ្តាំធ្វើ កូនចៅព្រមទាំងឪពុកក្មេងខ្ញុំឈ្មោះ ចាយ តឹមអេង ហៅ ស្បែន អ៊ី ថា ចាំដួងគ្នាពេលស្រុកសាន្តត្រាណក្រោយថ្ងៃរំដោះ ពីរបបកុម្មុយនិស្ត នេះ ។ គាត់យល់ថា អង្គការ និងបញ្ជូនទៅស្រុករៀតណាម ជាក់ ប្រាកដ ព្រោះបើគិតចម្ងាយដូច្នោះពីក្រចេះទៅស្រុកស្នួល ចម្ងាយ តែ៨០ គីឡូម៉ែត្រ ហើយពីស្រុកស្នួល ទៅដល់ព្រំដែនវ៉ាលី មាន ចម្ងាយតែ១៧៧គីឡូម៉ែត្រប៉ុណ្ណោះ ។ ដូច្នោះបើក៏តែ២ម៉ោងដល់ ព្រំដែន គេចោលនៅទីនោះហើយ ក៏ប៉ុន្តែមិនដឹងទៅជាយ៉ាងណា ឡើយ អង្គការមានល្បិចពិសពុលណាស់ កូតករចោកប្រាស់ខ្លាំង ណាស់ ។

បញ្ហារៀតណាមនេះ ជាបញ្ហាក្តៅកកណាស់ ព្រោះជួរកម្មា ភិបាលបក្ស ប៉ុល ពត បានធ្វើការតាមគ្រឿង ប្រៀបធៀបមនុស្ស ទាំងប្រជាជនថ្មី សុទ្ធតែជាខ្មែរខ្លាំង ខ្មែរយួន ខ្លាំងបង្កប់ ខ្មែររយៈ សេ.អ៊ី.អា កា.ហ្ស.បេ ម៉្លោះហើយ សូម្បីតែបរទេសក្នុងក្រុងខ្មែរ ក៏ត្រូវគេចោទប្រកាន់ថា ខ្មែររយៈខ្លាំងបង្កប់ ។ បើមានគោប្រក្រតី ស្រូវ ដោយការធ្វេសប្រហែសអ្វីមួយ នោះអ្នកមើល អ្នកថែ អ្នក ឃ្នាលត្រូវទទួលរងទុក្ខណាមួយ ឬទណ្ឌកម្មមួយមិនអាចលើកលែង បានឡើយ ។

១៥) ការបង្កើតសហគមន៍កសិករ

នៅឃុំក្រករ ទន្ទឹមនឹងមានសហគមន៍ពី “ក១-ក៥” មាន ការរៀបចំចាត់តាំងបង្កើតសហគមន៍ មួយកន្លែង ស្ថិតនៅទួលស្នួល ដែលជាមជ្ឈមណ្ឌលប្រមូលផ្តុំកសិករថ្នាក់ក្រោមប្រមាណ៧០ គ្រួសារមករស់នៅមួយដុំជាប់ៗដូចគ្នា ក្រោមការជួយឧបត្ថម្ភ និងយកចិត្តទុកដាក់ផ្ទាល់ពីអង្គការថ្នាក់តំបន់៥០៥ ។

សហគមន៍នេះ គ្រប់គ្រងដឹកនាំដោយសមាជិកនារី រឿន ដែល ជាគណៈមូលដ្ឋានចាស់តាំងពីមុនឆ្នាំ១៧០ មកម៉្លោះ ។ អ្វីដែល សហគមន៍គ្មាន គឺនៅសហគមន៍មាន ព្រោះបានពីរបស់ជ័យភណ្ឌ ដែលកងទ័ពទទួលបានពីសមរក្សមិមុខ ហើយបញ្ជូនមកសមរក្សមិ ក្រោយ នោះគឺមាននៅសហគមន៍នេះ ទាំងក្រណាត់ មុង តង់ប្រក់ ភ្លៀង អំបិល និង អង្ករ ។

គ្រប់សហគមន៍ទាំងអស់ ដែលមាននៅតាមឃុំដទៃផ្សេង ទៀត ក៏មានលក្ខណៈដូចគ្នារបៀបនេះដែរ ។ ចំពោះកូនចៅអ្នក សហគមន៍ ពុំមានមកលេងសើចជាមួយកូនចៅប្រជាជនប្រភេទ ទី១ ឬទី២ សោះឡើយ បានសេចក្តីថា ក្រុមសហគមន៍ពុំមានធ្វើការ លាយឡំ ឬចូលគ្នាជាមួយក្រុមសហគមន៍សោះឡើយ ។

ការបង្កើតសហគមន៍ទាំងនេះ គឺជាខុត្តមភាពខ្ពស់នៃគោល នយោបាយបដិវត្តន៍សម្រាប់ឲ្យកែប្រែជីវភាពនៃកសិករក្រកណ្តាល ថ្នាក់ក្រោម និងកសិករក្រដាច់ក្រោមបំផុតឲ្យរីកចម្រើនទាំងជីវភាព សេដ្ឋកិច្ច តាមរូបភាព “ឃ្លោកលិច អំបែងអណ្តែត” ។

ពាក្យសុភាសិត “ឃ្លោកលិច អំបែងអណ្តែត” នាពេលនេះ គឺត្រូវបានអនុវត្តយ៉ាងពេញលេញ ព្រោះឃ្លោកធ្លាប់តែអណ្តែត ៦ អំបែងទោះជាអំបែងបាន អំបែងពាន តែងតែលិច ប៉ុន្តែពេល នេះ មានតែសម័យបដិវត្តន៍នេះហើយ ដែលឃ្លោកត្រូវលិច អំបែង ត្រូវអណ្តែត ឬថាទឹកឡើង ត្រីស៊ីស្រមោច ទឹកហោចស្រមោច ស៊ីត្រី ។

សហគមន៍នេះ បានមាក់ឆាយយ៉ាងចាស់ដៃចំពោះអ្នកនៅ សហគមន៍ និងក្រុមប្រវាស់ដៃថា ក្រុមបួនៗ ពុំមានសិទ្ធិនិយាយរក ឬជួយផ្តល់យោបល់លើការកសាងទំនប់ ប្រឡាយ ភ្នំស្រែ ឬសាង សង់ផ្ទះសម្បែងលើចំណុចខ្លះខាតណាបានសោះឡើយ ។ តាមដឹង តាមរយៈគណៈសហគមន៍បាននិយាយក្នុងអង្គប្រជុំថា “ សម មិត្ត ហ៊ុយន់, ហ៊ុន នឹម និង ខៀវ សំផន” ប្រៀបដូចជាព្រះទាំងបី អង្គដូច្នោះ ព្រោះតាំងពីសង្គមសីហនុមកម៉្លោះ អ្នកទាំងបី មិនមាន បែកបាក់គ្នាទេ គឺវិញត្រឡាញ់គ្នាជាផ្ទុយមួយ ដឹកនាំ និងមកទូលក ចលនាបដិវត្តន៍ដឹមហារុនរឿងមហាអស្ចារ្យនេះ ។

លោក ហ៊ុន នឹម នោះហើយជាវរដ្ឋមន្ត្រីទទួលបន្ទុកការងារកែ ប្រែសង្គមសហគមន៍ភារុបនីយកម្មដែលជាបដិវត្តន៍ធំធេង កែប្រែ ជីវភាពកសិករនៅទូទាំងប្រទេស ។ ៦ លោក ហ៊ុន យន់ វិញ ក៏ជា រដ្ឋមន្ត្រីទទួលការងារកែប្រែសង្គមស្អាតស្អុយត្រឹមត្រូវយ៉ាងសំខាន់ ទាំងការបោះពុម្ពក្រដាសប្រាក់ជាថ្មីឡើងវិញ ពិសេស កម្ទេចលោក ចាស់ កសាងលោកថ្មី ទាំងទស្សនៈ និងគោលជំហរអនុវត្ត ។

ដូច្នោះ សន្និដ្ឋានថា លោកទាំងបីនេះ សុទ្ធតែជាក្បាលម៉ាស៊ីន កំពូលនៃចលនាបដិវត្តន៍ប្រជាជាតិប្រជាធិបតេយ្យ នាំទៅបដិវត្តន៍

វប្បធម៌នៃវណ្ណៈអធនដ៏មហាក្រិស្តាន មហាជេកជ័យ មហារុនរឿង មហាអស្សារ ប៉ុន្តែ គួរឲ្យអនិច្ចា និងសែនសង្កេត នាទីចុងក្រោយ នេះ ហ្នឹង យន់ និង ហ្នឹង នឹម បែរជាដប់យប់យប់នៅកុកខ្លួនស្នែង និង ឈានទៅស្លាប់ខ្លួន ឃ្លាតឆ្ងាយពីលោក ខៀវ សំផន ។ យ៉ាងណា មិញ ខ្សែរយៈលោក ហ្នឹង យន់ ក្តី ហ្នឹង នឹម ក្តី ក៏ត្រូវអង្គការថ្នាក់លើ ចាប់ខ្លួនទាំងខ្សែ ។ និងឈានទៅកម្ទេច ជាបន្តបន្ទាប់ពុំមាននៅ សេសសល់សោះឡើយ ។

ដោយឡែក ឪពុកបង្កើតរបស់ខ្ញុំ ក្រោយពេលដែលអង្គការ ជម្លៀសកាត់ពីដុះឲ្យទៅរស់នៅព្រែកក៏រ ក្នុងយុំចង្រ្កងឲ្យនៅក្នុង ក្រុមសាមគ្គីនោះ ។ សូម្បីកូនចៅនៅសហគមន៍ផ្សេងគ្នា ក៏ពុំដែល បានទៅដល់ជួបសន្តិភាព សួរសុខទុក្ខអ្វីសោះ ពោលគឺ កាត់ផ្តាច់មនោ សញ្ជាតនាអស់រលីងរវាងឪពុកម្តាយ កូន ចៅ ។ នៅពេលដែលកាត់ លួចដុតត្រែងមួយសរសៃជំនួសតូប ហើយលួចសូត្រធម៌ ពេលនោះ ហើយដែលឈប់បានតាមដានសកម្មភាពកាត់ ហើយនាំខ្លួនកាត់ យកទៅគណៈសហគមន៍បាត់ខ្លួនរៀងរហូត មិនដឹងជាវាយកទៅ សម្លាប់ចោលនៅទីណាទេ ។

១៦) ការប្តូរផ្លាស់កម្មាភិបាលក្រុមភាគ

តាមរយៈការជួបជុំប្រជាជនតាមសហគមន៍នៅរៀងរាល់ ខែមានថ្ងៃ១០ ថ្ងៃ២០ ថ្ងៃ៣០ កម្មាភិបាលដឹកនាំសហគមន៍តែង លើកណែនាំពីការងារ គោលដៅការងារ ផែនការអនុវត្តការងារ ពិសេស សភាពការណ៍ដឹកនាំជារួមនៅតាមតំបន់ និងក្រុមភាគ ។

នៅតំបន់៩០៥ ដែលជាតំបន់ស្វយ័តទទួលបានស្រុកក្រចេះ ស្រុកស្នួល និងស្រុកសំបូរ តែប៉ុណ្ណោះ ពុំមានទទួលបានខេត្តក្រចេះ ឬស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ក្រុមភាគស្រុកស្រែចម្ការទេ ។

សមមិត្ត សុន (សាស្ត្រាចារ្យ ស៊ីម សុន) ត្រូវបានដើរតួនាទីជាឯកអគ្គរដ្ឋទូតប្រចាំប្រទេសកូរ៉េ ។ សមមិត្តយី (អតីតប្រធាន និងស្រីគចច្រើនជឿនលឿន ឈ្មោះដើម ប៊ុន ណាន) ត្រូវបានដើរតួនាទីជាគណៈតំបន់៩០៥ ជំនួសសមមិត្ត សុន ។

សមមិត្ត កង និង កូន ក៏ត្រូវដើរតួនាទីជំនួសថ្នាក់ដឹកនាំ គណៈតំបន់៩០៥ ដែរ ។ ដោយឡែក នៅថ្នាក់ក្រុមភាគ ក៏មានការប្តូរ ផ្លាស់ និងដើរតួនាទីពីក្រុមភាគមួយទៅក្រុមភាគមួយទៀតជាបន្ត បន្ទាប់ ។ ចាប់ពីក្រោយឆ្នាំ១៩៧៥ ការប្តូរកម្មាភិបាលមានលេចពុំ

ញឹកញាប់ច្រើនកន្លែង មានពេលខ្លះគណៈសហគមន៍ពុំបញ្ចេញ ឈ្មោះ និងទីកន្លែងច្បាស់លាស់ទេ គ្រាន់តែកុំឲ្យមាននៅកន្លែង យើងតែប៉ុណ្ណោះ ។ ក្នុងឆ្នាំ១៩៧៧ សភាពការណ៍កាន់តែប្តូរផ្លាស់ ខ្លាំងឡើងៗ ការធ្វើវិសុទ្ធកម្មក្នុងរដ្ឋបក្សកាន់តែពង្រឹង ។ កម្មាភិបាល សហគមន៍បានលើកប្រាប់ជាបន្តបន្ទាប់នូវការក្បត់របស់ថ្នាក់ដឹក នាំបក្សនៅក្នុងភាគបូព៌ ដោយមានចេញឈ្មោះច្បាស់ៗ ព្រមទាំង ខ្សែរយៈឈ្មោះ ឈូក, ខ្លឿន, ចក្រី, ស្រេង និង ឈ្មោះដទៃទៀត ជាច្រើន ។

តាមរយៈការចាប់ខ្លួន ការតាមដានខ្សែរយៈ អង្គរក្ស កង ការពារ ពិសេសក្រុមក្រសួង ប្រពន្ធ កូន ឬប្តីរបស់កម្មាភិបាលរូប នោះ ។ បញ្ហានេះ បង្កឲ្យមានការប្តូរកម្មាភិបាលពីក្រុមភាគស្រុកស្រែចម្ការ ទៅកាន់ក្រុមភាគនិរតីដកកម្មាភិបាលពីបូព៌មកកាន់ក្រុមភាគស្រុកស្រែចម្ការ ហើយផ្លាស់កម្មាភិបាលពីក្រុមភាគនិរតី មកកាន់ក្រុមភាគកណ្តាល និងរំលែកខ្លះទៅក្រុមភាគបស្ចិម ឬពាយ័ព្យ តាមការចាត់តាំងរបស់ មជ្ឈមបក្ស ដោយគ្មានប្រកែកប្រណាំងសោះឡើយ ។ ម្យ៉ាងគ្មាន នៅសេសសល់កម្មសិទ្ធិអ្វីជាប់ផ្ទាល់ខ្លួនឡើយ ។ កម្មសិទ្ធិសមរម្យ មានស្បៀងមួយក្នុងប៉ុណ្ណោះ ។

១៧) ការចាប់ខ្លួនកម្មាភិបាលតំបន់៩០៥ និងគណៈក្រុមភាគ

ការជ្រួលច្របល់ក្នុងរដ្ឋបក្សកម្មាភិបាលដឹកនាំនៅចុងឆ្នាំ១៩៧៧ កាន់តែខ្លាំងឡើងៗ ។ កម្មាភិបាលនៅក្រុមភាគស្រុកស្រែចម្ការ ត្រូវចាប់ និង បញ្ជូនទៅស្នាក់នៅបាត់ខ្លួន ហើយយកកម្មាភិបាលក្រុមភាគបូព៌មក ជំនួសវិញ ដោយចោទថា កម្មាភិបាលក្រុមភាគស្រុកស្រែចម្ការ ក្បត់មជ្ឈម បក្ស ។

ប្រជាជនយើង បានឃើញផ្ទាល់ភ្នែកនូវការចង់អូសសម មិត្ត ព្រៃម ពុន ដែលជាកម្មាភិបាល នៅខេត្តក្រចេះ អូសដោយដីរ រហូតដល់ស្លាប់ ។ ដោយឡែកនៅតាមការដ្ឋានផ្សេងៗ នៅក្នុងខេត្ត ក្រចេះ មានមណ្ឌលទ្រឹក្សកម្ម អូរសំពោច, អូរលង និងខ្វាន់ពីរ មាន ការផ្លាស់ប្តូរកម្មាភិបាលគ្រប់គ្រងដែលកាចសាហាវ ។ នៅសំរែង មាត់ព្រែកឆ្នួង យ៉ុយរឹម និងក្បាលស្នួល ។ ក្នុងស្រុកស្នួល មិនត្រឹមតែ ផ្លាស់ទេ គឺកម្មាភិបាលទាំងនោះត្រូវប្រទៅជាអ្នកទោស ជាប់កុក នៅទីនោះហើយធ្វើទារុណកម្មឆ្លងទៀត ។ ចំពោះស្រុកសំបូរ មាន ការដ្ឋានភ្នំស្រួច គោកក្នុង កោះសុំ ប្រស្រាល និង ក្លាំប៉ៃ សុទ្ធសឹងជា

កន្លែងការងារក្តៅ ។ ស្រុកព្រែកប្រសប់ ថ្មីភ្នំតែស្ថិតនៅភូមិភាគ
២០៣ ឬភូមិភាគកណ្តាល តែក៏មានការងារក្តៅនៅបាក់រទេះ
ពិសេស អណ្តូងទឹក ក្នុងវត្តជ្រោយអំពិលជិតភ្នំសុពណ៍កាឡី គឺជា
កន្លែងវាយសម្លាប់មនុស្សទម្លាក់អណ្តូងទឹក ឡើងពណ៌ខ្មៅ ខៀវ
ចោលក្នុងអសោចយ៉ាងក្រៃលែង ។

ដោយឡែកនៅស្រុកឆ្នួល ដែលជាស្រុកមួយស្ថិតនៅភូមិ
ភាគបូព៌ា ជាភូមិភាគក្តៅខាងការបង្ក្រាប និងសម្លាប់ ដោយចង់ទាំង
ខ្សែ វាយទម្លាក់បេ៥២ ។ ជនរងគ្រោះទាំងនោះភាគច្រើននាំ
យកពីឆ្ងាយៗ និងជាខ្សែរយៈនៃកម្មាភិបាលភូមិភាគបូព៌ាផ្ទាល់
ចំពោះឃុំជីវ័យ មានទីតាំងក្នុងព្រៃមួយកន្លែង ដែលមានសាកសព
និងឆ្អឹងជនរងគ្រោះ និងស្លាកស្នាមទុក្រដ្ឋកម្មដែលទាហាន ប៉ូល ពត
បានសម្លាប់ប្រជាជនយើង ។

១៧) ថ្ងៃកំណើតរណសិរ្ស

នៅឃុំជើងឃ្នូ ស្រុកស្នួល ខេត្តក្រចេះ តាំងពីក្រោយចាប់
ជនជាតិវៀតណាមបញ្ជូនទៅវៀតណាម សភាពការណ៍កាន់តែ
រីករវៃខ្លាំងឡើងៗ ពិសេស ជួរកម្មាភិបាលនៅមូលដ្ឋាន ។ ការលេច
ពួករបស់សមមិត្តនេះ សមមិត្តនោះ ដោយពួកគ្រប់គ្រង ។

រដូវវស្សា ឆ្នាំ១៩៧៨ ជារដូវដកស្ទួយរបស់កសិករដែល
គ្រប់សហគមន៍បានដំណើរការប្រក្រតី ដោយកម្មាភិបាលលើកទិស
ដៅវាយសម្រុកពានទៅ៧ពាន់ក្នុងមួយហិកតា ។ គ្រប់មុខព្រៃព្រា
សុទ្ធតែខិតខំធ្វើការងារដោយអនុវត្តតាមផែនការទាំងអស់ ទាំងកង
ផលិត កងដាំបន្លែ និងកងដឹកជញ្ជូនដោយប្រៀបធៀបខ្លួនយើងម្នាក់ៗ
ទៅនឹងយុទ្ធសាស្ត្រសមរម្យភូមិមុខ ដោយស្មារតីអង្គការព្យាយាម
មុះមុត ត្រៀមប្រយុទ្ធជាប់ជានិច្ច ខំកករ បណ្តាចំបូសកែវខ្លាំង
ឈានទៅទទួលជោគជ័យនៅទីចុងបំផុត ។

ដោយឡែក នៅគ្រប់សហគមន៍ក្រោយដកស្ទួយរួចហើយ
ក្រុមកងផលិតគ្រប់សហគមន៍ត្រូវដកកម្លាំងខ្លះដើម្បីទូកាប់បូស្សី
បង្កើនគ្នាទៅអូរធុន និងតាមមាត់អូរព្រែកទេ ដើម្បីទូក្រុម
ឡើងគ្នា ធ្វើស្តុរគ្នាសម្រាប់សហគមន៍ ។ ក្នុងចំណោមអ្នក
ចាត់តាំងត្រូវចេញដំណើរទៅកាប់បូស្សីធ្វើបង្កើនគ្នានេះ មាន
រូបខ្ញុំពូសាវី នៅ “ក៥” , ញ៉ាវ នៅ “ក៣” និង ប៉ាន់ឆ្លូន នៅ “ក៤”
ជាដើម ។ ការទៅកាប់បង្កើនគ្នានេះ បានចាប់ផ្តើមនៅខែតុលា

ឆ្នាំ១៩៧៨ តាមផែនការត្រូវក្រសោបឲ្យបាន ១០ ក្រសោប ក្នុង
រយៈពេល១០ ថ្ងៃនេះ ។ ការត្រៀមរៀបចំ មានដាក់បាន ឆ្នាំង
អង្ករ ត្រីប្រឡាក់ ដុក ទំពាំងជូរ ល្អិតត្រាំទឹកដុក អំបិល សម្រាប់យក
ទៅហូបតាមទូកនៅតាមអូរ ក្នុងពេលទៅកាប់បូស្សី បង្កើនគ្នា
នោះ ។

ដោយឡែកនៅសហគមន៍នោះវិញ អង្គការបានដាក់ទិស
ជម្លៀសប្រពន្ធកូន អ្នកទៅកាប់បូស្សី ទាំងអស់គ្នាទៅកោះទ្រង់
ដែលស្ថិតនៅចំណោមទន្លេមេគង្គ ។ ក្នុងទិសជម្លៀសអ្នកទាំង
នោះហើយ ដែលជាពេលវេលានាំមនុស្សយកទៅសម្លាប់នៅរណ្តៅ
ក្បាលកោះទ្រង់ ក្រោមដើមឈើធំមួយ វាយសម្លាប់បំបាក់ពូជ ទាំង
កូនក្មេងតូចតាច សរុបមានមនុស្សជាង១០ នាក់ ។ អ្នកទាំងអស់
នោះមាន ប្រពន្ធខ្ញុំ ឈ្មោះ សា គឺមនី និងកូន៣នាក់, ប្រពន្ធតុត ញ៉ាវ
ឈ្មោះ សាលី និងកូន ៣នាក់ និងប្រពន្ធរបស់ យិនម៉ីម ឈ្មោះ អ៊ឹម
ម៉ាលីន និងកូន២នាក់ ។ នេះបើតាមការនិយាយប្រាប់ពីឈ្មោះ
យុត ធុល ជាអ្នកបររទេះនៅភូមិកោះទ្រង់ បាននិយាយឲ្យដឹងថា
អង្គការទូកាត់បររទេះដឹកអ្នក៣គ្រួសារ គឺមួយគ្រួសារដឹកមួយ
រទេះទៅក្បាលកោះទ្រង់ កន្លែងស្ងាត់ ដោយប្រាប់ថា ទៅជួបប្តី
ដែលត្រឡប់ពីកាប់បូស្សីបង្កើនគ្នាវិលមកវិញនៅព្រំព័ទ្ធជាត់
ទន្លេ ។ ពេលទៅជិតដល់ឈូបឲ្យឈប់នៅរដូវបំបែកនៅក្នុងព្រៃបូស្សី
ហើយដេញចុះភ្លាមៗ ឲ្យបររទេះប្រញាប់ត្រឡប់វិញភ្លាម ។ យុត
ធុល បានឃើញកងឈូបទាំងនោះមានអារុៗ៧២នាក់ និងមានអ្នក
៦ទៀតស្ទុះមកចាប់ដៃប្រទាញប្រទង់ភ្លាមៗ ម្នាក់ទាញស្រីម្នាក់ៗ
រៀងៗខ្លួនគ្រប់គ្នា ហើយវាយដួលធ្លាក់អូសនាំទៅរណ្តៅនៅជិត
ដើមឈើធំមួយ ។

ក្នុងចំណោម ពួកពេជ្ឈយាងយោរយោទាំងអស់នេះ មាន
ឈ្មោះ អ៊ុក តាំងហ៊ុន ជាមេឈូបសាហាវជាងគេ ប្រពន្ធឈ្មោះ
ចំរើន ក្រោយមករត់ទៅអរិយក្សត្រ ស្រុកល្វាឯម ខេត្តកណ្តាល
ទល់មុខភ្នំពេញ ។ ក្រោយមក ឈូបបានយកសំពត់ខោអារុរបស់
អ្នកទាំងនោះ ទៅចែកសហគមន៍វិញ ដោយនិយាយថា “ជ័យភណ្ឌ
បដិវត្តន៍” ។ នៅចុងខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩៧៨ ថ្ងៃ ដែលចេញទៅបេសក
កម្មកាប់បូស្សីបានវិលមកវិញ បានហៅអ្នកទាំងនោះ មកជួបជុំពាក់
បំប៉នស្មារតី និងសតិអារម្មណ៍ដោយនិយាយថា “ត្រូវលះបង់ និង

កាត់សាច់ស្អុយចេញឲ្យដុត ។

ទន្ទឹមនឹងការយកមនុស្សទៅកម្ទេច ឬដាក់មួយដុំតាមការ ទទួលបានរបស់កណៈសហករណ៍ឈ្មោះ រឿង “ក២” នោះ មាន ការរៀបចំចាត់តាំងពិធីមន្ត្រីលករ ១២ កូ ដែលបានប្រារព្ធធ្វើនៅ សហករណ៍ “ក៣” ស្ថិតនៅអូរឫស្សី ។ ក្នុងពិធីនេះ មានរៀបចំ លោកសៀន អ៊ី ជាឪពុកក្មេងខ្ញុំ ជាមួយមីន លេន ដែលជាអ្នកពោះ ម៉ាយ និងមេម៉ាយ ។ មួយចំនួនទៀត គឺជ្រើសពីគ្រប់សហករណ៍ តាំងពី “ក១, ក២, ក៣, ក៤ និង ក៥” ក្រោមអធិបតីភាពនៃមេ ដឹកនាំសហករណ៍ដោយមានចាក់មេក្រូ និងពិធីដប់លៀងស៊ុប គោមួយពេល ពុំមានភ្លេងភ្លាត់អ៊ី និងគ្មានញាតិមិត្តបងប្អូនចូលរួមទេ មានតែកណៈសហករណ៍ សហកមន៍ និងកងឈ្នួលតែប៉ុណ្ណោះ ។

មិនបានប៉ុន្មានផង លេចព្រឹត្តិមានថា នៅស្រុកស្នួល មានព្រឹត្តិ ការណ៍ប្រជុំកងទ័ពតស៊ូ មានធ្វើមីទ័ងចាត់តាំងរៀបចំរណសិរ្ស សាមគ្គីសង្គ្រោះជាតិកម្ពុជា នៅភូមិជើងយូ ស្រុកស្នួល ដោយមាន គោលនយោបាយ ១១ “ខ” គឺ ៧ “ខ” សម្រាប់តំបន់រំដោះ និង ៣ “ខ” សម្រាប់គោលនយោបាយបរទេស ។

ការបញ្ជូនកងទ័ព ដែលបានជ្រើសរើសពីក្នុងសហករណ៍ បានជាច្រើននាក់ នៅ “ក២” កន្លែង ដែលខ្ញុំកំពុងរស់នៅមានជាអាទិ៍ ឈ្មោះ រឿង និង ហ៊ាន ជាដើម សុទ្ធតែអ្នកស្ម័គ្រចិត្តយ៉ាងអង្គអាច ក្លាហានបំផុត ហើយបានឡើងរថយន្តទៅហ៊ុកហាត់រយៈពេលមួយ អាទិត្យនៅវាលយន្តហោះ ខេត្តក្រចេះ ត្រៀមទៅវាយរៀតណាម ពេលដ៏ខ្លាំងមុខ ។

ការចាត់បញ្ជូនកងទ័ពគ្រប់តំបន់ និងគ្រប់ភូមិភាគដែលស្ថិត ជាប់ព្រំដែនប្រទេសរៀតណាមនេះ មានតាំងពីដើមខែតុលា ឆ្នាំ ១៩៧៨ ។ ការវាយទន្រ្ទនវាយចូលប្រទេសរៀតណាមនេះ បាន ចាប់ផ្តើមចូលជ្រៅប្រមាណ៣០ គីឡូម៉ែត្រពីព្រំដែន ដោយបានដុត បំផ្លាញអគារ ផ្ទះសំបែង សម្លាប់ស្ត្រី និងកូនក្មេងជាច្រើននៅខេត្ត សុនថៃ ខេត្តតៃនិញ និងខេត្តអាណយ៉ាង ជាដើម ។

នៅឯខេត្តក្រចេះ គេបានព្យួរសំឡេងគ្រាប់ផ្លោងគ្រឹមៗ តាំងពីព្រឹកព្រលឹមស្រាងៗ រហូតដល់ពេលយប់ជារៀងរាល់ថ្ងៃ ។ មហាជន ប្រជាជន ដែលខិតខំធ្វើការងារតាមសហករណ៍នានា បានខ្សឹបខ្សៀវគ្នាថា សំឡេងផ្តល់នូវសុខុមាលភាព ជាសញ្ញា

ថានឹងមានអ្នកមានបុណ្យមកជួយរំដោះយើង ក្នុងពេលឆាប់ៗ នេះ ចេញពីស្ថាននរកអវិច្ឆ័យនៃរបប ប៉ុល ពត ដែលធ្វើរួម ហូបរួម បំបាក់ កម្មសិទ្ធិ និងការបង្ខំឲ្យធ្វើពលកម្មគ្មានស្រាកស្រាន្តនេះ ។ បង ប្អូនខ្លះ បានបន់ស្រន់នៅពេលយប់ស្ងាត់ សុំឲ្យកងទ័ពវាយចូលមក រំដោះឲ្យបានឆាប់ៗ កុំឲ្យរលំបំបែកស្រុកស្រាវជ្រាវនេះ ដោយរបបយោរ យៅព្រៃផ្សៃរបស់ ប៉ុល ពត នេះ ។ របបរបស់នេរយៈកាលជាង ៣ឆ្នាំនេះ ធ្វើឲ្យខ្មែរទាំងអស់រស់នៅដូចជាសត្វធាតុ គ្មានលក្ខណៈជា មនុស្សសោះ ព្រោះក្រគួនអ្វីសោះ សូម្បីថ្មដុះផ្កា ប្រាសដុះ ផ្កា សាប៊ូដុះស្លឹក ក្រាសសិតសក់ក៏គ្មានដែរ ។ ម៉្លោះហើយ ម្នាក់ៗ មានក្លិនខ្លួនមិនល្អ មិនស្អាត ហាក់ដូចគ្មានអនាម័យសោះ ។ ចំពោះ អាហាររូបត្ថម្ភ ចំណីអាហារវិញ គឺហូបមិនគ្រប់គ្រាន់ហូបតែបបរ រាវ វាល់ វែក ចែកគ្នាហូប តម្រង់ជួរនៅតាមសហករណ៍សុំយក របប២ វែកសម្រាប់ហូប ។ ហេតុនេះ រូបរាងកាយមនុស្សម្នាក់ៗ នៅសល់តែស្បែកដណ្តប់ឆ្អឹង ស្តុមស្តាត់ក្បាលជង្គង់ធំធំជាងខ្លួន គ្មាន កម្លាំងកំហែង សូម្បីតែចងដៃអូស ដួលក្រោកមិនរួចផង ។ ទន្ទឹមនេះ ការភ័យខ្លាច ការបាក់ស្បែក ដោយសារបានឃើញនឹងភ្នែកស្រស់ៗ នូវការសម្លាប់មនុស្សទៅក្នុងរណេរ ការគ្មានមេត្តាធម៌ សន្តោស ប្រោសប្រណី សូម្បីឃើញជនរងគ្រោះលើកដៃសំពះសុំការអត់ទុំ ឬសុំរស់ ក៏ឈ្នួប ឬអង្គការមិនអនុគ្រោះដែរ ។

១៧) ថ្ងៃ៣០ ធ្នូ ១៩៧៨ រំដោះខេត្តក្រចេះ

កងទ័ពរណសិរ្សសាមគ្គីសង្គ្រោះជាតិកម្ពុជា បានបង្កើនកម្លាំង ខ្លាំងមហិមា ប្រៀបដូចទឹកបាក់ទំនប់ ដោយបានប្រជាជន មហាជន គ្រប់មជ្ឈដ្ឋានទាំងកម្មករ កសិករ យុវជន យុវនារី គ្រប់ជនជាតិបញ្ញវន្ត ចូលរួមសហការជាមួយកងទ័ពស្ម័គ្រចិត្តរៀតណាម វាយរំដោះ កាន់កាប់ស្រុកស្នួលទាំងស្រុង ហើយគ្រប់គ្រងទាំងស្រុងដូរជាតិ លេខ៧ ពីស្នួលទៅខេត្តក្រចេះ ក្នុងចម្ងាយដូររាប់សិបគីឡូម៉ែត្រ ។ កងរថក្រោះរបស់កងទ័ពប្រជាជនរំដោះរៀតណាមរាប់សិបគ្រឿង បានបើកបរតាមដូរជាតិលេខ៧ បុកចូលតម្រង់ក្រុងក្រចេះ ដោយ មានរថយន្តដឹកកងទ័ពមកដាក់ទម្លាក់ចោលនៅឃុំកន្ទួត ឲ្យក្រុម ថ្មើរជើងវាយសន្ធាប់កងទ័ពខ្មែរក្រហម ។ ដោយឡែក នៅតាម សហករណ៍ចាប់ផ្តើមមានការជ្រួលច្របល់យ៉ាងខ្លាំង ដោយម្នាក់ៗ តាមចាប់គោក្របី រកជ្រូក មាន់ ទា និងរកស្រូវអង្ករនៅជ្រុងក្របី

ដាក់ ប្រហុកនៅដូចជាយូរមុន សម្ភារប្រើប្រាស់ទុកដាក់សម្រាប់ក្រុម គ្រួសាររៀងៗខ្លួន ។ ខ្មែរក្រហមបានកៀរគ្រប់ប្រជាជនឲ្យភៀសខ្លួន ទៅតាមដងទន្លេមេគង្គឲ្យទៅនៅខាងស្រុកសំបូរ និងឲ្យឆ្លងទន្លេមេគង្គ ទៅត្រើយម្ខាងទៀត ។ ពួកកងទ័ពចាំការពារប្រជាជនទាំងអស់មិន ឲ្យខ្មាំងឈ្លានពានបានឡើយ ។ នេះជាសម្តីរបស់មេបញ្ជាការមក កាន់កាប់ថ្មី ។ ប្រការសំខាន់ មិនដឹងជាយុទ្ធសាស្ត្ររបៀបណាបាន ជាអង្គការ ប៉ុល ពត កាន់កាប់ភ្នំក្របីដៃ ដេញប្រជាជនឲ្យរត់តាម ដងដូរ នាំគ្នាទៅកាន់ខាងស្រុកសំបូរ ដើម្បីឆ្លងទៅត្រើយម្ខាង ខាង ភ្នំដី ខេត្តកំពង់ធំ តម្រង់ទៅកាន់សំបុកចុងក្រោយ គឺនៅប៉ៃលិន ដែល ជាប៉ុស្តិ៍បញ្ជាការធំបំផុតនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។

ចំពោះរូបខ្ញុំ និងបងប្អូនមិនមែនប្រមាណ៧នាក់មិនរត់ទៅណា ទេ គឺសំខាន់គេចង់ដកពីកងឈ្នួល ហើយទៅពួនសម្លំនៅបាតព្រែក ក្រករ ធ្វើយ៉ាងណាឲ្យអង្គការដេញមនុស្សឲ្យដកទៅ យើងអស់ព្រួយ បារម្ភហើយ ព្រោះបើយើងចេះតែរត់មិនដឹងទិសតំបន់មុខជាយើង រត់តាមបណ្តោយគ្រាប់ដោង មុខជាប្រឈមនឹងស្លាប់ ។

ក្រៅពីស្រុកសំបូរគ្រាប់ដោងត្រឹមៗ ទំនងជាធ្លាក់ណាស់ ទន្លេមេគង្គ ក្នុងបំណងស្តាប់កុំឲ្យប្រជាជនរត់ឆ្លងទៅត្រើយម្ខាងទៀត ប៉ុន្តែមានប្រជាជនច្រើនបាននាំគ្នាដើររហូតដល់ភូមិក្បាលជួរជិត ទៅដល់ស្រុកសំបូរទៅហើយ ។

ខ្ញុំ និងឪពុកមា តែងនិយាយខ្សឹបខ្សា ដើម្បីកុំឲ្យស្រូវសំឡេង កុំឲ្យមានផែនដីដុត ក្នុងន័យថា លាក់ខ្លួនក្នុងកម្ពុជាព្រៃប្រសើរ តាមដង ព្រែកនោះ អាចជាលេណដ្ឋានបានផង និងមិនអាចមានអ្នកណាដឹង ទឹកនៃនោះបានឡើយ ។

នៅពេលរសៀលប្រមាណម៉ោង៣ យើងបានស្រូវសំឡេង មេក្រូស្រែកល្វើយៗពីចម្ងាយ តាំងពីដូរំបែករង្វង់មូលប៉ុស្តិ៍ក្នុង ត្រាលទៅខាងជើង ដោយសំឡេងអំពាវនាវឲ្យប្រជាជននាំគ្នាមក នៅដូរស្រែ ភូមិកំររបស់ខ្លួនវិញ ។ កងទ័ពរណសិរសាមគ្គី សង្គ្រោះជាតិកម្ពុជា សហការជាមួយកងទ័ពស្ម័គ្រចិត្តរៀតណាម បានមករំដោះបងប្អូនពីសហករណ៍ ប៉ុល ពត ហើយ ។ ក្រចេះរំដោះ ហើយ នៅថ្ងៃទី ៣០ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៧៨ នេះហើយ ។

កងទ័ពរំដោះបានចូលកាន់កាប់ខេត្តក្រចេះតាំងពីម៉ោង៧ ព្រឹកថ្ងៃទី៣០ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៧៨ នេះហើយ ។ សំឡេងមេក្រូបន្តិ

ខក្សោសនស័ព្ទនៅលើរថយន្តហ្សែបកាត់មួយត្រឡឹង បើកបរយឺតៗ តាមដូរំជាតិ ហើយមានពេលខ្លះឈប់នៅដូរំបែក រួចបើកយឺតៗ ទៅមុខទៀត ដោយសន្សឹមៗ ឈប់នៅមុខវត្តក្រករយ៉ាងយូរ ដើម្បី អ្នកអាននៅលើឡាន អាចបញ្ចប់យ៉ាងអស់ ។ ពូ តាំង ឈន មីង ម៉ុត សារឿន បានព្រាញត្រចៀកទាំងស្រុងនូវយ៉ាប្រយោគនៃការ ប្រកាសនេះ ។

លុះស្តាប់ពួច្យាស់គ្រប់ៗគ្នាហើយ ទើបសម្រេចចិត្តព្រម ព្រៀងគ្នា ក្រោកចាកចេញពីលេណដ្ឋាន និងជាកន្លែងលាក់ខ្លួន បំពួនអាត្មា នាំគ្នាដើរចេញមកតាមដូរំចុងព្រែក ដោយពូ តាំង ឈន នាំដើរមុខ ដោយទឹកមុខវិករាយស្រស់ស្រាយ ។

បន្ទាប់មក គឺអ្នកមីង ម៉ុត សារឿន ដោយមានទូលបង្កើចខោ អាវ និងយួរឆ្នាំងដាំបាយមួយ អ្នកទី៣ គឺឈ្មោះ អាន់ ឡឿ ដែលជា កូនស្រីពូ តាំងឈន មានស្តាយថង់មួយចងមាត់ជិតដែលជាកម្ម សិទ្ធិរបស់ក្រុមយុវជននៅក្នុងអង្គភាព ហើយដើរក្រោយគេ គឺរូបខ្ញុំ មានស្តាយថង់តូចមួយដែលជាកម្មសិទ្ធិសមរម្យរបស់ខ្លួន ។

ពេលដើរចេញមក ជួបកងទ័ពរៀតណាមម្នាក់ឈរយាមនៅ ក្រោមម្លប់ដើមស្វាយហៅឈប់ ហើយកាត់សួរថា បងទៅណា? មាន កងទ័ពខ្មែរយើងតែម្នាក់ក្នុងអង្គភាពនោះ ដែលស្ថិតនៅក្រោម ដូរំអ្នកស្រុក ស្ថិតនៅប្រមាណ១០ ម៉ែត្រពីដើមស្វាយនោះ ។

ពូ តាំង ឈន ឆ្លើយថា ខ្ញុំមកពីស្រែនៅទួលមនោរម្យ ទៅដូរ ស្រែខ្ញុំវិញនៅក្រករ ព្រោះពួករប្រកាសពីកងទ័ពរណសិរសិរ ។ កងទ័ពខ្មែរ បាននិយាយប្រាប់កងទ័ពរៀតណាម ពីខ្លឹមសារខាងលើ ហើយនាំហៅចូលទៅក្រោមដូរំអ្នកស្រុកដែលគ្មានមនុស្សនៅតែ កងទ័ពបានមកជ្រកនៅធ្វើការងារនៅខាងក្រោមដូរំនោះ ។ ប្រធាន ធំរបស់កងទ័ពនោះ បានសាកសួរព័ត៌មានសព្វគ្រប់ពីកងការដែល ខ្មែរក្រហមបានដេញប្រជាជនឲ្យភៀសខ្លួនទៅត្រើយខាងលិចទន្លេ មេគង្គ បើមានអ្នកមិនទៅតាមបញ្ជាទេ ខ្មែរក្រហមនឹងបាញ់សំពត់ ឲ្យទៅមុខ និងមិនឲ្យបកក្រោយជាដាច់ខាត ។ រីឯកម្លាំងទ័ពស្រួច បានសម្រកមកដល់ទ្វីបខេត្តក្រចេះ ហើយបានបែងចែកជាពីរមុខ ព្រាញ គឺមុខព្រាញទី១ ទៅខាងក្រោមបែកយុវកាកណ្តាលចុះនៅ ចុងខ្សាប ឆ្លងទន្លេមុខព្រាញមួយទៀតទៅខាងស្រុកសំបូរតម្រង់ទៅ ខាងភ្នំដី ។ មុខព្រាញកំពង់ធំបានដោងគ្រាប់ស្តាប់ប្រជាជនមិនឲ្យ

ទៅខាងដីថៃ ក្នុងលក្ខណៈយ៉ាងរហ័ស និងលឿនណាស់ មិនឲ្យយឹត
យ៉ាវខុសពេលវេលា និងយឹតដែនការឡើយ ។

ដោយចុងខែធ្នូ ថ្ងៃ៣០ ៣១ ឆ្នាំ១៩៧៨នេះ ចូលរដូវប្រាំង
ទឹកទន្លេមេគង្គរីងស្ថិតនៅបាតទន្លេ ឆ្ងាយស្រួលដល់ការឆ្លងទឹកពី
គ្រើយខាងកើតទៅគ្រើយខាងលិចបានឆ្ងាយស្រួល ។ ដោយសារ
ការវាយសម្រុកយ៉ាងឆាប់រហ័សចេញពីខាងខេត្តក្រចេះនោះហើយ
ទើបគ្រប់មុខព្រៃព្រួញបានទៅដល់កំពង់ធំ បាត់ដំបង និងតំបន់ព្រំដែន
ប្រទេសថៃ បានលឿន និងទប់ស្កាត់ទាន់ពេលវេលាចំពោះការដេញ
ប្រជាជនទៅខាងប្រទេសថៃ ។ មហិច្ឆតាធំធេងនៃកងទ័ពរណសិរ្ស
បានវាយរំដោះទីតាំងខេត្តដូចជា កំពង់ធំ នៅថ្ងៃ១ មករា ឆ្នាំ១៩៧៩
ខេត្តសៀមរាប នៅថ្ងៃ៣ មករា ឆ្នាំ១៩៧៩ និងតាមបណ្តាខេត្ត
នានានៅខាងភាគពាយ័ព្យក្នុងដើមខែមករា ១៩៧៩ ចំពោះក្រុង
ភ្នំពេញ ក៏មានកងទ័ពរណសិរ្សវាយចេញពីខេត្តស្វាយរៀង រំដោះ
ខេត្តព្រៃវែង ឆ្លងកាត់តាមព្រែកតាមាក់ វិហារសួគ៌ វៃចូលក្រុង
ភ្នំពេញ ។

នៅព្រឹកថ្ងៃ៧ ខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៩ រំដោះភ្នំពេញ ជាថ្ងៃ
ប្រវត្តិសាស្ត្រ ។ ចំពោះសម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ ត្រូវយោធា
ប៉ុល ពត ជម្លៀសព្រះអង្គ និងព្រះអគ្គមហេសីចេញពីព្រះបរម
រាជវាំងទាំងពីរថ្ងៃ៥ មករា ឆ្នាំ១៩៧៩ ម៉្លេះ ។ ការដែលយោធា ប៉ុល
ពត ជម្លៀសព្រះអង្គនាំចេញពីភ្នំពេញមុនកងទ័ពរណសិរ្សចូល
ដល់នោះហើយ ដែលកម្លាំងកងទ័ពបង្កើនលឿនវាយសម្រុកឲ្យ
បានកាន់តែឆាប់ទៅដល់ជិតក្រុងថៃលិន ដែលជាសំបុកចុងក្រោយ
របស់ខ្មែរក្រហម និង គណៈមជ្ឈិមបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ។

ក្រោយរំដោះទឹកដីមាតុភូមិកម្ពុជា ជាប្រវត្តិសាស្ត្រនៅ
ថ្ងៃ៧ មករា ១៩៧៩ គណៈចាត់តាំងគណៈសហករណ៍ កម្មាភិបាល
ដឹកនាំតាមអង្គភាពជាច្រើន ត្រូវបានកងទ័ពរណសិរ្សចាប់ខ្លួនបាន
និងនាំទៅប្រមូលផ្តុំមួយកន្លែងត្រៀមដឹកយកទៅអប់រំណែនាំនៅ
ឡងយ៉ាវ និង ឡងខាញ ប្រទេសវៀតណាម ។

នៅខេត្តក្រចេះ យើងឃើញប្រជាជនបានចង្អុលប្រាប់កង
ទ័ពនូវឈ្មោះមនុស្សឃោរឃៅ ឈ្មោះកម្មាភិបាលសហករណ៍ឲ្យ
កងទ័ពវៀតណាមចាប់ខ្លួនយកទៅដាក់នៅវត្តប៉ាឆា ក្រុងក្រចេះ
ហើយមានថយន្តដឹកជញ្ជូនតាមឡានទៅកាន់វៀតណាម ធ្វើការ

អប់រំរៀនសូត្ររយៈពេលមួយខែទៅ៣ខែ រួចនាំមកដាក់នៅវត្ត
ប៉ាឆា ហើយឲ្យធ្វើការរកស៊ីសាមញ្ញនៅផ្ទះ និងភូមិករបស់ខ្លួនវិញ ។
ក្រោយការរំដោះនៅថ្ងៃ៣០ ខែធ្នូ ១៩៧៨ និងនៅដើមខែមករា
១៩៧៩ ខេត្តក្រចេះបានប្រែមុខមាត់ថ្មី គឺលុបបំបាត់នូវសហករណ៍
ហូបបាយរួម ការរស់នៅតាមលក្ខណៈឯកជន បងប្អូនបានវិលមក
រស់នៅតាមផ្ទះសំបែង ភូមិករបស់ខ្លួនវិញ ហើយបងប្អូនដែល
មកពីខាងភ្នំពេញក៏ប្រុងប្រៀបរកទុក រកបុស្សីភ្លេចជាក្បួន ២-៣
កាត់ជិះបណ្តែតខ្លួនទៅខាងក្រោមរកទឹកនៃន្ទ ភូមិកំណើតរបស់ខ្លួន
វិញ ។ អ្នកខ្លះរកទេកោ ក្របី ដើម្បីដឹកជញ្ជូនកូន ចៅ របស់របរ
ពិសេស អ្នកខ្លះចូលតាមសហករណ៍រកបានស្ករពាង ប្រហុក ដូក
អំបិល ដើម្បីជាស្បៀងក្នុងការធ្វើដំណើរត្រឡប់ទៅផ្ទះសំបែង
របស់ខ្លួនវិញ ។

ចាប់ពីក្រោយថ្ងៃ៧ មករា ១៩៧៩ ប្រទេសជាតិ និង
ប្រជាជន បានរួចផុតពីគ្រោះមហន្តរាយប្រល័យពូជសាសន៍ ប៉ុល
ពត លុបបំបាត់សហករណ៍ លុបផ្ទះបាយ គ្មានការបង្ខំឲ្យធ្វើការធ្ងន់
រៀបចំចាត់តាំងរដ្ឋអំណាចភូមិឃុំស្រុក ខេត្តឡើងវិញបង្កើតឲ្យមាន
ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធជាតិ មានមណ្ឌលជួយកុមារកំព្រាវាបម៉ឺននាក់នៅ
ទូទាំងប្រទេស ។ ។

ប្រជាជនបានវិលទៅផ្ទះកំណើត ភូមិកំណើត ជួបជុំម៉ែ
បងប្អូនដែលនៅសេសសល់ពីស្លាប់ ប្រជាជនរីករាយក្រៃលែង ។
នៅដើមរដូវវស្សា កសិកររៀបចំក្បួនរាស់ដកស្នូលឲ្យទាន់ខែរដូវ
ដោយមានភូមិឃុំ ជួយចាត់ចែងដីធ្លី ស្រែចម្ការឡើងវិញ តាមរូបភាព
ក្រុមប្រវាស់ដៃជួយគ្នា អ្នកមានកោម្មាងផ្សំជាមួយអ្នកមានកោ
ឬក្របីម្ខាង ជួយកម្មាងពលកម្មដល់ស្រ្តីមេម៉ាយ តាមគោលនយោ
បាយរណសិរ្សសាមគ្គីសង្រ្គោះជាតិកម្ពុជា ។

ទន្ទឹមនេះ គណៈសហករណ៍ចាស់ដែលធ្លាប់ធ្វើការក្នុងរបប
នោះត្រូវបានគោលនយោបាយសន្តោសប្រណី ឲ្យរស់នៅធ្វើស្រែ
ចម្ការ និងខ្លះធ្លាប់អប់រំកុមារក៏បានឲ្យនៅបង្រៀនដូចធម្មតាវិញតាម
ភូមិឃុំនានា ។ ដោយប្រទេសពុំមានការគ្រងរាជ្យពីព្រះមហាក្សត្រ
ម៉្លោះហើយនាមប្រទេសកម្ពុជា គឺត្រូវបានប្តូរទៅជា “សាធារណរដ្ឋ
ប្រជាមានិតកម្ពុជា” ។

សាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជា ត្រូវបានបំពេញរចនា

សម្ព័ន្ធចាត់តាំងយ៉ាងប្រញាប់ប្រញាល់ និងរូសរាន់បំផុត ក្នុងការ ជ្រើសមនុស្សឲ្យធ្វើមេភូមិ អនុប្រធានភូមិ មេឃុំ និងជំទប់ ដោយពុំ មានការបោះឆ្នោតអ្វីទេ គឺចាត់តាំងរៀបចំរដ្ឋអំណាច ភូមិ ឃុំ តាម ការណែនាំ និងចង្អុលបង្ហាញពីថ្នាក់លើ ។

ទន្ទឹមនឹងនេះ ក្រុមជំនាញការរៀនសូត្រ បានបង្កើនកិច្ច សហការជាមួយកម្មាភិបាលជនជាតិខ្មែរ ដែលមកពីរៀនសូត្រ ផ្ទាល់ ។ លោក សំខាន់ ជាប្រធានក្រុមជំនាញការខេត្តក្រចេះ ។ ចំពោះខេត្តក្រចេះ មានលោក ពាន ពន្លឺ មកពីរៀនសូត្រ ត្រូវបាន ទទួលការចាត់តាំងជាប្រធានគណៈកម្មាធិការប្រជាជនបង្វែរខេត្ត ខេត្តក្រចេះ ។ រីឯលោក ដេក ដាន ត្រូវទទួលខាងលេខបក្សខេត្ត ក្រចេះ និងមានសមាជិកជាបញ្ជាការយោធា គឺមានលោក ចាន់ សុរិយា និងលោក ទួន ថែម ជាអនុប្រធានយោធាខេត្ត ។ ជាបន្ត បន្ទាប់ មានការបើកសន្និបាតរណសិរ្សសាមគ្គីសង្គ្រោះជាតិខេត្ត ក្រចេះ មានបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងគណៈកម្មាធិការរណសិរ្សខេត្ត មាន : លោកស្រី បេង រ៉ែន ជាប្រធាន (អតីតភរិយាកម្មាភិបាល ភាគខាងជើង ដែលមានប្រវត្តិត្រូវខ្មែរក្រហមយកទៅសម្លាប់) , ទី២ លោកស្រី សាន ជាអនុប្រធាន ជាកម្មាភិបាល និងមានសមាជិក ជាតំណាងកងទ័ព, តំណាងកម្មករ, តំណាងកសិករ, តំណាងបញ្ញវន្ត, តំណាងជនជាតិភាគតិច, ព្រះគ្រូ សៅ សាយ ដែលបានបំពេញដួស ឡើងវិញ ជាតំណាងព្រះសង្ឃ សាសនា រួមបញ្ចូលលេខាធិការ អចិន្ត្រៃយ៍ប្រចាំការងាររណសិរ្សខេត្តក្រចេះ ទន្ទឹមនេះ ការចាត់តាំង និងការប្រគល់តួនាទី ខ្ញុំទទួលការងារយោសនាការ វប្បធម៌ និង ព័ត៌មានខេត្តថែមមួយទៀត ដោយត្រូវបង្កើតឡើងវិញនូវក្រុម ភ្នាក់ងារប្រព័ន្ធរាជានិយម និងភ្នាក់ងារសម័យមួយក្រុមដែរ ។ រណសិរ្ស និង យោសនាការខេត្ត ក៏បានចាប់ផ្តើមបើកការយោសនា ទាំងយប់ទាំង ថ្ងៃ ចុះទៅតាមបណ្តាស្រុកនានាក្នុងខេត្ត ត្រៀមទ្រព្យសេសសល់ពុយក ទៅផ្សព្វផ្សាយដល់មហាជន ប្រជាជន នៅតាមភូមិឃុំឆ្ងាយៗ មាន ចុះទៅស្រុកសំបូរ ស្រុកព្រៃក្របសំបុក និងស្រុកស្នួល ជាដើម ។ យោសនានយោបាយ១១ «ខ» ពិសេស ចលនាអូសទាញអតីត ទាហានខ្មែរក្រហម បាក់ទ័ពដែលនៅពួនសម្លុំនៅក្នុងព្រៃព្រួញមក សារភាព ហើយរិលទៅរួមរស់នៅជាមួយក្រសួង ប្រពន្ធកូន បង ប្អូន នៅតាមភូមិឃុំកំណើតវិញ ដោយគ្មានយកទោសព័រអ្វីទាំង

អស់ ។ រូបខ្ញុំក៏ស្ថិតនៅក្នុងគណៈចលនាជនវង្វេងផ្លូវថ្នាក់ខេត្ត ដែល មានប្រធាន អនុប្រធាន និងលេខាធិការ ក៏រូបខ្ញុំបាទផ្ទាល់ជាអ្នក សរសេររបាយការណ៍បូកសរុបធ្វើជូនគណៈកម្មាធិការប្រជាជន បង្វែរខេត្ត ។

ក្រោយពេលបង្កើតបាន គណៈចលនាជនវង្វេងផ្លូវដែល មានបណ្តាញរហូតស្រុកទាំងប្រាំ ពិសេស រណសិរ្សថ្នាក់ស្រុក ក៏ មានរៀបចំជាសាខាតាមស្រុកផងដែរ ។ ការរៀបចំរចនាសម្ព័ន្ធ ចាត់តាំងមន្ទីរ ក្រសួងនានា មានជាអាទិ៍ :

- ◆ មន្ទីរខេត្ត គឺសាលាខេត្តចាស់ កាលពីរបបសង្គមចាស់
- ◆ មន្ទីរបក្ស ជ្រើសយកដុះថ្មលស្អាតសល់ពីសង្គមចាស់
- ◆ មន្ទីររណសិរ្សខេត្ត មន្ទីរអប់រំសិក្សាធិការខេត្ត សុខាភិបាល

ខេត្ត យុវជនបង្វែរខេត្ត មន្ទីរនារីខេត្ត សហជីពខេត្តតំណាងកម្មករ អក្ខិសនីខេត្ត រដ្ឋាករទឹកខេត្ត និងឈានទៅរៀបចំវត្តអារាមតាម ខេត្តស្រុកជាបន្តបន្ទាប់ បើកទូលាយជំនឿសាសនាឲ្យប្រជាជន គ្រប់ស្រទាប់ជាន់ថ្នាក់ ដោយសិទ្ធិសេរីភាព ប្រជាធិបតេយ្យពេញ បរិបូណ៌ ។

ក្រោយមកមានការផ្លាស់ប្តូរឈ្មោះប្រទេសសាធារណរដ្ឋ ប្រជាមានិតកម្ពុជា ទៅជា “រដ្ឋកម្ពុជា” យោងតាមនយោបាយ របស់រដ្ឋាភិបាលដែលកំពុងឈានទៅជួបចរចារវាងសម្តេចព្រះ នរោត្តម សីហនុ និងសម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី ហ៊ុន សែន ដែលកាល នោះ សមមិត្ត ហ៊ុន សែន ជានាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃរបបរដ្ឋកម្ពុជា ។ ចាប់ពីក្រោយថ្ងៃ ២២ ធ្នូ ១៩៧៧ មានការចរចានៅ Fer Antoi de NOIRE ប្រទេសបារាំង ឈានទៅដល់ការសុំយានរិលនិវត្តន៍មក វិញរបស់សម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ និងព្រះអគ្គមហេសី ព្រមទាំង ព្រះរាជវង្សានុវង្សមួយចំនួនផង ក្នុងគោលបំណងអនុវត្តនូវគោល នយោបាយផ្សះផ្សា បង្រួបបង្រួមជាតិ អនុវត្តតាមសន្ធិសញ្ញា សន្តិភាព ២៣ តុលា នៃក្រុងប៉ារីស ចំពោះការដោះស្រាយបញ្ហា កម្ពុជា ។

ការរៀបចំបោះឆ្នោតដោយមាន អ៊ុន តាក់ (អង្គការសហ ប្រជាជាតិ) ធ្វើឡើងនៅគ្រប់ខេត្ត ក្រុង ស្រុកនៅទូទាំងប្រទេស តាមសំណើរបស់ក្រុមប្រឹក្សាជាតិជាន់ខ្ពស់ មានព្រះនរោត្តម សីហនុ ជា ព្រះប្រធាន ។

ពេលនោះ ដែលសម្តេច ព្រះនរោត្តម សីហនុ បានថ្លែងការណ៍ នៅព្រះបរមរាជវាំង បញ្ជាក់ពីការរស់នៅសម័យ ប៉ុល ពត ៣ឆ្នាំ ៨ខែ ២០ ថ្ងៃ ដែលក្រោយពីការសុំលាវែងពីព្រះប្រធានរណសិរ្ស កាលពីឆ្នាំ១៩៧៦ បញ្ជាក់ថា :

“ប៉ុល ពត បានដាក់កុកព្រះអង្គ និងព្រះមហេសីឲ្យរស់ នៅក្នុងផ្ទះតូចមួយក្នុងព្រះបរមរាជវាំង ហើយដាក់បញ្ញត្តិ និងហាម មិនឲ្យដើរចេញក្រៅពីវាំង មិនឲ្យមានការជួបជាមួយទូត ឬឯកអគ្គ រដ្ឋទូតណា ទោះបីមានលិខិតពីក្រៅប្រទេសចូលមកទាក់ទងជាមិត្ត ភាពជាមួយព្រះអង្គ ក៏អង្គការបំបិទបំបាត់សិទ្ធិទាំងអស់ ជាពិសេស ដាច់ខាតមិនឲ្យច្បាប់ ឬបើកសិទ្ធិលិខិតឆ្លងដែនអ្វី រឺសាអ្វី ដើម្បីចេញ ទៅបរទេសបានសោះឡើយ” ។

ពេលនោះហើយ ដែលរដ្ឋកម្ពុជាយើងត្រូវបានប្តូរនាម ឈ្មោះសាជាថ្មីទៅជា “ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា” ជាលើកទីពីរ ឡើងវិញ។ ការនេះ សភាពនេះ របស់នយោបាយបែបនេះ គ្មាន ប្រទេសជាតិណា នៅលើសកលលោកនេះ មានការរឹតត្បិត និងឈាន ពីមានព្រះមហាក្សត្រប្រែជាគ្មានស្តេច ហើយទីចុងបំផុត ឈានទៅ

ជាមានព្រះមហាក្សត្រគ្រងរាជ្យនៅលើព្រះរាជបល័ណ្ណឡើងវិញ សោះឡើយ ។

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា បានពង្រីកអត្តិភាពនយោបាយ ទាំងកិច្ចការពារ កសាងជាតិឡើងវិញ ក្រោមព្រះរាជកិច្ចដឹកនាំនៃ ព្រះករុណាព្រះបាទ សម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ ក្នុងការបង្រួប បង្រួមជាតិ សាជាថ្មី។ យ៉ាងណាមិញ រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃអតីតរដ្ឋកម្ពុជា និងបណ្តាស្ថាប័ន ដូចជា រដ្ឋសភា ក្រុមប្រឹក្សារដ្ឋធម្មនុញ្ញ ត្រូវបាន កែសម្រួល និងរៀបចំធ្វើវិសោធនកម្មឡើងវិញ ទាំងរដ្ឋកិច្ច ត្រូវដូរ ទៅជារាជកិច្ច ទទួលស្គាល់សាជាថ្មីនូវរាល់សេចក្តីសម្រេច ព្រះរាជ ក្រម រាជក្រឹត ពិសេស ព្រះនាមរបស់សម្តេចព្រះ នរោត្តម សីហនុ ទៅតាមសភាពដើមកាលពីសម័យព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាទី១ ឡើងវិញទាំងស្រុង ។

បើពិចារណាទៅ ការផ្លាស់ប្តូររបបនយោបាយមានដល់ ទៅ ៥ - ៦ របបនយោបាយ ក្នុងពេលជាន់១០ ឆ្នាំកន្លងទៅនេះ ដែលខ្ញុំបានឃើញ ទទួលស្គាល់ និងបានរស់នៅឆ្លងកាត់ក្នុងជីវិត ។

អ៊ុច ស៊ុនឡាយ

ដំណឹងស្នេហាភារពិក

ខ្ញុំបាទឈ្មោះ ព្រា ហង្សរី កើតឆ្នាំ១៩៦០ មានស្រុកកំណើតនៅភូមិទ្រាំង ឃុំស្នួក្រាម ស្រុកសៀមរាប ខេត្តសៀមរាប ។ សព្វថ្ងៃរស់នៅសង្កាត់បឹងត្របែក ខណ្ឌចំការមន រាជធានីភ្នំពេញ ។

ខ្ញុំបាទមានបងប្អូន៥ នាក់ (ស្រី២នាក់ ប្រុស៣នាក់) និងមានម្តាយឈ្មោះ នួន គឹមហៀង សូមប្រកាសរកឪពុក ឈ្មោះ ព្រា ហង្សរី កើតឆ្នាំជូត ។ មុនរបបខ្មែរក្រហម ឪពុកខ្ញុំធ្វើជាពិធីការសាលាក្រុងសៀមរាប ផ្នែករៀបចំបុណ្យជាតិ ។ ក្រោយថ្ងៃជ័យជម្នះ របស់ខ្មែរក្រហម ថ្ងៃ១៧ មេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ ខ្មែរក្រហមបានចូលមកដល់ខេត្តសៀមរាប ក៏ដូចជាភូមិស្រុកដែលគ្រួសារខ្ញុំរស់នៅ គឺភូមិទ្រាំង ។ ខ្មែរក្រហមបានស៊ើបដឹងថា ឪពុកខ្ញុំជាអតីតអ្នករដ្ឋការ ធ្វើការនៅសាលាខេត្ត ។ នៅយប់មួយចន្លោះពីថ្ងៃ១៧ ដល់ ១៩ មេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ ខ្ញុំចាំមិនច្បាស់ ខ្មែរក្រហមបានមកហៅឪពុកខ្ញុំពីផ្ទះទាំងយប់ ដោយមិនប្រាប់ថាទៅណាទេ ។

អាស្រ័យហេតុនេះ បើបងប្អូនណាបានដឹង និងស្គាល់ពីឪពុកខ្ញុំឈ្មោះ ព្រា ហង្សរី នេះ សូមទំនាក់ទំនងមកកាន់មជ្ឈមណ្ឌល ឯកសារកម្ពុជា ផ្ទះលេខ៦៦, មហាវិថីព្រះសីហនុ, រាជធានីភ្នំពេញ ឬ តាមរយៈទូរស័ព្ទខ្ញុំបាទផ្ទាល់លេខ: ០ ១៦ ៥ ១៨ ៧៨៧

សូមអរគុណ!

ការកម្ទេចខ្លាំងរបស់អង្គការ

សេចក្តីផ្តើម

កាលពីជាងសាមសិបឆ្នាំកន្លងទៅ ប្រជាជនកម្ពុជាក្របខ័ណ្ឌ ដែលធ្លាប់ហែលឆ្នងក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ពិតជាបានជួបប្រទះនូវសោកនាដកម្មរាប់រយជំពូក រួមមាន ការបង្ខំមនុស្សឲ្យធ្វើការជាទម្ងន់ ការបង្ខំគំរាមការ ការធ្វើពុទ្ធជាមន្ត ការសម្លាប់ជាដើម ។ អនុស្សាវរីយ៍ដ៏សោកសង្រេងបែបនេះ កើតមានមិនត្រឹមតែនៅក្នុងខេត្តកំពង់ចាមមួយប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែវាបានកើតមាននៅគ្រប់តំបន់ទាំងប្រទេសកម្ពុជា ដែលបណ្តាលអោយប្រជាជនកម្ពុជាជាង ២លាននាក់ ត្រូវបាត់បង់ជីវិត ។ ចំពោះព្រឹត្តិការណ៍រាប់សែននាក់នាដកម្មដោយឧក្រិដ្ឋកម្ម គឺជាព្រឹត្តិការណ៍តូចមួយនៃប្រវត្តិសាស្ត្រមនុស្សជាតិ ដ៏ត្រូវឲ្យព្រឺខ្លាច និងអាណោចអាធិមបំផុត អំពីការធ្វើឃាតមនុស្សដ៏ផុយស្រួយ ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយផ្ទាល់ពីសំណាក់មិត្តភក្តិ និងបងប្អូនរបស់ខ្លួន ដោយមានមូលដ្ឋានដើមចេញពីខ្មែរក្រហមបានកំរាមកំហែង និងប្រព្រឹត្តអំពើឧក្រិដ្ឋកម្មដ៏ឃោរឃៅលើជីវិតមនុស្សអស់រាប់សិបនាក់ ។

ព្រឹត្តិការណ៍ដ៏ត្រូវឲ្យខ្លាចនេះ កើតមាននៅក្នុងព្រៃកណ្តាល ឃុំព្រែកក្របៅ ស្រុកកងមាស ខេត្តកំពង់ចាម ក្រោមរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ នាខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៨ គឺក្នុងអំឡុងពេលដែលអង្គការកំពុងចាប់ខ្លួន និងសម្លាប់យ៉ាងរន្ធត់ចំពោះបងប្អូន ដែលអង្គការកំពុងស្វែងរកចាប់ខ្លួន ប៉ុន្តែ ចាប់ពុំបាននៅឡើយ ហើយបានរីករាលដាលកាន់តែធំឡើងៗ ជាបន្តបន្ទាប់ ពីក្រសួងមួយទៅក្រសួងមួយ រួមទាំងប្រជាជនផ្សេងៗ ទៀត ដោយសារខ្មែរក្រហមបានស្រាវជ្រាវទៅតាមចម្លើយសារភាពរបស់អ្នកទោសមុនៗ ដែលនាំឲ្យវិនាសហិនហោច ខ្មោចផ្សាជាមួយនឹងការបំបែកពីសមាជិកក្រសួងផង ។

សកម្មភាពសម្លាប់មនុស្សរបស់ខ្មែរក្រហមនៅពេលនោះ បានធ្វើឡើងដោយការកម្ទេចផុតពូជតែម្តង សូម្បីកូនដីតក៏មិនទុកដែរ ។ ដូច្នេះឃើញថា ហេតុការណ៍នេះកើតឡើងដោយសារមានអំពើព្រៃផ្សៃច្រើនរូបភាព និងស្មុកស្មាញ ។ យើងពិតជាពុំអាចដឹង

បានគ្រប់ជ្រុងជ្រោយទេ ។ តែទោះយ៉ាងណាក្តី ខ្ញុំសូមសាកល្បងរៀបរៀងហេតុការណ៍នេះ តាមអ្វីដែលខ្ញុំបានជួបក្នុងវ័យកុមារ និងសាកល្បងស្រាយបញ្ហាមួយចំនួន សម្រាប់ជាវិភាគទានជូនមិត្តអ្នកអានពិចារណា ។

១) ប្រធានក្រុមជាសមាជិករណសិរ្ស

ក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ក្រុមព្រែកអណ្តូង ស្ថិតនៅឃុំព្រែកក្របៅ ស្រុកកងមាស តំបន់៤១ ក្រុមភាគខត្តរដែលមាន កុយ ផួន ជាអ្នកគ្រប់គ្រងក្រុមភាគនេះ ។ នៅក្នុងឆ្នាំ១៩៧៧ ឈ្មោះក្រុមភាគខត្តរ បានផ្លាស់ទៅជាក្រុមភាគកណ្តាលនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់កែ ពក ។

នៅឃុំខ្លះនៅស្រុកកងមាស ដូចជា ឃុំព្រែកក្របៅ ការបែងចែកកម្លាំងមនុស្សឲ្យទៅធ្វើការនៅតាមសហករណ៍របស់ខ្មែរក្រហម បានចាប់ផ្តើមអនុវត្តតាំងពីមុនពេលចូលកាន់កាប់ទីក្រុងភ្នំពេញមកម៉្លេះ ។ ប្រជាជនបានទៅធ្វើការរួម ប៉ុន្តែនៅដើមដំបូងការប្រមូលផលបានបែងចែកតាមកម្លាំងពលកម្ម និងជាបណ្តើរៗ ឈានទៅប្រមូលផលទុករួម និងហូបបាយរួម នៅពេលបានគ្រប់គ្រងអំណាចពេញទីៗ ដោយឡែកចំពោះប្រជាជនមួយក្រុមទៀត ដែលធ្លាប់បានចូលរួមនៅក្នុងចលនារណសិរ្សរួមជាតិកម្ពុជាមុនពេល ប៉ុលពត បានកាន់អំណាច អង្គការបានប្រមូលផ្តុំទៅធ្វើការនៅក្នុងសហករណ៍មួយដោយឡែក ដោយបានប្រគល់ដីព្រៃមួយកន្លែងឲ្យក្រុមនេះ កាប់តាស់រានសម្រាប់ធ្វើស្រែចម្ការ នៅដោយឡែកពីគេដែរ ។ ក្នុងនោះមានលោក យុត ខាន់ ដែលជាមនុស្សដ៏សំខាន់ម្នាក់ក្នុងចំណោមមនុស្សសំខាន់ៗជាច្រើននាក់ទៀតនៅក្នុងសហករណ៍ពិសេស និងជាសមាជិករណសិរ្ស ត្រូវបានខ្មែរក្រហមតែងតាំងជាប្រធានកង៤(ប្រធានក្រុម) ប្រចាំក្រុមព្រែកអណ្តូង (នាពេលនោះសម័យរណសិរ្ស) ។ បេក្ខភាព ខាន់ ក្នុងឋានៈជាប្រធានកងនេះ គឺជាមនុស្សទីមួយហើយដែលខ្មែរក្រហមបានជ្រើសរើសសម្រាប់ជាកម្មាភិបាលរបស់គេ ដោយមានឈ្មោះ យ៉ា សាន ជាអនុប្រធាន និងជាលេខាធិការផង ។ ប៉ុន្តែ ខាន់ បានកាន់កិច្ចការជាប្រធានកង

បានតែប៉ុន្មានខែ អង្គការបានដកការកិច្ចការតំរូវមកកាន់ជាប្រធាន ក្រុមផ្នែកកម្មវិធី និងដកស្តង់ដារ ។ ចំណែក គំណែងប្រធានកង ត្រូវជំនួសដោយសមមិត្ត ស្មោះ នៅក្នុងដំណាក់កាលមួយនៃការកែ ប្រែក្នុងដំណើរការលោតផ្លោះនៅចុងឆ្នាំ១៩៧៥ ។

នេះគឺជាពេលវេលាដ៏សំខាន់មួយនៃការបើកទំព័រសករាជថ្មី ដែលបង្ហាញឲ្យឃើញកាន់តែច្បាស់ក្នុងការប្រែក្លាយពីសហករណ៍ បែងចែកដល់តាមកម្លាំងពលកម្ម ឲ្យទៅជាការប្រមូលដល់ទុក្ខរម និង ស្វាគមន៍ប្រជាជនដោយការធ្វើមេស្តិ្តរួម រួមជាមួយនឹងការប្រមូល បានផ្លាស់ដាក់យុទ្ធសាស្ត្រ និងលុបបំបាត់ការចាយលុយ ដើម្បីឲ្យប្រជាជន រស់នៅស្មើភាពគ្នា គ្មានអ្នកមាន គ្មានអ្នកក្រ ដែលខ្មែរក្រហមតែង ទន្ទេញជាប់មាត់ថា “សន្តិមគ្គុនវណ្ណៈ” ។

នៅឆ្នាំ១៩៧៦ អង្គការបានរៀបចំធ្វើប្រវត្តិរូបថ្មីមួយ ដើម្បី ឲ្យដឹងអំពីសមាសភាពប្រជាជនមូលដ្ឋាន ប្រជាជនថ្មីឆ្នាំ១៩៧៣- ១៩៧៥ និងដើម្បីស្វែងរកមនុស្សដែលមានប្រវត្តិរូបស្អាតស្អំ ។

ដូច្នេះ គឺជាបំណងពីពេលនេះមក ការបញ្ជូនកម្មាភិបាលក្នុង ឃុំខ្លះដើម្បីឲ្យទៅរៀនសូត្រ ត្រូវបានធ្វើឡើងជាបន្តបន្ទាប់ក្នុងនោះ មានសមមិត្ត ស្មោះ, ដល, ហួន និងសមមិត្ត សែន សាន ជាដើម ដែលអង្គការបានតែងតាំងជាប្រធានក្នុងព្រឹកអណ្តូងនេះជាបន្ត បន្ទាប់គ្នា បន្ទាប់ពីយុត ខាន់ ហើយអ្នកទាំងនេះ គ្មានបុគ្គលណាម្នាក់ បានរិលត្រឡប់មកស្រុកក្នុងវិញឡើយ ។ រីឯបុគ្គលទាំងឡាយ ដែល ជាសមាជិករណសិរ្ស ក៏ត្រូវបានខ្មែរក្រហមចាប់ខ្លួនបញ្ជូនទៅរៀន សូត្រស្ទើរទាំងអស់ដែរ នៅឆ្នាំ១៩៧៧ ។

២) កេចខ្លួន

ជាមួយនឹងការបញ្ជូនកម្មាភិបាលក្នុងឃុំ ឲ្យទៅរៀនសូត្រ អង្គការក៏បានស្រាវជ្រាវរកឃើញថា អតីតសមាជិករណសិរ្សភាគ ច្រើនធ្លាប់បានចូលបម្រើជាទាហានកំណែនៅសម័យ លន់ នល់ ។ ដូចនេះ ការចាប់ខ្លួនមនុស្សទាំងនេះ ត្រូវបានអនុវត្តជាហូរហែដែល ការបើកឆាកចាប់ខ្លួនមុនគេគឺយុត ខាន់, ពាន សេង និងមនុស្សមួយ ចំនួនទៀត ។

នៅខែកញ្ញាឆ្នាំ១៩៧៧ វេលាម៉ោង៤រសៀល ទាហានអារ ខ្មៅចំនួនពីរនាក់មានអារុធ្លាប់ដៃ បានមកតាមចាប់ខ្លួនសមមិត្ត ខាន់ រួមទាំងសមមិត្ត ពាន សេង ក្នុងពេលអ្នកទាំងពីរកំពុងដើរពិនិត្យ

មើលក្រុមបង្កបង្កើនដល កំពុងដកស្ទូងស្រូវបណ្តេញទឹកនារដូវទឹក សម្រកខាងត្បូងភូមិ ដោយនិយាយថា អង្គការឲ្យទៅរៀនសូត្រ ។

យោធាអារខ្មៅបានបណ្តើរអ្នកទាំងពីរឲ្យមករង់ចាំនៅក្រោម ដើមស្រែងធំខ្ពស់មួយដើម ដោយពុំទាន់បានចាប់ចងនៅឡើយ ដើម្បី រង់ចាំខ្លួនគេដែលទៅតាមចាប់ខ្លួនអ្នកទោសផ្សេងទៀត ។ ដោយសារ នៅទីកន្លែងនោះមានព្រៃស្រូវ និងព្រៃនាមយ៉ាងច្រើនដុះនៅតាម បណ្តោយមាត់អូរដីរែងមួយដែលស្ថិតនៅក្រោយភូមិ ។ ឱកាស នោះ ខាន់ បានធ្វើកលជាសុំទៅដុះអាចម៍ ហើយក៏បានកេចខ្លួននៅ ពេលនោះតែម្តង ។ យុត ខាន់ បានរត់ទៅពួនសម្លូលកន្លែងនៅក្នុង ព្រៃនាមក្រសែមួយកន្លែងឈ្មោះថា “អ្នកតាដំបងក្រញឹង” អស់ រយៈពេលជាច្រើនថ្ងៃ ។ ជាមួយគ្នានេះ លោកយាយ វ៉ង់ វ៉ង់ អាយុ៧៧ឆ្នាំ ធ្លាប់រស់នៅក្នុងភូមិព្រែកអណ្តូងនេះជាយូរមកហើយ មានប្រសាសន៍ថា “ខាន់ អាចកេចខ្លួនដុតពីភ្នែកទាហានអារខ្មៅ ដោយសារតាត់ចេះមន្តអាគមបំបាំងកាយ” ។ នេះជាហេតុដល់ ប្រពៃណីដ៏សមរម្យមួយដែរ ព្រោះ ខាន់ តែងដាក់កូនសៀវភៅ មន្តអាគមតាមខ្លួនជានិច្ច ។

ពេលត្រឡប់មកវិញ និងដឹងថា ខាន់ កេចខ្លួនបាត់គេបាន តាមរកអស់រយៈពេលយ៉ាងយូរ ប៉ុន្តែរកពុំឃើញឡើយ ។ ទាហាន អារខ្មៅក៏បានបណ្តើរអ្នកទោសទាំងពីរនាក់ ដែលបានចាប់ខ្លួនមក កាន់រោងបាយ បន្ទាប់មកបានចាប់ចងដៃទាំងពីរនៅក្រោយ និងបញ្ជា ឲ្យឡើងជិះរទេះសេះ រួចដឹកយកទៅទិសខាងត្បូងសំដៅទៅសាលា ស្រុកកងមានបាត់ទៅ ។

តាមសម្តីប្រពន្ធ ពាន សេង បានឲ្យដឹងថា មុនពេលចាប់ខ្លួន សេង បាននិយាយប្រាប់ប្រពន្ធថា គាត់នឹងមិនរស់ទេ ព្រោះអង្គការ ពិតជាមកចាប់ខ្លួនគាត់មិនខាន ។ ពេលនោះ គាត់ក៏មិនរត់ដែរ គឺ សុខចិត្តស្លាប់តែម្នាក់ឯងចុះដើម្បីឲ្យប្រពន្ធ និងកូនស្រីទាំង៦ នាក់ របស់គាត់បានរស់នៅរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។

ពិតមែនហើយទោះបីវិញ្ញាណក្ខន្ធរបស់ សេង អាចសោយ សុខបានមួយផ្នែក ប៉ុន្តែ នៅមានមួយផ្នែកទៀតនឹងទទួលលទ្ធផល ដុយពីនេះ ពីព្រោះគាត់ត្រូវខ្មែរក្រហមចាប់ខ្លួនយកទៅសម្លាប់ ចោលដោយពុំដឹងមូលហេតុ ។

រីឯ យុត ខាន់ ក្រោយពីកេចខ្លួន និងពួនសម្លូលនៅកន្លែងខាងលើ

បានមួយរយៈកាល កាត់បានជ្រាបប្តូរទឹកនៃនិរតិយក្នុងមួយទៅ មួយជញ្ជីងព្រាបដើម្បីកុំឲ្យអង្គការចាប់ខ្លួនបាន ដោយទទួលបានការ ដាក់ផ្គត់ផ្គង់ស្បៀងអាហារតាមរយៈប្រព័ន្ធ និងក្រុមសាច់ញាតិរបស់ កាត់ ដែលបានលួចយកបរបរពីរោងបាយ និងពេលខ្លះមានអង្ករ អំបិល ឬប្រហុកជាដើម ។ ក្នុងពេលដកស្ទួយអ្នកស្រី សុខ អៀ ប្រពន្ធរបស់ កាត់តែងលួចយកពេលវេលាកំបាំងពីភ្នាក់ងារកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម ដើម្បីដើររាវខ្យងក្តាមនៅតាមបឹង ឬអូរនាមកស្បែកលាក់យក ទៅឲ្យប្តីរបស់អ្នកស្រីរៀងរាល់ពេលទាំងព្រលឹងចុងសក់ ។ អ្នកភូមិ ដែលបានធ្វើការជាមួយកាត់បានដឹងគ្រប់គ្នា ប៉ុន្តែបានជួយលាក់ រៀងនេះ ព្រោះគ្មានអ្នកស្រុកភូមិណាម្នាក់ស្តាប់ ឬមានគំនុំជាមួយ ខាន់ នោះទេ ។ អ្នកទាំងនោះភ័យខ្លាចតែម្យ៉ាង គឺអង្គការអាចនឹង ចោទថា ជួយលាក់បំបាំងខ្លាំងតែប៉ុណ្ណោះ ។

សភាពការណ៍ចាប់ផ្តើមតឹងតែង ព្រោះអង្គការចាប់ផ្តើម សន្សំយកអ្នកស្រុកភូមិ ជាពិសេស គឺក្រសួង ខាន់ អំពីការលួចយក ស្បៀង ។ ចាប់តាំងពីពេលនេះមកយុត ខាន់ទំនងជាគេចខ្លួនទៅក្នុង ព្រៃនាស្រុកចំការលើ ដែលក្នុងរយៈពេលនោះ ប្រជាជនភូមិព្រៃ អណ្តូងទាំងមូល បានជួបប្រទះនៅយុតខ្មែរនឹង ដោយសារកម្មា ភិបាលខ្មែរក្រហមបានតាមដានយ៉ាងយកចិត្តទុកដាក់ និងប្រុង ប្រយ័ត្នបំផុត ។ មិនតែប៉ុណ្ណោះ ប្រជាជនទាំងនេះបានក្លាយទៅជា គោលដៅនៃការចោទប្រកាន់ថា ជាក្រុមក្បត់ប្រឆាំងនឹងអង្គការ និងប្រឈមមុខនឹងការចាប់ខ្លួន ។ សូម្បីកម្មាភិបាលភូមិ ឃុំក៏ត្រូវ ប្រឈមមុខនឹងការចោទប្រកាន់ដូចគ្នាដែរ ។

៣) សភាពការណ៍ក្តៅកកកនៃការចាប់ខ្លួន

ក្រោយមកប្រមាណមួយខែបន្តបន្ទាប់ពី ខាន់ ត្រូវបាត់ខ្លួនភាព មន្ទិលសន្សំរបស់អង្គការបានឈានទៅរកការចាប់ខ្លួនតាមរូប ភាពចោទប្រកាន់ថា “អ្នកផ្តល់ស្បៀងអាហារ ជួយលាក់បំបាំង ឬ យុចយិតជាមួយខ្លាំង” ដែលខ្មែរក្រហមបានចាត់ទុកថា ជាអំពើក្បត់ យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ និងជាគោលដៅដែលត្រូវកម្ទេចចោល ។ ទន្ទឹមនឹងការ ចោទប្រកាន់បែបនេះ អង្គការបានចាប់ខ្លួនប្រពន្ធ ខាន់ និងកូនស្រីកាត់ អាយុ៦ឆ្នាំម្នាក់ទៀត យកទៅឃុំឃាំងនៅមន្ទីរសន្តិសុខ កុករត្តអូរ ត្រកូន ប៉ុន្តែខ្មែរក្រហមពុំទាន់សម្រាប់ភ្លាមៗ នៅឡើយទេ គឺខ្មែរក្រហម បានទុកមួយរយៈ ដើម្បីស្ទង់មើលរកខ្សែបណ្តាញអស់ ។

ដោយសារការធ្វើទារុណកម្មស្ទួនចម្រើយធ្ងន់ធ្ងរពេក អៀ មិនត្រឹមបានឆ្លើយដាក់ក្រុមក្រសួង និងអ្នកស្រុកភូមិប៉ុណ្ណោះទេ សូម្បីតែឪពុកបង្កើតរបស់ខ្លួនក៏បានឆ្លើយដាក់ដែរថា បានលួចយក អង្ករផ្តល់ឲ្យ ខាន់ ដែរ ។ តាមពិតឪពុករបស់កាត់មិនបានធ្វើអ្វីសោះ ជាងនេះទៅទៀត តាមខ្លួន ចាស់ជរាណាស់ទៅហើយ ។

តាមរយៈការឆ្លើយសារភាពរបស់ អៀ ក៏ក្នុងរយៈពេលតែ ពីរ ឬបីសប្តាហ៍ អង្គការបានចាប់ខ្លួនក្រុមក្រសួងរបស់កាត់ និងអ្នក ស្រុកភូមិអស់ជាច្រើនក្រសួង ។ ការចាប់ខ្លួននេះកើតមានជាបន្ត បន្ទាប់ និងមានទំហំធំធេងហើយជ្រៅទៅៗ ព្រោះអង្គការបានចាប់ ខ្លួនជាខ្សែសង្វាក់ និងទាំងក្រសួងតែម្តង ។ ទោះបីកូនដែលទៅធ្វើការ តាមកងចល័តនា ក៏អង្គការតាមចាប់យកទៅសម្រាប់ទាំងអស់រួម ទាំងកូនដែលនៅប្រទេសផង ។ គឺគ្រាន់តែនៅភូមិព្រៃអណ្តូងមួយ ប៉ុណ្ណោះ ចំនួនមនុស្សដែលខ្មែរក្រហមចោទថា ជាខ្លាំង និងបានចាប់ ខ្លួនយកទៅកម្ទេចចោលដោយមូលហេតុខាងលើនេះមានចំនួនជិត ៣០ នាក់ ទាំងប្រុសស្រីក្មេងចាស់ កូនដែលនៅប្រទេសផង ។ ចំនួននេះពុំបានរាប់បញ្ចូលចំនួនប្រជាជនរាប់សិបនាក់ទៀតដែល ខ្មែរក្រហមបានចាប់ខ្លួន យកពីភូមិនោះទាំងក្រសួងៗ ទៅកម្ទេចចោល នៅកុករត្តអូរត្រកូន និងនៅកន្លែងដទៃទៀត ។ ក្នុងនោះ មានទាំង ប្រជាជនមូលដ្ឋាន និងប្រជាជនជម្លៀសដោយពុំដឹងមូលហេតុ ។

យោងតាមសម្តីអ្នកស្រី ខេន ស្រីម អតីតអ្នកទោសខ្មែរ ក្រហម ដែលធ្លាប់ជាប់ឃុំឃាំងនៅក្នុងមន្ទីរសន្តិសុខកុករត្តអូរត្រកូន ក្នុងរយៈពេល៤ខែ និងធ្លាប់ធ្វើជាចុងភៅសម្រាប់អ្នកទោស នៅ ក្នុងកុកនេះ បាននិយាយថា “អៀ បានឆ្លើយដាក់សាច់ញាតិ និងអ្នក ស្រុកភូមិរួមមានៈ ក្រសួង ចាប, ក្រសួង នៅ យៀន និងក្រសួង ហូ ព្រមទាំងឪពុកបង្កើតរបស់កាត់ម្នាក់ទៀតឈ្មោះ សុខ ដែលមាន អាយុជាន់៦០ឆ្នាំ ។ ក្រសួង ប៊ូ ចាប មានសមាជិក៨នាក់, ក្រសួង នៅ យៀនមានសមាជិក៦ នាក់, ក្រសួង សន ហូ មានសមាជិក៥ នាក់ និងសែន សាន ជាប្រធានភូមិព្រៃអណ្តូង ព្រមទាំងលោក ស្រៀន ម្នាក់ទៀត ។

មនុស្សទាំងអស់នេះ ត្រូវបានខ្មែរក្រហមយកទៅកម្ទេចចោល នៅក្នុងកុករត្តអូរត្រកូនទាំងអស់ ។ ខាងក្រោមនេះ គឺជាដំណើររឿង នៃការចាប់ខ្លួនក្រសួងទាំងនេះ និងមនុស្សមួយចំនួនទៀត ៖

ក) ក្រសារ ថូ ចាប

ក្រសារ ចាប ត្រូវអង្គការចាប់ខ្លួនដោយបានចោទប្រកាន់ថា មានកំរិតក្បត់ មិនព្រមប្រាប់ទីកន្លែងលាក់ខ្លួនរបស់ខ្លាំងជួនអង្គការ ព្រមទាំងបានជួយចិញ្ចឹមបាយថែមទៀត ព្រោះកូនប្រុសរបស់គាត់ ឈ្មោះ ចាប ក្តីប ដែលមានអាយុជាន់១០ឆ្នាំ បានលួចយកបបរពី រោងបាយទៅឲ្យ ខាន់ ដល់ទីកន្លែងលាក់ខ្លួនជាច្រើនសប្តាហ៍ ។

ដំបូងខ្មែរក្រហមបានចាប់ខ្លួនក្រសារ ចាប មានចំនួនតែ៥នាក់ ប៉ុណ្ណោះ ក្នុងនោះមាន ថូ ចាប ប្រពន្ធឈ្មោះ យុត យ៉ែន និងកូនប្រុស ៣នាក់ រួមមាន ចាប ក្តីប, ចាប ជិន និង ចាប កា បណ្តើរឲ្យឆ្លើយជិះ រទេះសេះដោយមានចងដៃទៅក្រោយ ទាំងប្តីប្រពន្ធ និងកូនប្រុស ម្នាក់ៗ ទៀត គឺ ចាប ក្តីប ដែលជាមនុស្សសំខាន់ ។ ក្នុងនោះក្រសារ ថូ ចាប នៅសល់កូនរបស់គាត់ចំនួន៥នាក់ទៀត ដែលខ្មែរក្រហមពុំ ទាន់បានចាប់ខ្លួន ប៉ុន្តែអ្នកទាំងនោះត្រូវបាននាំខ្លួនទៅនៅពេល ក្រោយ ដែលខ្ញុំនឹងជម្រាបជូននៅទំព័រខាងក្រោម ។

លោក ថូ ចាប ត្រូវក្រុមសន្តិសុខយកទៅធ្វើទារុណកម្មសួរ ចម្លើយយ៉ាងសាហាវ ព្រៃផ្សៃ និងវេទនាព្រៃលែង ។

តាមសម្តីអ្នកស្រី ខេង ស្រីម អតីតអ្នកទោសខ្មែរក្រហម បានឲ្យដឹងថា “អា ហន មកពីភូមិភាគនិរតី និង អា បុត មកពីខេត្ត កំពង់ធំ បានយក តាចាប ទៅវាយសួរចម្លើយរហូតទាក់ដៃទាំងពីរ និង ឲ្យមានដំបៅរលួយ ហើយធ្លាក់ស្នាទាំងសងខាងហើមពោរ ដោយ សារតែយកទៅបង្កូតរឹត ។ ជាមួយនឹងការចោទប្រកាន់របស់អង្គការ ចំពោះក្រសារ ចាប ដូចខាងលើនេះ ខេង ស្រីម ក៏បាននិយាយដោយ ដកស្រង់សម្តីរបស់ យុត យ៉ែន ប្រពន្ធ ចាប ថា “ថ្ងៃនោះកូនខ្ញុំឈឺ! ខ្ញុំ បានទៅសុំបបរពីរោងបាយឲ្យកូនខ្ញុំស៊ី ពេលនោះ មីក្សៅ បានឲ្យយក បបរទៅឲ្យ ខាន់ ថូ វ៉ាស៊ី ដែលបានលាក់ខ្លួននៅកន្លែងបបុស ។ ខ្ញុំ មិនដឹងថា វាក្បត់ខ្ញុំសោះ!” ។ សម្តីទាំងនេះ គឺជាការបង្ហាញនូវ ភាពស្មោះត្រង់ និងការសោកស្តាយ ព្រមទាំងបញ្ជាក់នូវក្តីអស់ សង្ឃឹមដែលថា ក្រុមក្រសាររបស់គាត់មានកំហុសចំពោះអង្គការ ដែលមិនអាចរួចផុតពីការប្រហារជីវិតរបស់អង្គការឡើយ ។

ទន្ទឹមនឹងនេះលោក សាន រីម អតីតអ្នកទោសខ្មែរក្រហមនៅ កុករវត្តអូរត្រកូន រយៈពេល១៥ថ្ងៃ ធ្លាប់បានភ្នាក់រសជាតិអំពីវិធី សាស្ត្រសួរចម្លើយរបស់សន្តិសុខនៅទីនេះដែរ បានអះអាងថា

ប្រធានសន្តិសុខឈ្មោះ អាហន និងអនុប្រធានឈ្មោះ អាបុត ដែល អ្នកទាំងពីរគឺជាអ្នកគ្រប់គ្រងសន្តិសុខ និងអ្នកទោសនៅវត្តអូរត្រកូន ព្រមទាំង ជាអ្នករិះរកសួរចម្លើយ និងធ្វើទារុណកម្មអ្នកទោសផងនោះ ទំនងជាបានយក តាចាប ទៅធ្វើទារុណកម្មសួរចម្លើយយ៉ាងសាហាវ ឃោរឃៅ និងធ្ងន់ធ្ងរបំផុតដូចជាយកកល់ពិនពន្ធរាយគ្រប់កន្លែង ទើបបណ្តាលឲ្យដៃទាំងពីររបស់គាត់បានបាក់មានដំបៅរលួយ និង មានវិធីផ្សេងទៀត ដូចជា ចងដៃទាំងពីរទៅក្រោយ ហើយថ្នក់ ចុងដៃ និងបង្កូតរឹតឡើងលើខ្ពស់ដល់ដំបូលសាលារៀន (កន្លែងសួរ ចម្លើយ) បន្ទាប់មកទម្លាក់ចុះជាច្រើនដង ។ បើនៅតែមិនបានចម្លើយ វានឹងបង្កូតរឹតឡើងបន្តទៀតហើយព្យួរទុកយ៉ាងយូរ ទើបបណ្តាលឲ្យ ធ្លាក់ស្នាទាំងសងខាងបែបនេះ ។

ដូច្នេះក្រសារ ថូ ចាប ដែលខ្មែរក្រហមចាប់ខ្លួនទាំងពូជយក ទៅធ្វើទារុណកម្មយ៉ាងវេទនា និងសម្លាប់ចោលយ៉ាងសាហាវឃោរ ឃៅបែបនេះ គឺដោយសារមូលហេតុចោទថា បានចិញ្ចឹមបាយ ខាន់ តែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ ដែលជាអំពើមួយអយុត្តិធម៌បំផុតសម្រាប់ក្រសារ របស់គាត់ ។

ខ) ក្រសារ នៅ យៀន

គ្មានប្រភពណាបានដឹងច្បាស់លាស់អំពីមូលហេតុនៃការចាប់ ខ្លួនក្រសារ នៅ យៀន និងការធ្វើទារុណកម្មបែបណានោះទេ ព្រោះ ថា ខេង ស្រីម គ្រាន់តែបាននិយាយថាបានជួបក្រសារ នៅ យៀន ទាំងប្តីប្រពន្ធ និងកូនដែលខ្មែរក្រហមបានចាប់យកទៅឃុំឃាំងនៅ កុករវត្តអូរត្រកូនមួយរយៈ ដែលក្រោយមក ខ្មែរក្រហមបានយក ទៅសម្លាប់ចោលទាំងអស់គ្នានៅសល់ម្នាក់ឡើយ ។ ចំណែកអ្នកស្រី ស៊ីន ឡឺអី អ្នកស្រុកភូមិព្រែកអណ្តូងបាននិយាយថា “ខាត ស៊ីម ប្រពន្ធ នៅ យៀនគឺជាប្រធានរោងបាយផ្នែកនារី ត្រូវបានអង្គការ ចាប់ខ្លួនទាំងក្រសារ ដោយចោទប្រកាន់ថា បានរួមកំរិតក្បត់ក្នុងការ នាំយកស្បៀងអាហារពីរោងបាយទៅឲ្យឈ្មោះ ខាន់ ដែរ ។

នៅពេលចាប់ខ្លួននោះ នៅ យៀន នៅសល់កូនស្រីពីរនាក់ ទៀត ដែលម្នាក់មានជំងឺខ្លួនជើងទាំងសងខាង និងម្នាក់ទៀតនៅធ្វើ ការក្នុងកងកុមារ ដែលខ្មែរក្រហមពុំបានបញ្ជូនខ្លួនទៅឡើយ ។ ប៉ុន្តែ ពេលក្រោយមក ទើបខ្មែរក្រហមយកអ្នកទាំងនោះទៅតាមក្រោយ ។

(នៅមានក) រោង កុសល

សៀវភៅវិញ្ញាណក្ខណ៍អ្នកដែលបានស្លាប់ នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ក្រោងនឹងបោះពុម្ពផ្សាយនូវសៀវភៅមានកត់ត្រាល្មោះរបស់អ្នកដែលស្លាប់បាត់បង់ជីវិតនៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ។ កន្លងមក មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានចងក្រងនូវល្មោះអ្នកដែលស្លាប់ជាង១លាននាក់រួមមកហើយ ។ ប្រសិនបើលោកយាយ លោកតា អ៊ី ពូ មីន ប្រាថ្នាចង់ឲ្យល្មោះសមាជិកក្រុមគ្រួសារដែលបានស្លាប់បាត់បង់ជីវិតមាននៅក្នុងសៀវភៅនេះ សូមទាក់ទងមកកាន់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាតាមរយៈ អេឌីមកុកថាយ ទូរស័ព្ទលេខ ០១២ ៧៧៧ ៣៧៤ ឬ អ៊ីម៉ែល : truthkokthay@dccam.org ឲ្យបានឆាប់រហ័សតាមពេលវេលាដែលអាចធ្វើទៅបាន ។

សូមផ្តល់ព័ត៌មានដូចខាងក្រោម៖

១) ឈ្មោះអ្នកប្រកាសប្រាប់, ២) តើមានបងប្អូនបង្កើតរួមទាំងឪពុកម្តាយស្លាប់ប៉ុន្មាននាក់នៅក្នុងសម័យខ្មែរក្រហម? ៣) ឈ្មោះអ្នកស្លាប់, ៤) ភេទអ្នកស្លាប់, ៥) អាយុអ្នកស្លាប់ (បើអាចចាំបាន), ៦) ត្រូវជាអ្វីនឹងអ្នកប្រកាស (ឧទាហរណ៍: ឪពុក ម្តាយ បងប្រុស ប្អូនប្រុស បងស្រី ឬប្អូនស្រី), ៧) សាច់រឿងទាក់ទងនឹងការស្លាប់ (ឧទាហរណ៍ : ស្លាប់នៅទីណា? មូលហេតុអ្វី?), ៨) វត្តតាងទាក់ទងនឹងអ្នកស្លាប់ (ឧទាហរណ៍: រូបថត ឯកសារ ឬវត្ថុផ្សេងៗ), ៩) ព័ត៌មានសម្រាប់មជ្ឈមណ្ឌលទាក់ទង (ឧទាហរណ៍: លេខទូរស័ព្ទ អាសយដ្ឋាន) ។

ប្រសិនបើចង់ស្វែងរកអ្នកដែលបាត់បង់សូមផ្តល់ព័ត៌មានខាងក្រោម៖

១) ឈ្មោះអ្នកបាត់ខ្លួន, ២) ភេទ, ៣) អាយុ, ៤) ត្រូវជាអ្វី, ៥) សាច់រឿងទាក់ទងនឹងការបែកគ្នា, ៦) វត្តតាងទាក់ទងនឹងអ្នកបាត់ខ្លួន (ឧទាហរណ៍: រូបថត ឯកសារ ឬវត្ថុផ្សេងៗ) ។

ដើម្បីយុត្តិធម៌និងការចងចាំ ដែលជាមូលដ្ឋានដ៏សំខាន់ក្នុងការផ្សះផ្សាជាតិ

ខ្ញុំបញ្ជូនការបោះពុម្ពផ្សាយដោយ ទីភ្នាក់ងារអភិវឌ្ឍន៍អន្តរជាតិ សហរដ្ឋអាមេរិក (USAID)
អនុញ្ញាតឲ្យបោះពុម្ពផ្សាយដោយក្រសួងព័ត៌មាននៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ប្រកាសទេសរដ្ឋមន្ត្រីនិងរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មានលេខ ០២៩១ ពម ៩៩ ចុះថ្ងៃទី២ ខែសីហា ឆ្នាំ១៩៩៩

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា : ការិយាល័យព័ត៌មានសាធារណៈ

ផ្ទះលេខ ៦៦, មហាវិថីព្រះសីហនុ ភ្នំពេញ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ទូរស័ព្ទ : (៨៥៥) ២៣២១១ ៨៧៥ ទូរសារ : (៨៥៥) ២៣២១០ ៣៥៨

